

વार्षिक लवाजम रु. १५०/-

वर्ष : ૪૮મું
સાયેન્સ - ૨૦૨૧
અંક - ૫૨૦

મંગલ મંદિર • સાયેન્સ - ૨૦૨૧ • ૧
(કુલ પાણા : ૬૨)

મંગલ મંદિર

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું માસિક મુખ્યપત્ર

માર્ક પહેરો, હાથને સાફ કરો વારંવાર
ને મીટરની દૂરી બનાવી રાખો

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ : “આરાધના” વિશેષાંક

ક્ષમા વિદ્યા ભૂષણમ્ભુ, ખામેમી સત્ત્વે જીવા
સત્ત્વે જીવા ખમંતૂ મે, મિતતી મે સત્ત્વે ભૂષણ
વેદં મજૂહા ન કેળાડે

મિદ્યામી દુક્કડમ્ભુ

મુખ્ય કાર્યાલય :

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

માતુશ્રી સાકરબહેન રવજી મોરારજી લાલન (કોડાય-સુમીમવાલા)

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન

૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિશન સોસાયટી, પાલડી, એલિસબ્રીજ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬

ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૭ ૮૮૯૨, ૨૬૫૮ ૧૫૦૧, ૨૬૫૭ ૯૪૬૯ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૬૫૮ ૨૦૬૦

Email : kjssmangalmandir@gmail.com • Web site : www.kuthchijainahd.org

તંગી મંડળ :
પ્રતાપ નારણજી એંડ - મુખ્ય તંગી
દિનેશ આર. મહેતા - સહંતંગી

શ્રદ્ધાંજલિ

● જન્મ ●

તા. ૨૨-૦૨-૧૯૪૩

● નિધન ●

તા. ૦૨-૦૮-૨૦૨૧

પ્રભાબેન કાંતિલાલ સાવલા

કોડાય - કચ્છના સ્વ. વીમનલાલ દામજી લાલના સુપુત્રી તથા તુંબડીના સ્વ. કાંતિલાલ વેલજી સાવલાના ધર્મપત્ની, સેવાના સારથી, ધર્મકાર્યના મહારથી પ્રભાબેન કાંતિલાલ સાવલાનું અમદાવાદ ખાતે તા. ૦૨-૦૮-૨૦૨૧ના રોજ દુઃખ નિધન થયું છે. તેમના નિધનના સમાચારથી શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના પદાવિકારીઓ, ટ્રસ્ટીશ્રીઓ, સંસ્થાના કાર્યાલય - મેડિકલ સેન્ટરના સ્ટાફર્ગને તથા અન્ય કચ્છી ઘટક સમાજના અગ્રણીઓને, પદાવિકારીઓને અને સંસ્થાના પરિવારજનોને ખૂબ આધાત લાગ્યો છે.

આંખોમાં ભક્તિનું અંજન, હદ્યમાં સેવાકાર્ય અને દાનની સરવાણી કરવાની ભાવના, ભીતરમાં પ્રભુનું સદાય સ્મરણ - આવી જાજરમાન વ્યક્તિ સૌના હદ્યમાં કાયમ બિરાજમાન હતી. તેઓ સૌનું કલ્યાણ ઈચ્છનાર, સમાજના પરમ હિતેચ્છુ, વાત્સલ્યના ઘેઘુર સમાન પરદુઃખમંજન હતા. પરિવારના મોભી હતા. પ્રેમાળ પથદર્શક જેવા તેમના ખાસ ગુણ હતા. પરિવારજનો અને સખી - મિત્ર વર્તુળમાં સત્સંગ અને સત્કાર્યો સાથે તેમનું જીવન સાદગીભર્યું હતું. સમાજ અને સામાજિક કાર્યો માટે તેઓ હંમેશાં પ્રેરણામૂર્તિ રહ્યા હતા. સ્વ. કાંતિલાલ સાવલા અને સ્વ. પ્રભાબેન કાંતિલાલ સાવલા પરિવાર શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ તથા અન્ય સામાજિક સંસ્થાઓની સામાજિક ક્ષેત્રની ઉત્કૃષ્ટ યોજનાઓમાં પોતાનો આર્થિક સહયોગ આપવા હંમેશાં અગ્ર સ્થાને રહ્યા છે. આ પ્રણાલી અને સંસ્કારને તેમના પરિવારના દરેક સદસ્યોએ આજ સુધી જતનપૂર્વક જાળવી રાખી છે.

વર્ષ ૧૯૮૦-૮૧થી તેમણે તેમના પતિ સ્વ. શ્રી કાંતિલાલ વેલજી સાવલા સાથે શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવાની શરૂઆત કરી હતી. વર્ષ ૧૯૮૭માં જ્યારે શ્રી કચ્છી જૈન ભવનનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું ત્યારે તેમણે મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર માટે માતબર રકમના ડોનેશનની જાહેરાત કરી હતી અને તેના કારણે એ સમયે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે ઉલ્લંઘન થયું “શ્રીમતી પ્રભાબેન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર”.

ત્યારબાદ મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટરના નવીનીકરણ માટે, શાહીભાગ પરના ડાયાલિસિસ સેન્ટર માટે તેમજ બોપલ ખાતેના મેડિકલ સેન્ટર તેમજ અન્ય સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં દાન આપવામાં તેઓશ્રી તથા તેમના પરિવારજનો હંમેશાં અચ્ચિમ હરોળમાં રહ્યા છે. તે સિવાય, બાળકો, યુવાવર્ગ, મહિલા મંડળ, મહિલા ઉત્કર્ષ, વયસ્ક મંડળ તેમજ શૈક્ષણિક, તબીબી જેવા કોઈપણ ક્ષેત્રના પ્રોજેક્ટ અથવા પ્રવૃત્તિઓમાં તથા કુદરતી કોપના સમયે તેમનો આર્થિક સહયોગ અચૂક હોય જ. માનવ સેવા એ જ ધર્મસેવા છે - એ જ પ્રભુ સેવા છે, એમ તેઓ માનતા હતા. હકીકતમાં એ ચિલ્ડો તેમના પરિવાર માટે આજે એક આદર્શ સમાન બની ગયો છે.

તેમના લગ્ન જીવનથી તેમને એક સુપુત્ર રૂપેશ અને બે સુપુત્રીઓ હીના અને રીતા પ્રાપ્ત થયા છે. સ્વ. કાંતિલાલ સાવલા અને પ્રભાબેન પોતાના ત્રણેય સંતાનોને ઉચ્ચ કેળવણી આપી, તેઓની જળહળતી કારકીર્દી ઘડવામાં અચ્ચિમ રોલ ભજવ્યો છે. આતું અનોખું વ્યક્તિત્વ ધરાવનાર, પરમ ઉપકારી પુણ્યતમા પ્રભાબેન સાવલા પરમ પદને પામે એ જ સૌની અભ્યર્થના છે.

પ્રમુખશ્રી, મંત્રીશ્રી, ટ્રસ્ટ બોર્ડ તથા કારોબારી સમિતિના સર્વે સભ્યશ્રીઓ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

છેલ્લા ૪૫ વર્ષથી દર મહિનાની ૫ તારીખે
નિયમિતપણે પોસ્ટ કરવામાં આવતું
“શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ”નું
મુખ્યપત્ર

“મંગલ મંદિર”

મુખ્ય કાર્યાલય

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન,
૪૩-૪૪, શ્રી બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી,
પાલડી, એલિસબિલ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.
ફોન : (૦૭૯) ૨૬૪૭૮૮૮૨, ૨૬૪૮૭૫૦૭
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૬૪૮૨૦૬૦
ઈ-મેઇલ : kutchijainamd@gmail.com
વેબ-સાઇટ : www.kutchijainahd.org

તંત્રી

પ્રતાપ નારાયણ દંડ

સહ તંત્રી

દિનેશ આર. મહેતા

મો. ૯૯૨૪૩ ૪૨૯૨૮

અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ લેખો તથા અન્ય વિભાગની
માહિતીઓ સાથે તંત્રીમંડળ સહમત છે તેમ માની વેચું
જરૂરી નથી. રજૂ થયેલ વિચારો જે તે વ્યક્તિના હોય
છે, જેની નોંધ લેવા વિનંતી.

લેખકોને નામ વિનંતી

‘મંગલ મંદિર’માં પ્રગટ કરવા
માટે વિપુલ પ્રમાણમાં લેખ સમગ્રી
અમને મળતી રહે છે અને એટલે
સ્વીકૃત કૃતિઓને પ્રગટ કરવાનું પણ
સ્વાભાવિક રીતે વિલંબાય. મંગલ
મંદિરના ધોરણને ધ્યાનમાં લઈ,
પોતાની રચના મોકલતી વખતે લેખક
સ્વવિષેક દાખલે તેવી વિનંતી છે.

એક સાથે એકથી વધુ કૃતિઓ
ન મોકલવા વિનંતી.

સાધારણ અને લાંબા લેખો
અસ્વીકાર્ય બનશે તેની નોંધ લેવા
વિનંતી. લેખમાં એકની એક વાતનું
પુનરાવર્તન (રેપિટેશન) ટાઇપું
જરૂરી છે. કૃતિની હસ્તપ્રત સ્વચ્છ
અને સુવાચ્ય હોવી જોઈએ. આશા
છે કે, આ બાબતમાં લેખક મિત્રોનો
સહકાર અમને મળી રહેશે.

- મુખ્યતંત્રી

અનુકમણિકા

સંપુટ-૧

● જૈનમ જ્યતિ શાસનમ્ - સર્વ જીવોને મિથ્યામિ દુક્કડમ્ ૬

તંત્રી લેખ :

● ટોક્યો ઓલિમ્પિક :

ભારતનું સર્વોત્તમ પ્રદર્શન - ખેલાડીઓને સલામ! દિનેશ આર. મહેતા ૭

● આગામી કાર્યક્રમની એક જલક ૮

દીપશીખા

● “નિજાંદા” ● “કામ પાર પાડવાની કુશળતા”

● “કરોળિયા” જેવા સદ્ગુણી બનો ડૉ. પૂજા કોટક ૯

આરાધના

● ભવતારિણી ક્ષમાપનાનો અમૃત પ્રેમઘાલો! પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાણ દેસાઈ ૧૦

● આત્મસિદ્ધ અને આરાધનાનો સરવાળો પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાણ દેસાઈ ૧૨

● સંકટ મોચન જૈન મંત્રો અને મંત્ર વિજ્ઞાન ડૉ. નવીન પારેખ ૧૪

● દૂલોની નનામી! (ચિંતનિકા) જ્યંતી જોખી ‘શાભાબ’ ૧૬

● ક્ષમા : વ્યક્તિત્વની ઓળખ બગીરથ બ્રહ્મભણ ૧૮

● ગિરનારજ ડૉ. મેહા સંઘવી ૧૯

● શેઠ લખમશી નાયુ નેણશી, જે.પી. ભરત‘કુમાર’ પ્રા. ૬૧૫૨ ૨૧

● સેવામૂર્તિ ટોકરશી લાલજી કાપણિયા ભરત‘કુમાર’ પ્રા. ૬૧૫૨ ૨૩

● પવારિજ પર્યુષણ : તપ અને ત્યાગ દિનેશ આર. મહેતા ૨૫

● ભગવાન મહાવીરના ઉપદેશ વિશે મહાનુભાવો કહે છે ૨૭

● ગતિ અવરોધક ● ક્ષમાપના રોશની ગૌતમ શાહ ૨૮

● પશુભક્તિ નિવારણ (નિબંધ) ડૉ. જે.કે. ઉમરેન્દ્રિયા ૨૯

● પ્રભુ મહાવીરની શાશ્વત વાણી ૩૧

● સદાચારનો સ્વસ્તિક યોગેશ ભણ ૩૨

● બે શબ્દોની સમજવા જેવી વાત ૩૩

● ભક્તિનો પરમ શ્રાવણ માસ જસ્મીનભાઈ દેસાઈ ‘દર્પણ’ ૩૪

● સામાધિક તો સુલસાબાઈનો પૃષ્ઠાબેન કનકસેન શાહ ૩૫

● ૧૮૦૦૦ સરાક બંધુઓ એક સાથે કરશે પર્યુષણ પર્વની આરાધના ... મનીષ ગાંધી ૩૭

શ્રી કચ્છી ઈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના
“પદાધિકારીશ્રીઓ”

મેળેજિંગ ટ્રસ્ટી

શ્રી પ્રતાપ નારાણાજી એંડ
ઘર : ૦૭૯- ૨૬૪૦૫૦૪૭ મો. ૯૮૨૬૭ ૨૫૬૧૮

ઉપમખ-૧

શ્રી મનુભાઈ ગોવિંદલાલ શાહ
ઘર : ૨૬૪૪ ૬૪૧૩, આ. ૨૬૪૦ ૧૧૫૦
મો. ૯૮૨૫૦ ૩૧૫૨૮

ઉપમખ-૨

શ્રી શાંતિલાલ મુળજી સાવલા
ઘર : (૦૨૭૭૧) ૨૩૪૪૫૫ મો. ૯૮૨૫૦ ૪૮૬૪૫

માનદ મંત્રી

શ્રી પ્રદીપ સૂર્યલાલ મહેતા
ઘર : ૨૬૬૧૨૦૮૮
મો. ૯૮૨૫૦ ૬૧૧૬૦

સહમંત્રી

શ્રી રોહિત સંઘવી

ખજાનચી

શ્રી ચંદ્રકાંત દામજી શાહ
ઘર : ૨૬૪૦૫૨૨૪

સાંખ ખજાનચી

શ્રી રજનીકાંત ધરમશી પારેખ
મો. ૯૮૮૮૦ ૦૫૪૨૯

શ્રી કચ્છી વિશ્વામ ગૃહનું સરનામું :

શ્રી કચ્છી ઈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ
સંચાલિત

શ્રી કચ્છી વિશ્વામ ગૃહ
અર્થિંતનગર દેરાસરની સામે,
ગાંધી વિદ્યાલયની ગીવીમાં, રચના સ્કૂલની પાછળ,
રાજ્યસ્થાન હોસ્પિટલ પાસે, શાહીબાગ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૪.
ફોન : ૦૭૯-૨૬૮૮૪૫૭૯

સેવા ભવનનું સરનામું :

શ્રી કચ્છી ઈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ સંચાલિત
માતુશ્રી કંકલેન કાળજીભાઈ રવજી (નાની ખાખરવાળા) સેવા
ભવન, એસ. ટી સ્ટેન્ડ પાસે,
સંકાર ગેટ હાઉસની સામે, રૂગાનાથપુરા,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૨૨. ફોન : ૦૭૯-૨૫૪૬૧૨૭૦

‘મંગલ મંદિર’ના અંકો સમાજની વેબસાઈટ

www.kutchhijainahd.org

ઉપર... [બ્લોગ](http://www.hellokutchis.com)...

www.hellokutchis.com

ઉપર વાંચી શકાય છે.

સંપુટ-૨

જીવન મંત્ર

- શાંત મન, સ્વસ્થ જીવન ડૉ. રૂપલ ભાડ ૩૮

શિક્ષા

- બાળકોનો સર્વાંગી વિકાસ, એ જ નવી શિક્ષણ નીતિ ગિરા પિનાકીન ભાડ ૪૦
- ગુણવત્તાની દાખિએ આજનું શિક્ષણ ડૉ. પૂજા ભરત જોધી ૪૨

ગુલશાન (ચાલુ શેણી) (મણકો-૧૦)

- “દિલની જબાન” :
કલા, કલમ અને કસબ : કવિયત્રી સંધ્યા ભાડ ચંદ્રકાંત પટેલ ‘સરલ’, સાહિત્યકાર ૪૩

નારી જોરવ ગાયા : ૬

- દરિયા કાંઠાનું મોતી : જયશ્રીબહેન ઝરુ મનોજ પંડ્યા ૪૬

ચાદરગીરી (સંકલન : બલવીરસિંહ જાડેજા)

- સુભિ રે... બલભીરા : સ્મૃતિપટ પર સંભારણા
આફને અવસરમાં બદલો ડૉ. મનમોહનસિંહ ગોહિલ ૪૭

પ્રારંભિક

- ૧૦ સપ્ટેમ્બર : વિશ્વ આપધાત નિવારણ દિવસ ડૉ. મિહિર અમ. વોરા ૪૮

મનાન

- વિચારોની નકારાત્મકતા અને તેનું નિવારણ પ્રો. સૂર્યકાંત ભાડ ૫૦

સ્વાર્થચા

- મને વારંવાર માથાનો દુઃખાવો
(માઈગ્રેન) થાય છે – (૨) ડૉ. મહિલાલ ગડા, સિનિયર મનોચિકિત્સક ૫૧
ડૉ. દિપ્તી શાહ (ગડા), મનોચિકિત્સક તથા ભાળ મનોચિકિત્સક

પ્રસંગ કથા

- ચમકતા સિતારા નટયર આહલપરા ૫૩
- બા ના ફોટાનું એડિટિંગ ડૉ. અમ.પી. કાકડિયા ૫૫

સંસ્કૃતિ

- ઘર એજ સ્વર્ગ : ઘર એ જ મંટિર નવીન વાણાણી ૫૬
- નારી તું ન હારી વિપિન પંડ્યા ૫૭
- મારી વહાલી દીકરીઓને પાપાનો પત્ર યશકાકા વધાસિયા ૫૮
- મજિયારી મા અમ. ડૉ. સોલંકી ૬૧

Printed & Published by : Mr. Pratap Dand, For Shri Kutchhi Jain Seva Samaj - Ahmedabad.

Printed at : Gajanand Offset, Amraiwadi, Ahmedabad.

Published at : Shri Kutchhi Jain Seva Samaj – Ahmedabad, 43/44, Brahman Mitra Mandal Soc., Opp. Navchetan High School, Paldi, Ellisbridge, Ahmedabad-380 006. ● Editor : Mr. Pratap Dand ● Yearly Subscription : Rs.150/-

સ્વરણ

- ભજન ગાંગરવા માટે નથી..... ડૉ. ભાવેશ જેતપરિયા..... ૬૫

લઘુ કથા

- શામળો : રવજીભાઈ કાચા ● ડાયરી : પલ્લવી ગુપ્તા..... ૬૬
- રવિવાર : હરીશ મહુવાકર ● શ્રુતા : હરીશ પંડ્યા ૬૭

ગમલ / કાવ્ય સૂચિ

- નવેસરથી જોઈએ : રમણીક સોમેશ્વર ● ચહેરો નથી : ફિરોઝ હરનાણી ● ઘસાતું જ બોલે : ભરત ભહુ 'પવન' ૬૮
- ચહેરા : મુસાફિર પાલનપુરી ● કહેતાં પણ નથી : શ્યામ ટાકોર ૬૮
- આજાદી : ભૂપેન્દ્ર ભહુ 'નીલમ' ● પહેલો વરસાદ : સુનિતા શાહ ● મોનો ઈમેજ કાવ્યો : કુમુદભાઈ ભક્તી ૬૯
- ગજલ : શૈલેન રાવલ ● કિરણ આત્મનું (ભુજંગી) : ભૂપેન્દ્ર વ્યાસ 'રંજ' ૬૯

તાર્ણે જમી પે (બાળ વિભાગ)

- જંગલમાં સાક્ષરતા અભિયાન : કપીલ સત્તાણી ● વાર્તા રે વાર્તા : માતકલી..... ૭૦

નોલેજ બેંક - ૪

- ગુજરાતી સાહિત્ય નોલેજ બેંક : વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા માટે ઉપયોગી..... રમેશ પટેલ, પ્રતિષ્ઠિત કવિ-લેખકશ્રી..... ૭૧

કારકિર્દી

- 'હોબી'ને આધારે ઇન્ટરવ્યૂમાં કેવા પ્રશ્નો આવી શકે? હીરેન દવે..... ૭૨

YOUTH CLUB

- Some Golden Thoughts Presentation : Dinesh R. Mehta ૭૩

માહિતી

- ઓલિમ્પિક વિશે ● ખેતીમાં કલમ પદ્ધતિ
- કોમ્પ્યુટર નેટવર્કનો શોધક : પૌલ બારાન ૭૪

વૈવિદ્ય

- આંજો કાગર ૭૫

નિયમિત વિભાગો

- *Nano Nine* શબ્દ રમત-૧૭૪ સંકલન : ૨૪નીકાંત પારેખ..... ૭૮
- *Nano Nine Sudoku* (ક્રમાંક-૧૧૩૨) સંકલન : ૨૪નીકાંત પારેખ..... ૮૧

ગોચા ગોલેરી

- ગુજરાતી સોડમનો રાજભોગ ભાવના એ. અવેરી..... ૮૨

શ્રી કચ્છી જેન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

- શ્રી કચ્છી જેન સેવા સમાજ - અમદાવાદની ઉત્તમી અને ઉત્તમી વાર્ષિક સામાન્ય સમાજનો પરિપત્ર..... ૮૩
- શ્રી કચ્છી જેન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા સ્વતંત્રતા પર્વની ઉજવણી કરવામાં આવી ૮૬
- આવાસ યોજના સમિતિ : "મારે પણ એક પોતાનું ઘર હોય" - એક સર્વે ૮૮
- સમાજ દર્પણ ૮૮

જૈનમ જયતિ શાસનમ્

સર્વે જીવોને મિરણામિ દુક્કડમ્

વર્ષ દરમિયાન શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ વિવિધ પ્રવૃત્તિઓથી ઘમઘમતું રહે છે. અનેક પ્રવૃત્તિઓ અથવા તો વર્ષભર ચાલતા રહેતા કાર્યો દરમિયાન, જાણતા કે અજાણતા કોઈને પણ મન્દુઃખ થયેલ હોય તો આ સંવત્સરી ક્ષમાપનાના અવસરે સહુને ખમાવતાની સાથે આપશ્રીને પણ ખમાવીએ છીએ.

પ્રદીપ મહેતા

માનદ મંત્રી

પ્રતાપ નારાણજી દંડ

મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી અને પ્રમુખ

**તેમજ ટ્રસ્ટ મંડળ અને કારોબારી સમિતિ તથા વિવિધ સમિતિઓના સર્વે સભ્યો
શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ**

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું મુખ્યપત્ર “મંગલ મંદિર” પ્રતિમાસ સમાજને કાંઈક ઉપયોગી, રસપ્રદ તથા વિશેષ માહિતી આપવા સતત પ્રયાસ કરે છે. આ અન્વયે તેનાં કલેવરમાં અવારનવાર પરિવર્તન આવ્યા કરે છે. વર્ષ દરમિયાન, તેના આયોજનોના અનુસંધાને જાણતા કે અજાણતા મન-વચન કે કાયાચી કોઈને પણ દુઃખ પહોંચ્યું હોય તો આ મહાપર્વ પર્યુષણના સાંવત્સરિક ક્ષમાપનાના સમયે સર્વેને ખમત ખામણા.... મિરણામિ દુક્કડમ્.

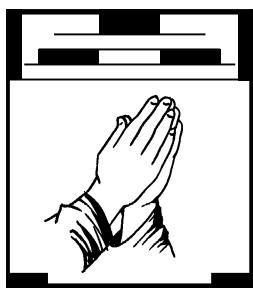
પ્રતાપ નારાણજી દંડ, ડિનેશ આર. મહેતા - તંત્રી મંડળ “મંગલ મંદિર”

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન

૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી, નવચેતન હાઈસ્કૂલની સામે, પાલડી, એલિસબિઝ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.

ફોન : (૦૭૯) ૪૮૬૦ ૬૦૦૧, ૪૮૬૦ ૬૦૦૪, ૪૮૬૦ ૬૦૦૬

E-mail : kjssmangalmandir@gmail.com • Website : www.kutchijainahd.org

તંત્રી લેખ

ટોક્યો ઓલિમ્પિક : ભારતનું સર્વોત્તમ પ્રદર્શન — ખેલાડીઓને સલામ!

દિનેશ આર. મહેતા

તાજેતરમાં ટોક્યો ખાતે યોજાયેલી ઓલિમ્પિકમાં અત્યાર સુધીમાં ભારતના ખેલાડીઓએ ખૂબ જ ઉત્તમ પ્રદર્શન કરીને કુલ સાત મેડલ જત્તા છે. આ માટે રમતવીરો, તેના કોચ, ટ્રેનિંગ સંસ્થાઓ, પસંદગીકર્તાઓ તથા જે તે ટીમમાં રહેલા તમામ સાથીદારોને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન. વિવિધ શ્રેણીમાં મેડલ જત્તાનાર રમતવીરો તો અભિનંદનના અધિકારી છે જ પરંતુ જે રમતવીરો મેડલ જત્તા નથી પરંતુ ઓલિમ્પિક્સની વિવિધ સ્પર્ધાઓમાં પોતાના કસબનો શ્રેષ્ઠ દેખાવ કર્યો છે તે સર્વે રમતવીરો પણ અભિનંદનના અધિકારી છે. ઓલિમ્પિકમાં જીવેલીન થો (ભાલા ફેંક) સ્પર્ધા તરફ સૌથી વધુ ધ્યાન ગયું છે. તેમાં ભારતના નીરજ ચોપડાએ ગોલ્ડ મેડલ જીતીને સમગ્ર દેશને ગોલ્ડ મેડલ અપાવ્યો છે. નીરજ ચોપડા અને વિવિધ શ્રેણીમાં મેડલ જીતનાર દરેક રમતવીરોએ દેશના ચુવાવગને પ્રેરણા આપવાનું કામ કર્યું છે, એક નવી દિશા આપવાનું કાર્ય કર્યું છે. તેઓએ મેડલ જીતીને દેશના નવોદિત ખેલાડીઓમાં આત્મવિશ્વાસ પેદા કરવાનું કામ કર્યું છે, ઉત્સાહ સાથે જોશ ભરવાનું કામ કર્યું છે.

આ ઓલિમ્પિકમાં અમેરિકા ઉટ ગોલ્ડ સાથે કુલ ૧૧૩ મેડલ્સ જીતીને મેડલ્સની યાદીમાં મોખરે રહ્યું હતું. જ્યારે ચીન ઉટ ગોલ્ડ સાથે કુલ ૮૮ મેડલ્સ જીતીને બીજા કમે રહ્યું હતું. ભારત ૧ ગોલ્ડ, ૨ સિલ્વર, ૪ બ્રોન્ઝ મેડલ્સ સાથે ૪૮મા કમે રહ્યું હતું. યજમાન જાપાને ઘર આંગારે નોંધપાત્ર દેખાવ કરતાં ૨૭ ગોલ્ડ, ૧૪ સિલ્વર અને ૧૭ બ્રોન્ઝની સાથે ૫૮ મેડલ્સ જત્તા હતા. ભારતે એથ્લેટિક્સના ઈતિહાસમાં સૌપ્રથમ ઓલિમ્પિક ગોલ્ડ મેડલ જીતી લીધો હતો. જે ભારત માટે ખૂબ જ ગૌરવની બાબત છે.

ટોક્યો ઓલિમ્પિકમાં ભારતના સાત મેડલ્સની વિગતનું પુષ્ટકરણ જોઈએ....

મેડલ	ખેલાડી	રૂપા	મેડલ	ખેલાડી	રૂપા
ગોલ્ડ	નીરજ ચોપડા	જીવેલીન થો	બ્રોન્ઝ	લવલીના	બોડિસગ
સિલ્વર	મીરાબાઈ ચાનુ	વેઈટ લિફ્ટિંગ	બ્રોન્ઝ	મેન્સ ટીમ	હોકી
સિલ્વર	રવિ દહિયા	શી સ્ટાઇલ ફુસ્ટી	બ્રોન્ઝ	બજરંગ પુનિયા	કુસ્તી
બ્રોન્ઝ	પી.વી. સિંહુ	બેડમિન્ટન			

નીરજ ચોપડાએ ઓલિમ્પિકમાં ભારત માટે ઈતિહાસ સર્જ્યો હતો. ઓલિમ્પિકમાં આ અગાઉ ભારતે ક્યારેય એથ્લેટિક્સ ઇવેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ નહોતો જત્તો. નોંધનીય છે કે, ૨૩ વર્ષથી નીરજ ચોપડા, તેની કારકિર્દિની આ પ્રથમ ઓલિમ્પિકમાં ઉત્ત્યો હતો અને તેણે આ મહાન સિદ્ધ્ય પ્રાપ્ત કરી હતી. ભારતના ઈતિહાસમાં આ બીજો વ્યક્તિગત ગોલ્ડ મેડલ છે. અગાઉ વર્ષ ૨૦૦૮માં શુટિંગમાં અભિનવ બિન્ડ્રાએ ગોલ્ડ મેડલ જત્તો હતો.

ભારત આ પહેલી વખત એક જ ઓલિમ્પિકમાં ગોલ્ડ, સિલ્વર અને બ્રોન્ઝ — એમ શ્રેણીમાં મેડલ્સ જીતવામાં સફળ રહ્યું હતું. આ અગાઉ ૨૦૧૨ના લંડન ઓલિમ્પિકમાં ભારત છ મેડલ જત્તું હતું. ૨૦૨૦ની ઓલિમ્પિકમાં સાત મેડલ્સ મેળવીને વિશ્વ સત્રે ભારતે આ એક અન્યોન્ય સિદ્ધ્ય હાંસલ કરી છે.

કોરોના મહામારીના પગલે ઓલિમ્પિકના ઈતિહાસનો આ સૌથી વધારે પડકારજનક ઓલિમ્પિક હતો. વિશ્વના

સૌથી મોટા રમતોત્સવ ટોકિયો ઓલિમ્પિકનું કોરોના પ્રોટોકોલ વચ્ચે, તા. ૮-૮-૨૦૨૧ના રોજ સમાપન થયું હતું. હકીકત છે કે એથેટ્સનો ભારે જોશ અને ઉત્સાહ ઓલિમ્પિક માટે મહત્વનું પાસું હોય છે. આ ઓલિમ્પિકના સમયે ઘણા ખેલાડીઓને કોરોના વાયરસનો ચેપ લાગતાં ટોક્યો પહોંચવા છતાં ઓલિમ્પિકમાં ભાગ લઈ શક્યા ન હતા. જે ખેદની બાબત હતી. આ રીતે જાપાન સરકાર, ઓલિમ્પિકના આયોજનકર્તાઓ, સ્થાનિક લોકો તેમજ વિશ્વભરના ખેલાડીઓના મક્કમ મનોબળ તેમજ તેમના ખ્યાલીરની પ્રશંસા કરવી જોઈએ. આ વખતે ભાગ લેનાર ૨૦૫ દેશોમાંથી ૮૩ દેશોની ટીમે કોઈ શ્રેણીમાં મેડલ જીત્યા છે, જે ગૌરવની બાબત છે. તેવી રીતે ટોકિયો ઓલિમ્પિકમાં ભારતીય ખેલાડીઓએ કમાલની રમત ભતાવીને હતિહાસ લખી નાખ્યો છે. દેશ આ સફળતા પર ગર્વ કરી રહ્યો છે. ભારતીય ખેલાડીઓની સર્વશ્રેષ્ઠ સિદ્ધ પર આખો દેશ આફરિન છે.

આ સમયની ઓલિમ્પિકની સાથે બીજી તરફ જોઈએ તો, જીવેલીન શ્રો જેવી રમત વિખ્યક લોકોમાં અવેરનેસ ખૂબ ઓછો છે. આ પ્રકારની તમામ રમતો સાથે જોડાયેલા ખેલાડીઓને એક નવી ઉજ્જ સાથે પૂરતું માર્ગદર્શન આપવામાં આવે તો તેનું સારું પરિણામ આવી શકે છે. વિદેશમાં આવી બાબત તરફ પૂરતું દ્યાન આપાય છે. તેમને સમગ્ર રીતે પ્રોત્સાહન આપાય છે. સૌપ્રથમ તો દેશના ખૂણે-ખૂણે રમતવીરોનો સર્વ થવો જોઈએ. ખેલાડીના શરીરના બાંધા અનુસાર તે ખેલાડી ક્યા પ્રકારની રમત માટે ફીટ છે તે નક્કી કરવા એક અલાયદી એજન્સી હોવી જોઈએ. ખેલાડીઓને પોતાની રમતમાં સારું પ્રદર્શન થાય તે માટે તેમની મહેનતની સાથે તેમને પૂરતી સગવડ સરકાર તરફથી મળે તે પણ જરૂરી છે. રમતવીરોને પ્રેક્ટિસ કરવા માટે પૂરતા મેદાન નથી. તેની જોગવાઈ થવી જોઈએ. રમતવીરોને જરૂરી સાધન-સામગ્રી, કોચ, રમતની તાલીમ વગેરે સગવડો મળવી જોઈએ. જરૂર પડે તો વિદેશમાં તાલીમની સગવડ, તે માટે સ્કોલરશિપ તથા સંબંધિત કોન્ટ્રેન્ચના ખર્ચ માટે આર્થિક મદદ દરેક ખેલાડીઓને મળવી જોઈએ. તેના પગલે રાખ્યાને આગામી સમયમાં સારું પરિણામ મળી શકે છે.

૩૦૨, માર્ટિન અર્ટ્સ, ૧૧, વિશ્વકુંભ સોસાયટી, નારાયણનગર રોડ,
પાતડી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯. • મો. ૯૮૨૪૩ ૪૨૬૨૮

- ❖ મતભેદ એ ખુલ્લિમાતાની નિશાની છે, મનભેદ એ જુદ્ગતાની નિશાની છે,
મતભેદ જો મનભેદમાં જાય તો માથાકુટ શરૂ થાય!
- ❖ પ્રવચન શ્રવણ સમયે ઉપાશ્રયમાં વિચારનું પરિવર્તન આવે, એ પ્રવચનનું પ્રથમ ફળ છે.
પ્રવચન શ્રવણ પદ્ધી ધરમાં / જીવનમાં આચારનું પરિવર્તન આવે, તે પ્રવચનનું દ્વિતીય ફળ છે.
- ❖ ધર્મના અણાનીઓ કરતાં, ધર્મના અધૂરાણાનીઓએ ધર્મને વધુ નુકસાન પહોંચાડ્યું છે.
- ❖ સોનાની કસોટી લાકડાની આગમાં થાય છે, મિત્રની કસોટી તકલીફની આગમાં થાય છે.
- ❖ ભરતી અને ઓટ એ સાગરનો કમ છે, રાત્રિ એ દિવસ એ સમયનો કમ છે,
તેમ જીવન અને મરણ એ જીવનનો કમ છે.

આગામી કાર્યક્રમની એક જલક....

તારીખ - સમય	સ્થળ	કાર્યક્રમ - આયોજનકર્તા	કાર્યક્રમની વિગત
● રવિવાર, તા. ૧૫-૦૯-૨૦૨૧ સવારે ૬.૦૦ કલાકે	શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી	શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ	કાર્ય સૂચિ અનુસાર - શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની ઉત્તી અને ઉજી વાર્ષિક સામાન્ય સમાબોધન (ફક્ત નોંધાયેલા સભ્યોને પથારવાનું આમંત્રણ છે.) (વધુ વિગત : જુઓ પાના નં. - ૮૩)

“ନିଜନ୍ଦ”

આનંદના પ્રકાર અનેક છે. પણ નિજાનંદની વાત તો કંઈક અલગ જ છે. નિજાનંદ એમ જ કંઈ મળી શકતો નથી. આ માટે આત્મજાગૃતિની જરૂરત છે. વિરલ પુરુષો ધારા છે અને નિજાનંદનો અર્થ તેઓ જ જાણી શકે. એક વ્યક્તિ કહે છે, નિજાનંદની વાતો કરી શકાય છે, બાકી અમારી જેમ તકલીફોનો ભંડાર હોય તો ખબર પડે...!! વાત તેમની ખોટી નથી. પણ તે તેમનો નિજાનંદ છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે તમે એટલી તો કુશળતા કેળવો કે તમે તમારી નાની મોટી તકલીફોને સરળતાથી હલ કરી શકો. આપણે કંઈ કરવું જ નથી!! બસ, લોકોના ગુણ-અવગુણના વર્ણન જ કરતાં રહેવું છે. તો પછી તમે નિજાનંદ ક્યાંથી માણી શકો...??

માટે ભિત્રો, સમયનો સદ્ગુપ્યોગ કરો. પૈસાદાર થવા માટે નહીં, જરૂરિયાત સંતોષાય તે માટે પૈસા મેળવવાના ઉપાયોમાં આનંદિત રહો. નિજાનંદમાં રહીને શોધો... પછી કહેશો, નિજાનંદની વાત તો કંઈક અલગ જ છે.

બહુ ભારેખમ લાગતો આ શણ (નિજાનંદ) સમજવો
ખરેખર અધારો છે અને સમજયા પછી જીવનમાં માણવો ખરેખર
સહેલો છે. બસ, સહેલા અને અધરા વચ્ચેનો ‘સેતુ’ જ સમજાળાનો
છે. શું સાધુ-સંતો કે અધ્યાત્મની વાતો કરનારા અને જ્ઞાન
ધરાવનારાને જ આ શણ સમજવાનો કે માણવાનો અવિકાર છે?
ના, એવું નથી. બે ટાઈમનું કમાનારા, જેને કાલે શું કરવું, શું થશે,
કંઈ જ ખબર નથી તે પણ પોતાની મસ્તીમાં જીવે છે અને જેની
પાસે કોઈ કમી નથી તેને ‘હાઈ-હોઈ’થી મુક્તિ નથી. પોતાની
મસ્તીમાં ખુશ રહેવું એ પણ એક જીવન જીવવાની આગવી કળા
છે. મસ્તીથી, આનંદથી જીવો. જીવન માણવાલાયક છે.

“કામ પાર પાડવાની કશળતા”

ઘણાં લોકો સતત ફરિયાદ કરતા હોય છે, પોતાના કામમાં ‘જેવારો’ નથી, કામ પૂરું થતું નથી, કાર્યમાં સફળતા મળતી નથી વગેરે વગેરે. જ્યારે ઘણી વ્યક્તિઓ પોતાનું કાર્ય ‘ચપટી’ વગાડતા એટલે કે જરૂર્યથી પૂર્ણ કરી સફળતા કે નિરાંત મેળવે છે! આમ કેમ થાય છે તે જાણવા આવો. તેની કૌશલ્યતા નિહાળીએ.

ઓછી મહેનતે પોતાનું કામ કેમ પાર પડે છે, કેમ સરળતાથી કાર્ય નિપટાવી શકાય છે? એવી કઈ આદતો કે ખાસિયતો છે, જે સફળતા આપે છે. વ્યવસ્થાનો કોઈ વિકલ્પ નથી. આપણે વ્યવસ્થિત રહેવું, થવું પડે છે. તેની ‘હેબિટ’ થવી જોઈએ. અવ્યવસ્થિત લોકો સમયનો અભાવ દેખાડે છે. સફળતા મેનેજ કરવી પડે છે. કાર્ય વિભાજન અને તેનું સીમાંકન કરવાથી સફળતા આવે છે. કાગળોનું કચેરીમાં વ્યવસ્થિત ફાઈલિંગ આનું

ઉદાહરણ છે. પત્રોની શોધ સરળ બને છે, તનાવ દૂર રહે છે.

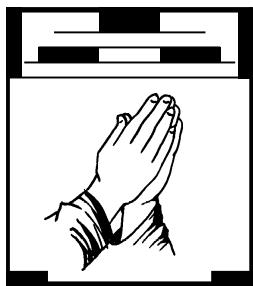
લોકો કાર્ય વર્તણુંક કે સ્વભાવ બદલતા નથી. દરેક કામને યાદ ન રાખતા ચેકલિસ્ટ કે નોંધ રાખવી પડે છે. વધુ પ્રવાસ માટે 'ટૂર ટિપ્પિન્ટ' તૈયાર રાખવી પડે છે. પ્રવાસમાં પણ એક સાથે વધુ કામ કરવાથી નકામા પ્રવાસ ટાળી શકાય છે. પ્રવાસ દરમિયાન ફી સમયનો સહૃપ્યોગ વાંચન, ખરીદી માટે ફાળવી શકાય છે. કચેરીના કામમાં નકામા કાગળોનો સમયાંતરે નિકાલ કરવો જોઈએ. દરેક કામ પોતાનાથી જ થાય તેમ હુરાગ્રહ ન રાખવો. કાર્યની સમય મર્યાદા રાખવી પડે છે. નિર્ણયો પણ ચોગ્ય અને સમયસર લેવા પડે છે. કોઈપણ કાર્ય હોય, શિસ્તબદ્ધતા રાખવાથી કાર્ય નિપટાવી શકાય છે. જે સફળતા ગણાય છે. આ પ્રકારની આદતો, ખાસિયતો, પ્રોક્ટિસ કેળવીએ એ કૌશલ્ય છે.

‘ચિનગારી’ પુસ્તકમાં વાંચેલું એક વાક્ય યાદ રહી ગયું છે : ‘પોતાની જાતને મેનેજ કરનારે કયારેય પણ સમયને મેનેજ કરવો પડતો નથી.’ પહેલા પોતે કુશળ બનો, બાદ પોતાને કામને કુશળ બનાવો. સફળતાનું આ ગ્રથમ પગથિયું છે.

“કરોળિયા” જેવા સદગુણી બનો

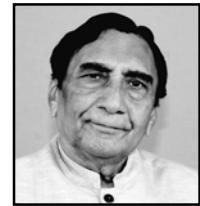
હકીકતે જોવા જાઓ તો સફળ અને નિષ્ફળ વ્યક્તિના સંજોગોમાં આજો ફેર હોતો નથી. જે મુશ્કેલીઓ, અડચણો, વિટંબણાઓ, સમસ્યાઓ, તકલીફો નિષ્ફળ માણસને નડતરસપ હોય છે તેજ સફળ માણસને પણ હોય છે. કુંદરત સફળ માણસ માટે એક પ્રકારના સંજોગોનું નિર્માણ કરે છે, તો નિષ્ફળ વ્યક્તિ માટે અન્ય પ્રકારનું એવું કશું હોતું નથી. કદાચ તેની પરિસ્થિતિની વિકટાનું પ્રમાણ ઓછું વધતું હોઈ શકે. પરંતુ તેથી એવું નથી કે સફળ વ્યક્તિ માટે હળવી વિકટ પરિસ્થિતિ જ હોય અને નિષ્ફળ વ્યક્તિ માટે ભયંકર વિકટ. એકની એક પરિસ્થિતિને સફળ માણસ એક રીતે નિહાળે છે તો નિષ્ફળ માણસ તેને બીજી રીતે. તદ્દન સામાન્ય માણસ એકવાર પડી જાય તો તે પડેલો રહે છે, ઉભો થતો જ નથી. તેનામાં થોડીક મહત્વાકંક્ષા હશે તો તે શરૂઆતમાં ત્રાણ-ચાર વાર પડી જશે અને ત્રાણ-ચારવાર ઉભો થશે. વળી પ્રત્યેકવાર ઉભો થઈને કદાચ તગલું આગળ માંડશે, પણ તેમ છતાં તેની મહત્વાકંક્ષાને અતૂટપણે વળગી રહેવાની વૃત્તિને અભાવે તે જો પાંચમીવાર પડી જશે તો તે ઉભો થશે પરંતુ તે પછી પોતાના પગલાં ઊંઘી દિશા તરફ માંડશે અને મન મનાવશે મેં તો પૂરતા પ્રયત્નો કર્યા છે, પણ નસીબ યારી આપે તેવું લાગતું નથી. એટલે હવે સફળતાની દિશામાં ફાંકા મારવા જેવું નથી. એનાથી ઉલદું, મહત્વાકંક્ષી વ્યક્તિ સફળ નીવડે છે કારણકે પોતે જેટલીવાર પડે છે તેટલીવાર ઉભો થતો રહે છે અને સફળતાની દિશા તરફ પોતાના ડગ માંડતો જ રહે છે. ‘કરતા જાળ કરોળિયો, ભોંય પડી પછીધાય, વણતૂટેલે તાંતણે, ઉપર ચઢવા જાય.’

- sī. ყა სეს

આરાધના

ભવતારિણી ક્ષમાપનાનો અમૃત પ્રેમઘાલો!

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ

નોંધ : આત્મા પોતે જ પોતાના સુખ-હુદાનો કર્તા છે અને એનો નાશ કરનાર પણ છે. એટલા માટે સન્માર્ગ ચાલનારો આત્મા મિત્ર છે અને કુમાર્ગ ચાલનારો આત્મા શરૂ છે. કર્મ અને તપ તરફ સ્પષ્ટ અંગુલિનિર્દેશ કરતું એક સુવાક્ય છે કે, ‘કર્મ બાંધવાના જન્મો અનેક છે પરંતુ કર્મ બાળવાનો જન્મ તો એકમાત્ર માનવનો જ છે.’’ ભગવાન મહાવીરનો ‘સર્વ જીવો પ્રત્યે મૈત્રીભાવ’ નો ઉપદેશ માનવજીતને નવી આશા અને નવી દિશા તરફ દોરી ગયો. અહીં જૈન દર્શનના આંતરરાષ્ટ્રીય વિદ્વાન અને સાહિત્યકાર પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ લેખિત લેખ પ્રસ્તુત છે.

- ડૉ. મંડળ

ક્ષમાપના કેટલી મહાન! દૈનિક ક્ષમાપનાથી કખાયોની મંદતા થાય છે. પાક્ષિક ક્ષમાપનાથી સંજવલના કોધ, માન, માયા, લોભ રૂપ કખાયોનો ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થાય છે. ચાતુર્માસિક ક્ષમાપનાથી પ્રત્યાખ્યાની કખાયો અત્યંત ઉપશમ પામે છે અને સાંવત્સરિક ક્ષમાપનાથી અપ્રત્યાખ્યાની કોધ, માન, માયા, લોભરૂપ કખાયોનું જોર ટળે છે અને અનંતાનુંબંધી - કખાયોનો ઉદ્ય થતો નથી.

પર્વાદિરાજ પર્યુષણ પર્વની પરાકાણ છે સાંવત્સરિક ક્ષમાપના. પણ એ તરફ જતાં પૂર્વે કોધ, આવેશ કે ગુર્સા વિશે વિચારવું આવશ્યક જ નહીં, બલ્કે અનિવાર્ય છે. ભીતરમાં છૂપાયેલાં કોધના સાચા સ્વરૂપને જાણીએ, તો જ ઉચિત ક્ષમાપના થઈ શકીએ. આજના યુગના માનવીને ચાલીસ ટકા શારીરિક અને સાંદર્થ ટકા માનસિક કારણોથી રોગો થતાં હોય છે. આ માનસિક રોગોમાં પણ સૌથી મુખ્ય છે કોધ, જે વ્યક્તિના મનને અને તનને બંનેને દૂષિત અને નષ્ટ કરે છે.

આજથી હજારો વર્ષ પૂર્વે ક્ષમાનો મહિમા કરતા જૈનદર્શને કોધના કખાયને બરાબર ઓળખી લીધો હતો અને એથી જ એણે કોધની ઘણી ઊરી સમીક્ષા અને ચિકિત્સા કરી છે. આજે કોધનાં જુદાં જુદાં સાત સ્વરૂપો જોઈએ. જેમ નળ રાજાની અસ્વચ્છ પાનીમાંથી કળી પેઢો હતો, તેમ આ કોધ કોઈપણ રૂપે માનવીના મનમાં પ્રગટ થાય છે.

અનુનું પહેલું સ્વરૂપ છે દ્રેષ્ણનું અને એવો દ્રેષ્ણ અવંતિપતિ ચંડપ્રથોતને ઉજણેનીના રાજર્ણી ઉદ્યન પ્રત્યે થયો હતો. એણે છૂપા વેશે ઉદ્યનની દાસીનું અપહરણ કર્યું તેમજ ઉદ્યનની સ્વર્ગસ્થ પત્ની જેની નિત્ય પૂજા કરતી હતી તે ચંદ્રનકાણની પ્રતિમા

પણ લઈ ગયો. એના આવા ગુર્સાનું પરિણામ એ આવ્યું કે અંતે ચંડપ્રથોત રાજી ઉદ્યનનો કેદી બન્યો. દ્રેષ્ણ એ વ્યક્તિના મનની દુનિયાને અને દુનિયાના સુખને સળગાવે છે.

કોધનું બીજું રૂપ ગુર્સો છે અને વૃદ્ધ મુનિ ચંડુદ્રાચાર્યે પોતાના શિષ્ય પર અતિ કોધ કર્યો. એના મસ્તક પર દંડ ફટકાર્યો, પરંતુ જ્યારે ચંડુદ્રાચાર્યને ખ્યાલ આવ્યો કે એમના શિષ્યને તો એમની પૂર્વે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, ત્યારે તેમને પારાવાર પશ્યાત્તાપ થાય છે.

કોધનું ગ્રીજું રૂપ માનવીને અંધ બનાવી દે છે. ભગવાન મહાવીર વૈશાલી નગરીના લુહારની નિર્જન કોઠમાં સાધના કરતા હતા, ત્યારે લોકોએ ના પાડવા છતાં લુહારે એમના પર ઘણ વિઝ્યો અને ઘણ છટકતાં યોગી મહાવીરના મસ્તકને બદલે લુહારના મસ્તકમાં ઝીકાયો. આમ, કોધ માનવીને સ્વહિત પ્રત્યે અંધ બનાવે છે. કોધ કરતાર વ્યક્તિ પોતાના મનને જ નહીં, પણ આસપાસના સમગ્ર વાતાવરણને કલૂષિત કરી નાખે છે. આગની પાસે જે જાય, તેને આગ બાળે છે. પરંતુ કોધ તો આખા કુદુંબને અને આસપાસના સમાજને બાળી મૂકે છે.

કોધનું ચોથું રૂપ છે વ્યક્તિનું અંગત પતન. ભગવાન મહાવીર દક્ષિણાચાલાથી ઉત્તરવાચાલા તરફ જતા હતા, ત્યારે ચંડકૌશિક નામનો દષ્ટવિષ સર્પ એમને દંશ મારે છે. બીજી સર્પોની દાઠમાં કે હુત્કારમાં ઝેર હોય, ત્યારે આ અતિ કોધી ચંડકૌશિક સર્પની નજરમાં ઝેર હતું. આજે સમાજમાં ઘણી વ્યક્તિઓ આવી ‘ઝેરી નજર’ ધરાવતી જોવા મળે છે! આ કોધને કારણે વ્યક્તિ પતનશીલ બનીને પોતાની જાતને જ હણે છે.

આ સર્પ પૂર્વભવમાં ઉગ્ર તપસ્વી હતો, પણ ગુર્સે ભરાઈને

બાળશિષ્ટને મારવા જતાં થાંભલા સાથે અથડાઈને મૃત્યુ પામ્યો હતો. એ પછી કેટલાક ભવ બાદ એ પાંચસો તાપસોનો સ્વામી ચંડકૌશિક હતો, પરંતુ એકવાર આશ્રમના બગીચામાં ફળ તોડતાં રાજકુમારો પર કોષે ભરાઈને કુહાડો મારવા જતાં વચ્ચે આવેલો ઊંડો ખાડો દેખાયો નહીં અને કુહાડો એના માથામાં વાગીને મૃત્યુ પામ્યો. એ પછીના ભવમાં પૂર્વભવના નામવાળો દાસ્તિવિષ સર્પ બન્યો.

આમ કોધ-કષાયને કારણે થયેલી દુર્દ્શાને પરિણામે ચંડકૌશિકને સાખુના ઉપાશ્રયમાંથી ઉપવનમાં અને અંતે વેરાન વનમાં રહેવું પડ્યું. પહેલાં વૃદ્ધાવસ્થામાં, પછી યુવાની અને છેલ્લે જન્મથી જ સર્પ તરીકે એનો જીવ કોધમાં ખૂંઘ્યો. સમય જતાં એના કોધનો ભાવ પણ કેવો વિકરાળ બન્યો, પહેલાં બાળમુનિને, પછી રાજકુમારોને અને છેલ્લે જગકલ્યાણકારી પ્રભુ મહાવીરને ખતમ કરવાનાં એના મનમાં મનસૂબા જાગ્યા.

કોધનું પાંચમું સ્વરૂપ છે ગૃહ જીવનનો કોધ. એકવાર ગુજરાતના મંત્રી તેજપાલે અનુપમાદેવી પર કોધ કર્યો કારણે એમાંથી કહ્યું કે, ‘એના પતિ વાસી ખાય છે.’ પણ જ્યારે તેજપાલને સમજાયું કે એમ કહેવાનો અર્થ એ હતો કે એના પતિ ગયા ભવમાં કરેલાં પુષ્યોની કમાઈ ખાય છે, પણ નવા પુષ્યો કરતાં નથી, ત્યારે એના પશ્વાત્તાપનો પાર ન રહ્યો.

કોધનું છહું સ્વરૂપ તે જીવહૃત્યા છે, જે આચાર્ય હરિભદ્રસૂરીના જીવનમાંથી જોઈ શકાય છે. પોતાના બે શિષ્યોને હણનારા વિરોધીઓના ૧૪૪૪ શિષ્યોને ઉકળતા તેલના તવામાં તળવા માંગતા હતા, પરંતુ જ્યારે સાધ્યી યાક્ષિની મહત્તરાએ એમને આ હિંસાથી રોક્યા, ત્યારે પારાવાર પશ્વાત્તાપ થાય છે અને તેના પ્રાયશ્રિત રૂપે ક્ષમા આદિ ગુણોને પ્રગટ કરતાં ૧૪૪૪ ગ્રંથોની રચના કરે છે.

કોધનું સાતમું સ્વરૂપ તે ચુદ્ધ છે, જે ભરત અને બાહુભલીના યુદ્ધમાં જોવા મળે છે. મનમાં કોધ આવે છે એક તરંગરૂપે અને પછી માણસના મનને ઘેરી લેતો મહાસાગર બની જાય છે. ગુસ્સાના નાનકડાં બીજમાંથી વેરનું વટવૃક્ષ સર્જિદ જાય છે. માટે આપણે આપણા અંતરને ખોળીએ અને એમાં વસેલાં કોધ, દ્વિપ, ગુસ્સા, અધારા, આવેશ, કૂરતા, અનિષ્ટભાવને ઓળખીને સાચી ક્ષમા તરફ ગતિ કરીએ.

કાંટા બિધાવનાર તરફ સ્નેહ રાખવો એ ક્ષમાની અન્નિપરીક્ષા છે. **ક્ષમા આપવામાં આવશે અને ક્ષમા માંગવામાં આવશે.** આ ક્ષમાને બધા ગુણોની કૂખ કહેવામાં આવે છે, કારણ એટલું જ કે આ ક્ષમાની સાધના સાધકના જીવનમાં આઠ અજવાળાં પાથરે છે.

સૌપ્રથમ તો વ્યક્તિ પોતાની વર્તમાન સ્થિતિનો વિચાર કરે છે. દિવાળીએ જેમ નફા-નોટાનો વિચાર થાય, એ રીતે ક્ષમા એ આત્માની દિવાળી છે અને વ્યક્તિ પોતાના દેહ અને મનને

પાર કરીને આત્માની ભીતરમાં જઈને પોતાની જાતને જાણીને ક્ષમા માંગે છે અને સાથેસાથ ક્ષમા સમયે એવો સંકલ્પ કરે છે કે ફરીવાર આવી ભૂલ કે દોષ નહીં કરું.

ક્ષમાથી વ્યક્તિની આત્મદાસિ કેળવાય છે અને એ પોતાના ભીતરમાં નજર કરે છે. **સામાચિકનો અર્થ છે વર્તમાન તરફ જગ્રત રહેવું,** પ્રતિકમણ એટલે પ્રતિકણ જાણતા-અજાણતા થયેલા દોષોને ઓળખવા અને એમાંથી પાછા ફરવું. બહારની દુનિયામાં દોડતા માનવીને, ક્ષમા થયેલી ભૂલો જોવાનું અને નિખાલસ દિલે સ્વીકારવાનું સાહસ આપે છે.

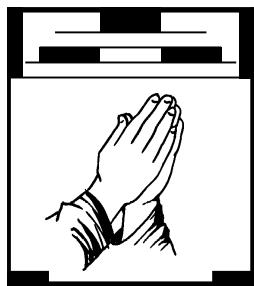
ક્ષમાથી સંબંધશુદ્ધિ થાય છે. આજના માનવીના જટીલ જીવનમાં માણસ પોતે અશાંત છે અને એ જગતને અશાંત કરે છે. કાજલની કોટી જેવો સંસાર ચાલે છે. ‘ક્ષ’ એટલે ગાંઠ અને ‘મ’ એટલે નાશ કરવું. આજના જીવનમાં ઘડી ગાંઠ છે. પિતા-પુત્રમાં મતભેદ છે, ગુરુશિષ્ય વચ્ચે કલણ છે, તો મિત્ર-મિત્ર વચ્ચે મારામારી છે. શેઠ અને નોકરના દિલ દુભાયેલા છે, પડોશી સાથે સંઘર્ષ છે અને નજીકના સાથે સ્નેહ તૂટ્યો છે. **આવા સમયે ભાંગોળાં હૈયાને સાધવાનું કામ ક્ષમા કરે છે.**

ક્ષમાથી ચોંચું અજવાળું થાય છે માનવીના જીવનની પ્રવૃત્તિમાં. એનાથી એનામાં લોભ ઘટે છે અને સરળતા આવે છે. વિનય સાંપદે છે અને સંતોષ જાગે છે. બીજી રીતે કહીએ તો એની જીવન પ્રવૃત્તિમાં સંઘણા ગુણો ક્ષમાની સાધનાથી એને સાંપદે છે. ભગવાન મહાવીરના મહાશાંક કામદેવે એમને ધર્મમાર્ગથી ચલિત કરવા પારાવાર આપત્તિ સર્જનાર દેવને ક્ષમા આપી હતી.

ક્ષમા એ આંતરસમૃદ્ધિનો માપદંડ છે. એ એનું પાંચમું અજવાળું વ્યક્તિ ધર્મના અનુષ્ઠાનો કેટલે અંશે આત્મસાત્ર કરી શકે તેનો તાળો ક્ષમાદસ્તિના વિકાસ પરથી મળી શકે છે. ક્ષમા, એ ધર્મભાવનાનું બેરોમિટર છે અને તેથી **ક્ષમા ન હોય તો પ્રત, તપ, દ્વારા, અનુષ્ઠાન સફળ થતા નથી.** ક્ષમા એ આત્માનો સ્થાયી ગુણ છે અને તેથી ક્ષમાને પરિણામે વ્યક્તિ આંતરવિકાસ સાથે છે.

ક્ષમાથી મૈત્રીનું છહું અજવાળું પ્રામ થાય છે. એ મૈત્રીનો પ્રારંભ માતાથી થાય છે, પછી સગા-વહાલા અને કુંભથી થાય છે અને એનો વિકાસ થતાં થતાં એ પરહિત ચિંતા અને પ્રકૃતિ અને પ્રાણીમાત્રાની કરુણા સુધી પહોંચે છે. આમ, જગત-કલ્યાણનો માર્ગ છે ક્ષમા. આથી જ ક્ષમા વિશે શાશ્વત્રંથો કહે છે, ‘ઉત્તમ ક્ષમા ત્રણે લોકમાં સારરૂપ છે. જન્મ-મરણરૂપ સંસાર સમુદ્રને તારનારી છે, રતનત્રયીને પ્રામ કરાવનારી છે અને દુર્ગતિનું હરણ કરનારી છે.’

(અનુસંધાન : જુગ્યો પાના નં. - ૧૩ ઉપર)

આરાધના

આત્મસિદ્ધિ અને આરાધનાનો સરવાળો - મિશ્રામિ દુક્કડમ્

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાટે દેસાઈ

પર્વાધિરાજ પર્યુષણની સાધનાના દિવસો પૂરા થયા પછી ઉગે છે સિદ્ધિનો સંવત્સરીદિન. આત્મશુદ્ધિ અને આરાધનાના દિવસોનો સરવાળો ક્ષમાચારનામાં છે પરંતુ આ ક્ષમાના સાચા સ્વરૂપને ઓળખવું જોઈએ. સહૃપ્રથમ તો ક્ષમા સહજ હોવી જોઈએ, બનાવટી નહીં. આપણે પર્યુષણ પર્વની ઉપાસના કરવાની છે, ઉજવણી નહીં. શું ક્ષમા આપણા જીવનમાં ઘૂંટાઈ છે કે માત્ર મૌખિક કે ઓપચારિક બની ગઈ છે? શું આપણે એક જ કૂદકે આત્માને પરમાત્માની નિકટ મૂકી દેતી પ્રચંડ તાકાત ધરાવતી આ ભાવનાને માત્ર સગવિયા ક્ષમા બનાવી દીધી નથી ને? સંવત્સરી પ્રતિકમણ કરી, “ખામેમિ સંવે જીવા, સંવે જીવા ખમંતુ મે” એટલું કહી દીધું એટલે ઉદ્ઘ દિવસનાં બધાંય પાપ રાતોરાત ધોવાઈ ગયાં અને આપણો આત્મા નિર્મળ થઈ ગયો એમ તો માની બેઠા નથી ને? માત્ર બે હાથ જોડીને બોલી દેવાથી, ફોન પર કહી દેવાથી કે છાપેલું કાઈ મોકલી દેવાથી કશું નહીં વળે. ક્ષમા તો એવી હોવી જોઈએ કે જે માગાતાં મનનો મોરલો ક્ષણ વાર પણ આધાત અનુભવે નહીં અને હૈયાની વેતી કરમાય નહીં.

સંસારની શેરીઓમાં જેનાથી હેતપ્રીતનાં તોરણ બંધાય અને વઢવેલના કાતિલ કંટા અવળા ફરી જાય એનું નામ ક્ષમા. અંતરના તાર અમી વરસાવે, સંસાર મનનો મીત લાગે તેનું નામ ક્ષમાપના. ક્ષમાની સાહજિકતા વિશે સંત જ્ઞાનદેવ કહે છે -

“સહન કરત સબમેં બડો, ગર્વ ન ક્ષમા કરાય;
જિમિ શરીર રોમાંછિ ધરત, તાકો સુવિ વિસરાય.”

શરીર પર અસંખ્ય રોમાવલિઓ છે પણ જે રીતે શરીરને એનો ઝ્યાલ રહેતો નથી, એ જ રીતે બધું સહન કરવા છતાં જરા પણ અભિમાન થવા દેવું નહીં તે ક્ષમા છે.

આવી ક્ષમાને - “ક્ષમા તેજસ્વિના તેજઃ ક્ષમા બ્રહ્મ તપસ્વિનાં” એટલે કે ક્ષમા તેજસ્વીઓનું તેજ અને તપસ્વીઓનો બ્રહ્મ છે. પણ ખરેખર આપણે તપસ્વી રહ્યા છીએ ખરા? કે પછી દંબ, દર કે કાયરતાનો અંચળો ઓઢીને બેઠા છીએ? આપણે જોઈએ છીએ કે ઘણાને જૂદ્ધનો ભય નથી પણ જૂદાણું પકડાઈ જવાનો ભય છે; પાપનો ભય નથી પણ પાપ આચરતાં જડપાઈ જવાનો ભય છે; ચોરીની બીક નથી પણ ચોરી ઉધાડી પડી જવાની ભીતિ છે.

માનવી જ્યાં સુધી ભયભીત છે, ત્યાં સુધી ક્ષમાપનાને પામી શકતો નથી. આપણે માત્ર બીજાનું જ મન દુઃખી નથી કરતા, માત્ર અન્યને જ કદુ વચન કહેતા નથી કે માત્ર સામી વ્યક્તિના જ આત્માને નથી દુખવતા, પરંતુ આપણા પોતાના આત્માને પણ દુખવીએ છીએ. મન, વચનની તેને ગ્રાસ આપીએ છીએ. ખુદ આપણે આપણા પર ગુસ્સે થયા છીએ. આમ માત્ર સામી વ્યક્તિ તરફ કરેલાં પાપોની જ નહીં પણ સ્વ પ્રત્યેનાં આપણાં પાપોની પણ જાણ મેળવવી જોઈએ. એ એટલા માટે જરૂરી હશે કે તે પાપની માફી આપણે માગી શકીશું. કારણ કે માનવીએ પોતાના પાપનો એકરાર કરવો પણ જરૂરી છે. એઝે કોઈ ગરીબનું શોખણ કર્યું હોય કે કોઈના શોખણમાં સાધનરૂપ બન્યા હોય, કોઈને લાંચ આપી હોય કે કોઈની લાંચ લીધી હોય, પરિશ્રહથી બીજાને પીડા આપી હોય કે હિસાથી કોઈનું હનન કર્યું હોય ત્યારે માનવીએ પોતે પોતાની જાતના તાજના સાક્ષી બનીને અપરાધોનો એકરાર કરવો જોઈએ. ક્ષમાપનામાં આ નિખાલસ એકરાર ઘણો મહત્વનો છે. આથી જ આચાર્ય ભડ્રભાડુ સ્વામીએ કહું છે:

જ દુક્કડં તિ મિશ્રા, તે ભુજાં કારણાં અપૂરતા,
તિવિહેણ પદિહંતા, તસ્સ ખલુ દુક્કડં મિશ્રા.

(જ સાધક મન, વચન અને કાયાના ગણેય યોગથી પ્રતિકમણ કરે છે, જ પાપને મિશ્રામિ દુક્કડં દે છે અને પુનઃ તે પાપ કરતો નથી તેનું હુઝૂત-પાપ મિશ્યા થઈ જાય છે. પાપને જાણીને, તેનો નિખાલસ એકરાર કરીને તેમજ એ પાપો ફરી ન કરવાની હૃતનિશ્ચયી પ્રતિજ્ઞા લેવાય ત્યારે જ ક્ષમાપનાની નજીક પહોંચાય છે.)

મિશ્રામિ દુક્કડનો અર્થ જ એ છે કે એક વાર જે ભૂલને માટે ક્ષમાપના કરી, જે દોષને માટે પશ્ચાતાપ કર્યો, જે પાપને માટે પ્રાયશ્ચિત કર્યું, એવી ભૂલ, એવો દોષ કે એવું પાપ કરવાથી હંમેશને માટે દૂર રહીશું એવો સંકલ્પ કરવો.

‘આવશ્યક નિર્યુક્તિ’માં આચાર્યશ્રી સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે કે : “સાધક, પાપ પ્રત્યે એક વખત મિશ્રામિ દુક્કડમ્ દઈને જો તે ફરી પાપનું સેવન કરે તો એ દેખીતી રીતે જ જુહુ બોલે છે. દંબની જાળ વણે છે.”

આ રીતે ક્ષમા આપવાની હોય છે અને માગવાની હોય છે. આ બંને કિયાઓ અને તેનું પરિણામ લિન્ન છે. ક્ષમા માગવી એ ક્ષમા આપવા કરતાં થોડી સહેલી છે. ક્ષમા માગતી વખતે અહુમ્ને ઓગાળી નાખવો પડે છે. સામી વ્યક્તિ ક્ષમા આપે કે ન આપે તો પણ માગનારને આંતરશુદ્ધ થાય છે પરંતુ ક્ષમા માગતી વખતે માત્ર ખમાવવાનું પૂરતું નથી, ખમાવીને શાંત થવાનું પૂરતું નથી પરંતુ ઉપશમાવવાનું છે. ક્ષમા માગવી એટલા માટે અધરી છે કે માણસના હૃદયમાં બદલાની ભાવના, વેરનાં વમળો જગતાં હોય છે. માણસ પોતે બીજાના અન્યાયનો ભોગ બને ત્યારે વધુ ઘવાયેલો હોય છે.

જૈન ધર્મની ક્ષમા વિશેની વિચારણામાં નોંધપાત્ર તત્ત્વ એ છે કે અન્ય ધર્મોમાં ઈશ્વરની ક્ષમા યાચવાનું કહેવામાં આવ્યું છે, જ્યારે જૈન ધર્મમાં સર્વ જીવોની ક્ષમાયાચનાની વાત છે. મંદિરના એકાંતમાં મનોમન ઈશ્વર આગળ ક્ષમા માગી લેવી સરળ છે. પરંતુ માણસ પોતાની આસપાસના નાના-મોટા જીવોની ક્ષમા માગે છે ત્યારે એનો જવન વ્યવહાર બદલાઈ જાય છે. માણસના સકલ જગતની સજ્જવ સૃષ્ટિ સાથેના સીધા સંબંધની યાદ તાજ થાય છે, વ્યક્તિના આખા વિશ્વ સાથેના સંબંધોનો સંદર્ભ આવે છે.

જૈન દર્શનમાં ક્ષમાપનાના બે પ્રકાર બતાવ્યા છે : એક દ્રવ્ય - ક્ષમાપના અને બીજી ભાવ-ક્ષમાપના. દ્રવ્ય-ક્ષમાપનામાં માત્ર ઔપચારિકતા હોય છે. વ્યક્તિ એનો અર્થ જાણતી હોય છે પણ જેની સાથે ક્ષમાપના કરવાની હોય અને ખરા હૃદયથી એ ક્ષમાપના કરતી ન હોય. ખરા હૃદયથી થતી ક્ષમાપના એ ભાવ-

ભવતારિણી ક્ષમાપનાનો અમૃત પ્રેમખાલો!

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૧૧ ઉપરથી ચાતુ)

ક્ષમાથી સાતમું અજવાણું પ્રગટે છે સમતાનું અને સમતા આવતાં વ્યક્તિ જીવનનાં સંકટોને યોગ્ય રૂપમાં સમજને સ્વરસ્થતા અને સમતુલન જાળવી શકે છે. સમતાને પરિણામે હેતપ્રીતનાં તોરણ બંધાય છે અને વેર-કોથના કાતિલ કાંટા અવળા ફરી જાય છે. અંતરના તાર અમી વરસાવે છે અને સંસાર મનનો મીત લાગે છે. આથી જ જૈન ધર્મમાં સર્વ જીવોની ક્ષમાયાચનાની વાત છે. મંદિરના એકાંતમાં મનોમન ઈશ્વર આગળ ક્ષમા માંગવી સરળ છે, ગુરુજનો પાસે પ્રાયશ્ચિત કરવું પણ આસાન છે, પરંતુ જૈન ધર્મમાં જેને દુઃખ પહોંચાડ્યું છે, જેની સાથે વેર બાંધ્યું હોય, જેના તરફ દ્રેષ કે ઈર્ષા ધરાવી હોય, એવી વ્યક્તિ પાસે જઈને અની ક્ષમા માંગવાની છે. સાચી ક્ષમાપનાથી કર્મની પાટી પર જીવનમાં થયેલી એ ભૂલ વજલેખ બની જતી નથી. વ્યક્તિનું મિથ્યાત્વ ટળી જાય છે અને સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે. આથી જ શ્રીમદ્ રાજ્યદ્રો ક્ષમાને મોક્ષના ભવ્ય દરવાજા તરીકે ઓળખવી છે.

ક્ષમાપના છે. જેની પાસે સમ્યગ્ દંદિ છે એ જ આત્મા ભાવ-ક્ષમાપના કરી શકે છે. અનંતાનુંબંધી કખાયોના ઉપશમાદિ-ભાવે ભાવ-ક્ષમાપના પ્રગટે છે. કોઈ ભૂલ એવી હોય છે જે દિવસમાં જ સમજાઈ જાય. કોઈ કોથ એક દિવસ ચાલે, કોઈ પંદર દિવસ ચાલે તો કોઈ ચાર મહિના ચાલે છે. કોઈ કોથ પાણીમાં પડેલી કાંકરી જેવો હોય છે, કોઈ કોથ નદીની રેતીમાં દોરેલી લીટી જેવો હોય છે જે પવન આવતા ભૂંસાઈ જાય. કોઈ કોથ શિલાલેખ જેવો હોય છે. આથી જ દેનિક પ્રતિકમણથી ચોવીસ કલાકની ભૂલની ક્ષમા માગી શકાય. પાક્ષિક ક્ષમાપનાથી પખવાડિયાની, ચોમાસી પ્રતિકમણથી ચાર મહિનાની ભૂલોની ક્ષમા માગીએ છીએ. પરંતુ કોઈનો કોથ હઠીલો હોય તો એના વેરની ગાંઠ વર્ષે ખૂલે. આને માટે સંવત્સરી પ્રતિકમણ છે.

દેનિક ક્ષમાપનાથી કખાયોની મંદતા થાય છે. પાક્ષિક ક્ષમાપનાથી સંજવલના કોથ, માન, માયા, લોભ રૂપ કખાયોનો ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થાય છે. ચાતુર્માસિક ક્ષમાપનાથી પ્રત્યાજ્યાની કખાયો અત્યંત ઉપશમ પામે છે અને સાંવત્સરીક ક્ષમાપનાથી અપ્રત્યાજ્યાની કોથ, માન, માયા, લોભરૂપ કખાયોનું જોર ટળે છે અને અનંતાનુંબંધી કખાયોનો ઉદ્ય થતો નથી.

૧૩/ની, ચંદ્રનગર સોસાયટી, જ્યામિલ્યુ માર્ગ,
પાલકી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭.
ફોન : (રેલ.) ૦૭૯-૨૬૬૦૨૬૭૫, (અ) ૨૬૭૬૨૦૮૨
મો. ૯૮૨૪૦ ૧૬૬૨૪

ક્ષમાથી પ્રામ થતું આઠમું અજવાણું એ પ્રસન્નતા છે. એકવાર ભગવાન મહાવીરને એમના પહૃણિથ્ય ગણધર ગૌતમ સ્વામીએ પૂછ્યું, ‘આપ વારંવાર ક્ષમાની વાત કેમ કરો છો?’

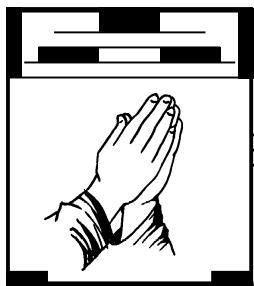
ભગવાને જવાબ આપ્યો, ‘ક્ષમા કરવાથી પહેલાં તો આહ્વાનો ભાવ જાગે છે, પછી વિશેષ પ્રકારની પ્રસન્નતા જાગે છે.’

આ સાંભળી ગણધર ગૌતમ સ્વામીએ પૂછ્યું, ‘આ પ્રસન્નતાથી શું થાય?’

ત્યારે ભગવાન મહાવીરે કહ્યું, ‘આનાથી સર્વ જીવો પ્રત્યે મૈત્રીભાવ થાય. આ મૈત્રીભાવથી ભાવવિશુદ્ધ થાય. ભાવવિશુદ્ધ થતાં વ્યક્તિ પ્રસન્નતા અને નિર્ભયતા પામશે.’

આજે સંવત્સરીના મહામૂલા દિવસે ભવતારિણી ક્ષમારૂપી અમૃતનો ભર્યો ભર્યો પ્રેમખાલો પીએ, ત્યારે એનાથી મળતા આ આઠ અજવાણાંનો અનુભવ કરીએ.

૧૩/ની, ચંદ્રનગર સોસાયટી, જ્યામિલ્યુ માર્ગ,
પાલકી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭.
ફોન : (રેલ.) ૦૭૯-૨૬૬૦૨૬૭૫, (અ) ૨૬૭૬૨૦૮૨
મો. ૯૮૨૪૦ ૧૬૬૨૪

આરાધના

સંકટ મોચન જૈન મંત્રો અને મંત્ર વિજ્ઞાન

સ્વામી નાના

નોંધ : જીવનમાં થોડી શ્રદ્ધા અને ધીરજ આવશ્યક છે. તેના દ્વારા સંસારની તમામ સમસ્યાના સમાધાન અને ઉપયોગ આસાન બને છે. તેવી રીતે જૈન મંત્રો અને વિજ્ઞાન ખૂબ અગત્યાના છે પરંતુ મંત્ર વિજ્ઞાન ખૂબ જ ઊર્ધ્વ અને વિજ્ઞાન વિષય છે. નોંધનીય છે કે, માત્ર જૈનો પાસે જ મંત્રોનો વારસો છે. આ વારસાનું સમગ્ર જૈનોએ જતન કરવું જોઈએ. તેવા આધ્યાત્મિક મુદ્દાઓ સાથેનો વિવાન ડો. નવીન પારેખનો આ લેખ ખૂબ જ રસ્પદ અને પથદર્શક છે.

— *dißi hisse*

હજુ પણ આપણે લેઈટ નથી. આપણી પાસે સમય છે અને ગમે તેવી વિપદાનો ઉપચાર આપણા જૈન ધર્મે આપ્યો છે. સર્વ આપત્તિ નિવારક ઉપાયો હાથવગા છે પણ કસ્તુરી મૃગની જેમ આપણને તેનું પૂર્તું જ્ઞાન નથી. કોઈપણ વ્યક્તિ રોગપ્રસ્ત થાય કે સંકમિત થાય ત્યારે સમયાનુસાર તેણે દવા અને ટ્રીટમેન્ટ તો લેવી જ પડે પરંતુ આપણા જીવનને સુરક્ષિત કરવા અંતિમ ઉપાય (Ultimate Remedy) અધ્યાત્મ (Spirituality) જ છે. આપણા ફાળી મહાત્માઓએ આપણા માટે આવા ઉપાયો મંત્ર સ્વરૂપે આપણને પ્રદાન કર્યા છે. થોડી શ્રદ્ધા અને ધીરજ હોય તો સંસારની તમામ સમસ્યાના સમાધાન અને ઉપચાર આપણી પાસે જ છે. અહીં રિપીટ કરું છું કે શ્રદ્ધા અને ધીરજ અતિ આવશ્યક છે, અન્યથા આ બધો વ્યાયામ નિરર્થક બની રહેશે. અત્યારે આવી વાતો કદાચ નિરર્થક કે વાહિયાત લાગે પરંતુ વર્તમાન સમયમાં જૈન દર્શનના ઘણા વિષયો ઉપર સંશોધન (Research) થયેલ છે જેમાં એક વિષય “મંત્ર-વિજ્ઞાન” છે, જેમાં મેં રીસર્ચ કરેલ છે. તેથી આવાં તથ્યો વૈજ્ઞાનિક માપદંડ સાથે સિદ્ધ થયેલ હોય છે અને પશ્ચિમના ઘણા દેશોમાં જૈન ફિલોસોફીના વિષયો ઉપર અત્યારે સંશોધન થઈ રહ્યું છે.

આ રહસ્યમય મંત્રો કે સ્તોત્રો માત્ર શબ્દોની ગોઠવણી કે મનધર્તંત રચના નથી. આ મંત્રો પાછળ અત્યંત કઠિન સાધના, ઉચ્ચ સંચયમ, ઉગ્ર તપ અને શાસનદેવોની કૃપા જેવા પરિભળો છે. જેથી પૂર્ણરૂપે અસરકારક અને ફળદાયી છે. આ મંત્રો સિદ્ધ થયેલા હોય છે, જે દેવાધિકૃત હોય છે. એટલે ચોક્કસ પરિણામદાયી છે. એના પરિણામો વિશે કોઈપણ શંકાને સ્થાન નથી.

મંત્રોના દરેક અક્ષર અને મંત્રભીજોની એ રીતે ગોઠવણ હોય છે કે તેના જાપ કરવાથી પેઢા થતા આંદોલનો (Sound Waves)

તેના અધિકૃત દેવ સુધી પહોંચે છે. જેમકે કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિના સંપર્ક માટે તેના ચોક્કસ મોબાઇલ નંબર હોય છે. આ મોબાઇલ નંબરના દસ આંકડાની કુલ કંપન સંખ્યા (Wave length) ચોક્કસ હોય છે. તેથી તે જ વ્યક્તિનો સંપર્ક થાય છે. બરાબર આ જ રીતે દરેક મંત્રોની એક ચોક્કસ વેવ-લેન્થ હોય છે, જે દરેક દેવ માટે અલગ અલગ હોય છે. આ તેમનો સંપર્ક નંબર છે. એક જ દેવના એકથી વધારે મંત્ર (સંપર્ક નંબર) હોઈ શકે છે.

જે વ્યક્તિનો સંપર્ક કરવાનો છે તેનો નંબર ડાયલ કરવામાં ભૂલ થાય (Mis-Dial), તે વ્યક્તિનો મોબાઇલ તેના હાથવગો ન હોય (Absent), તે વ્યક્તિ અન્ય અગત્યના કામમાં વ્યસ્ત હોય (Engage) અથવા તે વ્યક્તિ તમારો ફોન ઉપાડવા માટે રાજી ન હોય (Not Attending) તેવા આ તમામ ડિસ્સામાં વાત થતી નથી. બરાબર આ જ રીતે આપણા અધિકારીએ દેવો યોગ્ય રીતે મંત્ર-સાધના ન થવાથી મંત્રોચ્ચાર યોગ્ય ન હોય (Mis-Dial), ક્યારેક તે અધિકારીએ દેવો પણ જિનેશ્વર પરમાત્માની સાધનામાં વ્યસ્ત હોય (Engage), ક્યારેક તેઓ તેમના સ્થાને ન હોય (Absent) અને ક્યારેક આપણા ભારે કર્મોના કારણે તે દેવો આપણા સંપર્કને ટાળતા હોય (Not Attending), ત્યારે મંત્ર સાધના સમય માંગી લે છે. આવા તમામ ડિસ્સામાં ધૈર્ય રાખવું જ પડે, શ્રદ્ધા રાખવી પડે. ઘણા લોકોનું કામ તરત થાય છે, જ્યારે કોઈકનું કામ સમય માંગી લે છે.

જેવી રીતે ફોન નંબર જે તે મોબાઈલ કંપની આપે છે, તેવી જ રીતે કોઈ ચોક્કસ મંત્ર આપણે ગુરુ ભગવંત પાસેથી તેમના આશીર્વાદ સાથે મેળવવો જોઈએ. આપણે પોતે નક્કી કરેલ નંબર કામ આવતા નથી.

મંત્રનો ધર્મ છે કે તે તેના સાધકને તેનું ફળ આપે. કોઈપણ ધર્મ શાશ્વત હોય છે, જેમકે પાણીનો ધર્મ શીતળતા છે, અગ્નિનો

ધર્મ દાહકતા છે. હજારો વર્ષ પહેલાં પાણી શીતળ હતું, હાલે શીતળ છે અને હજારો વર્ષ પછી તે શીતળ જ રહેશે. **માટે મંત્રના ગુણધર્મ વિશે શંકા કરવી નહીં.**

જેવી રીતે ટ્રાન્ઝિસ્ટર રેડિયોના સ્ટેશન તેના લોંગ-વેવ, મીડિયમ વેવ અને શૉર્ટ વેવની ફિક્વન્સી પ્રમાણે પકડાય છે અને આપણો તે સ્ટેશનના ગ્રોગ્રામ સાંભળી શકીએ છીએ, બરાબર તે જ રીતે આપણા મંત્ર-જાપની ચોક્કસ ફિક્વન્સી હોય છે. જેમ કે ભાષ્યજાપ (Spoken Japa) એ લોંગ-વેવ (Long Waves) છે, ઉપાંસુજાપ (Speechless-Japa) એ મીડિયમ-વેવ (Medium-Waves) અને માનસજાપ (Mind-Japa) એ શૉર્ટ-વેવ (Short-Waves) છે. શૉર્ટ-વેવની ફિક્વન્સી સૌથી વધુ હોય છે. મીડિયમ-વેવની થોડી ઓછી હોય છે અને લોંગ-વેવની સૌથી ઓછી હોય છે. શૉર્ટ-વેવ (માનસ-જાપ) દ્વારાનો તાત્કાલિક સંપર્ક કરાવે છે.

જેન દર્શનની દર્શિએ કોઈપણ વાણીમાલાના દરેક અકાર
 પુદુગાળ (Matter) છે જેને સ્પર્શ, રંગ, ગંધ, વર્ણ, સ્વાદ
 વગેરે હોય છે. તે પુલિંગ, ખીલિંગ કે નપુંસક વર્ગના હોય
 છે. તે ક્ષત્રિય, વैશ્ય, બ્રાહ્મણ કે કૃષ્ણ પણ હોય છે. તેનું વર્ગકરણ
 આકાશ, પૃથ્વી, વાયુ, જલ અને અજિની - એમ પંચ મહાભૂતોમાં
 પણ થાય છે. તે દરેક વર્ણને (અક્ષર) એકબીજાથી મિત્રતા કે
 શત્રુતા પણ હોય છે. તે દરેકની ચોક્કસ રાશિ અને નક્ષત્ર હોય
 છે. આ બધા સમીકરણો ગોઠવીને મહાપુરુષોએ મંત્રોની રચના
 કરી હોય છે જેને અધિકાર્યક દેવોએ માન્ય કરેલ હોય છે. તેથી
 કોઈપણ મંત્ર દેવ અધિકૃત હોય છે. મંત્રો દેવતાધિષ્ઠિતોઽસાવક્ષર
 રચના વિશેષ: । (અભ્યદેવસરિ કરત પંચાશક ટીકા)

સામાન્ય રીતે દરેક મંત્ર ખાસ હેતુ માટે હોય છે. જેમકે
 શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનને તેમના કોઈપણ પૂર્વભવમાં ક્યારેય
 કોઈ રોગ કે વિપત્તિ આવી ન હતી તેથી અં હ્રીં અહીં શ્રી
 શાંતિનાથાય નમઃ મંત્ર કોરોના જેવી મહામારીમાં રક્ષણ માટે
 છે. અં હ્રીં શ્રીં અહીં નમિઉણ પાસ વિસહર વસહ જિણ ફુલિંગ
 હ્રીં શ્રીં અહીં નમઃ આ ચિંતામણિ મંત્ર છે જેનો નમિઉણ -
 સ્તોત્રની ૧૮મી ગાથા અને ઉવસર્ગહરં સ્તોત્રમાં પણ નિર્દેશ
 કરેલ છે. આ મંત્ર દરેક પ્રકારના સંકટ - ભય - આપત્તિ નિવારણ
 માટે છે. આ માત્ર ઉદાહરણ છે. આવા હજારો મંત્ર જુદા જુદા
 હેતુ માટે જ્ઞાની મહાપુરુષોએ શાસ્ત્રોમાં આપેલા છે.

આ સામાન્ય પરિચય છે પણ મંગ વિજ્ઞાન બહુ ઊંડો અને વિશાળ વિષય છે. તેથી વિસ્તૃત સમજ આપી નથી. પરંતુ આ પૃથ્વી ઉપર માત્ર જેનો પાસે જ દેવાધિકૃત ચમલકારિક મંગોનો સમૃદ્ધ વારસો, આગમિક સાહિત્ય અને સુવિશાળ શ્રમણ સંપદા છે. આપણે જેન હીએ એ જ મોટું સોભાગ્ય છે. માટે આપણે આ વારસાનું જતન કરીએ અને તેના આધ્યાત્મિક મૂલ્યોને સમજુએ. આખરે તો આપણી સલામતી અને સ્વાસ્થ્યની ગેરંટી કર્મસત્તા આપે છે અને

કર્મસતાને આ મંત્રોથી જ કંટોલ કરી શકાશે.

એક માણસ જ્યારે કોરોના પોઝિટિવ આવે ત્યારે તેના શરીરમાં ૭ અબજ વાઈરસ હોય છે જેનું કુલ વજન માત્ર ૦.૦૦૦૦૦૫ ગ્રામ થાય છે. એક કોરોના વાઈરસ કે જેનું વજન માત્ર ૦.૮૫ Attogram (0.00000000000000000000085 gram) છે અને એક વ્યક્તિનો ભોગ લેવા માટે માત્ર ૦.૦૦૦૦૦૫ ગ્રામ કોરોના વાપરસ પૂરતા છે. સમગ્ર વિશ્વની સાત અબજ માનવ વસ્તીનો નાશ કરવો હોય તો ત્યે ડિલો કરતાં વધારે વાઈરસની જરૂર નથી.

કોરોનાની મહામારીમાં એમ પણ કોઈ દવા શોધાયેલ નથી. આપણી પાસે પુષ્ટ સમય છે. તેથી એક સચોટ વિકલ્પ તરીકે મંત્ર સાધના એ બેસ્ટ છે. સમગ્ર દુનિયાની સિસ્ટમ અત્યારે રિપેરિંગ હેઠળ છે ત્યારે આપણે પણ તેનું સન્માન કરીએ. બહુ દોડાડોડી કરી. થોડો વિશ્વામ લઈએ. થોડાં પગલાં પાછા ભરીએ. થોડી ઘણી. જિંદગી. છે તેને જીવી લઈએ.

૫૦૨, અજરામર એસ્ક્રિપ્ટ, પદ્ધતિ નં.-૨૦૭,
રોડ નં.-૧૮, જવાલા નગર, ગુરુગામ (ઢર્ર), મુંબઈ.
મી. ૯૮૨૬૩૮૩૬૭૧

કુલોની નનામી! (ચિંતનિકા)

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૧૭ ઉપરથી ચાલુ)

અમને લાગે છે કે પૂરેપૂરા ગાંધીજન એવા કાકાસાહેબ કાલેલકરની એ વાત સાથે આપણે સહમત થવું પડશે કે મહાવીર સ્વામીના અહિંસા સંદેશને પૂરેપૂરો અમલમાં લાવવાની વૃત્તિ - શક્તિ ધરાવનાર જમાનો હજુ સુધી આવ્યો નથી. પરંતુ એ આવ્યા વિના રહેવાનો પણ નથી કારણકે અહિંસા વગર, સંપૂર્ણ અહિંસા વગર જીવન પૂરેપૂરું કૃતાર્થ નહીં થાય.

અહિસક વ્યક્તિ સર્વમિત્ર, અજાતશત્રુ અને સ્નેહમૂર્તિ બની રહે છે. જો બોલવં જ પડે તો કહે :

“કુદુરું મેં દુર્ઘટની કિસસે?

કોઈ દુષ્મન ભી હો મેરા.

ਮੁਹਾਰਿ ਨੇ ਜਗਤ ਦੀ ਨਾਲੀ,

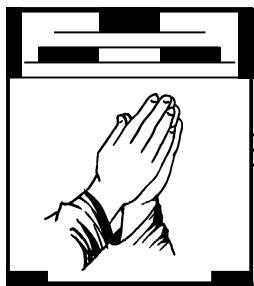
કોણ અનેપદ કી.”

(અણાઈ)

સંદર્ભ સૌઝન્ય : (૧) સમાજસુત્ર - અનુ. ઉપાધ્યાય ભૂવનથંગળ મ.સા.,
 (૨) દસેવકાલિક સુત્ર, (૩) ગુરુરૂપીતા, (૪) પદ્મબિશ્વ વ્યાખ્યાનમાલા પ્રવચન
 (કલકત્તા) કાકસાહેલ કાલેલકર (તા. ૪-૮-૧૯૮૪૦) હિંદીનો સારાનુવાદ,
 (૫) ભગવન્દ્રગોમંડલ શબ્દકોશ, (૬) જુદા જુદા સત્સંગ-સ્વાધ્યાય - પ્રવચન,
 (૭) 'મરીજ' સાહેલ તેમજ અગ્રાત કવિની રચનાઓ.

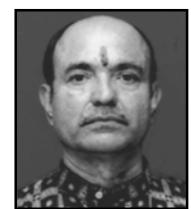
‘ફેરમ નિતયમ’, ૩૪/સી/બી, ભાજુશાહી નગર,
મુજા, ક્રણ-૩૯૦ ૦૦૧.

ફોન : (૦૨૮૩૨) ૨૩૦૪૪૪ • મો. ૯૪૨૭૭ ૧૬૨૮૮

આરાધના

ફૂલોની નનામી! (ચિંતનિકા)

જ્યંતી જેઠી 'શબાબ'

નોંધ : પ્રતિષ્ઠિક કવિ-લેખક શ્રી જ્યંતી જેઠી 'શબાબ' એટલે એક અનોયું વ્યક્તિત્વ. તેમોશ્રી કોલેજ વ્યાખ્યાતા, રેડિયોઓષ્ટક, કાર્યક્રમ નિયોજક, વરિષ્ઠ કેન્દ્ર નિયામક (જી.એ.જી.), પ્રથમ વર્ગ અધિકારી જેવા અનેક સ્થાનો પર પોતાની સેવા આપી ચુક્કા છે. આકાશવાણી કેન્દ્રોમાં તેમની સુદીર્ઘ સેવાયાત્રા દરમિયાન જૈન મુનિ ભગવંતાના પર્યુષણ પર્વ વ્યાખ્યાનમાળાના પ્રવચનોનું રેકોર્ડિંગ કરી સફળતાપૂર્વક પ્રસારિત કરવાની કામગીરીને પોતાના જીવનની યાદગાર સૌભાગ્ય ઘડી સમજે છે. પવારિએજ પર્યુષણ પર્વની આરાધના અંતર્ગત પોતાના યોગદાન તરીકે અહિસા વિષયક ચિંતનિકા સંબંધી એક ખાસ લેખ તેથાર કરીને મોકલાવેલ છે, જે અતે પ્રસ્તુત છે. આશા છે કે વાયકવર્ગને તે જરૂર પસંદ પડશે.

- દાની મંડળ

"હવા ટોળે વળીને
માતમ કરી રહી છે,
અરે! આ ફૂલદાની છે,
કે ફૂલોની નનામી છે!"

(મરીઝ)

અહિસાને સમ્યકું રીતે સમજી અને જીવનમાં ઉતારવા મનને સંવેદનશીલ, શ્રદ્ધાવાન અને પૂર્વગ્રહોથી મુક્ત કરવું જોઈએ.

કોઈ પણ જીવને તન, મન, કર્મ, વચ્ચન કે વાણીથી કોઈ હાનિ ન પહોંચાડવી તે અહિસા છે. આત્માનો અપ્રમત્ત અવસ્થામાં જણાતો, સર્વતોભદ્ર અને સર્વજીવ હિતકારી પવિત્રમ ભાવ છે અહિસા. ભાવ દેખાતા નથી, કેવળ અનુભવાય છે. અહિસા પણ ભાવ હોઈ એને બેદી, કાપી, બાળી કે ડૂબાડી શકાતી નથી. આત્માનો એ સદૃગુણ સદાચાર અને સત્કાર્યો ઉપરાંત અનુકૂળતા, સગવડ, શાંતિ અને આંદનો જનક છે.

સંસારના ધ્યાનભરા મોટા ધર્મોએ એક યા બીજી રીતે, આંશિકરૂપે સ્વીકારેલી અહિસાને એની ચરમ સીમાએ પહોંચાડીને સ્વીકાર તો જૈન ધર્મ જ કર્યો છે એ નિર્વિવાદ સત્ય છે.

જીવેદના પુરુષ સૂક્તમાં એક સરસ મજાનું વાક્ય આવે છે : "એતાવાનસ્ય મહિમા, અતો જ્યાયાશ્વ પુરુષः" અર્થાત્ આટલો તો એના કામનો મહિમા - વિસ્તાર છે, એ પુરુષ પોતે તો એના કરતાંય મોટો છે. અહિસાના સંદર્ભે એવા ગ્રાણ મહર્ષિઓને યાદ કરવા ઘટે છે કે જેમના માટે નિઃસંકોચપણે કહી શકાય કે તેમનું અસ્તિત્વ - વ્યક્તિત્વ જ્ઞાન, શીલ, ગુણને પરિણામે એટલું તો વિરાટ અને ભવ્ય રહ્યું છે કે શાસ્ત્રો - આગમોના અર્થો -

તાત્પર્યથી તેમનું સ્મરણ કરી સ્વયં તેમની પાસે જાય છે, તેમનામાં શ્રદ્ધા રાખે છે! એવા એ આચાર ગંગોત્રી સમા મહર્ષિઓ છે બુદ્ધ, ગાંધીજી અને મહાવીર સ્વામી.

મહર્ષિ એટલે કે જેમનું વિશિષ્ટ, પોતીનું જીવન દર્શન હોય અને તે એમના મન-વચ્ચન અને આચારણની સંવાદિતાને વરેલું હોય. એવા મહર્ષિ બુદ્ધ અહિસાના પુરસ્કર્તા હતા. પરંતુ તેમણે માંસાહારનો નિષેધ ન કર્યો. આપના દ્વારા અભિપ્રેત કે પુરસ્કૃત અહિસા માણસ માણસ વચ્ચે 'અવેર' ભાવના રાખવા સુધીની હતી. પણ હિંસા બાબતમાં આપનું મંત્ર્ય અને આપનો ઉપદેશ સ્પષ્ટ હતા કે ધર્મના નામે, બલિદાનરૂપે પશુહિંસા ન જ કરવી જોઈએ. આપશ્રી પોતાના સાધુઓને પણ કહેતા હતા કે પોતાના આહાર માટે કોઈને પણ પણું મારવા ન દો.

અન્ય મહર્ષિ અને 'મારું જીવન એ જ મારો સંદેશ છે' એવું પ્રસ્થાપિત કરી જનારા મહાત્મા ગાંધીજી પણ અહિસાના અગ્રહૂત હતા. અહિસાનો સંદેશ આપણા દેશ ઠેઠ વૈદિકકાળથી સંભાળ્યો છે અને સંભળાવ્યો પણ છે.

અહિસાની પ્રથમ ઉત્પત્તિ ડાઇજ્ય બ્રાહ્મણના સમયે થઈ હોવી જોઈએ તેવી માન્યતા છે કારણકે તેમાં ચોમાસાના ચાર મહિના સુધી માંસ ન ખાવું તેવો આદેશ વૈદિક સાહિત્યમાં સૌથી પહેલીવાર જેવા મળે છે.

હા, અહિસા એ કંઈ ગાંધીજીની નવી શોધ નથી. તેમ છતાં આ મહર્ષિને થયેલું અહિસા-દર્શન તે એમનું પોતાનું, તદ્દન નવું અને નિરાળું છે. વળી આજની દુનિયા માટે પણ એ અત્યંત ઉપયોગી, બાપક અને સાર્વલોકન છે. ગાંધીજી શાંતિના ભક્ત

છે પરંતુ નમાલી શાંતિના ઉપાસક નથી. તેઓ માને છે કે હિંસા અને કાયરતા – એ બેમાંથી એકની પસંદગી કરવાની હોય તો હું હિંસાની પસંદગી કરીશ. તેઓ અનિવાર્ય હોય ત્યાં યુધ્ઘના પુરસ્કર્તા છે પરંતુ એવું યુધ્ઘ બધી જ જગ્યાએ અહિસક રહે તેવું હૃદ્યે છે અને અનુસરે પણ છે. રચનાત્મક કાર્યના સૌથી મોટા આચાર્ય હોવા છતાં તેઓ સ્વભાવે ઝુંઝારુ યોગ્યા જ છે. તેઓ અહિસાવૃત્તિને માણસના જીવનમાં સાવદ્ધિક સ્થાન અપાવવા હૃદ્યે છે. માણસજીત, એની વિલિન સંસ્થાઓ, એના જીવનનો આદર્શ અને એની વિચારધારા – એ બધામાં તેઓ કાંતિ કરવા હૃદ્યે છે. પરંતુ અહિસાના ભોગે નહીં. એમનો લડાયક સત્યાગ્રહ પણ અહિસાની આધારશિલા પર નિરંતર અને દ્રઢપણે ઉભો છે.

મહર્ષિ બુધે પણ વિશ્વને યુધ્ઘની વિફળતા સમજાવવા છતાં યુધ્ઘનો વિરોધ ન કર્યો. તો પણ આપનું વલશ વેરત્યાગની તરફ જ હતું. આપનું એક વચન ગઈકાલ, આજ અને આવતીકાલે પણ આખી હુનિયાએ ધ્યાનમાં લેવું પડશે.

‘જ્યં - વેરં - પસવતિ, દુખં, સેતે, પરાજિતો’ – કોઈના ઉપર મેળવેલા વિજયને પરિણામે વેરમાં વધારો થાય છે. કારણકે જેની હાર થાય તેને સુખે ઊંઘ આવતી નથી. તે બદલો લેવાની વૃત્તિથી સવાઈ તૈયારી કરવા મંતે છે.

સાચી વાત એ છે કે, પ્રત્યેક સમજુ માણસ ‘સખ્યંભવ’ છે અને એનો માનસપુત્ર એનું મન... ‘મનક’ છે. સંકલ્પ - વિકલ્પમાં રમતા મનને તત્કાલ જો મુક્તિપથે ન વાળવામાં આવે તો એની સાથે આત્માને પણ જન્મ જન્માંતરના પાશથી બંધાવું પડે. તેથી આત્માએ વિકાલને અવગણીને પણ આપેલા મુક્તિબોધમાં સર્વશ્રેષ્ઠ માંગલ્ય એવા ધર્મનો, કે જે અહિસા, સંયમ અને તપના પાયા ઉપર ઉભો છે, નો આશરો લેવા કર્યું. અહિસાને જે શ્રવણ, મનન, નિદિધ્યાસન દ્વારા અનુસરે છે તેને દેવો પણ પ્રજાસત્તા કરે છે. **અહિસાનું જ્યાણાપૂર્વક અનુસરણ જે નિરંતર રહે તો જ અહિસા મુક્તિ સાધિકા બને છે.**

મહાવીર સ્વામીની અહિસા એમના જમાના પૂરતી મર્યાદિત ન હતી. મુશ્કેલીનો સમય આવે ત્યારે માણસના માંસને પણ હજમ કરનાર તે જમાનો હતો. અને એવા જમાનાને એમણે ઉપદેશ કર્યો કે પશુ-પક્ષી વગેરેની વાત તો ઠીક પણ વનસ્પતિ અને જડ સૃષ્ટિમાં પણ જીવ છે અને તેથી જ એમના પ્રત્યે પણ આપણે અહિસા ધર્મનું પાલન કરવું જોઈએ. બધા જ જીવોના કલ્યાણ અને સુખની એમની દેશના અહિસાનું મહિમાગાન કરતા કહે છે :

“જેમ જગતમાં મેરુ પર્વતથી ઊંચું અને આકાશથી વિશાળ કશું નથી, તેવી રીતે અહિસા સમાન કોઈ ધર્મ નથી.”

મન જ્યારે રાગદ્રોષ આદિથી મુક્ત થઈ જાય ત્યારે અહિસા પ્રકટે છે. “આત્મવત् સર્વભૂતેષુ”ની નિર્બંજ કારુણ્યસભર

સંવેદનાની પળો જ્યારે પ્રભુ મહાવીરે સંસારના સહુ જીવો માટે અનુભવી ત્યારે ઉદ્ભવેલા અમૃતોપમ ભાવનું નામ છે અહિસા, મા હણ, અમારિ. અહિસા એવો અદ્ભુત, અનુપમ, અદ્વિતીય ભાવ છે કે જે કોઈ સત્ય એને ન અનુસરે તો એ કેવળ ‘સત્યાભાસ’ થઈ જાય છે.

‘અહિસા’ શબ્દમાં જેમને નિર્ષેધાત્મક નામ દેખાયું હોય એણે ‘નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ’ શબ્દ એના પર્યાય તરીકે સમજવો.

કેવળ વિચાર, વાણી કે આચાર જ નહીં, સમગ્ર જૈન જીવનદિનિંની ગંગોગ્રી છે અહિસા. જીવદ્યાના મૂળ પણ પહેલાં આત્મદ્યા કે સ્વદ્યા અપનાવી અહિસા પ્રામ કરવા આત્માને રાગદ્રોષ વગેરેથી મુક્ત થવામાં રહેલા છે.

શ્રમણો જેને માતા ગણી મહાત્રત રૂપે અવિરત અનુસરે છે અને શ્રાવકો જેની પરમ શાતાદ્યાયિની કુળદેવી ગણી આણુવ્રતરૂપે આરાધના કરે છે તે મહિમામયી અહિસાની બંનેય ઉપાસના વચ્ચે સ્વરૂપ-ભેદ નથી, માત્રાભેદ હોઈ શકે.

‘વક્તિ’ શબ્દમાં વક્ત થવું રહેલું છે. વ્યક્તિનું વ્યક્તિપણું ત્યાં સુધી અધ્યૂરું રહે છે, જ્યાં સુધી એ અન્ય વક્ત થયેલા જીવની વ્યક્તિનો સ્વીકાર નથી કરતો. અન્ય અસ્તિત્વનો સ્વીકાર જ આપણાં અસ્તિત્વની આધારશિલા કે પૂર્વશરત છે. અને એ પ્રામ કરવાની ગુરુચાવી છે અહિસા.

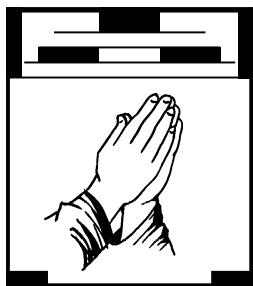
જે લોકો જ્યાણાપૂર્વક, સાવધાની - સજ્જગતા સાથે, અપ્રમત્ત અવસ્થામાં નથી જીવતા, એમની પ્રવૃત્તિ જાણે અજાણે પણ હિંસક બની જતી હોય છે. એવી હિંસા એ જ પાપ છે અને તેથી જ તો કહેવાયું છે કે :

“જ્યં ચરે, જ્યં ચિહ્ન,
જ્યમાસે, જ્યં સયે
જ્યં ભાસનતો ભુંજનતો,
પાવકમ્ય ન બંધઈ.”

અર્થાત્ અહિસાનું વરણ કરનારે સતત અને સદૈવ યત્નપૂર્વક - જ્યાણાપૂર્વક ઉઠવું, બેસવું, સૂવું ને હલન-ચલન પણ કરવું જોઈએ. જ્યાણાપૂર્વક બોલતાં કે વાપર કરતાં એવા હિંસારૂપ પાપકર્મ બંધાતા નથી.

અહિસાનું સમ્યક્ પાલન અનેકાંત દષ્ટિ વિના અસંભવ છે કારણકે કોઈની હિંસામાં અહિસા તો કોઈની અહિસામાં હિંસા પણ હોઈ શકે છે! તાત્પર્ય એ કે હિંસા-અહિસા અને કર્તિના ભાવ ઉપર આધાર રાખે છે, કિયા પર નહીં. કેવળ બહારથી થતી રહેલી હિંસાને જ જો હિંસા ગણીએ તો કોઈ અહિસક રહી કે હોઈ જ ન શકે! કારણકે જગતમાં સર્વત્ર જીવ વ્યાપી રહ્યા છે અને નિરંતર એમનો ઘાત થઈ રહ્યો છે.

(અનુસંધાન : જુહો પાના નં. - ૧૫ ઉપર)

આરાધના

ક્ષમા : વ્યક્તિત્વની ઓળખ

ભગીરથ બ્રહ્મભણ

ક્ષમાના મૂળમાં ખમવું શબ્દ છે. જે ખમી ખાય છે તે સદ્ગુણી છે. ક્ષમા ભૂલ થયા પછીની ઘટના છે. એકવાર ભૂલ થાય એ માફ ક્ષમાથી થાય. ક્ષમા દ્વારા થયેલી ઘટનાની જવાબદારી ઘટે. તમે કોઈને ગાળ બોલ્યા એ તમને સમજાયું પછી તમે તે વ્યક્તિની માફી માંગો ત્યારે એ ક્ષમા બને છે. એટલે ગાળ બોલનારનું કટૂત્વ કંઈક અંશે ઓગળે છે. એ ગાળ બોલવાની કિયા માફ થાય છે. આ દણાંત દ્વારા એટલું અવશ્ય સમજાય છે કે ગાળ એ અજાણ્યે કે જાણ્યે થયેલી ભૂલો ઉપર પોતું મારે છે. પણ એમ પોતા ફેરવવાથી બધું જ ચોકખું થતું નથી એ વાત સમજવાની છે. ઓપચારિક રીતે માંગેલી ક્ષમા એ કેવળ વ્યવહારિક ઓપચારિકતા છે. તે ક્ષમા મૂળ ભૂલને સ્પર્શતી જ નથી. આમ ભૂલને પહોંચી ન શકે. મૂળ ભૂલને આદિંગી ન શકે એવી ક્ષમા ક્ષમા હોતી જ નથી. “Sorry” શબ્દ એમ કેવળ ફોર્મલિટી બને છે. આવી અપૂર્ણ ક્ષમા દરેક માંગતા હોય છે. એ પ્રકારની ક્ષમાનો કોઈ અર્થ નથી. ક્ષમામાં અહમ્ભૂનો સહેજ પણ અહેસાસ ન હોવો જોઈએ. તકસાધુઓ અને ગુનેગારો આવી અહમયુક્ત ક્ષમા માગતા હોય છે અને એવી ક્ષમા સાચા અર્થમાં ક્ષમા નથી જ નથી. ક્ષમા બુધ્ધિથી નહીં, હૃદયથી અપાતી હોય છે. ક્ષમા જે હૃદયથી અપાય તો જ એ ભૂલના મૂળ સુધી પહોંચી શકતી હોય છે. સાચી ક્ષમા જ ભૂલને આદિંગી શકે છે.

ક્ષમા એ સદ્ગુણા છે. એ સદ્ગુણ ક્યારે બને? જ્યાં માંગનાર એના ઊંડા હૃદયમાંથી માંગતો હોય ત્યારે માફી સાચી ઘટનાની હોય, ભૂલની હોય; માફી માંગનાર નમ થઈ ગયો હોય, એ ભૂલનો અહેસાસ અનુભવતો હોય, એકવાર અજાણ્યે અન્યાય થઈ જાય, એકવાર અજાણ્યે ભૂલ પણ થઈ જાય, એકવાર અજાણ્યે કોઈને દુભવી નખાય. આ બધી ઘટના પછી જ્યારે એમ સમજાય કે આ જે કંઈ બન્યું છે તે ખોતું થયું છે એ બરાબર સમજાયા પછી એમાંથી બહાર નીકળવું કેવી રીતે? એ ઘટના પૂર્ણ થઈ ગઈ. હવે ના થઈ એમ થવાનું જ નથી એટલે એની પૂર્ણ અસરમાંથી થોડી અસરકારકતા દૂર કરવાનો એક રસ્તો છે એ ક્ષમાનો છે.

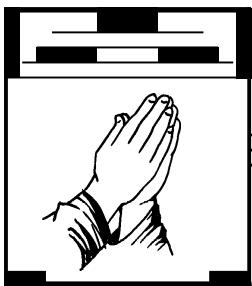
કલાપી કહે છે — ‘હા પસ્તાવો! વિપુલ ઝરણું સ્વર્ગથી ઉત્તર્યું છે.’ એમાં પસ્તાવો એ પ્રકારાંતરે ક્ષમા છે. તેનો પ્રભાવ

પડે છે બનેલી ઘટના ઉપર થયેલી ભૂલ ઉપર. પસ્તાવાનો જન્મ પવિત્ર સ્વર્ગમાંથી થાય છે એટલે ચોકખા, નિર્મણ દિલમાંથી ક્ષમા જન્મે છે એ અર્થ ઘટાવાનો છે. માફી આપવી એટલે ક્ષમા આપવી. માફ કરવામાં જે ભાવવલયો છે તે સજા કરવામાં જોવા મળતા નથી.

ક્ષમા માગનાર માણસ નાજુક દિલ ધરાવતો હોય છે. તેની આંખોમાં, હૃદયમાં અણુએ અણુમાં થયેલી ભૂલ પ્રત્યેની જવાબદારીનો સ્વીકાર અને માફી માંગવાની સજજતા હોય છે. માફી માંગનારો ક્ષમતા વગરનો હોતો નથી. જેના હૃદયમાં પ્રેમ હોય તે જ માફ કરવાની સજજતા ધરાવે છે. એટલે તો કહેવાયું છે કે — ‘ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્.’

ક્ષમા એ ક્ષમતાવાળા, હિંમતવાળાની શોભા છે, આભૂષણ છે. ક્ષમા માંગવામાં આવી હિંમત હોય છે. અહ્મુ વગરનો માણસ જ આવી હિંમત ધરાવે છે. ક્ષમા માંગવી અને ક્ષમા આપવી એમ બે પક્ષો છે. ક્ષમા આપનાર અને ક્ષમા માંગનાર બંનેની માનસિકતા અંગે વિચાર થવો ઘટે. ક્ષમા માંગનાર છે એ પોતાની ભૂલનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરે છે અને ક્ષમા આપનાર એ ભૂલ કરનારને માફ કરે છે. ક્ષમા માંગનારો સાચા દિલથી ક્ષમા માંગે ત્યારે તેમાંથી અહ્મુ ઓગળી ગયો હોય છે. નિષ્ણાપ, નિર્મલ, વિમલ દિલથી એ યાચના કરતો હોય છે ત્યારે રીતસર પ્રાર્થના કરતો હોય છે. એટલે ક્ષમા માંગનારને આપણે ઘણીવાર ક્ષમાપ્રાર્થી કહેતા હોઈએ છીએ. ક્ષમા એક અર્થમાં પ્રાર્થના છે. પ્રાર્થનાની કોઈએ ક્ષમાનું સ્થાન છે. ક્ષમાના દ્વારે પ્રવેશનારો હંમેશાં નિર્મલ હોય છે. તે બુધ્ધિથી નહીં, હૃદયથી પ્રવેશ કરે છે અને એ ક્ષમા ગૃહમાં પ્રવેશ્યા પછી ધન્ય બની જતો હોય છે. પ્રામાણિકપણે માંગેલી હૃદયપૂર્વકની ક્ષમા એ અન્નિ સમક્ષ માંગેલી પ્રાર્થના છે. ક્ષમા માંગનારો કોઈ વંચના કરતો જ નથી. કેવળ હૃદયપૂર્વકની આજીજી કરતો હોય છે, પોતાની ભૂલનો સ્વીકાર કરતો હોય છે. ક્ષમા આપનારા પણ હિંમતવાળા હોય છે. તેનું દિલ પણ ખુલ્ખું હોય છે. ભૂલ કરનારને સહી લે છે અને માફ કરે છે. માફી માંગવાની તે તક આપતો નથી. સામેથી માફ કરે છે. આમ, ક્ષમા ઉભયપક્ષે વિમલ વહેણાનું ઝરણું છે.

(અનુસૂચિ : જુહો પાના નં. - ૨૦ ઉપર)

આરાધના

ગિરનારજી

ડૉ. મેહા વિલાસભાઈ સંઘની

બસ, મનમાં સમાઈ ગયો તું
હદ્યમાં ગરકાઈ ગયો તું
તારા હોવાથી તલાપ જાગી
મારામાં રહેવાની ઉષ્ણપ લાગી
કોણ જાણો શું થયું
ક્યારે થયું તેની જાણ ન થઈ
તું આવ જલ્દી હવે
ખમાશો નહીં વિરહ હવે
કપરા લાગે છે દિવસો હવે
રાત્રિઓ લાગે છે લાંબી હવે
અધીરા બની ગયા અમે હવે
જોયા વિના ચાલશે નહીં હવે
બેસહારા બની જીવાશે નહીં હવે
બસ, તું આવ જલ્દી હવે
બસ, તું આવ જલ્દી હવે.

કોણ જાણો હદ્યના એક બાકોરામાં કોઈક એક એવી જગ્યા બનાવી લીધી કે જેના વિના ચાલશે નહીં - જીવાશે નહીં. અહીં હું વાત કરી રહી છું ગિરનારજીની અને ગિરનારમંડન શ્રી નેમિનાથ પ્રભુજીની. હકીકતમાં આ પ્રભુજીને, ગિરનારજીને મેં ક્યારેય પ્રત્યક્ષ નિહાયા ન હતા. માત્ર એમના વિશે ધ્યાન જાણ્યું હતું, સાંભળ્યું હતું, વાંચ્યું હતું. આ નાની અમથી જિંદગીમાં પ્રભુને નિહાળીશ, એ ગિરનારની ૮૮ યાત્રા કરીશ એ તો દીવાસ્વાન સમાન હતું. પણ આ સદ્ગ્રાહ્ય મને સાંપર્યું, તેનો મને ખૂબ જ આનંદ છે. કેવી રીતે આ દાદા અને ગિરનારે મારી જિંદગીમાં એક સ્થાન મેળવ્યું અને મારા અનુભવેલા અનુભવો હું અહીં શેર કરી રહી છું!

અનુભવ, એ લાઇફ ટાઇમનું એક એવું સંભારણું છે, જે આપણા જીવનરથને આગળ ધ્યાવે છે. સારા અને નરસા બંને અનુભવો આપણા જીવનને હડવામાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે, એક નવો ઓપ આપે છે. અનુભવ એટલે આંખથી નીહાળેલું, નિત્ય સમરેલું અથવા આપણી સાથે કંઈક ઘટિત થયેલું હોવું જોઈએ જેના ચિર સ્મરણ આપણા સ્મૃતિ પટ પર પ્રકાશ પાડીને જિંદગીભરનું સંભારણું આપતું જાય છે.

કહેવાય છે, જેનું ઋણાનુંબંધ હોય તો તે ક્ષેત્ર, વ્યક્તિની સ્પર્શના થયા વિના રહેતી નથી. ૨૦૧૦માં ગિરનારજી - શત્રુજયની અખંડપણે ૧૧૭ જાત્રા પૂર્ણ કરી પણ ક્યારેય કલ્યાંનહોતું કે હું ગિરનાર આવીશ અને અરિહંત નવ્યુવક મંડળ - અમદાવાદ દ્વારા ચાલતા આ ૮૮ યાત્રાના અનુષ્ઠાનમાં હું જોડાઈશ. આ રીતે મેં ૬૮ યાત્રા ખૂબ જ હર્ષોલ્લાસ સાથે પૂર્ણ કરી. મારો પહેલા દિવસનો અનુભવ ખૂબ જ ટ્રેજિક (Tragic) રહ્યો. પહેલીવાર ચઢવાનું અને એ પણ કોઈના સપોર્ટ વગર. કારણ હું ભુજથી એકલી ગયેલી. મારા ગિરનાર પહોંચવા પાછળ પણ પરોક્ષરૂપે દાદાનો ધણો સપોર્ટ રહ્યો હતો. મારી NET ની એકજામ તા. ૨૩-૧૨-૨૦૧૮ના હતી અને ૨૪ ડિસેમ્બરથી આ ૮૮ યાત્રાનો પ્રારંભ થવાનો હતો. પણ દાદાએ મારી એ એકજામ ૨૨ ડિસેમ્બરના રોજ ગોઠવી દીધી અને હું ૨૨-૧૨ની રાતે અમદાવાદથી ગિરનાર તરફ રવાના થઈ અને ૨૩મીએ દાદાને બેટવા હું ગિરનાર પહોંચી. આ રીતે યાત્રાની શરૂઆત થતા પહેલા જ, દાદાને બેટવા જતાં જે વિનો આવ્યા, તે દાદાએ દૂર કર્યા. ત્યારે ખરેખર લાગ્યું કે, જે દાદાને મેં જોયા નથી, ઓળખતી નથી તો પણ દાદા જો આપણું આટલું ધ્યાન રાખે છે તો ઓળખાણ થયા પછી તો કેટલુંય ધ્યાન રાખશે! ખરેખર, આ દાદાએ પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે મારી જિંદગીમાં આવીને ધણા પરિવર્તનો કર્યા છે. પહેલા નાનામાં નાની વાતોને લઈને ટેન્શન થઈ જતું - ગુસ્સો નાક ઉપર જ રહેતો. Let go ની ભાવના નહિવત રહેતી પણ આ દાદાના - ગિરનારના સ્પર્શ માત્રથી ગુસ્સો થોડો ઓછો થતો ગયો અને એમના પ્રત્યેની શ્રદ્ધા વધવા લાગી અને વિશ્વાસ બેઠો : “દાદા છે ને, બધું જ હેમખે કરશો!” બસ, આજ શ્રદ્ધાથી મારા જીવનરથની નેયા સુપેરે પાર પડી રહી છે. આ છે દાદાનો કંકો, જે મારા જીવનને ઉપવન બનાવી સુગંધ આપતા રહે છે.

આપણી વાત ચાલી રહી હતી, ગિરનાર ૮૮ યાત્રાના પહેલા દિવસની યાત્રાની. કોઈપણ વ્યક્તિની હુંફ વગર એકલી-અટુલી હું ધીમે ધીમે કરતા સાડા ત્રણ કલાકે ગિરનારના એ ગેટ ઉપર પહોંચી, જ્યાં દાદા બિરાજમાન હતા. સૌપ્રથમ લોકર રૂમમાં પહોંચી અને ત્યાં જ ઠપ્પ દઈને ઢળી ગઈ. અચાનક પિતા - ઉલટીના ફુવારા ચાલુ થયા. પાડી પીવાય નહીં, કોઈને કહેવાય

નહીં, પોતાનાથી સહેવાય નહીં. શું કરું? એનું ભાન સુદ્ધાં ન રહ્યું. દાદાને મનોમન પ્રાર્થના કરી કે દાદા, તું આટલો નિર્દ્ય અને કૂર કેમ બને છે? તારા દર્શન તો કરાવ. કેમ મને વંચિત રાખે છે? આંખેથી આંસુડાની ધાર ચાલુ થઈ ગઈ. થોડી સ્વસ્થ બનીને દાદાને ભેટવા લોકર રૂમમાંથી બહાર આવી. બહાર આવતા દેરાસરજીને નિહાળ્યું - દાદાના દેરાસરનું પરિસર, ભક્તજનનોની ચહલપણલ, દાદાની પ્રતિમા પૂર્વાભિમુખ ન હતી અને દેરાસરનું પ્રતિબિલ કંઈક અલગ જણાઈ રહ્યું હતું. અંદરથી એક અલગ જ તરવરાટ ઊભો થયો, દાદાને તો હજ નિહાળ્યા જ નથી! બસ, થોડીવાર દાદાના પરિસરને, દેરાસરના બાધ્ય ઘાટને જોતી રહી. અલગ જ આનંદની અનુભૂતિ થવા લાગી - કંઈક રૂપરી ગંયું હોય એવું લાગ્યું. પછી ધીમે રહીને અંભિકાદેવીને લેટીને દાદા સાથે ભેટો ફર્યો. ઓહો! શું હતા દાદા! શું ભવ્ય પ્રતિમા! દાદાના મુખારવિંદને, નેગ્રે જોતાં જ બધા જ દુઃખો સરી ગયા. માત્ર દાદાના નેત્ર-પટલ જ દેખાય! બધી જ કિયાઓ પૂરી કરી, લ્યાંથી લગભગ ૧ વાગે પ્રયાણ કરી બપોરે ઉંઘાં વાગે ધર્મશાળા પહોંચી. બીજા દિવસે પણ એ જ સિચ્યુઅશન. બસ, બે જાતા કરીને મન ભરાઈ ગંયું. લોકો કહે, સહસાવન બહુ સરસ છે, જોવા જેવું છે. પણ આપણે તો નક્કી કર્યું, હવે તો ઘરે જ જવાનું. આપણું અહિયા કામ નહીં. પ.પૂ.આ. હેમવલ્લબસુરી મ.સા. પાસે મારો ભાઈ તેજસ લઈ ગયો. સાહેબજીને બધી જ વાત કરી. એમણે ધાણું સમજાયું. વાસક્ષેપની વર્ષા કરી. થોડી ધીરજ રાખ - One Week આપ, બધું જ સેટ થઈ જશે. આ રીતે રોજ સાહેબજી પાસે જવાનો નિત્યકમ થઈ ગયો. કમલેઈન (Complain) લઈને - પગ દુઃખે, માથું દુઃખે, ધૂટણ દુઃખે છતાંય સાહેબજી હસતાં મોઢે બધું જ સાંભળતા. એમની સ્થિરતા જોઈને લાગ્યું, જો સાહેબજી આંખબિલ સાથે રોજ યાત્રા કરે છે, તો આપણે

ન કરી શકીએ? આ યાત્રાના ફળરૂપે મેં ‘ચા’ છોડી દીધી. સાહેબજીને જોતાં જ થયું - સાહેબજી જો અમુક દ્રવ્યથી આજીવન આંખબિલ કરી શકે તો હું ‘ચા’ વગર ન રહી શકું? ત્રાણ મહિના માટે ‘ચા’ છોડી દીધી. મને ‘ચા’નો ગજબનો શોખ - નશો કહું તો ખોટું નથી! રોજની રૂથી ૫ મોટા કપ ચા પીનારી આજે બે વર્ષથી ‘ચા’ વગર ખૂબ જ સરળતાથી - ઉલ્લાસ સાથે મજા લઈ રહી છું. આ પ્રભાવ હતો દાદાનો - ગિરનારનો. કેટલાય પ્રયત્નનોથી ન છૂટતી ‘ચા’ અહિયા આવ્યા પછી છૂટી ગઈ. હવે યાદ પણ નથી આવતી. પછી તો રંગેંગે દાદાને રોજ ભેટવા જતી. પછી તો સહસાવન જોયું, આપ્રવન જોયા, ખૂબ જ આનંદ થયો. આ ૬૬ ચાત્રાનો અનુભવ ખૂબ જ અનેરો રહ્યો. આ સાથે અકલ્યનીય એવો મારો ચોવિહારા છંક સાથેની સાત યાત્રા - જે દાદાએ અને અંભિકાદેવીએ સાક્ષાત / પ્રત્યક્ષ રહીને કરાવી. દાદાની પરિકમા કરતી વેળાએ જાણે અંભિકાદેવી સાક્ષાત જ હોય એ રીતે એમના ઝાંગરના ઝણકાર અમારા પગના તાલ સાથે તાલ મિલાવીને જ ચાલતા ન હોય, એવો ભાસ થયો.

અંતમાં એટલું જ લખીશ કે ગરવા ગિરનારનું ગુંજન અને પ્રભુ નેમિનિરંજન સાથેનું એવું અનેરું આન્તિય જોડાણ થયું કે જે જીવનને આધ્યાત્મિક ઉર્જાનો સંચાર કરનારું એક ભાથું બની ગયું છે. અનંતા તીર્થકરોની કલ્યાણભૂમિથી પરિપાવન થયેલા ગિરનારની આહલાદકતા અંતરને અનહદની અનુભૂતિનું અમૃતપાન કરાવનારી બની છે. બસ, એક જ ઝાંખના ‘વારી જાઉ ગિરનાર પર... ઓવારી જાઉ પ્રભુ નેમની ભક્તિમાં... એ જ તારશે... ભવપાર ઉતારશે...’ એવી મુજને શ્રદ્ધા છે, પાકે પાયે શ્રદ્ધા છે.

સંઘર્ષ એજન્સી, ૧૧, અંભિકા સોસાયરી,
શોસ્પેટલ રોડ, જુજ, કાચ-૩૭૦ ૦૦૧.
મો. ૮૪૨૮૨ ૨૦૩૮૬

ક્ષમા : વ્યક્તિત્વની ઓળખ

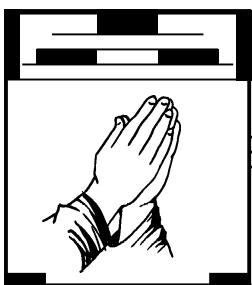
(અનુસંધાન : પાઠા નં. - ૧૮ ઉપરથી ચાલુ)

ક્ષમા કિયાના પરિણામને કારણે જને છે. ક્ષમા ભૂલનો ઉત્તર છે. ક્ષમા ભૂલને ઓળખવા માટે નહીં, ઓળખવા માટે હોવી ઘટે. જ્યાં સુધી ક્ષમા માંગનાર ભૂલનું પૂરું પ્રાયશ્ચિત ન કરે ત્યાં સુધી ક્ષમા અપૂર્ણ છે, અપંગ છે. બંનેમાં ભૂલને વિસારે પાડવાની છે. ભૂલનાં પગલા પકડવાના નથી, ભૂલમાં પગ પકડવાનું કામ ક્ષમાએ કરવાનું હોય છે. ક્ષમા માંગવા જાતર નહીં, ટેવવશ નહીં, દિલથી મંગાય તો જ એનું સાર્થક્ય. ક્ષમામાં અહેમનો અહેસાસ ન થાય. હદ્યપૂર્વકની ક્ષમા જોઈને ક્ષમાને એ અજીન સમક્ષ સમપદી ફરતા વરવધૂ જેવી સમર્પિત હોવી જોઈએ. ક્ષમાને મિત્ર માનો તો ભૂલને પત્ની માનવી જોઈએ.

ભૂલે ક્ષમારૂપે આવેલા મિત્રના ઘરને દીપાવવાનું છે. ક્ષમાથીને અસત્ય સાથે નાતો હોય જ નહીં. ક્ષમાને સંગાથી માનો. આમ, ક્ષમા એ ભૂલનો કેવળ સ્વીકાર ન રહેતાં દિલમાં દૂબકી મારી પોતાની સ્વચ્છ હદ્યભાવના પ્રતિબિલિત બની રહે છે. ક્ષમા દ્વારા કેવળ વ્યક્તિ નહીં પણ તેનું વ્યક્તિત્વ પરખાય છે.

આપણે સૌ માનવજીવો ક્ષમાપ્રાર્થી બનીએ અને ક્ષમા આપનારો પરમાત્મા આપણી ઉપર કૂપા વરસાવતો રહે એ અભ્યર્થના। ■

જિનવાણી શ્રવણ પછી ચિંતનનું બીજ પગટે,
તો તેમાંથી ચિરંતન સુખના કલ્પવૃક્ષ પાંગરે છે.

આરાધના

કચ્છમાં કંઈ પટના ગામ બારોઈ (તા. મુંદ્રા)ના વતની
અને મુંબઈના અગ્રણી સામાજિક-વ્યાપારી જૈન શ્રેષ્ઠી

શેઠ લખમશી નાયુ નેણશી, જે.પી.

ભરત 'કુમાર' પ્રા. ઢાકર

નોંધ : મૂળ બારોઈ - કચ્છના વતની અને મુંબઈના જૈન સમાજના અગ્રણી, જાહીતા વ્યાપારી, સામાજિક તથા શૈક્ષણિક જેવા ક્ષેત્રોમાં પ્રશંસનીય કામગીરી કરનાર શેઠ લખમશી નાયુ નેણશીએ જસ્ટિસ ઓફ પીસનું માન-સામાન પ્રામ કર્યું હતું. મુંબઈ સ્થાનકવાસી જૈન સંઘના આગેવાન તથા અનેક ધાર્મિક સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયેલા રહીને તન-મન-ધનથી ઉત્કૃષ્ટ સેવા કર્યો કરીને સારી નામના મેળવી હતી. તજ્જ્ઞ લેખક ભરત 'કુમાર' ઢાકર લોભિત જૈન સમાજના આ આગેવાનનું જીવન વૃત્તાંત પવાર્થિરાજ - પર્યુષણ પવના સમયે વાચકવર્ગ માટે પ્રેરણારૂપ છે.

- દાખી મંડળ

● પરિવારનું મુંબઈ પંથે પ્રચાણ :

રાજશાહી સમયમાં કચ્છના ભૌગોલિક પ્રદેશોનાં નામો થોડાં જુદાં અને વિશિષ્ટ હતા. તેમાં મુંદ્રા - માંડવી તાલુકાનો ભૂભાગ 'કંઈ પટ' તરીકે ઓળખાતો. આજે ઔદ્ઘોણિક વિકાસ થકી મુંદ્રાના પરા બની ગયેલા 'બારોઈ' ગામે અનેક વિખ્યાત સપૂતો સમાજને ચરણે ધર્યા છે. તે પૈકીના એક, મુંબઈના જાહીતા વ્યાપારી, સુલેહના અમલદાર અર્થત્ જસ્ટિસ ઓફ પીસ અને મુંબઈ સ્થાનકવાસી જૈન સંઘના મોવડી એવા શેઠ લખમશીભાઈનો જન્મ ૧૭૪ વર્ષ પહેલાં બારોઈ ગામે નાયુભાઈ નેણશી વીસરને ત્યાં સન ૧૮૪૭ અને સંવત ૧૮૦૭ના વૈશાખ સુદ-૩ (અક્ષય તૃતીયા)ના દિવસે થયો હતો.

૧૮૫ી સદીના આરંભે કચ્છના ઓસવાળ જૈનો ખેતી છોડી ધંધાર્થ મુંબઈ તરફ વળવા લાગેલા. તેમાં લગભગ ૧૮૪૫ આસપાસ લખમશીભાઈના દાદા નેણશી વીસરના ત્રણ પુત્રોમાંથી પુનશીભાઈ પ્રથમ મુંબઈ આવ્યા અને અનાજની હુકાન શરૂ કરેલી. પાછળથી બીજા બે પુત્રો નાયુ અને ખેરાજ પણ મુંબઈ આવી ધંધામાં જોડાયા. નાયુ શેઠના પુત્ર લખમશી શેઠ બાર વર્ષની કિશોર વયે (લગભગ ૧૮૫૮માં) મુંબઈ આવ્યા અને સોળ વર્ષે મેટ્રિક (૧૮૬૨) થયા.

થોડા સમય વકીલને ત્યાં અને જી.આઈ.પી. (ધેટ ઇન્ડિયન પેનિન્સ્યુલર) રેલવેની ઓડિટ ઓફિસમાં કામ કર્યું. લખમશી શરૂથી જ સાહસી, તેજસ્વી અને પ્રતાપી હતા. ૧૮૬૪માં વ્યાપારમાં ઝંપલાવી 'નાયુ નેણશીની કું.' (ભાતબજીર) શરૂ કરી. એમનામાં ભાષાતર કરતાં ગણતર વધું હતું. ધંધાનો જડપી વિકાસ કર્યો અને રંગૂન (બ્રિટિશ) સહિત બે દરિયાપાર ભાગીદારી પેઢીઓ શરૂ કરી.

● જ્ઞાતિકીય - સામાજિક પ્રવૃત્તિઓ :

તે સમયે મુંબઈમાં ક.વી.ઓ. જૈન સમાજનું માત્ર દેરાવાસી મહાજન હતું. ૧૮૬૮ના અરસામાં સ્થાનકવાસી મહાજનની પણ સ્થાપના થઈ. તે પછી મુંબઈમાં સૌરાષ્ટ્ર - કચ્છના સ્થાનકવાસીઓનું સંગઠન રચવા અને ધાર્મિક હેતુ માટે જગ્યા મેળવવા શેઠ લખમશી નાયુ, શેઠ દામજ લક્ષ્મીયંદ સહિત થોડાક આગેવાનો એકઠા મળ્યા અને ૧૮૮૮ની આસપાસ ચિંચપોકલી ખાતે ૨૦ હજાર વાર જમીન ખરીદાઈ. આમ, 'મુંબઈ સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ' રચાયું અને લખમશી શેઠ તેના પહેલા પ્રમુખ બન્યા.

ત્યારે કવીઓ સ્થાનકવાસી જ્ઞાતિના આગેવાનો તરીકે લખમશી નાયુ (બારોઈ), લાલજ ચાંપશી (દેશલપર), દેવજ ખીરા વગેરે કાર્યરત હતા. તેઓએ ૧૮૮૪ (કોઈ સંદર્ભમાં ૧૮૮૮)માં ઉપરોક્ત જમીનમાંથી પાંચ હજાર વાર કવીઓ સ્થાનકવાસી જૈન મહાજન માટે ખરીદી લીધી. જેમાં પાઠશાળા અને મહાજનવાડી બંધાઈ.

મુંબઈના વિખ્યાત ધારાશાસી ત્રિભોવનદાસ માલવી અને મુંબઈ વડી અદાલતના ગ્રંથપાલ લાલદાસ દામોદરદાસના સંપર્કને કારણે તેઓ કાયદાની સારી સમજ ધરાવતા હતા. લોકો એમની કાનૂની સલાહ લેતાં. જ્ઞાતિમાં અનેક પારિવારિક સમસ્યાઓ સુલેહસંપથી પતાવી આપતા. એમની નિઃસ્વાર્થ સમાજસેવાની કદર ઇપે બ્રિટીશ સરકારે એમને 'જસ્ટિસ ઓફ પીસ' (૧૮૬૫) બનાવ્યા હતા. મુંબઈ મહાનગર નિગમ (BMC)ના સભાસદ (૧૮૦૪ - ૧૮૧૧) તરીકે ચૂંટાયા હતા અને મુંબઈ સેશન્સ કોર્ટના જયુરી તરીકે પણ નિમાયા હતા.

● વેપાર વાણિજ્ય પ્રવૃત્તિઓ :

દેશી વેપારીઓનું હિત જગ્યાવવા 'ધ બોમ્બે નેટિવ મર્યાન્ડ્સ એસોસિએશન' સ્થાપયું હતું. ૧૮૭૭ના હુકાન વખતે પ્રતિનિધિ

મંડળ સાથે મુંબઈના ગવર્નરને મળી વેપારીઓના અનાજ પરિવહન માટે રેલવે નૂરદર ઓછો કરાયો હતો. ૧૯૮૮માં ‘ધ બોમ્બે ગ્રેઇન મર્ચન્ટ્સ એસોસિએશન’ની સ્થાપનામાં પણ મુખ્ય ભાગ ભજવ્યો. તેના અને ‘ધ બોમ્બે રાઈસ મર્ચન્ટ્સ એસોસિએશન’ના પ્રમુખપદે રહીને વ્યાપારી વર્ગને દોરવણી આપી.

તો, મનમોહનદાસજી રામજી વગેરે સાથે રહી, ૧૯૦૭માં ‘ધ ઇન્ડિયન મર્ચન્ટ્સ ચેમ્બર’ (IMC)ની સ્થાપના કરી (જે આજે પણ્ણે ભારતનાં સૌથી જૂનાં વાણિજ્ય મંડળો પૈકીનું એક છે અને દિલ્હી, દુબઈ, સિંગાપોરમાં કાર્યાલયો ધરાવે છે!) એ જ વર્ષે પ્રથમ દેશી બેન્કિંગના ઉદ્ય તરીકે ‘ઇન્ડિયન સ્પીસી બેંક’ (ભારતીય રોકડ બેંક)ની પણ સ્થાપના થયેલી. તેના સંચાલક મંડળમાં સર જમશેદજી જજીભોય - ૪થા બેરોનેટ (૧૮૫૨-૧૯૦૮), મોરલીના મહારાજા ડાકોર વાધજી-૩ રવાજી (૧૮૫૮-૧૯૨૨), સર વિઠ્ઠલદાસ દામોદાર ઠાકરશી (૧૮૭૩ - ૧૯૨૨) સાથે લખમશી શેઠ પણ હતા.

૧૯૧૦માં બોમ્બે પોર્ટ ટ્રસ્ટ (BPT)ની સમિતિમાં બોમ્બે ગ્રેઇન મર્ચન્ટ્સ એસોસિએશન તથા બોમ્બે પીસ - ગુડ્સ એસોસિએશનને વારાફરતી બે વર્ષ માટે સીધા પ્રતિનિધિ મોકલવાનો હક્ક મેળવ્યો. તે રીતે તેમણે ૧૯૧૧-૧૯૧૩માં મુંબઈ મહાબંદરમાં વેપારી પ્રતિનિધિત્વ કરેલું.

● જીવદયા - રાહત પ્રવૃત્તિઓ :

જ્ઞાતકીય, ધાર્મિક, વ્યાપારીક ઉપરાંત તેઓ જીવદયા પ્રવૃત્તિમાં પણ ઊંડે રસ લેતા. ‘મુંબઈ પાંજરાપોળ’ના ટ્રસ્ટી હતા અને તેની વ્યવસ્થાપક સમિતિમાં વર્ષો પર્યત સક્રિય રહ્યા. ત્યારે અનાજના વેપારીઓ પાસેથી લાગો ઉઘરાવી તેનો મુક્કર ભાગ પાંજરાપોળને અપાવ્યો.

મુંદ્રામાં અત્યારે બસ - સ્ટેશન સામે આવેલી કચ્છની નમૂનેદાર એવી પાંજરાપોળ બાંધવાની પહેલ પણ લખમશીભાઈએ કરી. તે માટે મહારાવ ખેંગારજી - ગ્રીજા (૧૮૬૪-૧૯૪૨) પાસેથી રાહત દરે જમીન અને મોઢું ભંડોળ પણ મેળવી આય્યું! આ ઉપરાંત મુંબઈના લેડી નોર્થકોટ ઓર્ફિનેજ (અનાથાશ્રમ) જેવી સંસ્થાઓમાં અમૂલ્ય સેવાઓ આપી.

મુંબઈના ભરકીના રોગચાળા (૧૮૮૮-૧૯૮૮) વખતે ખેલ હોસ્પિટલ (પરેલ) અને જેન હોસ્પિટલ (ચિયાપોકલી) ખોલવામાં તન-મન-ધનથી સેવા બજાવી હતી. છિપનિયા દુકાણ (સંવત ૧૮૫૫, સન ૧૯૦૦) વખતે લખમશીભાઈએ દર સો ગુણે આઈ આના મુજબ વેપારીઓ પાસેથી રકમ એકઠી કરી સરકારી ભંડોળમાં અપાવી. ઉપરાંત કચ્છ, કાઠિયાવાડ, ગુજરાતના દુકાણ પીડિતો માટે પણ સારું ભંડોળ એકગ્ર કરી મદદરૂપ થયેલા.

● કેળવણી પ્રસાર પ્રવૃત્તિઓ :

લખમશીભાઈના પ્રથમ લગ્ન સાડાઉ, બીજા મુંદ્રા અને ગ્રીજા ૧૮૮૪માં બિદા (તા. માંડવી)ના ખેતશી ગોવરની દીકરી વેલબાઈ સાથે થયેલા. જેનાથી તેમને ત્રણ પુત્રો (ખીમજી, વેલજી,

જાદવજી) તથા ચાર પુત્રીઓ (દેવકાં, મીઠા, રતન, ચંપા) થયેલ. જ્ઞાતિમાંથી પ્રથમ કોર્પોરિટર અને પ્રથમ જે.પી. બનનાર લખમશી નાખ્યું અંગેજ કેળવણી લેનાર પણ પહેલા હતા! પોતાના સંતાનોને પણ સારું અંગેજ શિક્ષણ અપાવ્યું હતું.

સમાજમાં પિતાપુત્રની જોડીએ સમાન પ્રદાન કર્યું હોય એવા દાખલા ઓછા છે. એમના સુપુત્ર અને મુંબઈના જાહેર જીવનના અગ્રણી વેલજી લખમશી નાખ્યું (તા. ૧૪-૧૦-૧૮૮૮થી તા. ૧-૬-૧૯૭૮) પણ જ્ઞાતિના પ્રથમ મેટ્રિક્યુલેટ (૧૯૦૪), પ્રથમ ગ્રેજ્યુએટ (૧૯૦૮) અને પ્રથમ એડવોકેટ (૧૯૧૧) થયા હતા! પુત્ર વેલજી મેટ્રિકમાં હાઈસ્ક્યુલમાં ચોથા અને કચ્છી વિદ્યાર્થીઓમાં પ્રથમ કર્મે આવતાં કેળવણીની પિતાએ રૂ. ૧,૦૦૦/- સેન્ટ જેવિયર્સ સ્ક્યુલમાં આપી ‘શેઠ લખમશી નાખ્યું સ્કેલરશિપ’ શરૂ કરાવી હતી.

જ્ઞાતિના પ્રથમ વકીલ તરીકે વેલજી શેઠનું ૧૯૧૨માં બંને મહાજનોએ સન્માન કરેલું. તે પ્રસંગે પણ પિતા લખમશીભાઈએ રૂ. ૫,૦૦૦/-ની મૂડીથી અને અન્યોના સાથથી ‘કચ્છી વીસા ઓસવાળ કેળવણી ફંડ’ની સ્થાપના કરેલી (જે પાછળથી મુંદ્રાના દાતાના નામ પરથી ‘શેઠ ધનજી દેવશી કવીઓ કેળવણી ફંડ’ થયું). આ શૈક્ષણિક બંડોળના માદ્યમ થકી પણીના દાયકાઓમાં સમાજમાં શિક્ષણ જ્યોત પ્રગટી એમ કહી શકાય. આ પરિવારના નામે આજે મુંબઈમાં અનેક શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ ચાલી રહી છે.

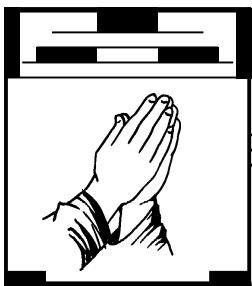
● સ્મૃતિ સાચાવતાં સ્થાનો :

લખમશીભાઈ બિલકુલ સાદગીપૂર્ણ અને મિતભાખી જીવન જીવનારા હતા. પોતાની હ્યાતી દરમિયાન એમણે જાહેર અને ગુમપણે અનેક ખાતાઓને મદદ કરી હતી. આવા ઉદાત સમાજસેવક અને દાનવીર શેઠ લખમશી નાખ્યું આજથી ૧૦૭ વર્ષ પહેલાં રૂત્મી જાન્યુઆરી, ૧૯૭૪ (સંવત ૧૯૭૦ના પોષ વદ-૧૩)ના માટુંગા ખાતે અવસાન થયું.

આજે પણ મુંબઈમાં એમના નામે સહાગાર, ઉધાન અને માર્ગ એમની સ્મૃતિ સાચવી રહ્યાં છે. દાદર પૂર્વ - મધ્ય રેલવે (મુંબઈ-૧૪) માં સ્વામિનારાયણ મંદિર પાસેના અને માટુંગા-પૂર્વ (મુંબઈ-૧૮) ના માટુંગા રેલવે સ્ટેશન (સેન્ટ્રલ) પાસેના રસ્તાઓને ‘લખમશી નાખ્યું રોડ’ નામ અપાવ્યું છે. જ્યારે માટુંગા પૂર્વ - મધ્ય રેલવે (મુંબઈ-૧૮) માં તેલંગ રોડ પર ‘લખમશી નાખ્યું હોલ’ અને ‘લખમશી નાખ્યું ગાર્ડન’ આવેલા છે. તો મુંદ્રા (કચ્છ)ની પ્રાથમિક શિક્ષક તાલીમ (પી.ટી.સી.) કોલેજ પણ એમના નામે ઓળખાય છે. પુણ્ય શતાબ્દીએ સ્મૃતિ વંદના...

સંદર્ભ: કચ્છી વીસા ઓસવાળ સ્થાનકવાસી જેન મહાજન (૮૩, કલાઈવ રોડ, ચિંબંદર, મુંબઈ-૮) દ્વારા ૧૯૬૧માં પ્રકાશિત અને અનુપયંદ આર. શાહ લિબિટ ‘શ્રી વેલજી લખમશી’ પુસ્તકનો ઝાણ સ્વીકાર.

‘શિવમ્’, ૪૦, વૃદ્ધાન નગર-૧, ખડકિયા તળાવ સામ્ય, પેશાવરી સિલેમા રોડ, અંજાર, કચ્છ-૩૭૦ ૧૧૦. ફોન : (૦૨૮૩૬) ૨૪૦૧૩૬, મો. ૯૮૨૭૨ ૨૩૧૫૦

આરાધના

કચ્છમાં કંઈ પટના ગામ પગી (તા. મુંદ્રા)ના વતની તથા
હૈદ્રાબાદના કચ્છી જૈન શ્રેષ્ઠી, ઉદ્ઘોગપતિ અને દાનવીર

સેવામૂર્તિ ટોકરશી લાલજી કાપડિયા

ભરત 'કુમાર' પ્રા. ઠાકર

નોંધ: મૂળ પત્રી (તા. મુંદ્રા)ના વતની અને હૈદ્રાબાદના અગ્રમી કચ્છી ઉદ્ઘોગપતિ અને ટોકરશીભાઈ લાલજી કાપડિયા ત્યાંના વ્યવસાયિક ક્ષેત્ર ઉપરાંત ધાર્મિક, સામાજિક, શૈક્ષણિક, કૃષિ, આરોગ્ય, સર્વોદય, ગ્રામોદ્યોગ, રાષ્ટ્રભાષા પ્રસાર જેવી અનેક પ્રવૃત્તિઓ અને સંસ્થાઓ સાથે જોડાયેલા હતા. તજજી લેખક ભરત 'કુમાર' ઠાકર લેખિત આ કચ્છી કર્મવીર અને ગાંધીવાદીનું આદેશું જીવન-કવન પવારીવાજ પર્યુષણ પર્વના સમયે પ્રેરક અને પ્રાસાદિક બની રહેશે.

— દંકી મંડળ

● દંધાર્યે મુંબઈ ભાણી પ્રસ્થાન :

દક્ષિણ ભારતના એક મહત્વના વ્યાપારિક કેન્દ્ર અને આંધ્રપ્રદેશના પાટનગર હૈદ્રાબાદને પોતાની કર્મભૂમિ બનાવનાર ટોકરશીભાઈ અસલથી જ ગાંધી - વિનોબાની સર્વોદય વિચારધારાના સમર્થક હતા. પોતાના પરિશ્રમથી કચ્છીયતની સુવાસ ફેલાવી હૈદ્રાબાદના હૃદયમાં તેઓ 'કચ્છી ધબકાર' બની ગયા હતા! એક વ્યક્તિ ધારે તો સમાજમાં કેટલાં ભગીરથ કાર્યો કરી શકે તેનું અનન્ય ઉદાહરણ કર્મયોગી કાપડિયાજી હતા.

આવા સમાજસેવાના ભેખધારી ટોકરશીભાઈ કાપડિયાનો જન્મ કચ્છ જિલ્લામાં 'કંઈ પ્રદેશ' તરીકે ઓળખાતા મુંદ્રા તાલુકાના પત્રી મુકામે કચ્છી વીસા ઓસવાળ જૈન પરિવારમાં માતા વેજભાઈ અને પિતા લાલજી દેવજી ધરોડને ત્યાં ૧૦૫ વર્ષ પહેલાં ૧૮મી જાન્યુઆરી, ૧૯૧૯ના રોજ થયો હતો. પિતાએ પરંપરાગત જેતીકામ છોડી મુંબઈ જઈ કાપડનો ધંધો શરૂ કર્યો. ત્યારથી 'કાપડિયા' એમની કાયમી ઓળખ અને અટક બની ગઈ.

આ બાજુ બાળ ટોકરશીએ પ્રાથમિક શિક્ષણ વતન પત્રીમાં પૂરું કર્યું. ત્યારે ગાંધીજીની ચળવળ વિસ્તરી રહી હતી. કિશોર વયે જ ગાંધીરંગે રંગાઇને આજીવન ખાદી અપનાવી લીધી. વિદ્યાર્થીકાળમાં જ તેઓ ગામના વાંચનાલય, રાત્રિશાળા અને હરિજન સેવાના કાર્યોમાં સંકળાઈ ગયા હતા. સિલોનમાં કામ કરતા મોટાભાઈ શામજીભાઈ પત્રી આવ્યા અને ૧૯૨૭-૨૮ના અરસામાં એમને મુંબઈ લઈ ગયા. ત્યાં તેઓ દેવજી ખેતશીની પેઢીમાં કામે લાગ્યા. પાછળથી પેઢીએ એમને બ્રહ્મદેશ મોકલ્યા.

● વલા વતનમાં વિકાસનો વિસ્તાર :

દરમિયાન, ૧૯૩૨માં પત્રીનાં જ અમૃતબહેન સાથે લગ્ન થયા. સંપૂર્ણ ખાદી વચ્ચોમાં એમણે લગ્ન કરેલા. ૧૯૩૭માં

તેઓ હાસમ પ્રેમજીની પેઢી સાથે જોડાયા. સાથે પોતાનો ધંધો પણ વિકસાયો અને સારું એવું કમાયા. ૧૯૪૮માં બીજા વિશ્વયુદ્ધની શરૂઆત થતાં પરિવારને ભારત મોકલી દીઘો. બર્મામાં રહેલ પછી હજાર ગુણી ચોખા સહિત પેઢીની અને પોતાની બીજી કિંમતી જણસો બચાવીને સ્ટીમર દ્વારા કલકત્તા પહોંચ્યા. ૧૯૪૧ના અરસામાં સુખરૂપ સ્વદેશ પાછા ફર્યા પછી ટોકરશીભાઈ કલકત્તાના શાંતિ નિકેતનની મુલાકાત લઈ ભારત દરશને નીકલ્યા.

ત્યારે માદરે વતન પત્રી પણ આવ્યા અને અનેક રચનાત્મક કાર્યો હાથ ધરી છાણ વક્ત કરેલ. (અગાઉ બર્મા હતા ત્યારે પત્રીમાં 'હરિજનશાળા' માટે આર્થિક ભંડોળ મોકલેલું). ત્યારના 'જૈન હિતવર્ધક સમાજ'ને 'પત્રી સર્વોદય સમાજ' નામ આપી તેની સેવા ગામના છેવાડાના માણસ સુધી પહોંચ્યારી. ગામમાં ખાદી પ્રવૃત્તિ, ગાંધી વિદ્યાલય, છાત્રાલય, ગ્રંથાલય, રમતનુ મેદાન, બાગ-કૂવા, દવાખાનું, સીવાણવર્ગ, બાલમંદિર, કન્યાશાળા, બસ સ્ટેશન, ગામના પ્રવેશ માર્ગનું વિસ્તૃતિકરણ... એમ અનેક લોકોપણોગી કાર્યો કરેલાં. આજે પત્રીમાં ડાનોપરાંત સંસ્થાઓ કાર્યરત છે તેના પાયામાં શ્રી કાપડિયાનો ઉદાર સહયોગ રહેલો છે.

તેઓ પુનઃ મુંબઈ પહોંચ્યા ત્યારે પેઢીએ તેમને હૈદ્રાબાદ મોકલતાં એમના જીવનમાં એક મહત્વપૂર્ણ વળાંક આવ્યો. અહીં પણ અનાજ અને તેલ મિલના ધંધામાં પોતાની મહેનતથી જમાવટ કરી. ત્યારથી હૈદ્રાબાદ એમનું કાયમી ધર બની ગયું. ત્યાં હાસમ પ્રેમજીની કંપની પણી તેઓ શાહ ભીમશી કુંગરથી કંપની અને ૧૯૪૪માં બટુકા કંપનીમાં જોડાયા. આગળ જતાં આ પેઢી બટુકા-કાપડિયા કંપની અને છેલ્દે પોતાની ધીરજલાલ ટોકરશીની કું. બની અને મબલખ કમાયા.

● ગાંધી આદર્શ : જીવનનો મૂળમંત્ર

હૈદ્રાબાદમાં સ્થાયી થયા બાદ ૧૯૪૨માં તેઓ વર્ષા પાસેના સેવાગ્રામ અને પવનાર આશ્રમે જઈ મહાનગરમાં રહીને પણ ગાંધીમાર્ગ ચાલવાની પ્રેરણા મેળવેલી. ‘આત્મનિર્ભર બનો અને અહુકારથી દૂર રહો’નું ગાંધીવચન એમના જીવનનો મૂળ મંત્ર બન્યો હતો. આજાદી વખતે રાજ્યના માલની આવનજાવન પર પ્રતિબંધ મૂકાતાં ટોકરશીભાઈએ તે સમયના ગવર્નર કનૈયાલાલ મુનશી (૧૮૮૭-૧૯૭૧)ની દરમિયાનગીરીથી ઉકેલ લાવેલો.

તે પછી હૈદ્રાબાદના ભારતમાં વિલીનીકરણ વખતે સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ (૧૮૭૫-૧૯૫૦) અને સરોજની નાયુ (૧૮૭૮-૧૯૪૮)ના પરિચયમાં આવ્યા. સર્વોદય કાર્યો કરતાં રવિશંકર મહારાજ (૧૮૮૪-૧૯૮૪) અને જ્યોતિશ નારાયણ (૧૯૦૨-૧૯૭૮)ના સંપર્કમાં આવ્યા. આ બધાની અસર હેઠળ ભરપૂર સેવાકાર્યો કર્યા.

કર્મયોગી ટોકરશીભાઈનું સેવાજીવન પાંચ દાયકાથી પણ વધુ ફલક પર વિસ્તરેલું છે. મહાજન પરંપરાના ઉદ્ઘોગપતિ હોવા સાથે આંધ્ર પ્રદેશમાં ગુજરાતી ભાષા, શિક્ષણ અને સંસ્કારનું સિંચન કરતી સંસ્થાઓના તેઓ પ્રણોતા અને પ્રાણ હતા. હૈદ્રાબાદ ગુજરાતી પ્રગતિ સમાજના પ્રમુખ અને અભિલ ભારતીય ગુજરાતી સમાજના ઉપપ્રમુખ રહી ગુજરાતીઓના વિકાસની ચિંતા સેવી હતી.

● અનેક પ્રવૃત્તિઓ - સંસ્થાઓમાં સહભાગી :

અંગ્રેના ધંધા-રોજગારની પ્રગતિમાં પણ એમનો સિંહફણો હતો. ઓર્ડલ મિલર્સ, ઓર્ડલ સીડ્સ, સ્ટીલ રી-રોલિંગ, ગ્રેઇન્સ એન્ડ સીડ્સ, ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ જેવાં વેપારી મંડળોના પ્રમુખ તથા વેચાણવેરા સલાહકાર સમિતિના સભ્ય હતા. તો, વિશ્વ તેલુગુ પરિષદ (૧૯૭૫)ના એક અગ્રાહી આયોજક, ભારતીય વિદ્યાભવન (હૈદ્રાબાદ કેન્દ્ર)ના ઉપાધ્યક્ષ, દક્ષિણ ભારત હિન્દી પ્રચાર સમિતિના ડોષાધ્યક્ષ, ઓસ્માનિયા યુનિવર્સિટીના સેનેટ સભ્ય તથા અંગ્રેની તેલુગુ-હિન્દી અકાદમીઓ, તેલુગુ સંસ્કૃતિ સંગ્રહાલય અને કલા ભારતીના સભ્ય તરીકે તેલુગુ ભાષા, સાહિત્ય, સંસ્કૃતિના વિકાસમાં પણ સહભાગી બનેલા.

પોતાના વિશાળ વ્યવસાયીક કારોબાર ઉપરાંત તેઓ રાજ્ય કે શહેરની શિક્ષણ, સર્વોદય અને ગ્રામ સ્વરાજની અનેકાનેક સંસ્થાઓ કે પ્રવૃત્તિઓ સાથે ઓતપોત રહ્યા હતા. તેમાં મહાવીર હોસ્પિટલ, સરોજની હેવી હોસ્પિટલ, કસ્તુરબા નિસર્ગોપચાર કેન્દ્ર, ચક્ષુ બેન્ક, ગાંધી જ્ઞાનમંદિર, બાલ્કન-જી-બારી, સહકારી બેન્ક, બાળનિવાસ, ખાઈ-ગ્રામોધોગ, રેલવે/બેન્ક વિકાસ વગેરેમાં મહત્વના પદે રહી રાહભર બન્યા હતા. એમના માત્રભર દાનથી

મહાનગરમાં અનેકવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ અને સંસ્થાઓ ચાલે છે.

આચાર્ય વિનોબા ભાવે (૧૮૮૫-૧૯૮૨)ની ગ્રામસેવાની હાકલ, કાર્યકર રામકૃષ્ણ ધૂતેના સહકાર અને કાપડિયાજીની આર્થિક સહાયથી ૧૯૪૮માં હૈદ્રાબાદ પાસે સર્વોદય ટ્રસ્ટ (શિવરામપલ્લી) રચાયું. રાખ્રૂપિતાના અવસાન સમયે ‘ગાંધી સ્મારક નિધિ’નું કામ આગળ વધાર્યું. આવી જ રીતે, હૈદ્રાબાદ ગુજરાતી પ્રગતિ સમાજને પણ તેના રજતજ્યંતી (૧૯૬૮) પ્રસંગે એમના તરફથી દાન મળતાં ‘પ્રગતિ મહાવિદ્યાલય’ નામે કોલેજ શરૂ થઈ. તો, આ જ સંસ્થાએ શહેરમાં ગુજરાતી પ્રવાસીઓ માટે ભવ્ય ‘દીપક ભવન’ (૧૯૭૮) શરૂ કર્યું તેમાં પણ એમની ઉદાર સખાવત પ્રાપ્ત થયેલી. કચ્છી મિત્રમંડળ સંચાલિત ‘કચ્છી ભવન’ના નિર્માણમાં પણ એમની પ્રેરણા અને મદદ રહેલાં છે.

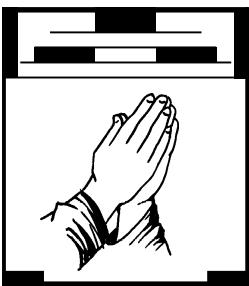
● સમાજ માટે પ્રેરક જીવન :

ટોકરશીભાઈએ જીવન અને જાગૃતિ, નિવૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ, ડાઈનેમિક્સ ઓફ માય લાઈફ જેવાં પુસ્તકો પણ લખ્યા છે. વિવિધ ક્ષેત્રો પ્રલંબ સમાજસેવા બદલ એમને કચ્છશક્તિ (મુંબઈ)નો ‘કચ્છ રત્ન એવોર્ડ’ (૧૯૮૮) અને વિશ્વગુર્જરી (અમદાવાદ)નો ‘ગૌરેવ પુરસ્કાર’ (૧૯૮૪) એનાયત થયા હતા. પ્રતિષ્ઠિત વિશ્વગુર્જરી સન્માન મેળવનાર તેઓ પ્રથમ અને એકમાત્ર કચ્છી પ્રતિભા છે! એમના મોટા પુત્ર ધીરજલાલભાઈ (જન્મ ૧૯૩૮) પણ લોખંડના સણિયા, તેલ-દાળની મિલો, હોટેલ-રિસોર્ટ, બાંધકામ, કૃષિ વગેરે વિવિધ ક્ષેત્રોમાં પ્રગતિ કરી પિતાની જેમ બહુમુખી વેપારી પ્રતિભા તરીકે ખ્યાત થયા છે.

એક સાચા ગાંધીવાદી, સમર્પિત સમાજસેવક, પીઠ વેપારી મહાજન, રચનાત્મક કર્મશીલ, ઉદાર દાનવીર અને મહાનગરના નામાંકિત નાગરિક તરીકે પ્રતિષ્ઠા મેળવનારા ટોકરશીભાઈ લાલજી કાપડિયાનું આજથી ૨૫ વર્ષ પહેલાં ૧૬મી માર્ચ, ૧૯૮૯ના હૈદ્રાબાદ ખાતે અવસાન થયું. સેવા, સહયોગ અને સખાવતની સરવાણી સમાન ટોકરશીભાઈનું જીવન સમગ્ર સમાજ માટે આદર્શ અને પ્રેરણારૂપ છે. દક્ષિણ ભારતમાં કચ્છીઓએ યશકીર્તિ પ્રાપ્ત કર્યા છે, તેમાં કાપડિયાજી અગ્રસ્થાન ધરાવે છે.

‘શિવાય’, ૪૦, વૃદ્ધાવન નગર-૧, ખડકિયા તાળાવ સામ્ય, પ્રેશાલી સિનેમા રોડ, અંગાર, કચ્છ-૩૭૦ ૭૭૦. ફોન : (૦૨૮૩૬) ૨૪૦૧૩૮, મો. ૮૪૨૭૨ ૨૩૧૫૦

દેવ-ગુરુનો સાચો પ્રભાવ તે છે કે
દેવ-ગુરુ દુઃખથી છોડાવે કે ન છોડાવે,
પણ પાપથી તો છોડાવે જ છે!
દોષમુક્ત તો બનાવે જ છે!

આરાધના

પવાર્દિરાજ પર્યુષણ : તપ અને ત્યાગ

દિનેશ આર. મહેતા

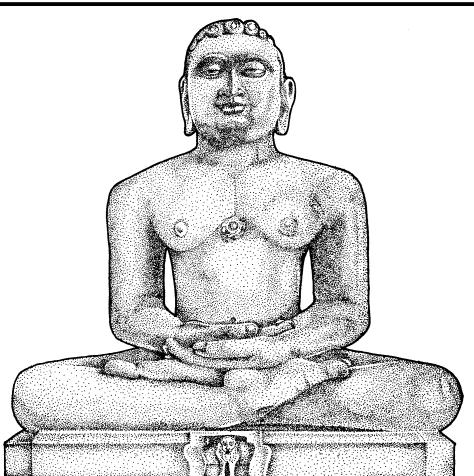
પર્યુષણ પર્વમાં જૈનો પ્રભુ ભક્તિમાં પરોવાય છે. આત્માના કલ્યાણ માટે અધ્યાત્મના આશરે જવાનો આ ઉત્સવ છે. પર્યુષણ એ લૌકિક નહીં, લોકોત્તર પર્વ છે, આધ્યાત્મિક પર્વ છે. ઈદ્રિયો અને મનને શાંત કરવા જપ, તપ, ભક્તિ અને ધ્યાનનો માર્ગ અપનાવાય છે અને એટલે જ અન્ય પર્વો કરતાં પર્યુષણ પર્વ નોખું છે, અનોખું છે.

આપણે ત્યાં કહેવામાં આવે છે કે, “જો જાગતા હૈ સો પાવત હૈ, જો સોવત હૈ વો ખોવત હૈ.” પર્યુષણ એ જાગૃતિનું પર્વ છે. આખું વર્ષ રોજબરોજની ઘટમાળમાં રહ્યા બાદ પોતાના માટે આત્મશુદ્ધિ માટે કંઈક કરવાની આ વેળા છે. પર્યુષણ એ જૈનો માટે પવાર્દિરાજ ગણાય છે.

પર્યુષણ એટલે શું? પર્યુષણનો શાબ્દિક અર્થ સમજવતા પૂ. જિરીશચંદ્રજી મહારાજ કહે છે, પરિ + ઉસ + સન એટલે પર્યુષણ. જે દિવસોમાં અહરનિશ આપડા પોતાના આત્માના સમીપે વસી, તેની આજુબાજુ જામેલા ભવોભવના અને મુખ્યત્વે આ ભવનાં

વિષય - કધાયના જળાને દૂર કરવાની તક મળે છે તે દિવસોને પર્યુષણ કહેવાય છે. એટલે કે પર્યુષણ તપ, ત્યાગ અને તિતિક્ષા (સહનશીલતા)નો તહેવાર છે.

આ પર્વમાં જૈનધર્મ, આચાર-વિચાર, સિદ્ધાંતની સમજ અપાય છે, અનુમોદના થાય છે. જૈન ધર્મ પ્રાચીનતમ ધર્મ હોવાનું માનવામાં આવે છે. પણ આ અંગે આપણે ત્યાં તલસ્પર્શી સંશોધન થયું નથી એ કમનસીબી છે. ગુણવંત શાહ લખે છે, મહાવીરનો અહિંસાનો સંદેશ બીજુ ભાષાઓમાં જોઈએ તેટલો પહોંચ્યો નથી. એક નવું જૈન દેરાસર બાંધવા માટે કરોડ

પર્યુષણ એ લૌકિક નહીં, લોકોત્તર પર્વ છે, આધ્યાત્મિક પર્વ છે. ઈદ્રિયો અને મનને શાંત કરવા જપ, તપ, ભક્તિ અને ધ્યાનનો માર્ગ અપનાવાય છે અને એટલે જ અન્ય પર્વો કરતાં પર્યુષણ પર્વ નોખું છે, અનોખું છે.

પર્યુષણ એ જાગૃતિનું પર્વ છે. આખું વર્ષ રોજબરોજની ઘટમાળમાં રહ્યા બાદ પોતાના માટે આત્મશુદ્ધિ માટે કંઈક કરવાની આ વેળા છે. પર્યુષણ એ જૈનો માટે પવાર્દિરાજ ગણાય છે.

રૂપિયા હોંશેહોંશે બર્યનારો જૈન સમાજ મહાવીરના વિચારોને બધી ભાષાઓમાં પ્રચાર થાય તે માટે બર્ય કરવામાં એટલી હોંશ બતાવતો નથી એ દુઃખદ છે.

ડૉ. એસ.સી. વિદ્યાભૂષણ માને છે કે, જૈન ધર્મ સર્વશ્રોષ પ્રાચીન ધર્મમાંનો એક છે.

જૈન ધર્મ વિશે વિદેશીઓએ ટીક ટીક સંશોધન કર્યું છે. એમાં જર્મનીમાં ડૉ. હર્મન પાકોલી અને પ્રિસ્તી પાદરી ડૉ. રાઈસ ડેવિડના નામ લેવા પડે છે. ડૉ. પાકોલીએ એવું પ્રતિપાદિત કર્યું કે, જૈન ધર્મ તો મહાવીર પહેલાં સ્થપાયેલો. મહાવીરે તો એમાં સુધારા કર્યા, શ્રમજી સંઘને નવેસરથી વ્યવસ્થિત કર્યા.

તો ડૉ. ડેવિસે કહ્યું, જૈનો બૌદ્ધ ધર્મના ઉત્થાન પહેલાના ભારતીય ઇતિહાસમાંથી માંડીને વર્તમાન સમય સુધી સુચાયિત વ્યવસ્થિત કોમ તરીકે વિદ્યમાન રહી છે.

ડૉ. રાધાકૃષ્ણને કહેલું : ‘જૈન ધર્મ વર્ધમાન અથવા પાર્શ્વનાથ પહેલાં પ્રવર્તમાન હશે. એ વિશે શંકા નથી. હા, જૈન ધર્મને ઘણા વિઘ્નોનો સામનો કરવો પડ્યો છે. સિંહ નદીની ખીણમાં ખોદકામ કરતા મળી આવેલી મોહન-જો-ડેરો અને હડ્યા સંસ્કૃતિના અવશેષો જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા પુરવાર કરે છે. ડૉ. કાલીદાસ નાગે સરસ વાત કરી છે. જૈન ધર્મ એ કોઈ અમુક ચોક્કસ જાતિ કે સંપ્રદાયનો ધર્મ નથી, એ જીવનમાગ્રનો ધર્મ છે, એ અંતરરાષ્ટ્રીય અને સમગ્ર વિશ્વનો ધર્મ છે.

જૈન ધર્મ, મહાવીર સંદેશને યેણાનિક આધાર પણ છે. આચારો જોઈએ તો રાત્રિ ભોજન ન કરવું, કંદમૂળ ન ખાવા.

વગેરેને વૈજ્ઞાનિક આધાર છે. સાંજે જમ્યા પદ્ધી આપણે શ્રમ કરતા નથી. એટલે મોહું ખાઈએ તો પાચન ન થાય. કંદમૂળમાં બહુ જીવો હોવા ઉપરાંત, એ તામસી છે. ‘આહાર એવો ઓડકાર’ એમ આપણે ત્યાં કહેવાયું છે.

જૈન આગમોનો અભ્યાસ થાય તો ખ્યાલ આવે કે એમાં કેવી અઠળક આગાહી છે. જૈન ધર્મનું પદાર્થવિજ્ઞાન સચોટ છે. સજીવ અને અજીવનું લોજિક ગળે ઉત્તરી જ્યા એવું છે. અણુસંબંધી અદ્ભુત વાસ્તવિકતા જૈન આગમોમાં હજારો વર્ષ પહેલાં અપાઈ હતી. જૈનોએ જ નહીં, જૈનેતરોએ આ બાબતે મુનિ દિવ્ય કીર્તિવિજ્યજીવનું ‘તત્ત્વાર્થ સૂત્ર’ પુસ્તક વાંચવું જોઈએ. એમાં એમણે વિશ્વ વિષ્યાત પ્રાચીન અને નવીન બંનેની સરખામણી કરી છે અને એ વાત શીરાની જેમ ગળે ઉત્તરી જ્યા એવી છે.

ચોવીસમા તીર્થકર મહાવીરે તો વિશ્વને એક નવી જ જીવનરીલી બક્ષી છે. અહિસાની વાત ભગવાન મહાવીરે સામાન્ય ગૃહસ્થ સુધી પહોંચાડી છે. ‘જીવો અને જીવવા દો’ – ક્ષમાપનાનો સંદેશ મહાવીર સ્વામીએ આપ્યો છે. અહિસાની અસરકારકતા આપણે જોઈ છે. આજના સાયબર યુગમાં તો અહિસા અને ક્ષમાપનાની વધુ જરૂર છે.

વાતવાતમાં આપણે ગુરુસે થઈએ છીએ. અણુશાસ્ત્રો વિક્સી રહ્યા છે. ખૂનખરાબા, હિંસા યુદ્ધો વગેરે ચાલતા રહે છે. એ રોજબરોજની ઘટના છે અને આપણે સંવેદના ગુમાવતા જઈએ છીએ. આપણી સંવેદનશીલતાની ધાર જાણો બુઝી થઈ ગઈ છે. આવી સ્થિતિમાં મહાવીર સંદેશને જીવનમાં ઉતારવાની જરૂર છે. રાજકોટના જૈન તત્ત્વચિંતક શશીકાંતભાઈ મહેતા કહે છે, ‘લડતી જઘડતી દુનિયાએ મહાવીરે વિધેલા માર્ગે ચાલતું પડશે. મહાવીર આપણાને એક નવી જીવનરીલી આપી છે. વિશ્વમાં માંસાહારીઓ શાકાહારી બની રહ્યા છે. અહિસાની વાત બધાને ગળે ઉત્તરી રહી છે.’

વાત સાવ સાચી છે. હિંસાથી ભરેલાં વિશ્વમાં બધા શાંતિ જંબે છે અને શાંતિ યુદ્ધથી નહીં અહિસાથી જ સ્થપાય તેમ છે. નહીં તો વિશ્વમાં આટલા યુદ્ધ થયા છીતાં શાંતિ કેમ સ્થપાતી નથી. ભારત પાકિસ્તાન વચ્ચે યુદ્ધ થયા છે છતાં આજેય સીમાઓ સળગે છે. દુનિયામાં ગમે ત્યાં જુઓ શાંતિ મંગણાથી જ ઉકેલ આવ્યો છે.

ગાંધીજીએ કહેલું : ‘અહિસા એ કાયરતા ઢાંકવાનો બુરખો

નથી, પણ વીરનો શ્રેષ્ઠ ગુણ છે. અહિસાના પ્રયોગમાં શક્તપ્રયોગ કરતાં પણ વધારે બહાદુરી જોઈએ. જગતનો ઈતિહાસ એ અવિરત સંગ્રહમોની કથા છે. અહિસાના અખાની ધાર જેવા દુર્ગમ માર્ગ સિવાય આજની વ્યથિત દુનિયા માટે ઉગારવાની બીજી કોઈ આજ્ઞા નથી.’

માઈકલ કોરડાની એક નવલકથામાં લખાયું છે : ‘વેરની વાનગી તો ઠંડી પદે પદી જ આરોગવી સારી. સુંદર રીતે જવવું એ વેર લેવાનો ઉત્તમ માર્ગ છે.’ એટલે જ શાનીઓ કહે છે, બીજાના જીતવા કરતાં જીતને જીતવી જરૂરી છે અને પર્યુષપણ પર્વનો આજ તો મૂળ મંત્ર છે. મન ઉપર વિજ્ય મેળવવો સૌથી મુશ્કેલ છે. એકલતામાં માનવી સૌથી સંઘર્ષમય હોય છે. **જાતને જીતવી અધારી વાત છે.** જ્યા, તપ કે ધ્યાન કે અભ્યાસથી એ માટે પ્રયાસ કરી શકાય છે.

ખામેસિ સત્ત્વ જીવે સત્ત્વે જીવા ખમંતુ મે, મિતિ મે સત્ત્વભુયેસુ, વરેં મજજ ન કેણાઈ.

એટલે કે આજથી હવે આ જગતના સર્વ જીવો સાથે મારે મિત્રતા છે. કોઈની પણ સાથે દુશ્મનાવટ નથી. સહુ મારા મિત્ર છે, હું સહુનો મિત્ર છું. મારાથી થઈ ગયેલા અપરાધોની સહુ મને માફી આપો. હું પણ સહુને મારા તરફથી માફી આપું છું. એકબીજાને ખમાવવાની પ્રથા જૈન ધર્મમાં છે. એટલે જ પર્યુષિત્તાને મૈત્રીનું પવ્ર પણ ગણવામાં આવે છે.

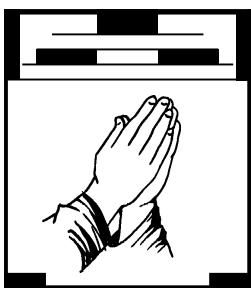
મહાવીરે અહિસા ઉપરાંત વિશ્વને જે અદ્ભુત સિદ્ધાંત આપ્યો તે સ્થાદ્વાદ છે, **અનેકાંત** છે. અહીં પોતાના વિચારનું જ નહીં પણ બીજાના વિચારનું પણ સ્થાન છે, સન્માન છે. **જૈન દર્શન આ સિદ્ધાંતથી બીજા દર્શનોને પાછળ મૂકી દે** છે. એક જ વસ્તુને સારી રીતે સમજી શકાય. સાત વિકલ્પો હોઈ શકે છે : (૧) હોય પણ બંધું, (૨) ન પણ હોય, (૩) હોય અને ન પણ હોય, (૪) વર્ષાવી ન શકાય તેવું હોય, (૫) હોય અને વર્ષાવી ન શકાય તેવું હોય, (૬) ન પણ હોય અને વર્ષાવી ન શકાય તેવું હોય, (૭) હોય કે ન હોય અને વળી વર્ષાવી ન શકાય તેવું હોય.

રહસ્ય સમજવા જો આટલું ખુલ્લું મન અને ઉદારતા હોય તો વિગ્રહ ન થાય, ઉપદ્રવ ન સર્જાય, યુદ્ધ તો દૂરની વાત છે. **જૈન ધર્મ ઉદારતાનો ધર્મ છે.** મહાવીર ભગવાને અનેક સુધારાઓ કર્યા. અપરિગ્રહનો સિદ્ધાંત આપ્યો અને ક્ષમાપના દિવસે જૈનો સંવત્સરી પ્રતિકમણ કર્યા પદી સર્વ જીવોને ખમાવે છે ‘મિચામિ દુક્કડમ’ કહે છે.

ખામેસિ સત્ત્વ જીવે સત્ત્વે જીવા ખમંતુ મે, મિતિ મે સત્ત્વભુયેસુ, વરેં મજજ ન કેણાઈ.

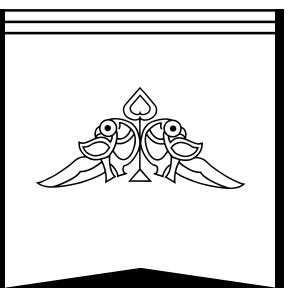
એટલે કે આજથી હવે આ જગતના સર્વ જીવો સાથે મારે મિત્રતા છે. કોઈની પણ સાથે દુશ્મનાવટ નથી. સહુ મારા મિત્ર છે, હું સહુનો મિત્ર છું. મારાથી થઈ ગયેલા અપરાધોની સહુ મને માફી આપો. હું પણ સહુને મારા તરફથી માફી આપું છું.

(અનુસંધાન : જુહો પાના નં. - ૩૬ ઉપર)

આરાધના

ભગવાન મહાવીરના ઉપદેશ વિશે મહાનુભાવો કહે છે....

★ ભગવાન મહાવીરની અહિસાની છાપ બ્રાહ્મણ ધર્મ પર પડી. આજકાલ યજોમાં પશુબલિ નથી ધરાવાતા. બ્રાહ્મણ ધર્મમાં માંસ-માદિરાનું સેવન બંધ થઈ ગયું. આ જૈન ધર્મનો જ પ્રભાવ છે.

- લોકમાન્ય ટિળક

★ પહેલાં હું માનતો હતો કે મારા વિરોધીઓમાં અજ્ઞાન છે. હવે આજે હું વિરોધીઓની નજરે પણ જોઈ શકું છું. મારો અનેકાંતવાદ “સત્ય અને અહિંસા” - આ દ્વિ-સિદ્ધાંતોનું પરિણામ છે.

- મહાત્મા ગાંધીજી

★ મારો વિશ્વાસ છે કે ભગવાન મહાવીરનો અનેકાંતવાદનો સંદેશ દુનિયાના તમામ જઘાઓને મિટાવી દેશે અને સમન્વય દ્વારા શાંતિ, સંતોષ, નિર્ભયતા અને સર્વ સેવાનો યુગાનુકૂળ પ્રચાર થશે.

- કાકાસાહેન કાલેલકર

★ આજે દુનિયા સમક્ષ એ પ્રેશન ઉપસ્થિત થયો છે કે માનવીને હિસામાંથી કદ્દ રીતે ઉગારી શકાય. હિસા હિસકને જ નાણ કરી દે છે. હિસક શાસ્ત્ર રાખનારા સ્વયં એ શાસ્ત્રોથી જ નાણ થાય છે. આપણે ભગવાન મહાવીરના અહિંસા અને અનેકાંતના માર્ગ પર ચાલીને જ વિશ્વમાં શાંતિ સ્થાપિત કરી શકીશું.

- ડૉ. શંકરદાયાલ શર્મા

★ ભગવાન મહાવીરનો સંદેશ અને તેમના જીવન સંબંધી વધુમાં વધુ માહિતી મેળવવાનું કાર્ય આપણા માટે જ નહીં, પરંતુ સમગ્ર વિશ્વ માટે મહત્વનું છે. ‘અહિંસા પરમો ધર્મ’નો સંદેશ તેમના અનુભવ અને તપશ્ચયાનું ફળ છે. ભગવાન મહાવીરના જીવન પરથી ઘ્યાલ આવે છે કે ઘોર તપશ્ચર્યા કર્યા બાદ પણ તેઓ માત્ર તપસ્વી જ રહ્યા ન હતા અથવા તો પ્રાણીઓનાં સુખ-દુઃખ પ્રતિ ઉદાસીન થઈ ગયા ન હતા. બીજાઓ પ્રતિ તેમનો આત્મા દ્યાળું અને સહદ્યતી રહ્યો હતો. આવા સહાનુભૂતિપૂર્ણ સ્વભાવને લીધે પ્રાણીઓનાં સુખ-દુઃખ માટે અને જગતના કલ્યાણ માટે તેમણે ઊંઠું ચિંતન કર્યું હતું.

- ડૉ. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ

★ જૈન ધર્મનું ક્ષેત્ર વિશાળ છે. પ્રાણીમાગ્રને સમાન

હક્ક છે, એવી તેમાં વિરલ ભાવના છે. રાજી મહારાજાથી માંડીને એક સામાન્ય વ્યક્તિ પણ જૈન ધર્મ અંગીકાર કરી શકે છે. ભગવાન મહાવીરે વિશ્વને અહિસાનો અમૂલ્ય સિદ્ધાંત આપ્યો છે. અહિસામાં અપ્રતિમ શક્તિ રહેલી છે. આજના સમયમાં માનવતાની રક્ષાને માટે ભગવાન મહાવીરના ઉપદેશોનું પાલન કરવું અત્યંત હિતાવહ છે.

- જવાહરલાલ નાનેકુ

★ લાંચ રુશવત, અપ્રમાણિકતા અને અત્યાચાર જરૂર દૂર થઈ શકે, જો આપણે ભગવાન મહાવીરના મહાન અને પ્રભાવશાળી સિદ્ધાંતોનું પાલન કરીએ. ભગવાન મહાવીરે કહ્યું છે તેમ આપણા બધા દોષો અને નબળાઈઓને દૂર કરીએ, તો સમસ્ત જગત આપોઆપ સુધરી જાય.

- લાલબાણદુર શાસ્ત્રી

★ ભગવાન મહાવીરે બુલંદ અવાજે એવો સંદેશો ફેલાવ્યો કે ધર્મ માત્ર સામાજિક રૂઢિઓનું પાલન કરવાથી નહીં, પરંતુ સત્યમાર્ગનો આશ્રય લેવાથી પ્રામ થાય છે. ધર્મમાં મનુષ્ય - મનુષ્ય વચ્ચે કોઈ સ્થાયી લેદભાવ ન રાખી શકાય. જોતાં આશ્ર્ય થાય છે કે ભગવાન મહાવીરના આ ઉપદેશે સમાજમાં ધર કરી ગયેલી આ ભેદરેખાને ઘણી જ ત્વરિતતાથી નાણ કરી નાખી અને સમગ્ર દેશને પોતાને વશ કરી લીધો, જીતી લીધો.

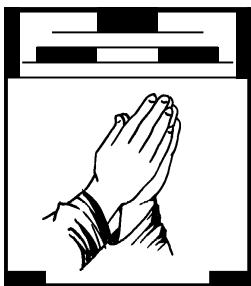
- કવિતર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

★ ભગવાન મહાવીરને ‘જિન’ અર્થાત વિજેતાનું પદ પ્રાપ્ત થયું હતું. એ માટે તેઓએ ન તો કોઈ દેશ જત્યો હતો, કે ન તો કોઈ યુદ્ધ લડ્યા હતા. પરંતુ તેઓએ પોતાની આંતરવૃત્તિઓ સાથે સંગ્રામ ખેલી પોતાની જાત ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કર્યો હતો.

ભગવાન મહાવીર આપણી સામે એક એવા આદર્શરૂપે છે, જેમણે સંસારના બધાં પદાર્થોનો પરિત્યાગ કરી ભૌતિક બંધનોથી છુટકારો મેળવ્યો. આ રીતે, તેઓ આત્મતત્ત્વના ઉત્કર્ષ માટેનો અનુભવ મેળવવામાં વિજયી બન્યા હતા. આ દેશ તેમના ઈતિહાસના પ્રારંભથી આજ સુધી આ આદર્શ પર ખડો છે.

- ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન

વંદન એ બંધન તોડવાનો ઉપાય છે.

આરાધના

ગતિ અવરોધક

રોશની ગૌતમ શાહ

ગતિ અવરોધક, ગતિને અવરોધનાર, રોકનાર અથવા ધીમી કરનાર, રસ્તા ઉપર વાહન ચાલાવતી વખતે થોડા થોડા અંતરે ગતિ અવરોધક - સ્પીડ બ્રેકર હોય છે, જેને આપણે સામાન્ય બોલચાલમાં 'જમ્પર' કહીએ છીએ. આ જમ્પરના કારણે ફરજિયાત વાહન ચાલકોને વાહનની ગતિ ધીમી કરવી પડે છે. બેફામ ચાલતા વાહન ચાલકોની ગતિ ધીમી થાય છે અને અકસ્માત દુર્ઘટનાને ટાળી શકાય છે. આ જમ્પર થોડા થોડા અંતરે આપણા વાહનની ગતિને નિયંત્રિત કરવાનું સૂચન કરે છે, જેથી આપણું જીવન સુરક્ષિત રહે છે, રહી શકે છે.

ચાતુર્મસ શરૂ થઈ ગયું છે. તપ, સાધના, આરાધનાની મોસમ આવી ગઈ છે. દરેક જગ્યાએ ગુરુ ભગવંતોના આગમનની સાથે ધાર્મિક ઉત્સવનું વાતાવરણ જોવા મળી રહ્યું છે. આ ચાર મહિના આપણે પૂ. ગુરુ ભગવંતોનું સાંનિધ્ય મળે છે. આપણા એકધારા ચાલતા જીવન વ્યવહારમાં, જ્યાં આપણે ભૌતિક સુખ-સુવિધા અને વ્યવહારમાં અટવાયેલા છીએ, ત્યારે એ સમયમાં વર્ષ દરમિયાન આવતા ચાર મહિના જેમાં ગુરુ ભગવંતોની નિશ્ચામાં આપણે તપ, ત્યાગ, સાધના, આરાધના, જિનવાણીનું શ્રવણ, સામાયિક, પ્રતિકમણ વગેરે કિયાઓમાં યથાશક્તિ જોડાઈએ છીએ.

આપણે વીર પ્રભુના અનુયાયી છીએ. જેમ આપણા વ્યવહારિક જીવન માટે ગતિ અવરોધક છે તે જ રીતે આપણા આધ્યાત્મિક જીવન માટે, આત્માની ઉર્ધ્વગતિ માટે તપ, ત્યાગ, સાધના, આરાધના ઇથી ગતિ અવરોધક આપણને જિન શાસનમાં મહયા છે. જે ભૌતિક સાધનોમાં વસ્ત આપણા જીવનમાં થોડો વિશ્રાબ્મ મેળવીને આપણને આત્મિક ઉત્થાનની દિશામાં વાળે છે. આ ધાર્મિક આરાધના સમાન ગતિ અવરોધકોને આપણા જીવનમાં વણી લેવાનું વીર પ્રભુએ કહ્યું છે. જેથી જાણતા - અજાણતા આપણા દ્વારા થતાં અશુભ કર્મરૂપી અકસ્માતને ટાળીને આત્મરક્ષા કરી શકીએ. આત્મશક્તિ ફોરવવાની અમૃત્ય તક આ ચાતુર્મસ દરમિયાન આપણને મળે છે. એવા પણ વ્યક્તિઓ, પરિવાર છે જેઓના જીવનમાં ફક્ત યોમાસાના ચાર મહિના નહીં પણ દરરોજના નિત્યકમમાં પણ આવી ધાર્મિક કિયાઓ જોડાયેલી છે. તેઓની ખૂબ ખૂબ અનુમોદના કરીએ. પર્યુષણ પર્વ આરાધનાની મોસમમાં દરેક શ્રાવક - શ્રાવિકાઓના

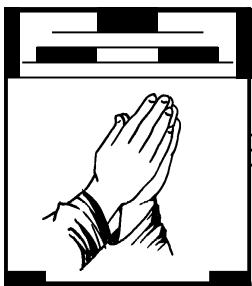
પરિવાર વિશેષ ધર્મ-ધ્યાનમાં ઉત્સવપૂર્વક જોડાય છે. કહે છે કે, "સંગ તેવો રંગ." એવી રીતે દરેક જગ્યા ધર્મના રંગમાં રંગાઈ જાય છે. આપણા પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ પણ આ ચાતુર્મસ દરમિયાન આવે છે, જેનો મૂળ હાઈ ક્ષમાપના છે. પરસ્પર ક્ષમાપના દ્વારા આત્મશુદ્ધિનો અવસર મળે છે. આ રીતે આત્મકલ્યાણરૂપી આ ગતિ અવરોધક દ્વારા આપણા જીવનમાં થતાં કર્મરૂપી આચરણને સુનિયંત્રિત કરી, આત્મિક સુખ પામી અને આપણા પથદર્શક સમાન ધાર્મિક આરાધનાને શ્રદ્ધાપૂર્વક જાડીએ, સમજીએ અને જીવનમાં ઉતારીએ.

ક્ષમાપના

ક્ષમા એ જીવનનું આભૂષણ
રાગ-દ્વેષ, કોથ જીવનના દૂષણ
આપણે સૌ જૈન શાસનના શ્રાવક
બનીએ જૈન ધર્મના રક્ષક
કરીએ વીર વાણીનું જીવનમાં આચરણ
જૈન સિદ્ધાંતોનું રહે સદાય સ્મરણ
મૈત્રીભાવ, દયા અને કુણાને બનાવીએ જીવન શક્તિ
યથાશક્તિ મિત્રભાવે કરીએ સાધાર્મિક ભક્તિ
શરીરરૂપી સાધનને જોડાએ તપ-જપમાં
મોટું દૂષણ જીવનનું અહંકાર ન રહે અંતરમાં
વર-ગ્રેની ગાંઢ ખોલીને અહંકારને ઓગાળીએ
સાચ્ચ જીવ કરું શાસન રસી એવી ભાવના ભાવીએ
ક્ષમા આપીએ ક્ષમા માંગીએ
અંતરમન ઉજાળીએ
એ જ આપણું કર્મ
એ જ ધર્મનું મર્મ
ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ.

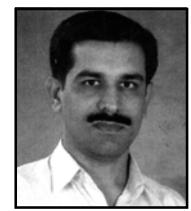
વદ્માન નગર, મુજલી, કરણ

જે કૂલમાં કાંઠા હોય, તે પ્રભુને નથી ચઢતા,
તો જે હંદ્યમાં કાંઠા હોય તે પ્રભુને ચઢે?
કથાયના કાંઠા કઢતા જવ!

આરાધના

પશુભલિ નિવારણ (નિબંધ)

ડૉ. જી. કે. ઉમરેશચંદ્યા

નોંધ : આ નિબંધને મુંબઈ ખાતે આયોજિત એક ઈનામી સ્પર્ધામાં ૧૫ ઓગસ્ટ, ૨૦૨૦ના રોજ રૂ. ૨૧,૦૦૦/- તું પ્રથમ ઈનામ પ્રાપ્ત થયું હતું. નિબંધ સ્પર્ધામાં કુલ ૧૫૦૦ એન્ટ્રીઓ આવી હતી, જેમાંથી આ નિબંધ પ્રથમ નંબરે પસંગળી પાસ્યો હતો. વિકાન લેખકશ્રીને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન.

— પંક્તિ મંડળ —

આ પૃથ્વી પર “પદે પદે ચ રત્નાનિ યોજને યોજને રસકૂપિકા” અર્થાત્ પગલે પગલે રત્નો પથરાયાં છે અને યોજને યોજને રસની કૂપીઓ ભરેલી છે. સામાન્ય માણસને એ સુંદરતા દેખાતી નથી. એને તો દેખાય છે “આગે સે ચલી આતી હૈ”ની જેમ કેટલીક રૂઢ પરંપરાઓ. એમાં જ એ રચ્યોપચ્યો રહે છે. આવી આદિકાળથી ઘર કરી ગયેલી પરંપરાઓ પાછળ વિજ્ઞાન કરતાં અંધશ્રદ્ધા વધુ કારણભૂત હોય છે. કેટલીક પ્રથાઓ એવી હોય છે કે નામ સાંભળતાં મનમાં ન ઊતરે અને ઊતરે પછી અરેરાટી કે નરી વ્યથા સિવાય કશું ન મળે. આવી જ એક પ્રથા છે : પશુ બલિની.

આદિકાળમાં જ્યારે માનવી ભટક્તું જીવન જીવી શિકાર કરી ગુજરાન ચલાવતો, ત્યારે માછલી, હરણ, પક્ષી કે ઘેટાંબકરાં જેવા જીવ-જંતુ-પશુનો શિકાર કરી, એને રાંધી, ખોરાકરૂપે આરોગતો. આદિમાનવ પથ્થર, લાકડાં અને હાડકાંનાં ઓઝારોનો ઉપયોગ કરી પ્રાણીઓને ચીરી, એની ચામડી ઉતારી, એની ખાલથી પોતાનું શરીર ઢાંકતો. આ બધા પુરાવા આપણને પુરાતત્ત્વ, નૃવંશશાસ્ત્ર અને ઈતિહાસ જેવા વિષયોના સંશોધનના આધારે જીણવા મળે છે.

કહેવાય છે કે “જીવો જીવસ્ય ભોજનમ्” – આ સૂત્ર એક સમયે બધાને બરોબર લાગુ પડતું હતું. ત્યારે તો વ્યક્તિમાત્ર કુદરતી જીવન જીવી સમય પસાર કરતો હતો. આજે અનેક સંદર્ભોમાં એ સૂત્ર સાચું પડેલું જોવા મળે છે. જેમ કે પતંગિયું નાના જીવણને ખાય, ને પતંગિયાને ગરોળી આપટી જાય. એ રીતે ગરોળીને અન્ય કોઈ મોટું પ્રાણી આરોગી જાય. પરંતુ માનવી તો વિચારશીલ પ્રાણી છે. વર્ષો પૂર્વે એની પાસે જંગલી જીવન સિવાય કશું જ નહોતું પણ હવે નવી નવી શોધો અને અનેક પ્રકારનાં ઉપકરણો વચ્ચે આપોટતો આધુનિક માનવ ખૂબ વિચારતો થયો છે ત્યારે આ એક અત્યંત કૂર પશુભલિની

પ્રથા હજુ ચાલુ રહી છે. આવી પ્રથા અને એના નિવારણ અર્થે નવેસરથી વિચારવાનો સમય હવે પાકી ગયો છે.

ભારતીય સમાજ જીવનમાં અનેક પ્રકારના ધર્મો ફેલાયેલા છે. તેમાં જૈન ધર્મનું અગાત્યનું સ્થાન છે. જૈનોના મુખ્ય દેવ અધ્યાત્મે અથર્વત આદિનાથ અને રત્નમા તીર્થકર પાર્શ્વનાથ હતા. તેઓએ ત૩૦ વર્ષની વયે સંન્યાસ ગ્રહણ કર્યો અને ધેદિક ધર્મ, કર્મકાંડ, જાતિપ્રથાનો વિરોધ કરી સત્ય, અહિંસા અને અપરિગ્રહનો ઉપદેશ આપ્યો. તેમના પછી ૨૪મા તીર્થકર શ્રી મહાવીર સ્વામી. જેઓ કહે છે કે : હિંસા માનવ સમાજનું સૌથી મોટું દૂધણ છે. નાનામાં નાના જીવને પણ સંપૂર્ણપણે પોતાનું જીવન જીવવાનો અધિકાર છે. મનુષ્યે મનોમન પણ હિંસા કરવી જોઈએ નહીં. પ્રાણીમાત્રનું રક્ષણ કરવું એ જ સાચી અહિંસા છે. તેઓશ્રીએ કર્મકાંડ અને યજ્ઞનો વિરોધ કરી મુખ્યત્વે યજ્ઞમાં થતી પશુહિંસાની નિંદા કરી. આમ, પશુભલિની પ્રથા પ્રાચીન સમયથી ચાલી આવે છે. એના નિવારણની વાત સોપ્રથમવાર જૈન ધર્મમાં જોવા મળે છે.

વર્ષો પહેલાં મહાવીર સ્વામીએ કહેલી વાતની આજના સમયમાં એટલી જ પ્રસ્તુતતા છે. મનુષ્યની વય અને વસ્તી વધ્યા, વિચારો અને વાતાવરણ બદલાયું, સૂળીનું કામ સોયથી પતવા માટે એવી સગવડો વધી, માનવી જીણે કંચનરૂપી ભંડારોમાં આળોટવા લાગ્યો ત્યારે ઉત્તમ પુરુષોએ આપેલા ઉત્તમ વિચારોને એ ભૂલવા લાગ્યો છે. હું કરું, હું કરું – એ જ અજ્ઞાનતા. શક્ટનો ભાર જેમ થાન તાણે તેમ મનુષ્ય વિશ આખાનું વજન પોતાને માયે લઈને ફરે એવો કાબેલ બન્યો છે. પરંતુ જૂની પરંપરા, જૂની પ્રથાઓને તોડવાનું ભૂલી શકતો નથી.

એક સમયે રોટી, કપડાં અને મકાન માણસની પાયાની જરૂરિયાતો હતી. આજે એ જરૂરિયાતોની યાદી ગણીએ તો દગ્લાંબંધ વસ્તુઓનો એમાં સમાવેશ થાય. મનુષ્ય પ્રદેશ-પ્રદેશ

અનુસાર, વાતાવરણ અનુસાર ખોરાકની શોધમાં જીવન ગુજરતો. બીજી સગવડો નહોતી ત્યારે પેટનો ખાડો પૂરવા ભક્ષક બની પોતાનો પેટાનિ ઠારતો. એ અની જરૂરિયાત હતી. એમાંથી એ સભ્ય થતો ગયો. મહાપુરુષોના અથાક પ્રયત્નો થકી એના કાને સંસ્કારોનું સિંચન થયું. સગવડો વધી, જરૂરિયાતો વધી, સમજદારી પણ આવી. પરંતુ જૂની ટેવો, જૂની પ્રથા ક્યાંક હતી એથી વધુ ભયંકર સ્વરૂપે અજગર ભરડો લઈને ફેલાઈ ગઈ. એવી પ્રથા એટલે પશુભલિની પ્રથા. એ દૂધજા બનીને આજે સમાજમાં, રાષ્ટ્રમાં પ્રસરી રહી છે.

મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં માનવભલિ, બત્રીસ લક્ષણા પુરુષના ભલિની કે કમળપૂજાની વાતોથી આપણે પરીચિત છીએ. એવી જ રીતે આજે માનવભલિની જગ્યાએ પશુભલિની પ્રથા દૂર થવાનું નામ નથી લેતી. માંસાહાર લેતો મનુષ્ય અહિસા બાબતે કે જીવદ્યા બાબતે જરા અમથો વિચાર કરે તો અંતરનો કોરો ખૂણો જરૂર ભીનો થાય. પણ ખાનાર એવું ખાતા ન અટકે, ને મારનાર મારતા ન અટકે તો કેવી રીતે દૂર થશે આ પ્રથા? કહેવાય છે કે, “હશો ના પાપીને, દ્વિગુણ બનશે પાપ જગના.” – મતલબ પાપીને હણવાથી અર્થાત્ મારવાથી જગતનાં પાપ દૂર નહીં થાય પણ પાપને જ હણવામાં આવશે તો આપોઆપ પાપ દૂર થશે. દરેક મનુષ્ય એવું વિચારતો થશે કે “હું પાપ જ ન કરું, હું હિંસા જ ન કરું” તો આપોઆપ જીવહિંસા ઓછી થશે.

માનવભલિ કે પશુભલિના વિકલ્પે આજે મંદિરોમાં શ્રીફળ વધેરાય છે કે પૂજામાં કોણું કાપવામાં આવે છે. આ ઝોડવું, વધેરવું કે કાપવું એ પ્રતીકાત્મક છે. એમ કરીને વિકલ્પે આપણે ભલિ યદ્યાવ્યાનો જ સંતોષ માનીએ છીએ. આવા વિધિ વિધાનોમાં પશુભલિ નિવારણનો સંકેત જરૂર જોઈ શકાય. પોતાના સુખ ખાતર મનુષ્યને કે મનુષ્ય બાદ પ્રસાદરૂપે પશુભલિ યદ્યાવીને જ્યાફિત ઉડાવનાર પ્રયે સામાન્ય વ્યક્તિ તરીકે એવો પ્રશ્ન ચોક્કસ થાય કે, “સૃષ્ટિનું શ્રેષ્ઠ સર્જન માનવ, દાનવ પણ બની શકે છે?” ગાંધીજી હંમેશાં કહેતા કે ગૌરક્ષામાં મારો વિચાર છે. કાલીમાતાની સામે બકરાને ભલિ યદ્યાવ્યામાં કયો ખર્મ છે? એ અધર્મ જ કહેવાય એવું પોતે સંપૂર્ણપણે માનતા.

આજે આપણે સ્વચ્છતાથી સ્વચ્છાગ્રહ તરફ આગળ વધી રહ્યા છીએ ત્યારે કહેવાનું મન થાય કે પશુભલિ એ ધોર પાપ છે. માન્યતા, દુરાગ્રહ, પાખંડ, અંધશ્રદ્ધાની આડમાં ખોરાક ખાતર પશુભલિનો થતો ઉપયોગ નરી શરમની વાત છે, આ રાષ્ટ્ર માટે. આ દેશમાં ગાયને માતા માનવામાં આવે છે ને ગાયનો ભોગ માતાને જ ચટાવાય એ પણ કેવી કરુણતા!

બંગાળમાં તો આજે પણ પશુભલિની પ્રથા છે જ્યાં જીવતા

બકરાનો વધ કરવામાં આવે છે ને માતાજીને એના માંસનો પ્રસાદ ચઢાવી પછીથી સૌ પ્રસાદરૂપે આરોગે છે. દુર્ગાપૂજા વખતે કલકત્તાના કાલીઘાટ પર આજેય ભવ્ય પશુભલિ ઉત્સવ ઉજવવામાં આવે છે. એવો જ ઉત્સવ કાલીપૂજા વખતે પણ ઉજવાય છે. દક્ષિણ ભારતનાં નાનાં નાનાં ગામડાંઓમાં પશુભલિ ચઢાવવાની ત્રેવડ ન હોય એવા ગરીબ લોકો પક્ષીભલિ ચઢાવીને માતાજીને મરધીના માંસનો પ્રસાદ ધરાવી સંતોષ માને છે. નેપાળમાં પાડાનો વધ કરીને ભલિ ચઢાવવાની પ્રથા હ્યાત છે. અલબજા સુધરેલા, સભ્ય કહેવાય તેવા વૈચારિક બૌદ્ધિકોમાં આજે પરિવર્તન આવ્યું છે. તેઓ આમાં જવાનું ટાળે છે પરંતુ જ Apologist Area અર્થાત્ આદિજાતિવાળો વિસ્તાર છે ત્યાં પશુભલિ એટલી જ શ્રદ્ધા સાથે ઢોલ પીટી પીટીને ઉજવાય છે. ઢોલના અવાજથી પશુનો અવાજ ઢંકાઈ જાય, એની મરણતોલ ચીસો કાને પડવાને બદલે બેસૂરા તાલના સથવારે વ્યક્તિ આનંદની બમણી કીડિયારીઓ પાડે ને એમ “પારકે ઘેર રાંદલ વેલા પધારો” કહેવતને જાણે સાર્થક કરતો હોય તેમ માનવ વધુ ને વધુ પોરસાય છે.

“ભવવદ્ગોમંડળ” ભાગ-૬ માં પશુભલિનો કંઈક આવો અર્થ આપ્યો છે – પશુભલિ એટલે યજ્ઞમાં અપાતું પશુનું બલિદાન. એવો જ અર્થ છે પશુબંધનો – જેમાં પશુને બાંધીને ભલિ ચઢાવવામાં આવે છે. “સુભાષિત રત્ન ભાંડાગારમ્ભ”માં યથાર્થ જ કહ્યું છે કે પોતાના સુખ માટે બીજાનો ભલિ ચઢાવવો એના જેવું મોટું પાપ એક પણ નથી. નરી સ્વાર્થવૃત્તિ જોવા મળે છે આ પશુભલિ પ્રથામાં. “સુભાષિત રત્નમાળા”માં કહેવાયું છે કે, અલ્યુનામિ વસ્તુનામ્ સંહતિ: કાર્યસાધિકા । – નાની વસ્તુઓ પણ જો સમુદ્દ્રયમાં એકઠી થાય તો કાર્યને સિધ્ય કરી શકે છે. ઘણા તંતુઓ એકઠા થવાથી જે દોરડું બને છે તેનાથી મદોન્મત્ત હાથીઓ પણ બંધાઈ જાય છે. તો આવી પ્રથાની શું વિસાત? “સુભાષિત નીતિમંજરી”માં કહ્યું છે તેમ “પ્રત્યાખ્યાને ચ દાને ચ સુખદુઃખે પ્રિયાપ્રિયે ।” અર્થાત્ વાતચીતમાં, દાનમાં, સુખ-દુઃખમાં કે પ્રિય-અપ્રિયમાં માણસે પોતાની જાતને પ્રમાણ ગણીને બધાની સાથે વર્તણુંક રાખવી જોઈએ. કોઈને મારવાથી શું થાય છે? એકને મારીને ખાવાથી ઘડીભરની તૃસુ મળે, ને જીજાને તો પ્રાણથી હાય ઘોવા પડે છે. જરા વિચારો, આપોઆપ વનમાં ઊગી નીકળેલાં શાકથી પણ પેટ ભરાય છે, તો પેટ માટે આવા ખોટાં પાપ શા માટે? જેમ કોથી ગુણનો સંગ્રહ, દંબથી સત્ય, વ્યસનોથી ધન નાશ પામે છે તેમ ભૂખથી મર્યાદા નાશ પામે છે એનો જીવંત પુરાવો આ પ્રથામાં જોઈ શકાય છે.

પશુઓને માર મારવો કે એના પર વધુ વજન લાદવું એ એક પ્રકારની હિંસા જ છે. જનવરો પ્રત્યે દર્શાવાતી

નિર્દ્યતા કે કૂરતા અટકાવવા, કંતલ માટે મોકલવામાં આવતાં જાનવરોની તપાસ કરવા અને તે સામે પ્રતિબંધ મૂકવા અંગે સરકારે કાયદા ઘડવા છે. જીવદ્યા મંડળી, સોસાયટી ફોર પ્રિવેન્શન ઓફ ક્રૂઅલ્ટી ટુ એનિમલ્સ, એનિમલ વેલફેર સોસાયટી જેવી અનેક સંસ્થાઓ પ્રાણીઓની રક્ષા માટે કાર્યરત છે. પશુભલિ અટકાવવા માટે દરેક વ્યક્તિને આવી સંસ્થાઓનો પરિયય અને કાયદાનું જ્ઞાન હોવું ખૂબ જરૂરી છે. પશુભલિ નિવારણનું કામ એક એક વ્યક્તિ સમજે ને સંસ્થાઓ નૈતિક ધોરણે આવા ગંભીર પ્રશ્નને ઉકેલવા કદમ ઉઠાવે તો ચોક્કસ આ પ્રથા નિવારી શકાય. કાયદો કાયદાનું કામ કરે એ ન્યાયે કડક કાયદો બને અને એનો સખત અમલ થાય તો પશુભલિને મહદુંથી અટકાવી શકાય એ માટે 'હકારાત્મક' સંદેશાઓ, સૂત્રો, વ્યાખ્યાનો, સુવિચારો દ્વારા જાગૃતિ કેળવી શકાય. કેટલીક વાતો દ્વારા કે ઉત્તમ સાહિત્યના અધ્યયનથી પણ વિશેષ જાગૃતિ કેળવી શકાય. દા.ત. સંસ્કૃત નાટક "પ્રબુધ્ધરૌહિણેયમ्" (લ. રામયંદ્રસૂરિ)માં જોઈ શકાય છે કે મહાવીર સ્વામીનાં બેચાર વાક્યો એકચોરના જીવનમાં પણ કેવું આમૂલ પરિવર્તન લાવી દે છે! માણસમાત્રમાં આવી આંતરિક જાગૃતિ આવે તો સામાન્ય માણસનાં પણ અનેક પાપ ઓછાં થઈ જાય એ આ નાટકમાં જોવા મળે છે.

આમ, પશુભલિની પ્રથાનો દરેક દરેક વ્યક્તિ સાથે મળીને વિરોધ કરીશું, વિરોધ શા માટે? જડમૂળથી મિટાવીશું તો ભવિષ્યમાં સ્વચ્છ અને સ્વસ્થ રાખ્ણું ચોક્કસ નિર્મિણ કરી શકીશું એવો અડગ વિશ્વાસ છે. પ્રસિદ્ધ બંગાળી કવિ શ્રી રવીન્દ્રનાથ ઢાકુરે પોતાની એક રચનામાં કહ્યું છે તેમ — “યદિ તોર ડાક શુને કેઉ ના આસે તબે એકલા ચલો રે” અર્થાત્ તારી હાક સૂણીને કોઈ ન આવે તો તું એકલો જાને રે. એટલું વિચારીએ કે જીવથી જીવ બચાવવો એનાથી મોટો એકેચ ધર્મ નથી. તો આ ધોર દૂધણાને અવશ્ય દૂર કરી શકીશું. તો ચાલો, પશુભલિની પ્રથાને અટકાવવા એના નિવારણાર્થે “હું માનવી માનવ થાઉં તો ઘણું”ના નાદ સાથે એક કદમ આગળ વધીએ.

પ્રાચ્યવિદ્યામંદિર, મહારાજા સયાજુરાવ વિશ્વ વિદ્યાલય,
ગ્રામહેલ દરવાજા પાસે, ગ્રામહેલ રોડ,
કીર્તિસરંભ, વડોદરા-૩૬૦ ૦૦૧.
મો. ૯૪૨૭૮ ૪૬૮૪૩

શોધે છે શું કિનારે? મોતી ને શોધનારા!
ધીપલાને કોડી દેશો તને કિનારા.
મોતી અને રતનોને તો પામે છે,
મજબૂરે દૂબનારા!

પ્રભુ મહાવીરની શાશ્વત વાણી

★ ધર્મ ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે. અહિસા, સંયમ અને તપ એનાં મુખ્ય અંગ છે. જેનું મન હંમેશાં ધર્મમાં લાગેલું રહે છે, તેને તો દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે.

- દશાયેકાલિક સૂત્ર, ૧-૧

★ આત્મા પોતે જ પોતાનાં સુખ દુઃખનો કર્તા છે અને એનો નાશ કરનાર પણ છે. એટલા માટે સન્માર્ગ ચાલનારો આત્મા મિત્ર છે અને કુમાર્ગ ચાલનારો આત્મા શત્રુ છે.

- ઉત્તરાદ્યયન સૂત્ર, ૨૦-૨૭

★ કોષ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિજયનો નાશ કરે છે, માયા-કૃપા મિત્રતાનો નાશ કરે છે અને લોભ સર્વનો વિનાશ કરે છે.

- દશાયેકાલિક સૂત્ર, ૮-૩૭

★ જ્યાં સુધી ઘડપણ સત્તાવતું નથી, જ્યાં સુધી વ્યાધિઓ વધતી નથી અને જ્યાં સુધી દિન્દ્રિયોની શક્તિ ક્ષીણ નથી થઈ ત્યાં સુધી સારી રીતે ધર્મચયરણ કરી લેવું.

- દશાયેકાલિક સૂત્ર, ૪-૩૪

★ સર્વ જીવો જીવવા ધર્ષે છે. કોઈ જીવને મરવું ગમતું નથી. એટલા માટે નિર્ણથ મુનિઓ ભયંકર પ્રાણીવધનો ત્યાગ કરે છે.

- દશાયેકાલિક સૂત્ર, ૬-૧૦

★ દુર્જ્ય સંગ્રહમાં દસ લાખ શત્રુઓને માણસ હરાવે તેના કરતાં પોતાના આત્મા ઉપર વિજય મેળવે એ જ પરમ વિજય છે.

- ઉત્તરાદ્યયન સૂત્ર, ૬-૩૪

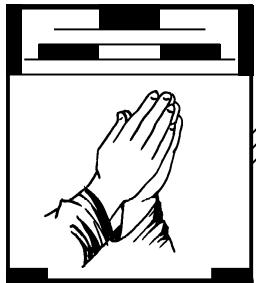
★ આ સંસારમાં જીવને માટે ચાર પરમ વસ્તુઓ અત્યંત દુર્લભ છે : (૧) મનુષ્યજન્મ, (૨) શ્રુતિ એટલે શાસ્ત્રશ્રવણ, (૩) ધર્મમાં શ્રદ્ધા અને (૪) સંયમપાલન માટે વીર્ય એટલે આત્મબળ.

- ઉત્તરાદ્યયન સૂત્ર, ૩-૧

✿ દુઃખ માટે રડે તે સંમારી અધમી-અશ્વાની,
દોષ માટે રડે તે મોક્ષારી ધમી-શાની!

✿ આચાર ઓછો હોય તો ચલાવાય,
પણ આદર ઓછો હોય તો ન ચલાવાય.

✿ જો થાય સંતોનો સંગ
અને લાગી જાય એનો રંગ
તો બદલાઈ જાય જીવન જીવવાનો હંગ!

આરાધના

સદાચારનો સ્વર્ણિક

યોગેશ ભટ્ટ

નોંધ : તાજેતરમાં વિશ્વ કક્ષાની 'અહિંસા' વિષય પર આયોજિત એક નિબંધ સ્પર્ધામાં આ લેખના લેખકશ્રીને ચતુર્થ રેન્ક પ્રાપ્ત થયો હતો. તે ઉપરાંત, 'ઓપન બુક એક્ઝામિનેશન'માં સમગ્ર રાષ્ટ્ર સરે પ્રથમ કમાંક મેળવ્યો હતો અને તેમને 'ગૌરવ એવોડ' પણ એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે પોતાનાં વિવિધ પ્રકારના કૌશલ્યના કારણે 'વર્દ્ધ બુક આંડ રેકોર્ડ'માં પોતાનું નામ અંકિત કર્યું છે. ખૂબ ખૂબ અભિનંદન.

- દાની મંડળ

'હું ઈતિ ઈટં સર્વમુખી ।' સર્વમાં પ્રભુનો વાસ છે.

જીવન એ ઈશ્વરની દેન છે. માણસ એ પરમાત્માનું સૌથી શ્રેષ્ઠ સર્જન છે. એટલે જ આપણાને પૂર્વભેદે તરફથી વારસામાં મળેલી આ અદ્ભુત પૃથ્વીને હાલ છે, એના કરતાં વધારે બહેતર સ્થિતિમાં આપણાં અનુગામીઓને સોપી જવી એ જ સાચી માનવતા, ધર્મ અને ફરજ છે. તો આવો, સો સાચે મળી સદ્કર્માયી 'સદાચારનો સ્વર્ણિક' રહીએ.

અહિંસા

"એક એવી ધૂન દે ને જાતરા કરતો રહ્યું,
ખુદ હું તડકો સહીને, છાંયડા ધરતો રહ્યું."

શ્રીકૃષ્ણો કહ્યું છે કે, 'અહિંસા એ પરમધર્મ, તપ, શાન અને પદ છે.' વિચાર, વાણી કે કાર્યથી કોઈનું પણ અહિત ન કરવું એ જ અહિંસાની દિવ્ય વિચાર ધારાનો પાયો છે. અહિંસા ભારતીય સંસ્કૃતિની ઓળખ અને સુગંધ છે. તેમાં પ્રચ્ય પુરુષાર્થ સમાયેલો છે. તે સાચા વીર પુરુષોની શોભા છે. ગાંધીજી કહે છે કે, 'અહિંસા જ માણસને પશુ-પ્રાણીથી અલગ, શ્રેષ્ઠ સાબિત કરે છે.' જેન ધર્મ અને દર્શનનો પાચાનો સિદ્ધાંત અહિંસા છે. અહિંસા કાયમ દુઃખોનું નિવારણ શોર્ષે છે. હિસાના માર્ગ ચાલીને વિનાશ તરફ ધકેલાઈ રહેલા વિશ્વનાં કલ્યાણનો ઉકેલ માત્ર અહિંસાના માર્ગ ચાલીને જ મળી શકે તેમ છે.

ભૂષણત્વા વિરોધ

"સમયનો છે સાદ, હવે ગણો લી-પુરુષને સમાન
ભૂષણત્વા તો છે, સુદ્ધિ રચયિતાનું અપમાન."

મધ્યયુગમાં સ્વી ઉપર થતા અત્યાચારો ત્યારબાદ સમાજમાં

પુરુષ પ્રધાન સંસ્કૃતિનું મહત્વ ગૂઠ સામાજિક માન્યતાઓ (પાંડિતાન, વંશવેલો વિ.), ૧૯૮૦થી ચિકિત્સા ક્ષેત્રે થયેલા વિકાસથી લિંગ પરીક્ષણ સુધી 'ટેકનોલોજી'નો થયેલો વિસ્તાર... ભૂષણત્વાને બળ - વેગ આપતાં આ પગથિયાં છે. ખીએ સમાજરચના અને વ્યવસ્થાનો પાયો, અભિન અંગ છે. અને તેથી જ ખી પુરુષના જન્મદરનો વધતો તફાવત સમાજની અધોગતિ, અવ્યવસ્થાનું મોઢું કારણ બને તે પહેલાં જ સૌખ્ય જગતું જ પડશે. માત્ર સરકારને આધારીત ન રહેતાં સમગ્ર સમાજે ભૂષણત્વા વિરોધ અભિયાનમાં જોડાવું પડશે. આજે દીકરીઓ તમામ ક્ષેત્રે કાર્યરત અને મોખરે છે, ત્યારે સમાજે પણ 'દીકરી પારકી થાપણ નહીં પરંતુ ઘારકી થાપણ છે' નું સૂત્ર અપનાવવું પડશે. શિક્ષણ, જનજગૃતિ અને લોક માનસમાં બદલાવ એ જ આ સમસ્યાનું નિવારણ છે.

શાકાહાર

"તામસી ભોજન જમે તે ભોગી, રાજસી જમે તે રોગી...
અને સાત્ત્વિક જમે તે યોગી."

આપણે ત્યાં આહાર એ માતા અન્નપૂર્ણાની કૃપા ગણાય છે (ભીકાં દેહી કૃપાવલંબન કરી માતાજીપૂર્ણશરી) શાકાહારને તો માતા શાકંભરી દેવીનો પ્રસાદ કર્યો છે. શાકાહાર સ્વસ્થ જીવનનો આધાર છે. તેમાંથી શરીરને તમામ પોષક તત્ત્વો સપ્રમાણ મળી રહે છે. એટલે જ શાકાહાર અહિંસામૂલક, પૂર્ણ સાત્ત્વિક ખોરાક ગણાય છે. શાકાહાર માનવમાં સદગુણોને વિકસાવે છે. સ્નેહ, સાદગી, સદાચાર, સહાનુભૂતિનાં ગુણો વિકસાવે છે, ખીલવે છે. ડાયાબિટીસ, બ્લડપ્રેશર, કોલેસ્ટેરોલ, હદ્યરોગ, કેન્સર, સ્થૂળતા વગેરે અનેક રોગોનાં નિયંત્રણ માટે શાકાહાર જરૂરી છે. તો પર્યાવરણ, ધાર્મિક, સાંસ્કૃતિક, નૈતિક, સ્વાસ્થ્ય,

સૌંદર્ય અને આર્થિક કારણોસર પણ શાકાહાર જ અનિવાર્ય છે. શાકાહારી વ્યક્તિ નિરોગી, તંદુરસ્ત અને પ્રભાવશાળી હોય છે. આજે વિશ્વભરને શાકાહારનું મહત્વ સમજાતું જાય છે.

પશુબલિ નિવારણ

“કદી જીવને શિવ રૂપે નિહાળો
દીસે દેહ કોઈ દહેદું પદીથી.”

જીવનો વધ કરવો એ માનવ કૂરતાની ચરમસીમા છે. તેમાં પણ ધર્મના નામે જીવનો વધ કરવો એ તો અંધશ્રદ્ધાની પરાકાઢા જ કહેવાય. પાપમાં ભાગીદાર થવાનું જ્યાંન્ય કૃત્ય ગણાય! વિચારો... કોઈ પણ ધર્મ, પ્રાણી-પશુના વધનો આદેશ આપે??!! અસંભવ છે!! જે સમાજમાં પશુબલિની પ્રથા મોજૂદ હોય તેને સત્ય સમાજ કેવી રીતે ગણવો?! સમાજે બદલાતા યુગ અને સમય સાથે આવી કુપ્રથાઓમાંથી મુક્ત થવા જગૃત બનનું જ રહ્યું! તાજેતરમાં જ ત્રિપુરા હાઈકોર્ટ ચુકાડો આપ્યો છે કે, ‘પશુબલિ એ ધર્મનો અભિન હિસ્સો જ નથી.’ ત્યારે સમગ્ર સમાજે પણ આ બાબતે જન-જીગૃતિ અભિયાન ચલાવવું જ પડશે. સરકાર અને ઉચ્ચ ન્યાયાલયે કર્ક કાયદાઓ ઘડી, તેનો ચુસ્ત અમલ કરાવવો પડશે તો સમાજના દરેક વર્ગે પણ શિક્ષણનાં માધ્યમથી લોક શિક્ષણ માટે અવારનવાર રેલીઓ, સમારંભો, બેનરો, જહેરાતો, પ્રદર્શનો, વ્યાખ્યાનોનું આયોજન કરી આવી કુપ્રથા સામે સજાગતા લાવવી પડશે.

● ઉપસંહાર :

જન્મ મળે છે, મોત આવે છે, પણ જીવન તો પેદા કરવું પડે છે. અનેક જન્મ-મરણના ફેરા પછી મળેલો આ માનવ અવતાર વેડફાઈ ન જાય, તેનું ધ્યાન રાખી પોતાની જતની અને તેનાં જ માધ્યમથી જગતકલ્યાણ સુધીની યાત્રા કરી લેવી એ જ પરમ ધર્મ અને પરમ ઉદ્દેશ્ય બનાવીએ....!

“ખાલી માણસ થઈને વળી શું નવા ઈતિહાસ કરીએ,
ચાલને દોસ્ત ‘માણસાઈ’નો જ રિયાઝ કરીએ!

“મહાદેવ”, પ્લોટ નં.-૧૬,
શિવલીલા રેસિડેન્ચી, હનુમાનપાટી રોડ,
અમદાવાદ, ગુજરાત - ૩૮૦ ૫૦૫.
મો. ૯૮૨૮૦ ૯૩૪૬૪

- ❖ ધરતી પણ કૂલ વાવો તો કૂલ,
ને બબૂલ વાવો તો બબૂલ આપે છે.
જીવું આપશો, તેવું પામશો!
- ❖ પ્રવચનમાં હજારો બેસે છે,
પણ પ્રવચન બહુ ઓછામાં બેસે છે.

બે શાબ્દોની સમજવા જેવી વાત

મુખ અને સુખ

અરીસામાં ‘મુખ’ અને સંસારમાં ‘સુખ’ હોતું નથી, બસ દેખાય છે.

ગાંઠ અને રસ

શેરડીમાં જ્યાં ‘ગાંઠ’ હોય છે, ત્યાં ‘રસ’ નથી હોતો અને જ્યાં ‘રસ’ હોય છે ત્યાં ‘ગાંઠ’ નથી હોતી. જીવનમાં પણ કંઈક આવું જ છે.

પહેલા અને પછી

બોલતા ‘પહેલાં’ અક્ષર આપણો ગુલામ અને બોલ્યા ‘પછી’ આપણો અક્ષરના ગુલામ.

જ્ઞાન અને અભિમાન

આ સંસારમાં દરેક વ્યક્તિને પોતાના ‘જ્ઞાનનું અભિમાન’ છે, પરંતુ કોઈને પોતાના ‘અભિમાનનું જ્ઞાન’ નથી.

ઇધર્યા અને સંસ્કાર

હું બીજાથી સાંદું કરું એ ‘ઇધર્યા’ અને હું બીજાનું સાંદું કરું એ ‘સંસ્કાર.’

બાંધવા અને સાચવવા

સંબંધોને ‘બાંધવા’ ખૂબ જ સહેલા છે, પણ આ સંબંધોને ‘સાચવવા’ જ અધરા પડે છે.

પારખાં અને સમજાં

‘પારખવા’ની કોશિશ ઘણી બધી કરી બધાએ, અફસોસ ‘સમજવા’ની કોશિશ કોઈએ ના કરી.

અડવું અને નડવું

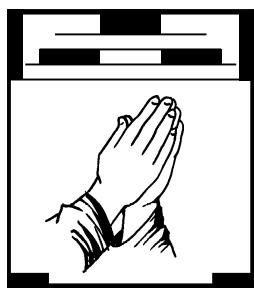
કોઈને ‘અડવું’ નહીં એ આપણો શીખી ગયા, પણ કોઈને ‘નડવું’ નહીં એ ના શીખ્યા.

સંગત અને અંગત

સુખ વહેંચવા ‘સંગત’ જોઈએ, હુંખ વહેંચવા ‘અંગત’ (વ્યક્તિ) જોઈએ.

હસાવે અને રડાવે

જિંદગી ‘હસાવે’ ત્યારે સમજાં કે સારા કર્મનું ફળ મળ્યું છે. જિંદગી ‘રડાવે’ ત્યારે સમજાં કે સારા કર્મ કરવાનો સમય આવ્યો છે.

આરાધના

ભક્તિનો પરમ શ્રાવણ માસ

જ્યોતિ દેસાઈ 'દર્પણ'

આમ તો ભવે આખું વર્ષ આપણે શિવ-ભક્તિ કરતા હોઈએ, છતાં આપણા ઋષિમુનિઓ - સંતોષે આપણા જીવનમાં એવી વ્યવસ્થા કરી છે કે જે તે ખાસ સમય દરમિયાન તે ભગવાનનું સ-વિશેષ સ્મરણ થાય. ભક્તિ - આરાધના થાય તો તેના આ 'એકાગ્રપણા' થકી તેનું સવિશેષ ફળ પ્રાપ્ત થાય. આથી નવરાત્રીની રચના કરવામાં આવી, તો શિવજીની આરાધના વિશે એક આખો શ્રાવણ માસ નિરૂપ્યો છે. આ તો દેવોના દેવ મહાદેવ છે. આથી તેને માટે તો આખો એક મહિનો જોઈએ જ ને! આ આરાધના સાથે લોક-કલ્યાણી, દાન-પુણ્ય - ગરીબોને દાન વળેના કાર્યો તો કરવાના રહે જ. આથી જ્યારે પ્રભુ સેવા એ જ માનવ સેવા કહેવામાં આવે છે તે વાતની સાર્થકતાને સ્વીકારીને તેનો લાભ પણ ઉઠાવી શકાય.

શિવજી તો કરુણામૂર્તિ છે, પ્રેરણા મૂર્તિ છે. આપણા પરમ તાત છે, તાપને હરનારા હરિ છે. શિવજી, મૃત્યુંજ્ય છે. શિવજી તો અમૃતમય છે, ભોળાંડારી છે, વિશ્વભર ઉદારી છે. શિવજી આપણું શરણ છે, આપણું તારણ-તરણ છે. આપણે તેના ચરણે જઈ તેનું હંમેશા રટણ 'ઓમ નમ: શિવાય'ના મંત્રથી કરતા રહેવાનું છે.

આપણે શ્રાવણ માસમાં સવિશેષ શિવજીમાં ભળી જવાનું છે. આ શિવ - જીવનો સંબંધ છે. શિવજી ખુદ આપણામાં આત્મારૂપે વસે જ છે માત્ર આપણે તેની અનુભૂતિ કરવાની છે. તો વળી એ કણકણમાં પણ વસે છે. તેના આ સૂક્ષ્મ - અદશ્ય અસ્તિત્વને માણવાનું છે. આ સર્વે તેની ભાવપૂર્વક - ફળની આરા રાખ્યા વિનાની નિઃસ્વાર્થ ભક્તિ વડે અભિભૂત કરવાનું છે.

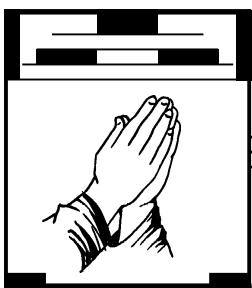
આ સર્વે અર્થે આપણે આ શ્રાવણ માસમાં વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનું છે. શિવ એટલે કે કલ્યાણ થશે. આજે પણ પેલા નરસિંહ કે મીરાંબાઈ જેવી પ્રભુમાં શ્રદ્ધા પ્રવર્તે છે - માત્ર તેના જેવી શ્રદ્ધા - શક્તિ બળ અને ઉત્કૃષ્ટતા હોવા જરૂરી છે. એ ભક્તિ અને શ્રદ્ધાની પરમ સીમા પરાકાણ છે. જીવ-શિવમાં કોઈ હકીકતે આમ ભેદ નથી. આ માટે આપણે આપણા સ્વાર્થ - અહંકારને ત્યજવા જ પડશે. આપણા મન-દર્પણમાં શિવજીનું પ્રતિબિંબ હંમેશા પડેલું છે, જે આ ખાસ ભક્તિના શ્રાવણ માસમાં તેને ઉજાગર કરવાનો મોકો છે, તે ગુમાવવાનો નથી. એમ

કહેવાય છે, પ્રેમથી શ્રાવણ થાય, શ્રાવણથી સત્સંગ થાય અને સત્સંગથી ગુરુ પ્રામ થાય અને આ ગુરુ દ્વારા સદા-શિવ નજીક જવાય. તો આ શ્રાવણ માસમાં આ સમીકરણનો ખૂબ જ ભક્તિભાવ વડે તર્કને બાજુમાં મૂકીને હદ્યના દ્વાર ખોલીને લાભ લેવો જરૂરી.

શિવજીનું રટણ કરીએ એટલે શિવજી આપણા રક્ષણની બાંહેધરી લે. શિવજી તો દેવોની ઉત્પત્તિ અને તેના ઐશ્વર્યનું કરણ છે. તેઓ સર્વના અધિપતિ - રૂદ્ર અને મહર્ષિ છે. તેમણે જ 'હિરણ્યગર્ભ' ઉત્પત્ત કર્યા છે. આપણે તેની સાથે આપણી સદ્ભાવનાને જોડીને સમર્પિત કરી દેવાની છે. આ જ જીવનું શિવમયપણું છે અને આ સર્વે અર્થે શ્રાવણ માસનું ધણું ધણું માહાત્મ્ય છે. વળી, સૂક્ષ્મથી પણ અત્યંત સૂક્ષ્મ, અનેક રૂપો ધારણ કરનારા, વિશ્વના દાઢા અને વિશ્વમાં વ્યાપી રહેલા શિવને જાહી - અનુભવીને જીવ એ પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત કરવાની છે. આવી ભાબત શ્વેતાંબર ઉપનિષદ અધ્યાય ૪, મંત્ર ૧૨ અને ૧૪ દ્વારા દર્શાવવામાં આવી છે. તો વળી શિવ પુરાણાના પ્રથમ શ્લોકનો ભાવાર્થ જોઈએ તો 'જે આડી અને અંતમાં મંગલરૂપ છે, જે સમાન કોઈ પદાર્થ નથી, જે અજર અમર આત્મારૂપે પ્રકાશે છે અને પાંચ મુખવાળા હોવાથી પાંચ મહાપાપોને દૂર કરવાના સ્વભાવવાળા છે, તે આત્મદેવ સ્વરૂપ શ્રેષ્ઠ ઈશ્વર મહેશ્વર - શંકરનું મનમાં હું ધ્યાન ધરું ધું.' આવા શિવજીની આરાધના માટે શ્રાવણ માસ શ્રેષ્ઠ છે.

**'નિલયમ', એસ.બી.એસ. સોસાઈટી,
માનકાર નગર મેઇન રોડ, રાજકોટ - ૩૬૦ ૦૦૭.
મો. ૯૮૨૮૩ ૪૬૮૧૨**

- ❖ શરીરની બાબતમાં ડોક્ટરની સલાહ કામની છે, તો આત્માની બાબતમાં ગુરુની સલાહ કામની છે!
- ❖ પ્રેમના પાણી જેના જેના ઘરમાં વહેતા હોય, તે ઘરો ગંગા અને જમના કરતાં પણ પવિત્ર છે!
- ❖ જીવ! તું જાગી જા, આરાધનામાં લાગી જા,
પાપથી જાગી જા!

આરાધના

સામાયિક તો સુલસાભાઈનો

પૃષ્ઠાબેન કનકસેન શાહ

સામાયિક શ્રદ્ધાથી કરો, પૂજારીઃ ધ્યાને કરી,
શુદ્ધ ભાવ, શુદ્ધ આચારથી કરી કાપવી જે કર્મની,
સુલસા અને ચોંસઠ વધુ, ભૂજી કારમી જે વાતને,
ઇંડી ગૃહ નીકળી પડ્યા, તજ આર્ત કુર ધ્યાનને,
મુખે મુહૂરતિ નજર નીચી, દંડ ભાવના હૈયે લઈ,
સામાયિક લીધું જીવનભરનું વીરના શરણે જઈ.

‘પુષ્યમથી સતીઓ થકી ઉજજવળ છે ઈતિહાસ.’ ભારતીય સંસ્કૃતિનો ઈતિહાસ સતી સ્ત્રીઓ અને સમારીઓથી ઝણણે છે. ભારત દેશમાં એવા કેટલાય સ્ત્રીનો થયા છે, જેમણે આવનારી પેઢી માટે મકાશપુંજ વેરી રસ્તો સ્પષ્ટ કર્યો છે. જૈન ધર્મમાં પણ આવી અનેક સ્ત્રીઓનાં નામ અને કામ, સૂત્રને પાને ચડ્યા છે. કેટલાય ચરિત્રો કથારૂપે જીવંત રહી જીવનનું બળ આપે છે. એમાં કેટલાક બહુ પ્રચલિત છે, કેટલાક અલ્ય જાણીતા છે.

આવું એક ચારિત્ર છે સુલસાભાઈનું, નાગ ગાથાપતિના એ અધ્યાત્મિકની. પૂર્વના પુષ્યોદયે કોઈ કમી નથી. આઠ આઠ પુત્રો વહે માતાની ગોદ ભરી ભરી છે. નાગ ગાથાપતિ ઉપર રાજની મહેર છે. રહેવાના આવાસ હીરારતન જરૂર છે. સમાજમાં સંન્માન છે. એક એક પુત્રને આઠ આઠ પત્ની છે. બહોળા પરિવારમાં, સુખની છાયામાં રહેતા સુલસાભાઈ ધર્મમય જીવન ગુજરે છે.

સુલસાભાઈ જેન શ્રાવિકા છે. જેન શ્રાવક-શ્રાવિકાને સામાયિકની કિયા પ્રિય હોય. એના અંદરના સંસ્કાર બોલતા હોય. ‘સામાયિક વિના સમભાવ નથી, સમભાવ વિના સમાધિ નથી, સમાધિ નથી તો મોક્ષમાર્ગ દૂર છે, દૂર છે.’ આવો ટંકારવ એના મનમાં સતત થતો હોય એટલે એને તો સમય મળે સામાયિક કરવાની જ ઈચ્છા હોય અને ન મળે તો સામાયિક માટે સમય ગમે ત્યાંથી ચોરી લેવાનો હોય.

એક દિવસ સુલસાભાઈ સામાયિકમાં બેઠા છે. સાથે એમની ચોંસઠ પુત્રવધૂઓ પણ છે. પ્રયેક વ્યક્તિ આત્મભાવમાં ખોવાઈ જવા પ્રયત્નશીલ છે. એમને એમના સુખ વૈભવ યાદ નથી આવતા. કર્ણપ્રિય ગાનતાનમાં એમનું મન નથી. સુંવાળી શય્યા કે આસનનું સ્મરણ નથી. પતિ સાથેના રંગરાગ વિસરાઈ ગયા છે. એકમાત્ર ધ્યાન છે ભગવાન મહાવીરનાં વચ્ચનોમાં, એમનું મન બહાવરું બની દોડે છે મુક્તિના માર્ગની શોધમાં.

અચાનક બહાર કોલાહલ થવા લાગ્યો. સુલસાભાઈના કાને શબ્દો પડ્યા! રાજા શ્રેષ્ઠિકની રક્ષા કરતાં નાગ ગાથાપતિ અને આઠ પુત્રો રાજા સામે લડતાં ખપી ગયા. અરરર... બહુ ખોટું થયું. આ મહેલમાં હવે કોઈ પાછો નહીં આવે. હૃદય ઉપર કારમો ધા કરે એવા આ શબ્દો હતા. કાળજુ કંપી ઉઠે, હૈયું ચીરાઈ જાય એવા આ સમાચાર હતા. આથી વિશેષ ખરાબ બીજી કઈ ઘટના હોઈ શકે? એક સાથે સીના જીવનનું સૌભાગ્ય એવો પતિ અને જીવાનજોથે એવા આઈ-આઈ પુત્રો સુલસાભાઈએ ગુમાવ્યા હતા.

સુલસાભાઈ સામાયિકમાં હતા. એ સામાયિકનો મર્મ જાગતા હતા. સમભાવની પ્રાસિ કરાવે તે સામાયિક. સમભાવે રહેતા શીખવે તે સામાયિક. સુખ અને દુઃખના પ્રસંગોમાં, રાગ અને દ્રેષ્ણની પણોમાં તટરથ રહેતાં શીખવે તે સામાયિક. સુલસાભાઈએ સામાયિક જાણ્યો. એમણે પુત્રવધૂઓને પ્રશ્ન કર્યો, ‘એક કલાકનો (બે ઘડીનો) સમય તમને કેવો લાગ્યો?’ સામાયિક તમને કેવો લાગ્યો?’ ગુણીયલ, સરળ સ્વભાવી, હળુકમી પુત્રવધૂઓએ કહ્યું, ‘માતાજી, અમને બહુ આનંદ આવ્યો. હંમેશા આવો સમય હોય તો કેવું સારું!’ ‘તમને હંમેશા એવો આનંદ જોઈએ છે તો ચાલો, આપણે જઈએ પ્રભુ મહાવીરના શરણે’ સુલસાભાઈએ કહ્યું.

પુત્રવધૂઓને બનેલા બનાવની કશી ખબર નથી. એ બધી તો સાસુજીની સાથે મહેલો જેવા આવાસ છોડી ચાલી નીકળે છે. છેલ્લી પુત્રવધૂ દરવાજો બંધ કરવા થંબે છે. સુલસા કહે છે, ‘કોના માટે દરવાજો બંધ કરવાનો છે? હવે અહીં કોઈ આવવાનું નથી.’ અને ઘર ખૂલ્લાં મૂકી ચોંસઠ વહુ અને પાંસઠમાં સુલસાભાઈ જીવનભરનો સામાયિક લેવા પ્રભુ પાસે જઈ પહોંચે છે.

કેવું હશે એ દશ્ય! રસ્તા ઉપરથી એક સાથે સુખી પરિવારની પાંસઠ સ્ત્રીઓ મોટે મુહૂરતિ બાંધીને જતી હશે! કેવા હશે એ સુલસાભાઈ જેમણે એક આખી દુર્ઘટનાને સદ્ગુટનામાં ફેરવી નાખી! સંસારીની આંખે જોઈએ તો આખો પ્રસંગ અત્યંત શોકનો પ્રસંગ છે. આ પ્રસંગે ભયંકર વલોપાત હોય, કારમું રદન હોય, જોઈ ન શકાય એવી પાંસઠ સ્ત્રીઓની સ્થિતિ હોય!

કૂલેકૂલો પોરસાતી વસંત પાનખરમાં ફેરવાઈ ગઈ હતી. પરંતુ ધન્ય છે એ સુલસાને જેણે સામાયિક શબ્દને ચરિતાર્થ કર્યો.

સામાયિકની કિયા માત્ર કિયા ન રહી, એ આચરણમાં આવી અને છેલ્ખું પગથિયું આસાનીથી ચડાઈ ગયું. આ તફાવત હોય સામાન્ય ખીઓમાં અને એક વિશેષ વ્યક્તિત્વમાં. આ તફાવતે એમનું નામ સૂત્રપાઠ આવ્યું.

આ ઘટનાને વિશેષ વિચારીએ તો સુલસાબાઈએ એક બીજું મોટું કામ કર્યું છે. સામાન્ય રીતે સાસુ માટે એમ કહેવાય કે, સાસુ એટલે સામાન્ય નામ અને ભયંકર જાતિ. સાસુ અને વહુનો સુમેળ હોય એવું ઓછું જોવા મળે. છોકરીને બાળપણમાં શિરામણની સાથે સાસુની બીક પીરસવામાં આવે છે. સમાજમાં વગોવાચેતા સાસુના પાત્ર માટે કહેવાય કે જે જુદે આંસુ, પડાવે આંખમાંથી આંસુ, તેનું નામ સાસુ. સુલસાબાઈએ સાસુ માથે લાગેલું આ કલંક ઉજ્જવળ કર્મથી, ધીરજથી ધોયું છે. એમણે કરી બતાવ્યું કે સંસારમાં સાચા સુખનો મારગ બતાવે તે સાસુ.

સુલસાબાઈએ ક્ષણને સાચવી જાણી. જે ક્ષણે આર્તદ્યાન કરી કર્મોના પોટલા બંધાય એ ક્ષણે એમણે કર્મો તોડ્યા. સમભાવનું સાધન લઈ મોહનીય કર્મને છેદ્યા. પુત્રવધૂઓને આર્ત કે રૂદ્ર ધ્યાનની ખાઈમાં પડતી બચાવી, ધર્મધ્યાનને રસ્તે ચડાવી. જે બનવાનું હતું તે બની ગયું હતું. નાગ ગાથાપતિ કે એમના આઠ પુત્રો જે મૃત્યુને વર્યા તે હવે પાછા આવે એમ નહોતા. એમની પાછળ જુર્યા કરવાથી કોઈ અર્થ સરે એમ નહોતો. સુલસા આ મર્મને પૂરો જીણતા હતા. મોહકર્મનો પ્રવેશ ન થાય એ માટે એમણે સમભાવની દીવાલ ખડી કરી દીધી.

વાટે જતાં રસ્તે આવતો પથ્થર ધ્યાન ન રહે તો એ ઠોકર વાગવાનું કારણ બને છે અને એ જ પથ્થર દણ્ણ હોય તો વિસામો બને છે. અગ્નિનો ઉપ્યોગ આવડે તો એ અને પકડી આપે છે, ન આવડે તો દાડે છે. જીવનમાં દરેક ઘટના કોઈને કોઈ સંદેશ લઈને આવે છે. દુઃખકારી વિપરીત અસરની પાછળ જ સુખદ, સોનેરી તક રાહ જોઈને જ ઊભી હોય છે. માણસ મોટેભાગે પહેલી તકનું સ્વાગત કરવામાં વસ્ત હોય છે. એની પાછળ ઊભી રહેલી બીજી તક રાહ જોઈ જોઈને થાકીને જતી રહે છે. સુલસાબાઈએ બીજાનું સ્વાગત કર્યું. જીવનને સાચા માર્ગ લઈ ગયા. એમને માટે પથ્થર વિસામો બન્યો.

સુલસાનું આ વલણ એક બીજો સંદેશ આપે છે. “વાસાંસિ જીણાનિ યથા વિલાય, નવાનિ ગૃહણાતિ નરોપરાણિ.” માણસ જીનું વખ્ટ બદલી નવું પહેરે છે. મનુષ્ય સંબંધો એવા છે. કપ્યું જીનું થાય પછી શરીરથી અણગું થાય. એમ સાંસારિક સંબંધ હતા તે હતા. પૂરા થથા પછી એનો હર્ષશોક કેવો! એમણે સંબંધોના વાધા તજી દીધા. પુત્રવધૂઓ એમના પગલે ચાલી અને પાંસઠ જીવન જે કારમા દુઃખમાં રીબાઈ રીબાઈને, જીરીજીરીને લાચારી ભોગવી પૂરા થાત, તે ઉન્નત મસ્તકે ભવકટી કરતાં,

ત્યાગનો સંદેશ દેતાં, જૈન શાસનનો જ્યનાદ ગજવતાં પૂરાં થયા. ધન્ય છે એ સામાયિકને જીણનારી સુલસાબાઈને!

આમ, સામાયિક એટલે ‘સમાનિ-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાણિ તેષુ અયનં, ગમન સમાયઃ, સ એવ સામાયિકમ્ભ.’ માત્ર મોક્ષમાર્ગના સાધન જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર સમ કહેવાય છે. તેમાં અયન કહેતાં ગમન કરવું એટલે કે પ્રવૃત્તિ કરવી તે ‘સામાયિક’ છે.

સામાયિક આપી શકાય નહીં, ખરીદી કે લઈ શકાય નહીં. એ તો આત્માની વસ્તુ છે. સૂત્રકાર તો કહે છે, આત્મા એ જ સામાયિક છે. એ તો રાગ-દ્રેષ્ટી પર છે. બંધનમાં છે ત્યાં સુધી જ તકલીફ. ચાર કખાયોની ચોકડી ભેદો, રાગનું બંધન, દ્રેષ્ટનું બંધન તોડી ઉખેડી ફેંકી દી પછી તો મર્ત્તી જ મર્ત્તી. મુક્તિની મર્ત્તી ઓર છે અને એ મર્ત્તી માણવા સામાયિક જરૂરી. દ્રવ્ય સામાયિકની નેટ પ્રેક્ટિસ દ્વારા ભાવ સામાયિકમાં પ્રવેશી સતત સમની સાધના કરવી એ જ માનવ જીવનનું ધ્યેય છે. એમાં જ જીવનનું શ્રેય છે.

ધન્યંતરી ચિહ્નિત્વાક્ય,
શ્રીજી નગર, મુંદ્રા, કચ્છ.

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ : તપ અને ત્યાગ

(અનુસંધાન : પાના નં. – ૨૬ ઉપરથી ચાલુ)

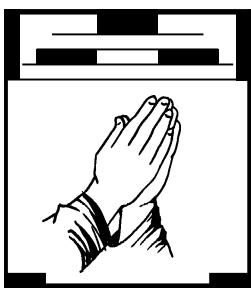
એકબીજાને ખમાવવાની પ્રથા જૈન ધર્મમાં છે. એટલે જ પર્યુષણને મૈગ્રીનું પર્વ પણ ગણવામાં આવે છે.

જૈન ચિંતક શશીકાંતભાઈ મહેતાએ નવકાર બેંક બનાવી છે. નવકાર મંત્રના સમૂહ જાપ કરવાય છે. તેઓ માને છે કે, શુભ ભાવનાથી કોઈ કામ થાય તો તેની અસર ઉપજે છે. પર્યાવરણ શુદ્ધ બને છે અને આ કાર્યક્રમ દ્વારા શુભ સંદેશો ફેલાવવા માંગીએ છીએ.

જૈન આચારો કડક છે એવી પણ ટીકા થાય છે. તપ, જ્યાનો મહિમા છે. પણ આ બધું પરાણે કર્માવાતું નથી. આ તો સહજ હોવું જોઈએ. ત્યાગ સહજ હોવો જોઈએ. સહજતાથી ન છોડવું હોય તો એ માત્ર દંબ છે.

પણ, સમર્સયા એ છે કે, આપણે કોઈ પણ ધર્મ કે દર્શનની મૂળ ભાવનાનો મહિમા ગાતા નથી. કિયાકાંડને મહિત્વ આપી દઈએ છીએ. જૈન સમાજમાં પણ અલગ અલગ ફિરકાઓ છે. આ બધું છૂટવું જોઈએ. જરૂર છે, જૈન ધર્મના સાચા પ્રચારની. એનો મૂળ મંત્ર સમાજમાં ફેલાય તો શાંતિ હાથવગી બને તેમ છે.

૩૦૨, મર્લિન અર્ટ્સ, ૧૧, વિશ્વકુર્જ સોસાગટી,
નારાયણનગર રોડ, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭.
મો. ૯૮૨૪૩ ૪૪૬૨૮

આરાધના

૧૮,૦૦૦ સરાક બંધુઓ એક સાથે કરશે પર્યુષણ પર્વની આરાધના

મનીષ ગાંધી

બંગાળ - જારખંડના પરિપ્રેક્ત ગામમાં વસતા સરાક બંધુઓના ગોત્ર દેવ આદિનાથ પ્રભુ આદિ તીર્થકરો છે. પરમાત્માના ચુસ્ત ગણાતા આ શ્રાવકો સાથું ભગવંતોના સંપર્કના અભાવે પોતાની સાચી ઓળખ ભૂલી ગયા. જો કે આ સરાક શબ્દ તેઓના પ્રાચીન અને ભવ્ય ઈતિહાસને તાજો રાખતો જ રહ્યો.

શ્રાવક શાલ્દમાંથી ઉત્તરી આવેલો આ ‘સરાક’ શાલ્દ ઈતિહાસકારોને આકર્ષણનું કેન્દ્ર બન્યો. પરદેશી વિદ્વાનો ગેટે, મિસ્ટર L.S.S., કર્નલ ડાલ્ટન, વૈલેન ટાઈન મોલ, વિસ્ટર જી. કુપ્લેનડ, મિસ્ટર હરબર્ટ રીસલે આદિએ તો આ સરાક ભાઈઓ શ્રાવક છે, તેના અનેક પ્રમાણો આપીને અનેક ઐતિહાસિક લેખો લખીને પ્રથમવાર અપ્રસિદ્ધ ઈતિહાસને સુપ્રસિદ્ધ કર્યો.

ત્યારબાદ શ્રી હરીપ્રસાદ અને શ્રી નરસિંહ તિવારી જેવા ભારતીય લેખકોએ પણ વણાખેડાયેલા આ ઈતિહાસના ઘણા અપ્રગટ રહસ્યોને ખોલીને જૈન ધર્મની મહાનતા પ્રસ્થાપિત કરી હતી.

જૈનો પણ આ ઈતિહાસથી પરિચિત થયા. સર્વપ્રથમ આચાર્ય ભગવંત ધર્મસૂરીશ્વરજી મહારાજા (કાશીવાલા)ના સમુદ્દરયના ન્યાયદર્શનમાં નિષ્ણાત મુનિશ્રી મંગળવિજયજી મહારાજાએ પ્રચંડ પુરુષાર્થ કરી સરાક બંધુઓને જૈન ધર્માધિભિમુખ કર્યા. ત્યારબાદ અનેક મહાત્માઓએ પણ જૈનત્વની જ્યોતિના પ્રગટીકરણના આ પ્રયાસમાં પોતાનું પોગઢાન આપ્યું.

ઈ.સ. ૨૦૦૮માં કલીકુંડ તીર્થોધ્યારક આચાર્ય ભગવંત શ્રી રાજેન્દ્ર સૂરીશ્વરજી મહારાજાની પ્રેરણાથી બંગાળ, જારખંડ આદિ પ્રદેશમાં રહેલા સરાક બંધુઓ માટે “સરાક ઉત્કર્ષ અભિયાન”નો પ્રારંભ થયો. ગંધારિપતિ આચાર્ય ભગવંત શ્રી રાજશેખર સૂરીશ્વરજી મહારાજાના સાંનિધ્યમાં અને શ્રી કુમારપાળભાઈ વી. શાહ, કલ્પેશભાઈ વી. શાહના માર્ગદર્શન હેઠળ રાજ પરિવાર દ્વારા આ સાધર્મિકોના ઉત્થાનના કાર્યને ખૂબ વેગ મળ્યો. આચાર્ય ભગવંત શ્રી રાજપરમ સૂરીશ્વરજી મહારાજાએ પણ આ પ્રદેશમાં તૃ વર્ષ વિચરણ કરી સરાક ભાઈઓને જૈનત્વના રંગે રંગી દીધા.

ચાલુ વર્ષે સમસ્ત શૈતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ સમેતશિખરજી તીર્થ ટ્રસ્ટ તથા રાજ પરિવારની વિનંતીથી શ્રમશી ગણનાયક આચાર્ય ભગવંત શ્રી અભયશેખર સૂરીશ્વરજી મહારાજાના શિષ્યો મુનિશ્રી ક્ષમાશેખર વિ.મ. તથા મુનિશ્રી હેમશેખર વિ.મ. આદિ આ સરાક ઉત્કર્ષના કાર્ય માટે ૨૦૦૦ કિ.મી.નો વિહાર કરી શિખરજી પધાર્યા અને અનેકવિધ કાર્યોનો શુભારંભ થયો.

સરાક ક્ષેત્રના ૫૦ ગામમાં ૩૦૦૦ પરિવારના ૧૮,૦૦૦ સરાક બંધુઓ પર્યુષણની આરાધનામાં જોડાય તે હેતુથી રાજ પરિવાર અને સમકિત ગ્રુપ દ્વારા પર્યુષણનું આચ્યોજન કરાયું છે. ૩૦૦ જેટલા આરાધના કરાવનારાઓ મુંબઈ - અમદાવાદ - સુરત આદિ ક્ષેત્રથી પદ્ધતિશીધ. મુંબઈના ૧૫ સંગીતકારો ભક્તિનો માહોલ ઊભો કરવા માટે તત્પર થવાથી મુંબઈના લોકો વિચારમાં પડવા કે ચાલુ વર્ષે મુંબઈમાં ભક્તિ કોણ કરાવશે?

પર્યુષણનો સમસ્ત લાભ સમકિત ગ્રુપે લીધો છે. ૧૮,૦૦૦ સરાક બંધુઓમાં પર્યુષણની આરાધના દ્વારા જૈનત્વ દ્રષ્ટ થાય તે માટે ૧૮,૦૦૦ રક્ષા પોટલીને મુંબઈ, સુરત તથા અમદાવાદ સ્થિત આચાર્ય ભગવંત આદિ દ્વારા અભિમંત્રિત કરવામાં આવી છે.

આ સરાક પ્રજાનો ઈતિહાસ ખૂબ જ રોમાંચક છે. પાશ્ર્વનાય પ્રલુબી સાથે આ સરાક પ્રજા સમેતશિખરજી મહાતીર્થમાં આવી હતી. પરમાત્મા દ્વારા ૨૦ તીર્થકર ગ્રલુબના નિર્વાણ કલ્યાણકાના સ્થળ બતાવાતાં ત્યાં સરાકબંધુઓ દ્વારા જિનાલયના નિર્માણ થયા. પાશ્ર્વપ્રલુબના નિર્વાણ થયા બાદ ત્યાં ઉતુંગ જિનાલયનું નિર્માણ થયું. સરાક ઈતિહાસનું સુંદર આલેખન કરનાર અમરેન્દ્રનાથ સરાકનું આ કથન તે સમયની તેમની જાહોજલાલીનું દિગ્દર્શન કરે છે.

ત્યારબાદ આ સરાક બંધુઓ એટલે કે પ્રાચીન શ્રાવકો શિખરજીની આસપાસમાં સ્થાયી થયા. હજારો મંદિરોના નિર્માણ તેમના દ્વારા થયા. ઓરિસ્સા સુધી સરાક ભાઈઓ વિસ્તરતા ગયા. આજે પણ ઓરિસ્સાના ૩૦૦ ગામમાં સરાક ભાઈઓ વસે છે. તેઓ પણ જૈન ધર્મની આરાધનાને ઝંખી રહ્યા છે. **સરાક**

સિવાય અન્ય પાંચ લાખ જેટલી રંગાણી પ્રજા છે, તેઓનું પણ ખ્યોર જૈન કલ્યાર છે.

આ સરાક બંધુઓના સંસ્કાર પણ અદ્ભુત છે. માંસાહાર તથા દારુને તેઓ આજે પણ વર્જર્ય ગણે છે. રાગિભોજન તથા જમીનકંદને પણ તેઓ ત્યાજ્ય ગણે છે. અમુક લાલ પદ્ધાર્થો આજે પણ તેઓ ત્યાજ્ય ગણે છે. સુતકના નિયમનું આજે પણ તેઓ પાલન કરે છે. જૈનત્વના સંસ્કાર પ્રમાણે તેઓ હિસ્ક પ્રવૃત્તિ અને હિસ્ક ઉચ્ચારોથી દૂર રહે છે.

અરે, સેંકડો શિખરબધ્ય જિનાલયો તેમજ હજારો પ્રતિમાળ ખંડિત તથા અખંડ બંને રૂપે આજે પણ મળે છે. અન્ય પ્રજાના હાથમાં રહેલ સેંકડો પ્રતિમાળની સામે આજે પણ બલિ દ્વારા ભયાનક હિસાઓ થઈ રહી છે. સરાકબંધુઓ આ હિસામાં ક્યાંય પણ સામેલ થતા નથી.

પ્રભુ મહાવીર તેમને એટલા પ્રિય હતા કે પ્રભુવીરના નામથી તેમને વીરભૂમ, વર્ધમાન, માનભૂમ, સિંહભૂમ આદિના સ્થળોના નિર્માણ કર્ય હતા. અરે, પ્રભુ મહાવીરનું નિર્વાણ કલ્યાણક દિવાળીના દિવસે ચિત્તા પ્રગટાવીને ૨૫૦૦ વર્ષ પૂર્વની યાદ આજે પણ તાજી કરે છે.

આ લાખો સરાકબંધુઓના સર્વાંગી વિકાસ માટે રાજ પરિવાર, જિનાલયો તથા ઉપાશ્રયોના નિર્માણ, ગામેગામ પાઠશાળાની સ્થાપના, ગામ શિબિરો, તીર્થ શિબિરો, તીર્થયાત્રાઓ, ગૃહ ઉદ્ઘોગો, સરાક ગામમાં ચાતુર્માસ, પર્યુષણાની આરાધના, પૂજારી ટ્રેનિંગ, યુવા શિબિરો આદિ અનેક કાર્યો કરી રહેલ છે.

સમક્તિ ચુપ પણ આ કાર્યમાં સહભાગી બનીને ૧૦,૦૦૦ સરાક બંધુ દ્વારા એક કરોડ નવકાર લેખનનો કાર્યક્રમ, પાઠશાળામાં લક્કી ડ્રો, ૫૦ ગામમાં પર્યુષણા, પાલિતાણા - જિરનાર - કલીકુંડ તીર્થની સરાકભાઈઓ માટે સાત દિવસની તીર્થયાત્રા, સેંકડો શ્રાવકોને તીર્થસેવા અને સરાક દર્શન કાર્યક્રમ, શિખરજી, કલીકુંડ ધામમાં સેંકડો સરાક બંધુઓ દ્વારા એક લાખ નવકારનો જીપ, મુંબઈના ૧૦૦૦ શ્રાવકો દ્વારા શિખરજીમાં નિર્વાણ કલ્યાણકોની આરાધના તથા સરાક દર્શનના કાર્યક્રમ જેવા અનેક કાર્યક્રમો દ્વારા સરાક ઉત્કર્ષની કામગીરી કરી રહેલ છે.

આજે પણ ૫૦ ગામમાં ૧૮૦૦ સરાક બાળકો ધાર્મિક અભ્યાસ કરી રહેલ છે.

ચાલો, પ્રગટેલા આ સરાક ઉત્કર્ષના દીપકમાં તન, મન અને ધન રૂપી ધી પુરવાનું કાર્ય કરીએ અને લાખો લોકોના જીવનમાં ધર્મનો પ્રકાશ ફેલાવીએ.

અમદાવાદ

મો. ૯૮૨૯૦૦ ૧૨૮૦૪

પર્યુષણા પર્વ પ્રસંગો નવલું નજરાણુ

પ્રભાવના તથા તપસ્વીને ભેટ આપવા

૪૩ વર્ષથી દર દરમાં ગુજરાત પ્રિશાલા નિર્માણ
જૈન સ્તવનો નું ખ્યાલુક પ્લેયર

ત્રિશાલા બાંકિંગ ગ્રુઝન

૧૬૦
કલાક નો
ખજાનો

૧૨૦૦
થી અધીક
કેન સંગ્રહ

મધ્યે કંઠે ગવાયેલ જૈન સ્તવનો, સ્તુતિ, એટોત્ર નો ચામુલ્ય ખજાનો

- શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર
- રણાકર પદ્ધ્યાસી
- ભાવના ગીત સંગ્રહ, અમી ગરણા
- પ્રભુ સંભુમ બોલવાની સ્તુતિઓ
- શાંતિલાલ શાહાઃ જૈન સ્તવનો
- આદિનાથ - શાંખશ્વર પાર્શ્વનાથ
- આનંદધનજી ચોવીસી - પદો
- પુણ્યપ્રકાશનું સ્તવન
- પ્રતિક્રમણ પ્રસંગણ
- નવસ્મરણ
- સજાય માળા
- ધૂન - મંત્ર - આત્મધૂન
- માર્યના ગીત સંગ્રહ
- શ્રી જયંતભાઈ રાહી
- નવકાર જીપ
- શ્રી દંટાકણી મહાવીર
- શ્રી માણીભદ્રવીર
- દિવાળી ચોપડા પૂજન
- સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન ભજનો

સ્તવનના લીસ્ટની બુક સાથે આવશે, જેમા આપની પસંદગીના ગીત નો નંબર દબાવીને સાંભળી શકશો

પ્રભાવના - ગિફ્ટ માટે નામ ફોટો સાથે
સંપૂર્ણ વિગત પ્રીન્ટ કરીને બ્યાજબી ભાવથી મળશે

આજેજ ઓડર કરો ... અને દર બેઠા મેળવો

TRISHLA ELECTRONICS

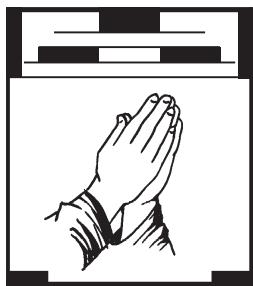
Tel : +91 98200 59899

સંપર્ક : શાંતિલાલ ગોસેર દરેક ફોન : ૯૮૨૯૦૦ ૫૮૮૮૮૮
કુરીયર દ્વારા હોમ ડિલીવરી • Buy Online : www.trishlaelectronics.com

ત્રિશાલાનું ઓરીઝનલ પ્લેયર ખરીદા
કુલીકેટ પ્લેયરથી સાવધાન

Mkt By : TRISHLA ELECTRONICS, Trishla Bldg., Zaveri Bazar, Mum- 02.

જીવન મંત્ર

શાંત મન, સ્વસ્થ જીવન

ડૉ. ઉપલ ભક્ત

ઈમર્સન પશ્ચિમનાં ઉત્તમ સર્જક. તેના 'સેલ્ફ રિલાયન્સ' નામના નિબંધમાં તેમણે ખૂબ મહત્વની વાત જાણાવી છે. રાજકીય વિજય, પગારમાં વધારો, માંદા સેન્ટેન્નું સાગ થવું અથવા ઘણા સમયથી ગેરહાજર ભિત્રનું પાછા ફરવું અથવા બીજા બાબુ બનાવો — જે તમારા મુડને ખુશખુશાલ કરી દેતા હોય છે અને તમને લાગવા માંડે છે કે સારા દિવસો આવી રહ્યા છે. જો જો રખે એ વાત માનતા. એમ ન થઈ શકે. **તમારા સિવાય તમને કોઈ શાંતિ આપી શકે તેમ નથી.**

બિલકુલ સાચી વાત છે ઈમર્સનની. શાંતિના પરીકા બહાર બજારમાં કરિયાણાની દુકાને કોઈ મેટિકલ સ્ટોર્સમાં નથી મળતા કે લાવીને ઉપયોગમાં લઈ શકાય અને પછીથી શાંતિ મેળવી શકાય. આ એક સ્વાનુભવ છે, આંતરિક સંવેદન છે. તેને પામવાનું હોય છે, તેને મહેસુસ કરવાનું હોય છે. **આજનો માણસ બીજું ઘણું બધું મેળવવામાં પડ્યો છે તેથી શાંતિ મેળવવાનું ચૂકી જાય છે.** ને પછીથી તે મેળવેલું કે મેળવવાનું બાકી દેખાતું, તેને શાંતિ મેળવવાથી વંચિત રાખે છે.

કેટલાક લોકો સવારથી ઉઠતામાં જ અશાંત હોય છે. એ લોકો રાત્રે અશાંત મન લઈને જ સૂતા હોય છે. નોકરીમાં ડાદ્યા અને શાંત કદ્યાગરા લાગતા લોકો ઘરમાં આવતા જ અશાંતિ ફેલાવી દેતા હોય છે. જમવાનું તૈયાર થવામાં વાર લાગે તો પત્ની પર ગુસ્સો, બાળકો દોડીને વહાલ કરવા આવે તો તેને પોતાના થાકનો અનુભવ આપે અને હડસેલી દે. વસ્તુ જગ્યા પર ના મળે તો પણ હલ્લાબોલ મચાવે. મોહું ચઢેલું અને તંગ હોય. વાતવાતમાં ઉચ્ચાટ, જોડિયા - છોંછિયા કરે. આખા ઘરનું વાતાવરણ તંગ કરી મૂકે. પોતે પણ બેચેની અનુભવે અને બીજાને ચેન ના લેવા દે.

ખેડેખર તો ઘરમાં સુકુન રહેવું જોઈએ. **જીવન ઘબકતું લાગવું જોઈએ.** કૂલ જેવી કુદરતી સુવાસ પ્રસરતી લાગવી જોઈએ. હસતો ચહેરો, હળવી વાતો, આનંદ અને ઉત્ત્વાસ હોવા જોઈએ. રોજ ઘણાબધા યાંત્રિક કાર્યક્રમો ગોઈવતા રહીએ છીએ. ક્યારેક ઘરમાં ખુશખુશાલ વાતાવરણ બની રહે તે માટે એવા રોજના પ્રસંગો ઉજવવાનો કાર્યક્રમ આપણી યાંત્રિકતામાં હોતો નથી. ભલેને, એ પછી સાવ રમ્ભ પ્રસંગ કેમ ના હોય!

ફેસબુકમાં મિત્રોને લાઈક કરીએ છીએ, દિવસમાં દસ લાઈક ઘરમાં પણ કરો. કોમેન્ટ કરવામાં મજા આવે છે, કદી ઘરમાં પણ કોમેન્ટ કરી મજા લૂંટો.

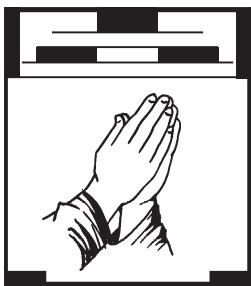
માણસ પોતે આંતરિક શાંતિ ઈચ્છા હોય, પણ તે માટે તે પ્રયત્ન આદરતો ન હોય. શારીરિક, માનસિક શાંતિ માટે રોજે રોજનું પ્રયોજન થવું જોઈએ. આપણે રૂપિયાનું પ્રયોજન કરવામાં પડી ગયા છીએ. બહુ જરૂરી છે રૂપિયા. રૂપિયા વગર કશું જ શક્ય નથી પરંતુ તે ભોગવવા માટે પણ પ્રયત્ન અને વ્યવસ્થિત આચ્યોજન થવા જોઈએ. બાકી કરોડો રૂપિયા, સુંદર પત્ની કે કરોડો કમાતો પત્તિ, સ્વસ્થ, સુંદર નિર્દોષ બાળકો, વૈભવ, સધળું અનેકગણું હોવા છતાં નિરર્થક લાગશે અને વિશ્વમાં માત્ર આપણે જ સૌથી દુઃખી છીએ તેવું અનુભવાશે.

નકારાત્મકતા, કાલ્યાનિક ચિંતા અને અસલામતીનો ભય દૂર કરવાનો સરળ ઉપાય આંતરિક આનંદ મેળવી રાખવો અને તેને ટકાવી રાખવા પ્રયત્ન કરવો તે છે. **અપિકટ્રેટ્સ નામના ફિલોસોફ્યે કોઈ સલાહના રૂપમાં નહીં પરંતુ ચેતવણીના રૂપમાં કશું હતું કે :** 'આપણને સૌને ફિકર એ વાતની થવી જોઈએ કે આપણા મનમાંથી આપણો ખોટા વિચારો દૂર કરી શકીએ છીએ કે નહીં?! શરીરમાંથી ગુમડાં અને ગાંઠો દૂર કરવા કરતાં આ વધુ જરૂરી છે.

"To have or to Be"ના સર્જક - મનોવિશ્લેષક ડૉ. એરિક ફોમ એક લેખક તેમજ ઉત્તમ સામાજિક ચિંતક છે. તેમનું મોટાભાગનું સર્જન માનવીય વિવિધ ભાવોને ઉજાગર કરે છે. 'હુ હેવ' એટલે કે 'પાસે' અને 'હુ બી' એટલે કે 'હોવું'નો સમર્થ ભેદ જાણાવ્યો છે. હોવાની સાથે પામવાનો ભાવ બહુ ઓછા લોકોમાં હોય છે. મોટાભાગના લોકો 'હુ હેવ'માં જ રાયે છે. બને તેટલું મેળવી લેવાની જજીવિષા ધરાવતા હોય છે. બહુ માર્મિક ભેદ દર્શાવ્યો છે. મેળવવાની દોડ અને મેળવી લીધા પછીનો અસંતોષ ઘટતો નથી. 'હોવા'થી 'હોવા' સુધીમાં માનવીય ભાવની વાત કરતાં એરિક ફોમ માનવ સાથે ઓતપ્રોત થયેલી અમયાદ વૃત્તિ જાગાવે છે.

ભૌતિક વાંછના માનવીની શાંતિ ડહોળી નાખે છે. મેળવવા

(અનુસંધાન : જુહો પાના નં. - ૪૧ ઉપર)

શિક્ષણ

ભાગકનો સવારી વિકાસ, એ જ નવી શિક્ષણ નીતિ

જિરા પિનાકિન ભહુ

શિક્ષણનો મૂળ ઉદ્દેશ... માનવમાં રહેલી સુખુમ શક્તિઓને જગાડવી, ઉજાગર કરવી, યોગ્ય દિશામાં વાળવી. પરંતુ સાંપ્રત સમયમાં શિક્ષણનો મૂળ ઉદ્દેશ જળવાઈ રહ્યો છે ખરો? તમે હા, કહેશો તો... સામે પ્રશ્ન અનેક ઘણો બળવત્તર છે. તો... આટલી હદ્દ શિક્ષિત બેકારી શાને?

કોણ જાણો... વારંવાર આપણે શિક્ષણ નીતિમાં ફેરફાર, સુધારા-વધારા કર્યા જ કરીએ છીએ. બદલાવ આવે, કંઈક નક્કર પરિણામ ગ્રામ થાય. પણ... એ આશા કોણ જાણો ઠગારી નીવડે છે. વળી, પાયો જ જ્યાં બોધો હોય ત્યાં ઈમારતની અવદશા કલ્પી શકો છો કે કેવી હોય? ભાર વિનાના ભણતરના રણશિંગા ઝૂક્યા, બડાઈઓનાં ભણગાં, ને સરવાળે બરડા તૂટ્યા, તૂટતા જ રહે છે ને ક્યાં સુધી તૂટતા રહેશે? એટલે મૂળ પાયો જ મજબૂત કરવાને પ્રયત્નશીલ રહેવું પડશે. તો અને તો જ વાસ્તવિક પરિણામ તરફ આપણે પહોંચીશું. બાકી તો... ચલતી કા નામ ગાડી...

આજનું પોપટિયું જ્ઞાન એ કાચા પાયામાં રેડાય છે. અંગ્રેજી મીડિયમમાં દાખલ થયેલું બાળક ફર્સ્ટક્લાસ રીતે A, B, C, D અને વન થી ટેન ડેનટેન રીતે બોલી જાય. એ સાંભળી આપણે જગ તર્યા જેવો જ્ઞન મનાવીએ છીએ. એવી ખોજલી ઈમારતોને તોડી નાખો. માતૃભાષામાં પાયો મજબૂત થાય, તે ધ્યાનની જ સાવ અવગાણના? શિક્ષણનું ધ્યેય તો ભાગકનો સવારી વિકાસ થાય એ હોવું જોઈએ. પોપટિયું જ્ઞાન પૈસા કમાવામાં મદદરૂપ થશે, પરંતુ માત્ર પૈસો સુખ, શાંતિ, સમજદારી, સંસ્કારો, સેવા-ભાવના, સહદ્યતા, સરળતા, સહજતા, શાલીનતા, દેશદાન અપાવી શકશે? ના. તો... એ સધળી બાબતોનો છેદ ઊડી આપણે નાવ કઈ દિશામાં ઢંકારી રહ્યું છીએ?

મારા મતે નવી શિક્ષણ નીતિ માણસને વાસ્તવિકતા સાથે કદમ મિલાવે તેવી હોવી જોઈએ, વ્યવહારલક્ષી હોવી જોઈએ. માનવ-માનવ સાથેની ખાઈનું અંતર જોજનો દૂર થતું ગયું છે. શું આ છે શિક્ષણનો ઉદ્દેશ? સમગ્ર માનવજાતના વિકાસ માટે આપણી પોતાની પરંપરાને અનુરૂપ, આપણા સંસ્કારો, સમાજ, સંસ્કૃતિને અનુરૂપ શિક્ષણ બાળકોને પીરસો. જૂનું એટલું બધું સોનું જ હોય તેવું કહેવાનો મારો આશય નથી. તો વળી નવું

એટલું કથીર નથી. કમ્પ્યુટર અને ઇન્ટરનેટનો આ યુગ છે. તેના વિના નહીં જ ચાલે. સમય સાથે તાલ મેળવવા જ રહ્યા. અંગ્રેજી ભાષાની અવગાણના પણ નહીં કરી શકો... દુનિયા હાથવળી કરવી હશે તો નવું સ્વીકારવું જ પડશે. દેશી લાડવો અને શીરો ખાંધો, પણ... પરદેશી આઈસ્ક્રીમ, ચોકલેટ ને પિત્જા, બર્ગર પચાવવા પડશે. આપણી ખાટલે મોટી ખોડ - દેશી લાડવા, શીરાનો સ્વાદ માણયો પણ નથી ત્યાં દેશી તરછોડી પરદેશી સ્વાદ દાઢે વળ્યી જાય છે. અરે! સર્જનાત્મક શિક્ષણના બીજ તો ભારતીય સંસ્કૃતિમાં ખૂબ ઊડા પડેલા છે. બાળકની મૌલિકતા ખીલે એ પણ એટલું જ જરૂરી છે, એ કાં ભૂલાઈ ગયું?

નવી શિક્ષણ નીતિ... બદલાવ જરૂરી છે. બાળકના રસ, રૂચિને બાળપણથી જ જાણો. ગણિતજ્ઞ શ્રી રામાનુજમને ભાષાઓ ખાસ નહોતી આવડતી. તો મેટ્રિક થવું અધરું થઈ પડ્યું. બસ, આ જ ખાટલે ખોડ! દુનિયા વખાણે ને આપણે પૂંછું પકડી રાખીએ. અરે! જેનામાં જે તે કાબેલિયત હોય એના પ્રમાણે એને ઘડો યા ઘડાવા દો ને! પણ બાંધછોડની નીતિ આપણા શિક્ષણમાં કેમ નહીં?

ભણતા બાળકને બારી બહાર જોવું ગમે છે. ગણિતના પિરિઅડમાં કંટાળો આવે છે, પંખીઓને ઉડતા જોવા છે. તો શા માટે એના ઉપર જુલમ ગુજારવો? એને પદ્ધીવિદ્ય થવા દો. પણ ના... તું પહેલા ગ્રેજ્યુએટ થઈ જા, પછી જ રમતો રહેજે, તને ગમે તે કરજે. પણ... પહેલા મારા સપનાં સાકાર કર. બસ, આ પદ્ધતિને તિલાંજલી ન આપી શકાય? સ્નાતક થઈ જાય પછી વીસ-બાવીસ વરસે રમત-ગમત શીખવા જાય? પછી ઉમર થઈ નોકરીની, છોકરીની, બાળકો ને ઘર ગૃહસ્થી... અંત થઈ ચાલ્યો અનંત!

ના, આ શિક્ષણ નથી. બાળપણમાં શું ગમે છે, શું નથી ગમતું... એવા પાઠ જાતે જ શીખવા દો. **આપણા સપના, વિચારો લાદા કરતાં પ્રયોગોથી બાળક શીખે.** રોકટોક, દબાણ, શિક્ષા કે શરમથી નહીં, આત્મવિશ્વાસથી શીખે, આનંદથી શીખે, ઉત્સાહનો ઉમેરો કરીને શીખે. તો એ દુનિયામાં ક્યાંય પાછો નહીં પડે. વાસ્તવિકતા સાથે ચાલવાથી આવડતમાં અનેકઘણો વધારો થશે. પણ્ણેમનું આંધળું અનુકરણ પણ આપણા માટે યોગ્ય નથી. જે તે દેશના વિદ્ધાનો, વૈજ્ઞાનિકો, નોભેલ

પારિતોષિક વિજેતાઓ, મોટાભાગે પોતાની માતૃભાષામાં ભણેલા છે. પોતાના સંસ્કાર, સંસ્કૃતિને સમજુને આગળ વધ્યા છે. જ્યારે આપણે એ ચુક્કા છીએ.

નવી શિક્ષણ નીતિ ઘડવી હોય તો કેટલાક સૂચનો....

૧. માતૃભાષામાં શિક્ષણ.
 ૨. જોહુકમી નહીં, સ્નેહથી શિક્ષણ.
 ૩. બાળકને ગમતા વિષયનું શિક્ષણ.
 ૪. પ્રયોગો થકી શિક્ષણ.
 ૫. સ્વની અવગણના ન થાય તે પ્રકારનું શિક્ષણ.
 ૬. સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારોને ખીલવતું શિક્ષણ.
 ૭. વાસ્તવિક અને વ્યવહારલક્ષી શિક્ષણ.
 ૮. જે-તે વ્યવસાયલક્ષી શિક્ષણ, તેના ઝાંખાં રૂપ થકી શિક્ષણ.
 ૯. સત્ય છે તે સ્વિકારીને ચાલે તે લક્ષી શિક્ષણ.
 ૧૦. દેશ, દુનિયાની ઝાંખી કરી શકે, અન્યને કરાવી શકે તેવું શિક્ષણ.
 ૧૧. કલ્યાનાની પાંખે વિહરે ને સપનાને સાકાર કરતું શિક્ષણ.
 ૧૨. બાપીકા ધંધામાં વધુ પ્રગતિ પામે તે અંગેનું શિક્ષણ.

શાંત મન, સ્વસ્થ જીવન

(અનુસંધાન : પાના નં. — ૩૯ ઉપરથી ચાલુ)

કરતાં અધિક દેખાડવાની મનોવૃત્તિ માણસને તોડી નાખે છે. બીજા લોકો નોંધ ના લે ત્યાં સુધી તે મથ્યો રહે છે. તેની જરૂરિયાતને ધ્યાનમાં લેતો નથી અને તેવા સમયે તેને અંજંપો અને અશાંતિ સિવાય કશું મળતું હોતું નથી.

કેટલાક લોકોના સ્વભાવમાં ઉચ્ચાટ અને રઘવાટ રહેલાં હોય છે. કારણ વિનાની અતિશય ઝડપ અને ઉતાવળ તેની માનસિક શાંતિ હણી નાખે છે. તે જીતે દહડે સ્વાસ્થ્ય પર સીધી અસર કરે છે. લોહીનું ઊંચું દબાણ અને ડાયાબિટીસ જેવા સામાન્ય દેખાતા – ‘અસામાન્ય’ રોગો તેના શરીરમાં પેસી જાય છે. સ્વાસ્થ્ય બગડવાનું સૌથી મોટું અને મહત્વનું કારણ ‘સ્વભાવ’ પણ છે. આ પ્રકારના લોકો પોતે તો દુઃખી થાય છે પરંતુ બીજાને પણ દુઃખી કરતા હોય છે. તેની આસપાસનું વાતાવરણ ડહોળી દેતા હોય છે.

અહમુ, ગુરુતા કે જીદ કહો – એક લક્ષણ આ પણ માણસને ચેન આપતું નથી. કેટલાક લોકો પોતાની વાતને સાચી ઠેરવવા મમત છોડતા હોતા નથી. વિવાદ થાય તો ભલે, વાતાવરણ ડહોળાય તો ભલે, મનભેદ - મતભેદ થાય તો ભલે,

૧૩. જ્ઞાન-વિજ્ઞાનને સીમાઓ નથી. સતત શીખતા રહે તેવું શિક્ષણ.

૧૪. વયની અવધિની ઝંડટ છોડી, છેલ્ખા શાસ સુધી શીખવા મળે તેવું શિક્ષણ.

૧૫. માનવ કલ્યાણને લગતું શિક્ષણ.

વાસ્તવમાં નવી શિક્ષણ નીતિ નવી છે જ નહીં. વર્ષો
પહેલાની છે અને રહેશે. તેમાં બદલાવ થોડો-ઘણો લાવી શકો.
પણ... દુનિયા શિક્ષણનો કક્કો-ભારાક્ષરી શીખતી હતી
ત્યારે... ભારતી વિદ્યાભવનો ધમધમતા હતા... એ પદ્ધતિને
ન અનુસરાય? એમાં જ્ઞાન, વિજ્ઞાન અને નવી ટેકનોલોજી
ઉમેરીને નવી શિક્ષણ નીતિ ઊભી ન કરાય? વિચારવા જેવી અને
અમલમાં મૂકવા જેવી આ બાબતો વિદ્યાનો સાથે ખુલ્લા મને
ચર્ચાય. પરંતુ... એના પરિણામની આશા વાસ્તવમાં પોપટિયા
જ્ઞાનથી વિશેષ કાંઈ જ નહીં. બસ, હવે તો... નક્કર પગલાં,
સમય સાથે બદલાવ અને પરિણામ.

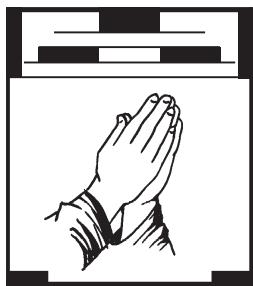
‘શિવસ્ય’, ઉજ નગર, વિભાગ-૧,
સિટી પલ્સ થિયેટરના ખાંચામાં,
ગાંધીનગર-૩૮૨ રાદે.
મો. ૬૬૦૬૬૬૪૧૨૬

જુદ છોડતા નથી. દરેક વિવાદની ત્રાણ બાજુ હોય છે : મારી, તમારી અને સાચી. આ સત્યથી જોજનો દૂર હોય છે જરૂરી માણસો. સરળતા અને સહજતાથી વાતને રજૂ કરવાની ટેવ ના હોય ત્યારે નાની અમથી વાત પણ મોટી પહાડ જેવી લાગતી હોય છે. આથી રાઈનો પર્વત અને વાતનાં વતેસર થાય છે.

શાંતિ અને આનંદ જીવનની પાચાની જરૂરિયાત છે. પૈસા કમાવા અને ભેગા કરવા પાછળ પડેલો માણસ શાંતિ અને આનંદના અભાવને કારણે વહેલો વૃદ્ધ થઈ જાય છે. દિવસનો થાક તેને રાત્રે ઊંઘવા દેતા નથી અને તે અકાળે વૃધ્ઘત્વ મેળવે છે. દીઘધૂયુથવું હશે, સ્વસ્થ જીવન મેળવતું હશે તો શાંત મન અને આનંદિત વાતાવરણ માટે સૌથી વધુ પ્રયત્નશીલ રહેવું પડશે.

“શાંકામા”, ૧૪, દીરાળી પાક-ની,
૮૦ ફૂટનો રોડ, આણંદ-૩૮૮ ૦૦૭.
મો. ૯૮૨૮૮ ૦૨૮૮૬

ધર્મની અનુમોદના	= ધર્મનો ગુણાકાર.
ધર્મની નિંદા	= ધર્મનો ભાગાકાર.
પાપની અનુમોદના	= પાપનો ગુણાકાર.
પાપની નિંદા	= પાપનો ભાગાકાર.

शिक्षा

ગુણવત્તાની દર્શિએ આજનું શિક્ષણ

ડૉ. પૂજા ભરત જોખી

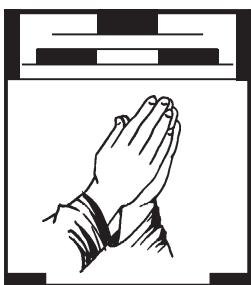
ભારતીય પ્રજા પ્રાચીન સમયથી જ જ્ઞાનપીપાસુ રહી છે. વિશ્વના અન્ય દેશોનાં લોકો જ્યારે આદિ માનવની અવસ્થામાં જીવન જીવી રહ્યા હતા ત્યારે ભારતના ઋષિમુનિઓ કુદરત સાથે તાદાત્ય કેળવીને ગૂઢ જ્ઞાન જેમાં સમાપેલું છે, તેવા વૈદિક વાક્યની રચના કરી રહ્યા હતા. વેદો, ઉપનિષદો, પુરાણો, આચાર્યો અને ઋષિઓના તત્ત્વચિન્તન પરના ગ્રંથો, ભક્તિયુગના ભક્તોની ભક્તિધારા અને ર૧મી સદીના જ્ઞાન લહેર ભારતની કમશઃ વધતી જતી આ જ્ઞાનપીપાસાના પ્રભાવમાં ર૧મી સદીનું શિક્ષણ પણ આવી જાય છે. આજે ભારતના ૬૦ ટકાથી વધારે માનવબળ યુવાન છે. વિશ્વમાં ઉપજાઉ માનવ સંશાધનનો ચોથો ભાગ ભારતીય નાગરિકોનો છે. પ્રાચીન સમયની જેમ ફરીથી ભારતીય ચુવા શક્તિ જ્ઞાન અને કૌશલ્યના આધારે વિશ્વ પર છવાઈ જાય એ માટે શિક્ષણને ગુણવત્તાચુક્તા બનાવવું આત્યંતિક જરૂરી છે.

શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારણા માટે આજાઈ પછી અનેક
કમિશનો નિમાયા. નવા પ્રોજેક્ટો અસ્તિત્વમાં આવ્યા. પણ
ગુણવત્તાનું સ્તર આરૂષી, નચિકેત, અર્જુન, વિવેકાનંદ, ગાંધીજી,
વિનોબા ભાવેનું નિર્મિણ કરી શકે તેટલું સક્ષમ છે કે કેમ તે વિચારવા
યોગ્ય બાબત છે. સર્વશિક્ષા અભિયાનના આધારે હ થી ૧૪ વર્ષના
બાળકોને મફત અને ફરજિયાત સાર્વત્રિક અને ગુણવત્તાયુક્ત
શિક્ષણ મળી રહે તે માટે રાઇટ-ટુ એજયુકેશન એક્ટ, ૨૦૧૦માં
કેટલીક બાબતોનો સમાવેશ થયો. પરંતુ ૧૦૦ ટકા નામાંકન,
અપવ્યયનું પ્રમાણ, ઉપલા વર્ગમાં વર્ગ બઢતીની સાચી જાણકારી
સમાજ સમક્ષ આવતી બંધ થઈ અને તે રજિસ્ટ્રાર પૂરતી મર્યાદિત
રહી ગઈ. પરિણામે શિક્ષણની ગુણવત્તા પર જોખમ તોળાઈ રહ્યું
છે. શાળાઓમાં વિધાર્થીઓની સંખ્યામાં વધારો થયો પરંતુ
ગુણવત્તામાં ખાસ કંઈ વધારો જેવા મળતો નથી. ભાર વિનાના
ભણતરની જગ્યાએ ભણતર વધુને વધુ ભારવાળું થઈ ગયું.
ભાર વિનાનું ભણતર આપવાનો દાવો કરતી ખાનગી શાળાઓના
પ્રમાણમાં ચિંતાજનક વધારો થઈ રહ્યો છે, જેનાથી સમતાના
શિક્ષણનો છેદ ઉડાડી દેવાયો છે. સરકારી શાળાઓ અને ખાનગી
શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતાં બાળકો વચ્ચે ધનવાન-ગરીબના ભેદ
સ્પષ્ટ ઉભરી આવે છે. ગાંધીજીએ સુધારણા માટે આપેલ બુનિયાદી
શિક્ષણના પાયાનાં વિચારો પૈકી શ્રમ દ્વારા કેળવણી અંતર્ગત
વર્ગખંડ, કમ્પાઉન્ડની સાફ્-સફાઈ, બાગ-કામ વગેરે સરકારી

શાળાઓમાં તો ક્યાંક દેખાઈ જાય પણ ઈસ્ક્રીવાળો કઢક યુનિફોર્મ, ભારતનાં વાતાવરણ સાથે અનુકૂળ ન આવતી ગળામાં ફંડા સમાન ટાઈ અને પોલીશ કરેલા શુરૂ પહેરીને અંગ્રેજ માધ્યમની શાળાઓમાં અંગ્રેજ થવા જતા વેલસેટલ પરિવારના બાળકોને શ્રમ સાથે લાગે ન કર વળગે. તેમની શાળાઓ તેમને બુનિયાદી શિક્ષણનાં હક્કદાર માનતી જ નથી. છતાં પણ આજે મધ્યમવર્ગથી માંડીને ઉચ્ચ વર્ગનાં લોકો ગુણવત્તાના નામે તગડી ફી, ડેનેશન અને ભૌતિક સુવિધાઓથી લદાયેલી ખાનગી શાળાઓમાં પોતાના બાળકોને અભ્યાસ કરાવવાનું વધુ પસંદ કરે છે.

એક બાબત વિચારવા જેવી છે કે એવું શું ખૂટે છે સરકારી શાળાઓમાં, જેના કારણે ખાનગી શાળાઓમાં વાલીઓ ભણાવવાનું પસંદ કરે છે. ઉંચી ગુણવત્તા અને ઉંચું મેરિટવાળા TET TAT પાસ થયેલ શિક્ષકોવાળી સરકાર તરફથી સમયાંતરે નવા કવોલિફીકેશન જાહેર થાય કે તરત જ તે પ્રાપ્ત કરી લેતા ઉમેદવારો, તો સરકારી શાળાઓમાં જ જોવા મળે છે. જ્યારે ખાનગી શાળાઓમાં તો સરકારમાં મેળ ન પડે ત્યારે નાધૂટકે નોકરી સ્વીકારતાં ઉમેદવારો જોયા છે. જેનું ઓછા વેતને ખૂબ જ શોખણ કરવામાં આવે છે. ઇતાં પણ સરકારી શાળાઓમાં ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષકોની કંમી શા માટે દેખાય છે?

ખેર... પણ આજે બાળકને શું શીખવવું છે તે અંગેની સ્પષ્ટતા ખાનગી કે સરકારી શાળાઓમાં કાર્ય કરતા શિક્ષકો પાસે નથી. ‘શિક્ષક સમાજનો ઘડયેચો છે. પ્રલય અને નિર્માણ તેના હાથમાં છે’ – ચાણક્યએ ઉચ્ચારેલા આ વિધાન સાથે બંધ બેસે તેવા શિક્ષકોની કમી વર્તાયિ છે. શિક્ષક અને શિક્ષણ દ્વારા જ ઉદાત્ત ચારિત્યનું ઘડતર થવું જોઈએ. ગાંધીજીના મતે શરીર, મન અને આત્માના ઉત્તમ અંશોને બહાર લાવી તેનો સર્વાંગી વિકાસ કરવો તેનું નામ શિક્ષણ. પરંતુ આજનું શિક્ષણ ચારિત્યના ઘડતરના પાઠ શીખવે છે? શું આપણી મૂલ્યાંકન પ્રથામાં ચારિત્યનું કે નીતિમનાનું મૂલ્યાંકન થઈને તેના ગુણ મળે છે? પરીક્ષા ખંડમાં વિદ્યાર્થીઓ એવું શું કરે છે, જે તેમને જીવન વ્યવહારમાં કરવાનું આવે છે? વિદ્યાર્થીઓ પાસે ઉત્તમ નાગરિક તરીકે જે અપેક્ષાઓ રખાય છે, તે મુજબનું શિક્ષણ તેમને અપાય

ગુલશાન

“દિલની જગ્યાન”

**કલા, કલમ અને કસબ : કવિયત્રી સંધ્યાબહેન ભણું
માણાકો-૧૦**

ચંદ્રકાંત પટેલ ‘સરલ’

કવિયત્રી : સંધ્યાબહેન ભણું

‘સ્નેહલ’, પ્રલાપતિ વાડી સામે,
ગાંધી રોડ,
બારડોલી - ૩૯૪ ૬૦૨.
(જિ. સુરત)
મો. ૯૮૨૫૩ ૩૭૭૧૪

દર્ઢી જૂન, ૧૯૬૪માં મહારાષ્ટ્રના નાસિકમાં જન્મેલા અને સુરતને વતાન બનાવી શૈક્ષણિક કેળવણી પામનાર બહુવિષ પ્રતિભાસંપત્ત એવા સંધ્યાબહેન નારાયણપ્રસાદ ભણું ગુજરાતી સર્જન હુનિયામાં બહુ માટે અને માનવંતું સ્થાન છે.

માતા પુણ્યાબહેન અને પિતા નારાયણપ્રસાદ ભણુંનાં સુપુત્રી સંધ્યાબહેન ભણું એ ગુજરાતી ગજલને શિરમોર બનાવી છે. પોતે અંગ્રેજ વિષયના પ્રાધ્યાપિકા હોવા છતાં ગુજરાતી તરફનો તેમનો પ્રેમ, એ એક વિરલ ઘટના ગણાય.

સંધ્યાબહેનનો શૈક્ષણિક પાયો જ અંગ્રેજમાં નખાયો છે. તેમણે B.A. અને M.A. પ્રથમ વર્ગ, અંગ્રેજ મુખ્ય વિષય સાથે કર્યું છે તથા સુવર્ણચંદ્ર સાથે સુરતની વી.ટી. ચોક્સી કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન - ૧૯૮૭માં B.Ed. કર્યું છે. તેણી ન ઓગસ્ટ, ૧૯૮૮થી સુરતની માંડવીની આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સ કોલેજથી અધ્યાપનકાર્ય શરૂ કરી આજ પર્યાત શૈક્ષણિક સેવામાં કાર્યરત છે.

તેમણે ૧૯૯૮થી લેખનકાર્ય શરૂ કર્યું અને ગુજરાતના લખધ પ્રતિષ્ઠિત ગણ્યાતાં સામયિકો જેવા કે કુમાર, કવિતા, કવિલોક, શબ્દસૂચિ, નવનીત સમર્પણ, શબ્દસર, અધિં આનંદ, ઓળખ, બુદ્ધિપ્રકાશ, ઉદ્દેશ, નવચેતન, છાલક, નયા માર્ગ અને એવા બીજા સામયિકોમાં કવિયત્રીની રચનાઓ કમશા: છપાતી આવી છે. કાવ્યાસ્વાદ, અવલોકના, વાતાવરાઓ, અનુવાદો, ચરિત્ર નિબંધો વગેરે પ્રગટ થઈ રહ્યા છે.

સંધ્યાબહેન ગુજરાતી વાતાવરાના અંગ્રેજમાં અનુવાદો પણ કર્યા છે તથા પરંપરાગત ગજલના અંગ્રેજ અનુવાદો શકીલ કાદરી સંપાદિત ‘શહીદ ગજલ’ સામયિકમાં પ્રકાશન પામ્યા છે. આપણા જાહીતા સાક્ષર સર્જકો રાધેશયામ શર્મા, રધુવીર યોધરી, સુરેશ દલાલ, યશવંત મહેતા, ડંકેશ ઓઝા, દીપક બારડોલીકર, દક્ષા વ્યાસ, કિશોર વ્યાસ અને રાજેશ વ્યાસ ‘મિસ્કીન’ તથા અન્ય સર્જકોએ તેમના સર્જન વિશે ઘણા લેખો લખ્યા છે.

સંધ્યાબહેનના ૨૦૦૬થી અત્યાર સુધીમાં ૧ રથી વધારે પુસ્તકો પ્રગટ થયા છે. જેમાં ‘તારું ચાલી જતું’ (આ પુસ્તકની ચાર આવૃત્તિઓ થઈ ચૂકી છે), ‘ઉચ્ચ શિક્ષણ કેને અધ્યાપિકાઓની દશા અને દિશા’ તથા ઈવા આરબ મહેતા સાથે ‘અનુભૂતિ વિશ્ય’ – એમ ત્રણ પુસ્તકોનાં સંપાદનો કર્યા છે.

કવિયત્રી સંધ્યાબહેનને – ‘ગાની દહીંવાલા ગજલ પારિતોષિક - ૨૦૦૮’, ‘કુમાર ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ - ભારત’ દ્વારા શ્રી કિશનસિંહ ચાવડા પુરસ્કાર તેમના આત્મકથા પુસ્તક માટે તેમજ ગુ.સા.પ. અને અંની સરેયા સંયુક્ત ઉપકમે યોજાપેલ નિબંધ સ્પર્ધામાં સને ૨૦૧૦માં પ્રથમ પારિતોષિક પ્રામ થયેલ છે. આ ઉપરાંત કવિયત્રી સાથે કવિ કિરણસિંહ યોહાણ તથા સુનિતાબહેન યોધરીએ કરેલા વાતાવાપ ટી.વી. ઉપર પ્રસારિત થયા છે.

આ સિવાય કવિયત્રીએ અનેક સ્થળે વ્યાખ્યાનો પણ આપ્યા છે તેમજ મુશાયરાઓ પણ ગજવ્યા છે. પાર્શ્વગાયિકા સાધના સરગમે તેમની ગજલોને સ્વરંકન કરી ગાઈ પણ છે, જે માવજાભાઈ.કોમ, ટલુકો.કોમ અને યુ-ટ્યુબ પર ઉપલબ્ધ છે.

— દંગી મંડળ

વર્તમાન સમયમાં વિષયની દણિએ કાવ્ય - ગજલમાં અભિવ્યક્ત થયેલા તત્ત્વોમાં નવીનતા જીલાતી દેખાય છે. ઘણા નવા અને ચમત્કારી તત્ત્વોએ ગજલ-કાવ્યનું હૃદય હયમચાવી દીધું છે. સ્વરૂપની દણિએ ખોટી શબ્દાનુતાને બદલે તેમાં અર્થધનતા તરફ પ્રવાહ વધ્યો છે. આ ખૂબ જ આવકાર્ય બાબત છે.

કાવ્ય - ગજલનો આત્મા રસ કે ધ્વનિ જ છે અને શાદ તથા અર્થ તેનું શરીર છે. આ વિશિષ્ટ એવી અંગોની વ્યવસ્થાનું કામ રીતિ કરે છે. રીતિ એટલે ગુણવિશિષ્ટ રચના. એ કાવ્યનો આત્મા છે, ને ભાષા શૈલીનો એક પ્રકાર છે. ગુણને ઉત્પન્ન કરનાર વર્ણની વિશિષ્ટ રચના તે રીતિ.

ગતિ, ભાવ અને અર્થનું આકસ્મિક અનુસંધાન એ ગજલની ખૂબી છે. બહિરંગી વિચારોને જ્યાં લગી અંતરંગી બનાવીને રજૂ કરવામાં ન આવે ત્યાં લગી અર્થપૂર્ણ શે'રો લખી ન શકાય. કવિતા સામયિકના તંત્રી અને આધ્યાત્મિક ધારાને વરેલા પ્રખર સાક્ષર - સર્જક શ્રી રમેશભાઈ પુરોહિત કહે છે કે - ‘ગજલના રંગ અને કાવ્યત્વની હિફાજત ગજલના રંગથી, મિજાજથી થાય છે. મૌસિકી, તગજ્જીલ અને ગજલની બળકટતાને ભલે લક્ષમાં રાખી ગજલકારોએ હૃબાદતને જદ્દીયત આપી છે, પણ ગજલ ઊંડા અભ્યાસ, પ્રતિભા અને વ્યુત્પત્તિની અપેક્ષા રાખે છે.’

ગુજરાતી ભાષાની કવિયિત્રીઓમાં સંધ્યા ભરું એક પ્રતિષ્ઠિત, આદરણીય અને મોભાદાર સ્થાન ધરાવતાં સંન્માનનીય કવિયિત્રી છે.

કવિયિત્રી સંધ્યાબહેન ગજલની ગલીમાં પરિપક્વતા પ્રતિ કદમ માંડી આગેકૂચ કરી રહ્યા છે અને ગજલ પાળવાની ટેકને નિભાવી રહ્યા છે, જે એમનો આ શે'ર ગવાહી-શાખ પૂરે છે :

ગજલો કહીને ધર્મ મારો હું નિભાવું છું;
જે પાળવી ગમે છે તેવી આ જ ટેક છે.

કવિયિત્રીને પૂરો ઝ્યાલ છે કે ગજલમાં અભિવ્યક્તિની કળા એ તલવારની ધાર બરાબર છે. એવું કવિયિત્રી પોતે સ્વીકારતાં લખે છે :

કોઈ બીંચા પહારથી પડધા પડે,
આ ગજલ કંઈ ગોઠવ્યું ઉપવન નથી!

હા, ગજલમાં શબ્દ ગોઠવવાથી કે છંદમાં બેસાડવાથી કંઈ ગજલ નથી બનતી. એ તો આપોઆપ હૈયામાંથી સ્ફુરતી હોય છે. ગજલકાર - શાયર ‘મુસાફિર’ પાલનપુરી સંધ્યા બહેનના અવાજનો પડધો પાડતા લખે છે :

કહી દો એટલું કોઈ પ્રસિદ્ધિના પૂજારીને,
ગજલના શે'ર તો હૈયેથી આપોઆપ પ્રગતે છે.

માણસના જીવનનું નિયામક જો કોઈ તત્ત્વ કે જો કોઈ બળ

હોય તો તે સંવેદના છે, લાગણી છે અને પ્રેમ છે. જીવનમાં વહેતા ગતિના ધોધ આ પ્રેમે જ જીત્યા છે. કોઈના થવા માટે પ્રથમ પ્રેમની ભાષા શીખવી પડે. જો એકવાર પ્રેમની ભાષા સાંપડી જાય તો... તો...? આ ‘તો... તો...’નો ઉત્તર કવિયિત્રી પોતાના શે'રોમાં આપે છે :

હા, સાંપડી છે ભાષા મને પ્રેમની અહીં
ને થઈ ગઈ હું કેવી હવે અમની અહીં!
પારસમાણિનો સ્પર્શ થયો અટલે કે શું?
જાણો બની હું આખેઆખી હેમની અહીં.

- પરંતુ ઉર્દુના મહાન શાયર ‘જુગાર મુરાદાબાદી’ તો સાવ જ જુદી વાત કરે છે. શાયર લખે છે :

યે દૃશક નહીં આસાં, દીતના હી સમજ લીજ્યે,
દીક આગ કા દરિયા હૈ ઔર દૂબ કે જાના હૈ.

પ્રત્યેક માણસ મોટે ભાગે સ્વખનમાં જ જીવતાં હોય છે. સ્વખની દુનિયા તો સાવ નિરાલી હોય છે. સ્વખનમાં ન જાણે કેવા કેવા દશ્યો દેખાતા હોય છે. સ્વખનમાં રંક રાજા બની જાય, ને રાજા રંક થઈ જતો હોય છે. ભિખારી તવંગર અને તવંગર ભીખ માંગતો થઈ જતો દેખાતો હોય છે. જીવનમાં જો કાંઈ માલામાલ હોય તો તે સ્વખ જ છે અને એટલે જ કવિયિત્રી કહે છે :

સ્વખ માડું કેટલું ધનવાન છે,
આંખ સામે લીલુંધમ મેદાન છે.
આંખ ઉધાડું ને છટકી જાય એ,
સ્વખ પણ સાચ્યે બડું શેતાન છે!

સુંદર સપનું તૂટવાનું દર્દ વેદનાદાયક હોય છે. જ્યાં સુધી આંખો બંધ હોય છે, ત્યાં સુધી જ સ્વખ માણસને અનેક દશ્યો બતાવી રંગ-રાગમાં દૂબાડતું રહે છે. આંખ ખૂલે કે તરત એ છટકી જતું હોય છે. એટલે જ કવિયિત્રીએ સપનાને શેતાનની ઉપમા આપી છે.

‘સિનિયર સિટીઝન’ને પાત્રસ્થ કરતી એક મુસલસલ ગજલનો શે'ર જુઓ :

કેટલા રંગોથી જીવનને અમે શાશગાયુંદું,
નેજવાથી ભાળવા આ દ્વાર પર ઊભા અમે.

દિવસ આખો ભલે હોય, પણ તેમાં સાચી રીતે જીવવા માટે તો થોડીક ક્ષાણો જ આપણી હોય છે. કવિયિત્રી લખે છે:

આમ તો આખો દિવસ છે, બે'ક ક્ષાણ મારી ગણું છું,
સાલ ચાલે છે નિરંતર, વસ્ત્ર થાસોનું વણું છું.

ગુજરાતી ગજલના ‘ગાલીબ’ ગણાતા અભ્યાસ મુલા અભ્યુલઅલી વાસી એટલે ‘મરીજ.’ મરીજ પણ કંઈક આવું જ કહે છે :

આહ! કુદરતની અખ્ય સુંદરતા!
પુરેપૂરો દિવસ પ્રભાત નથી.

- મરીજ

કવચિતીનાં કાબ્યોમાં પ્રબળ સંકર્ષણ છે. તેમની અભિવ્યક્તિમાં સર્વોપરીતા છે. આ કારણે જ તેમની પ્રત્યેક તામીરે સંસ્કૃતિક હાંસલ કરી છે. ભાવકને નવા જ ભાવ સાથે ભીજવવા એ તહેરીરને ભાવ સુધી લઈ જવા, આવિજ્ઞાન કરવાનો તેમનો આયાસ ઘાનાઈ છે.

રાફડો તૂટ્યો અહીં થાસ જ્યાં ખૂટ્યો અહીં,
રૂપ શું રંગ શું? આયનો તૂટ્યો અહીં.

અભિવ્યક્તિની સાદગી ગજલની એક પારંપરિક વિશેષતા છે. વિષય અને ભાવસંદર્ભ જ્યારે અભિવ્યક્તિનું કલારૂપ ધારણ કરે છે ત્યારે જ કવિતા નિર્માણ પામે છે અને આ કવચિતી પાસે તે પ્રતિભા શક્તિ છે. ખાસ તો અભિધારણકિત છે તે મહાન છે. કવચિતીના કેટલાક શે'રોમાં વાસ્તવિકતાનો અભિગમ ઉત્કૃષ્ટ બનતો દેખાય છે અને કવચિતીની ભીતરમાં રણજણતા શર્દીના સૂર સમાચિના સૂર સાથે આંદોલિત થતો જગ્યાય છે.

હૈયાને હાશ થાય એવું કોઈ ધર મળો,
મનને પસંદ હોય એવું કોઈ મન મળો
બાળક બનીને જો તમે જોશો જગત ભણી,
રમતી ગમે તમોને એવી સૌ રમત મળો.

કવચિતીની ઉષઃકાલીન અનુભૂતિ સ્થગિત નથી બનતી તેનો અભિવ્યક્ત થતો ગતિવ્યાપ પણ આગળ વધે છે :

પવનના પરિયયથી પુલકિત છે સૌ,
જ્યાં ભીતો હતી ત્યાં જ બારી થઈ છે.
અમે માણસોને ઝૂલાઓ જેમ જોયાં,
સુગંગિત હયાતી અમારી થઈ છે.

સંબંધોની કડવાશ પદ્ધીની મીઠાશની વાત કરતાં કહે છે :

જલાવો દીપ આશાનો અને શ્રદ્ધાનું અક્ષત લ્યો,
વિવાદોને વધેરી દો, પદી સંવાદ આવે છે.

કવચિતી સંધ્યા ભણીની ગજલોમાં અનુભૂતિનો ખરો રણકાર, ખરો સ્પર્શ જોવા મળે છે. તેમની તામીરોમાં ક્યાંય દંબની છાયા સરખી દેખાતી નથી. જે હેયેથી હોઠે આખ્યું, તેનું આવિજ્ઞાન કર્યું છે - તેમનો પુરાકલ્પન ઉપરનો એક શે'ર જુઓ :

તીર અજૂનનું ને આંખ મછલીની હો,
લક્ષ્ય એવું હંમેશાં લીધું છે અમે.

જીવનમાં ઘૂંઠાતી વેદનાને વાચા આપતા કવચિતી કહે છે :

ખૂબ હસવાનું છોડી દીધું છે અમે,
જ્યારથી એક આંસુ પીધું છે અમે.

હું અંગત રીતે માનું તો સૌથી ઉત્તમ સમય આંસુ પીવામાં એટલે કે આંસુ પાડવામાં છે. એ વગર હદ્યાની મલીનતા ન ધોવાય. 'સલામ સહેલવી' ઉર્દૂના મહાન શાયર થઈ ગયા. તે પણ કહે છે :

શબનમને રોકે જ જરા હલકા તો કર દિયા,
ગમ ઉસકા પૂછીએ જો ન આંસુ બહા શકે.

રફવાથી મન હળવું થાય છે. પરંતુ દિલની વેદના - દર્દ જો હદ્યમાં જ ભરી રખાય તો વેદના બમણી થઈ ફૂટી નીકળે છે.

લાગડીથી છલોછલ હદ્ય ધરાવતાં આ કવચિતી સ્વયં પણ આ સંવેદનાઓ અનુભવે છે. કવચિતી ભાવકોને, પાઠકોને કંઈક કહેવા હીછે છે, શેઅર કરવા જંબે છે. જુઓ તેમનો આવો એક શે'ર :

મારા હદ્યાની લાગડીઓ હું અનુભૂતું,
શબ્દો થકી મારાથી કંઈ કહેવાનું જોઈએ.

કવચિતીની ગજલોએ મોહક લાલિત્ય કે ભભકાભર્યા આંતર-બાધ સંચિત સૌંદર્ય પર્યતના અનેક વિધવિધ ભાવો મૂર્તિમંત કર્યા છે. જે તેમના કાબ્યસંગ્રહો જોતાં દેખાઈ આવે છે.

કોઈ કવિ એવો નહીં મળે, જેણે ધર વિશે ન લખ્યું હોય! આ કવચિતીએ જરા જુદી રીતે 'ધર'ને ગાયું છે :

ચાર દીવાલો રચે છે - એક ધર,
બે હદ્યાની વાત કહે છે - એક ધર.
દિવસે છૂટા પડે છે સો અહીં,
સાંજના માળો રચે છે - એક ધર.

ગજલ કહેવાનો ધર્મ પાળનારાં આ કવચિતી હજુ વધારે ઊંચે ઉડી સાહિત્યના તમામ ક્ષેત્રો સર કરશે જ, એમાં સંશય કે શક નથી જ!

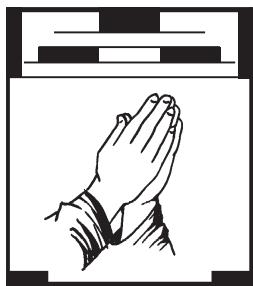
"સંસ્કૃતિ દર્શન" કાયાલય,
રતનપરા શેરી નં.-૧, નીલકંદ બંગાળની સામે,
બાગ દરવાજ, માણાવદ-૩૬૨ દાઢ. (જી. જૂનાગઢ)
મો. ૨૭૩૫૮ ૦૨૮૮૮

ગુણવત્તાની દર્શિએ આજનું શિક્ષણ

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૪૨ ઉપરથી ચાલુ)

છે? શું આજાદી પદી મૈકોલની શિક્ષણ પ્રથાને આપણે જડમુળથી બદલાવી શક્યા છીએ કે પદી ભારતીય સંસ્કૃતિના પાયાના સિદ્ધાંતો અને સંસ્કારોને નેવે મૂકી, સ્વતંત્રતાના નામે સ્વચ્છં બનતા અને પાશ્ચાત્ય રંગે રંગાયેલા વિદ્યાર્થીઓ ઉત્પત્ત કરી રહ્યા છીએ? એવા તો અનેક પ્રશ્નો શિક્ષણ સાથે સંકળાયેલા છે. આ પ્રશ્નોને ઉકેલીને જ શિક્ષણને ગુણવત્તાયુક્ત બનાવી શકાશે. ગુણવત્તા યુક્ત શિક્ષણ પ્રામ કરેલ વિદ્યાર્થી જ ભારતની જ્ઞાન ઉપાસનાની પરંપરાને આગળ ધપાવી શકશે.

૧૯૯, જૂની ઉમેદનગર કોલોની,
મુજફા, કર્ણ. મો. ૯૯૭૩૬ ૮૮૪૮૩

નારી ગૌરવગાથા - ૬

દરિયાકાંડાનું મોતી : જયશ્રીબહેન ગુરુ

મનોજ પંડ્યા

કચ્છ જિલ્લાના અંજાર તાલુકાના તુણા ગામના રહીશ નથુભાઈ ઝરુના ખાનદાન ખોરે સંસ્કૃતિ ઉજાગર કરતું મહામૂલું રતન જન્મ્યું. તેનું નામ રાખ્યું : જયશ્રી. ‘જયશ્રી’ શાંદને સાર્થક કરી બતાવ્યું જયશ્રીબહેને. તેમની માતાનું નામ જશોદાબહેન.

તુણા ગામની પ્રાથમિક શાળામાંથી પ્રાથમિક શિક્ષણ લઈ તેમણે સીણાઈની માધ્યમિક શાળામાં પ્રવેશ મેળવી, શિક્ષણ સંપત્તિ કર્યું. પિતાનું વહાલ અને માતાની મમતા તથા નાના બાપુની વત્સલતાએ જયશ્રીબહેનમાં સાંસ્કૃતિક સંસ્કારોનું સિંચન કર્યું.

તત્કાલીન સમયે જ્ઞાતિમાં અમુક નિયંત્રણો લદાયા હતા. સ્વતંત્રતા અને એ પણ દીકરીને? જયશ્રીબહેન સ્વતંત્ર જીવનું હિંદુણી રહ્યા હતા ત્યારે સમાજનો પણ થોડો વિરોધ હતો. દીકરી શિક્ષણ મેળવે તે સમાજ - જ્ઞાતિને જયતું ન હતું. છતાં માતા-પિતાએ દીકરીને શિક્ષણ પ્રતિ વાળી હતી. જયશ્રી બહેનની પ્રગતિ જોઈને તે પછી તો આસપાસના ગામડાંના લોકો પણ પોતાની દીકરીઓને શાળા તરફ મોકલવા લાગ્યા હતા.

જયશ્રીબહેનના મોટા બહેન સુજાતાબહેન L.L.B. થયા. તેઓ વિદ્યાદાતા બન્યા અને અનેક બાળકોમાં શિક્ષણ રેઝનું. ગીજા બહેન શીતલબહેને પણ ગ્રેજ્યુએટ સુધીનું શિક્ષણ લીધું.

માધ્યમિક શિક્ષણનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરી જયશ્રીબહેન લોહાણા પી.ટી.સી. કોલેજ - રાજકોટ, પોલીટેકનિક કોલેજ - રાજકોટ ઉપરાંત આદિપુર તથા વડોદરાની કોલેજોમાંથી ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યું.

આ અંગે જયશ્રીબહેન કહે છે કે - ‘તેઓ જ્યારે દસમા ધોરણમાં હતા ત્યારે માતા કોઈ બીમારીનો ભોગ બન્યા. ત્યારે મેં મનોમન નિશ્ચય કર્યો કે હું ડોક્ટર બનીશ. પરંતુ વિધાતાએ મારા ભાગ્યમાં કશુંક જુદું જ લખ્યું હતું. પી.ટી.સી. પૂર્ણ કરી, મેં આદિપુર (કચ્છ)ની તોલાણી કોલેજમાંથી હોમ સાયન્સ

જયશ્રીબહેન ગુરુ (કચ્છ અંજાર)
અનેક કુવિરાલેને જડમૂળથી ઉખેડી
સમાજમાં દાખલા બેસાડનાર...

કર્યું. જેમાં સમગ્ર કચ્છ વિસ્તારમાં હું પ્રથમ સ્થાને રહી. ગુજરાતી વિષય સાથે કચ્છમાં બી.એ.માં પણ કચ્છ જિલ્લામાં મારો ગીજો નંબર આવ્યો અને એ સમય દરમિયાન જ પ્રાથમિક શિક્ષિકા તરીકે મને ઓર્ડર મળ્યો. મારા શિક્ષિકાના કર્તવ્યની સાથે સાથે આગળ અભ્યાસ કરી ઉચ્ચ ડિગ્રી પ્રાપ્ત કરી અને પછી વડોદરાની સચાજુરાવ ચુનિવર્સિટીમાંથી સુવર્ણ ચંદ્રક પ્રાપ્ત કરી, M.A. નો અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યો.

યુ.જ.સી.ની NET / JRF પરીક્ષાઓ પસાર કરીને શિષ્યવૃત્તિ સાથે પ્રો. ડૉ. સિતાંશુ યથશ્રદ્ધના માર્ગદર્શન ડેટની Ph.D. કર્યું અને ત્યાં જ હંગામી લેક્ચરર તરીકે મારી પસંદગી થઈ. ત્યારબાદ ગુજરાત સરકારની વર્ગ-૨ ની

મામલતદાર સંવર્ગની જગ્યામાં સ્થાન પામી નોકરીમાં જોડાઈ.

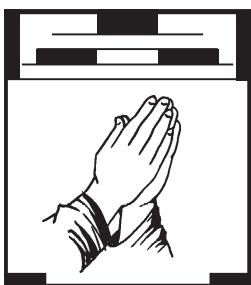
જયશ્રીબહેનનાં લગ્ન જીવણભાઈ સાથે થયા પછી તેઓ જીમનગરની ડિસ્ક્રીક્ટ કો.ઓ. બેંકમાં મેનેજિંગ ડિરેક્ટરપદે વરાયા.

પતિ જીવણભાઈના પ્રોત્સાહન - સહયોગ મળવાને કારણે જયશ્રીબહેન સેવેલા ઊંચી ઉડાનના સપના સાકાર પામ્યા છે. તેમના પતિ પણ અનેકવિધ સેવાકીય - સામાજિક પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંલગ્ન રહ્યા છે.

જયશ્રીબહેન પ્રવાસ તથા બાગાયતના પણ શોખીન છે. પણ પરિવાર તથા નોકરી - એમ બંનેની જવાબદારી નિભાવવી પડતી હોવાથી તેમને પૂરો અવકાશ મળતો નથી. જયશ્રીબહેન કહે છે કે, તમને મળેલ જવાબદારીઓ તમે નિષાપૂર્વક નિભાવો અને વધુ આત્મનિર્ભર બનો. તમારી સાથે રહેલ સહકાર્યકરોને યોગ્ય રીતે માર્ગદર્શન આપો અને જરૂરતમંદોને શક્ય તેટલી મદદ કરો.

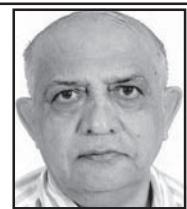
સરકારી યોજનાના લાભો પ્રત્યેક વ્યક્તિ સુધી પહોંચે તે માટે બને તેટલો તેનો પ્રચાર - પ્રસાર કરો. જે પોતાનું કાર્ય

(અનુસંધાન : જુહો પાના નં. - ૪૮ ઉપર)

ચાદગીરી

સુભિરે.... બલબીરા (સ્મૃતિપટ પર સંભારણાં)

સંપાદક :
બલબીરસિંહ જાડેજા

(કોઈપણ વ્યક્તિ પોતાના જીવનના સંભારણાંની વિગત આ વિભાગમાં મોકલાવી શકે છે.)

‘મંગલ મંદિર’ના વાંચકો માટે વિશેષ ઉપહાર

‘સુખની સંકલ્પના’ પુસ્તકના લેખક ડૉ. મનમોહનસિંહ ગોહિલનો પરિચય આપવા એક અલાયદુર્ઘાતક લખતું હૈ. જીવનમાં સંઘર્ષ કરી ભણીને, આજીવન શિક્ષક બન્યા પછી પણ ભણતા ભણતા પ્રીન્સિપાલ થયા. સંસ્કૃત સાથે પીએચ.ડી. થયા અને કશ્યમાં કેરા, માંડવી, રવાપર તેમજ આઈ.પી.સી.એલ. - વડોદરામાં હજારો વિદ્યાર્થીઓના જીવનમાં માર્ગદર્શક બની રહે ચીધનાર, કેટલાય એંવોર્ડ અને માનઅકરામ વિજેતા, વેદ-ઉપનિષદોના જ્ઞાનકાર, સુખની વેદાંતિક સંકલ્પનાના અભેદના પુસ્તકમાં માનવ જીવનને સમૃદ્ધ બનાવવાની શક્યતાઓની જ્ઞાનકારી છલોછલ ભરી છે. જેનો આસ્વાદ આપ સૌની સાથે માણવા, સમયાંતરે રજૂ કરવાનો નમ્ર પ્રયાસ કરું છું.

ડૉ. મનમોહનસિંહની લેખન પ્રવૃત્તિ, નિવૃત્તિ પછી પુત્રો સાથે અમોરિકા વસવાટ, છતાં અવિરત વણથંભી છે. અભેદો B.A., M.A. (Sanskrit Vedanta), M.A. Hindi, English Med., Ph.D. (એજ્યુ. ફિલોસોફી ઉપનિષદ) કરેલું છે. અભેદો જીવેલ આંફ ઇન્ડિયા (૨૦૦૪) અને વિદ્યા ગૌરવ ગોલ્ડ મેડલ (૨૦૦૪) જેવા એંવોર્ડ્સ મળેલા છે. અભેદો પ્રકાશિત પુસ્તકોમાં ‘અભિનય’ (સંસ્કૃત દ્રામા) અને અપ્રકાશિત ‘કર્મનું રહસ્ય’, ‘પાતંજલ યોગ સૂત્રો’, ‘અહંકાર મીમાંસા’ ઉપનિષદનું વિહંગાવલોકન જેવા પુસ્તકો લખ્યા છે. તેમજ ક્રી-નોટ સ્પીકર તરીકે શાળાઓ અને સેમિનારોમાં વક્તવ્ય આપેલ છે.

હવે માણીએ, “સુખની સંકલ્પના” પુસ્તકનું એક રસ્યાદ પ્રકરણ....

(નાંદ્ય : ‘સુખની સંકલ્પના’ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિના વેચાણથી પ્રાપ્ત થયેલી સમગ્ર આવક શહીદોના પરિવારોને આપવામાં આવશે.)

આફિતને અવસરમાં બદલો

ત્યારે ખબર ન હતી કે આફિતને અવસરમાં બદલવી એટલે શું? છતાં જીવનમાં એવું ઘણુંબધું બન્યું છે, જેમાં મારી આઝીતને મેં અવસરમાં બદલી હોય. યાદ કરું છું ત્યારે મને મારી જાત પર માન થાય છે. આપના જીવનમાં પણ આવી ઘટનાઓ અવશ્ય બની હશે જ. ચાલો, હું મારી વાતો શેર કરું. કોમેન્ટમાં તમે પણ તમારી વાત શેર કરશો તો આનંદ થશો.

* સાલ હતી ૧૯૬૬ની. બાજુના રતનપર ગામે સાતમું ધોરણ પાસ કરીને ૮મા ધોરણમાં પાલિતાણા યશોબ્દિયજી જેન ગુરુકુલમાં દાખલ થયો. મારા ગામ પીથલપુરથી પાલિતાણા અંદાજે ૬-૭ કિ.મી. દૂર હશે. મારી પાસે સાઈકલ પણ ન હતી કે બસની વ્યવસ્થા પણ ન હતી. ચડીમાં પણ પાછળ બે થીગડાં મારેલાં હોય, છતાં મોરલ પાલિતાણાના યુવરાજ જેવું હાઈ હતું! આર્થિક સ્થિતિને

મેં ક્યારેય મારા ઉપર હાવી થવા દીધી નથી. ક્યારેક પાંચ રૂપિયા ફી માટે પણ વર્ગમાં ૧૫ દિવસ એક-એક તાસ ઊભા રહેવું પડતું.

* બીજું, ગામડાંમાં અંગ્રેજ બિલકુલ ભણેલો નહીં. અહીં ગુરુકુલમાં બાળકો પાંચમા ધોરણથી અંગ્રેજ શીખેલાં. થોડો લઘુતાથી ઘેરાઈ ગયો કારણકે અપડાઉનમાં જ પાંચ કલાક નીકળી જતા! વળી ભાગે પડતું ખેતીવાઈનું કામ પણ કરવાનું રહેતું. ઘરે વીજળી તો હતી જ નહીં. તેથી ઘરે વાંચવાનો સમય જ ન રહે. તમને થશે કે હું ક્યારે વાંચતો હોઈશ? હું રસ્તે ચાલતાં-ચાલતાં ત્રણ-ચાર કલાક વાંચી લેતો. છતાં અંગ્રેજનો પાયો કાચો જ રહ્યો. હા, જેમ જેમ મુશ્કેલી વધતી ગઈ, તેમ તેમ મનોબળ વધુ મજબૂત બનતું ગયું. મારું મનોબળ મજબૂત કરવામાં મારા મોટા ભાઈ સ્વ. બળવંતસિંહજીનું વિશેષ યોગદાન રહ્યું છે તેનો હું ઋણ સ્વીકાર કરું છું. ગુરુકુલના એ મહાન ગુરુજનો પુ.

- આચાર્યશ્રી તલાજિયાસાહેબ, ભાસ્કર ભણ સાહેબ, એસ.કે. પંડ્યા સાહેબ તથા સર્વે ગુરુજનોનો હદ્યથી આભાર માનું છું. ૫૮% માર્ક્સ સાથે ૧૧મું ધોરણ પાસ કર્યું.
- * સાલ હતી ૧૯૭૦ની. ભાવનગરની પ્રખ્યાત શામળદાસ આર્ટ કોલેજમાં દાખલ થયો. રહેવા માટે મનહરકુંવરબા રાજપુત છાત્રાલય, નવાપરા, ભાવનગરમાં દાખલ થયો. પૂ. પ્રો. તખસિંહજી પરમાર અમારા ગૃહપતિ હતા. તેમના વિશે લખવા બેસું તો મોટી નવલક્ષ્ય લખાઈ જાય. એમના માટે અંતિમ કરી સમર્પિત કરેલ છે, જેથી એમના મહાન વ્યક્તિત્વને સમજી શકાય.
- * બી.એ. સંસ્કૃત સાથે ૬૭% સાથે પાસ કર્યું. અડધા ટકા માટે ગોલ્ડમેડલ ન મેળવી શક્યો.
- આટલી યાત્રામાંથી સુખની સંકલ્પના તારવીએ :
- * દુઃખની અનુભૂતિ સુખના સમયને વધુ તેજસ્વી બનાવે છે. જેમ ઘનઘોર અંધારી રાત પછી સુંદર સોનેરી સવાર અધિક મનમોહક લાગે છે.
- * દુઃખની અનુભૂતિ વિના આવી પડેલું સુખ અધિક સુખદ નથી હોતું.
- * દુઃખ જ આપણી આંતરિક તાકાત જગાડે છે. આપણે સતત પરમ તત્ત્વની સાથે જોડાયેલાં રહીએ છીએ. તેથી તો મહાભારતમાં કુંતાજી કહે છે : વિપદઃ નઃ સન્તુ શાશ્વતઃ । હે પરમેશ્વર! અમને કાયમ દુઃખ આપ, જેથી અમે તને યાદ કરતા રહીએ.
- * કસોટી વિનાનું જીવન મોષ વિનાની રોટલી જેવું છે. વળી તમારી પ્રામાણિકતાની કસોટી પણ દુઃખની ઘડીમાં જ થાય છે. દુઃખ આપણે તો સહન કરી નાખીએ, પણ જે આપણી સાથે લાગણીથી જોડાયેલાં છે તેઓના દુઃખને સહન કરેલું વધુ મુશ્કેલ છે. તેઓને ખાતર આપણે સિદ્ધાંતોને પણ નેવે મૂકી દઈએ છીએ.
- * માણસનું સુખ પોતાના પ્રિયજનોના સુખ સાથે સંકળાયેલું છે. તમારી સિદ્ધાંતનિષ્ઠા ત્યાં સુધી જ ટકે છે, જ્યાં સુધી આ પ્રિયજનો તમને સહકાર આપી રહ્યા છે.
- સર્વે સુખિનઃ સન્તુ ।

સંપાદકનું સરનામું : ૧૨, ઘરાંગણ ફ્લેટ્સ,
પ્રોફેસર કોલોની સામે, વિજય ચાર સ્ટ્રીટ, પાસે,
નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૬. મો. ૮૮૨૫૭ ૦૦૦૬૬

દરિયાકાંઠાનું મોતી : જ્યશ્રીબહેન ગરુ

(અનુસંધાન : પાના નં. – ૪૬ ઉપરથી ચાલુ)

નિષાપૂર્વક કરે છે, તેમને ઈશ્વર મદદ જરૂર કરે છે. ઘેયનિષ જીવન જીવો.

જ્યશ્રીબહેન ખાસ તો પ્રકૃતિ - નિસર્ગથી ખૂબ જ પ્રભાવિત થાય છે. તેણી ગુજરાતી, હિંદી, અંગ્રેજ વગેરે ભાષા પર પ્રભુત્વ ધરાવે છે અને વાંચન, નાટક, સિનેમા, સંગીત અને નૃત્ય તરફ તેમને વધારે લગાવ રહ્યો છે. તેમને જેમાંથી આનંદ મળે તેવું જીવન જીવવું વધારે ગમે છે અને તેમાંય તેણીને પ્રકૃતિનાં સાંનિધ્યમાં રહી, તેમાં જીવવાનું ખૂબ જ પ્રિય છે.

જ્યશ્રીબહેનને કચ્છ વધારે ગમે છે, કચ્છની સંસ્કૃતિ ગમે છે કારણકે કચ્છ, એ તેમનું માદરે વતન છે.

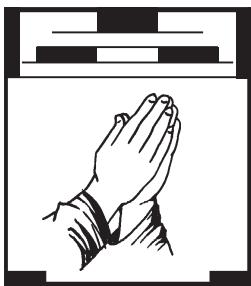
જ્યશ્રીબહેન દરેક કામ ખંતથી, લગનથી કરે જ છે પરંતુ તેઓ કામમાં કાર્યરત હોય છે ત્યારે, પોતાના કાર્ય કરતાં સામેવાળાનું કાર્ય વધુ મહત્વનું છે એમ લાગે તો તેને પ્રથમ પ્રાધાન્ય આપે છે. સાંદું ભોજન, સાઢો પોખાક અને સરળ જીવનશૈલી, એ તેમનો જીવનક્રમ છે. દરેક પર્વ, દરેક પણો એ ખુશીથી ઉજવે છે અને પ્રકૃતિ સાથે જીવતાં લોકો તેમને વધારે ગમે છે. તેઓ પ્રકૃતિને ઈશ્વર માને છે અને પ્રકૃતિને જ પોતાના ગુરુ માની તેમાં પૂરી આસ્થા ધરાવે છે.

જ્યશ્રીબહેન ખોટી પ્રતિષ્ઠા, ખોટા કુરિવાજોના બિલકુલ વિરોધી છે. બાળપણમાં સગપણ અને બાળલગ્ન ન કરીને તેમણે પોતાના જ સમાજમાં જે તે વખતે આવી કુપ્રથાનો વિરોધ કર્યો છે. આવી શરૂઆત તેમણે પોતાનાથી જ કરી છે. દીકરીઓને શિક્ષણ આપવું જરૂરી છે તે પહેલ પણ તેમણે જ શરૂ કરી, દીકરીઓને ભાણતરી કરી છે. લાજપ્રથાના પણ જ્યશ્રીબહેન વિરોધી છે અને આ લાજપ્રથા પોતાના સમાજમાંથી હટાવવા માટે તેમના વિચારો જ કામ લાગ્યા છે. આમ, અનેક કુવિરાજોને જડમૂળથી ઉદેડી સમાજમાં દાખલા બેસાડનાર આ પ્રકૃતિપ્રેમી, શિક્ષણ હિમાયતી અને નવા વિચારોની સમાજને બેટ ધરનાર જ્યશ્રીબહેન નારીસમાજ માટે ગૌરવરૂપ છે.

'શિવાલય', મહાત્મા ગાંધી રોડ, શેરી નં.-૪,
નગરનગર, તા. વિજય, મિ. સુરેન્દ્રનગર-૩૬૩ ૦૨૦.
મો. ૮૮૬૬૧ ૫૩૨૫૩

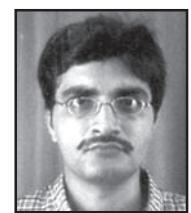
**સાચું બોલવામાં અને ખોટું બોલવામાં આટલો
જ તફાવત છે :**

**ખોટું બોલવાનારને પહેલાં શું બોલ્યા એ યાદ
રાખવું પડે છે, જ્યારે સાચું બોલવાનારને પહેલાંનું યાદ
રાખવું પડતું નથી!**

પ્રાસંગિક

૧૦ સપ્ટેમ્બર : વિશ્વ આપદાત નિવારણ દિન

ડૉ. ભિહિર એમ. વોરા

મિત્રો, આ લેખ માહિતી આધારીત છે. મેં વિવિધ સંદર્ભો, અખભારી અહેવાલોનો ઉપયોગ કરીને આ લેખ લખ્યો છે, જેની નોંધ લેવા વિનંતી છે.

વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા અને આંતરરાષ્ટ્રીય આપદાત નિવારણ સંસ્થાન દ્વારા વર્ષ ૨૦૦૩થી દર વર્ષે ૧૦ સપ્ટેમ્બરના દિવસને “વિશ્વ આપદાત નિવારણ દિવસ” તરીકે ઉજવવામાં આવે છે. જેમાં આ વખતે વિશ્વ આપદાત નિવારણ દિવસ ૨૦૨૧-૨૦૨૩ માટેની નવી થીમ : “કિયા હારા આશાનું સર્જન” છે. જેમાં આપદાતનું જોખમ ધરાવતી વ્યક્તિ સાથે કરવામાં આવતા ટૂંકા, સહાનુભૂતિપૂર્વકના તેમજ કોઈપણ નિર્જય થોપી બેસાડ્યા વિનાના વાર્તાવાપ તેમજ વ્યક્તિને પોતાની આપવિતી ચર્ચા પ્રોત્સાહિત કરવાથી આપદાતનું જોખમ ઘટાડી શકાય છે. માનસિક સમસ્યા કે રોગોના કારણે આત્મહત્યા થવાનું પ્રમાણ સૌથી વધુ ૮૦% જેટલું છે. બાકીના પરિબળોમાં કૌટુંબિક કલેહ, નજીકની વ્યક્તિનું મૃત્યુ, મોટી શારીરિક બીમારી, લગ્ન કે પ્રેમમાં નિષ્ફળતા, આર્થિક સંકડામણ કે દેવું વધી જવું, પરીક્ષામાં નિષ્ફળતા, બેકારી, ડ્રુસ કે અન્ય વસનો વગેરે જવાબદાર હોય છે.

વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO)ના જગ્યાવ્યા અનુસાર, દક્ષિણ પૂર્વ એશિયામાં ભારતમાં આત્મહત્યાનો દર સૌથી ઊંચો છે. ભારત પછી બીજા ક્રમે શ્રીલંકા છે. દર વર્ષ વિશ્વમાં આશરે ૮ લાખ જેટલા મોત આપદાતથી નીવડે છે, જે પૈકી ૧.૩૫ લાખ (આશરે ૧૭% મોત) ભારતમાંથી નોંધાય છે અને આપદાતનો પ્રયત્ન કરી બચી જનાર વ્યક્તિની સંખ્યા તો આથી ૨૫ ગણી વધુ હોવાની! ભારતમાં છેલ્લા ત્રીસ વર્ષમાં આપદાતના પ્રમાણમાં આશરે ૩૦% જેટલો વધારો નોંધાયો છે, જે ચિંતાજનક બાબત છે. વૈશ્વિક સ્તરે ૧૫થી ૨૪ વર્ષના યુવાનોમાં મૃત્યુના કારણોમાં આપદાત પ્રથમ કમાંકે છે. જ્યારે રોડ પર વાહનમાં થતો અક્સમાત દ્વિતીય કમાંકે, કે અક્સમાતે ઝેર કે અન્ય ઘાતક પદાર્થોના સેવનથી થતા મૃત્યુ તૃતીય કમાંકે તેમજ માર્પીટ કે હુમલાથી થતા મૃત્યુ ચોથા કમાંકે છે. કંઈક અંશે આ દરેક મૃત્યુના કારણોમાં યુવાનોની માનસિક પરિસ્થિતિ ભાગ ભજવતી હોય છે. જો લાગણીઓ તેમજ ગુસ્સાને

નિયંત્રિત કરવાની તાલીમ આપવામાં આવે તો તેને નિવારી શકાય છે.

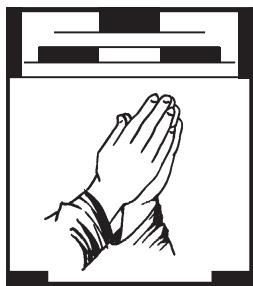
વિશ્વભરમાં આત્મહત્યાનું પ્રમાણ હાલ ચિંતાજનક સ્તરે છે. આપદાત પાછળ ઉમર, વ્યસન, બ્રાઉન સુગર, ડિપ્રેશન, માનસિક બીમારી, કૌટુંબિક કારણો, નાણાં ભીડ વગેરે કારણો મુખ્ય ભૂમિકા ભજવે છે.

એકાડી જીવન જીવનારામાં આપદાતનું પ્રમાણ વધારે જોવા મળે છે. જેને રોકવા તાત્કાલિક સારવાર, સાયુજ્યનું સ્થાપન, જીવનના મૂલ્યોનું જ્ઞાન, મિત્રતા કેળવવી, સલાહ કેન્દ્રો સ્થાપવા, હતાશા દૂર કરવી અને સહાયતા કરવા જેવા પગલાં લેવાય તો તેનું પ્રમાણ રોકી શકાય છે. કેટલીક વ્યક્તિઓનો મનોભાર વધી જતા, જિન્તા વધતા, આવેગ, સામાજિક કારણોને લીધે આપદાત કરવાનું પસંદ કરે છે. પણ જો તેની સમસ્યાનું યોગ્ય નિવારણ આવે તો તે વ્યક્તિ આપદાત કરવાના વિચારને મનમાંથી કાઢી શકે છે.

દરેક ઉમરની વ્યક્તિ માટે આખી દુનિયામાં મૃત્યુના સૌપ્રથમ વીસ કારણોમાંનું એક કારણ આપદાત છે. ગુજરાતમાં જ છેલ્લા ૧૦ વર્ષમાં આપદાતના પ્રમાણમાં ઉર ટકા જેટલો વધારો નોંધાયો છે. તાજેતરમાં જ ગુજરાત વિધાનસભામાં અપાયેલી માહિતી મુજબ, છેલ્લા ૨ વર્ષમાં સરેરાશ ૪૦,૦૦૮ આત્મહત્યા / અપમૃત્યુના કેસ નોંધાયા છે. રાજ્યમાં દૈનિક ૫૫ લોકો આત્મહત્યા કરી જીવન ટુંકાવે છે. જ્યારે વિશ્વમાં દર વર્ષે આશરે ૮ લાખ લોકો આત્મહત્યા કરે છે. એટલે કે દર ૪૦ સેકન્ડે વિશ્વમાં એક આપદાત થાય છે. ગંભીર એ છે કે એનાથી ૨૫ ગણા વધુ વ્યક્તિઓ આત્મહત્યાના પ્રયાસ કરે છે. વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થાને મતે તેમાંના ૧૭ ટકા જેટલા આપદાત ભારતમાં થાય છે.

હાકર્વે-ફાઈડમેન કહે છે, ‘પુરુષો માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે સારવાર લેવાનું ઓછું પસંદ કરે છે.’ સ્થીઓ જેવી સમસ્યા પુરુષોને નથી હોતી એમ નથી, પરંતુ આપદાતનું જોખમ વધે તે પ્રકારનો સ્ટ્રેસ કે માનસિક સમસ્યા પોતાને છે તેવું પારખવામાં પુરુષો ઉણા ઉત્તરતા હોય છે.’ પોતે તણાવ થાય તેવી સ્થિતિમાં

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં. - ૫૪ ઉપર)

ਮਨਜ਼

વિચારોની નકારાત્મકતા અને તેનું નિવારણ

પ્રા. સૂર્યકાંત ભટ્ટ

માનવ દેહમાં વિચારોનું સામ્રાજ્ય પ્રવર્તી રહ્યું છે. એક વૈજ્ઞાનિક અનાલિસીસ દર્શાવે છે તે મુજબ એક વ્યક્તિના મનમાં આખા હિવસ દરમિયાન અંદાજે છ હજાર જેટલા વિચારો આવે છે. આપણા વિચારો આપણા જીવનને વધારે પ્રભાવિત કરે છે. વિચારો ખાસ તો બે પ્રકારના હોય છે : પોઝિટિવ એટલે કે હકારાત્મક અને નેગેટિવ એટલે નકારાત્મક.

નકારાત્મક વિચારો આપણા મનમાં વધુ પડતા ઘૂમતા હોય તો આપણો અનેક રોગોના ભોગ બની જવા પામીએ છીએ. મનની વિકૃતિઓ અને તેના આધાત - પ્રત્યાધાત જીવલેણ પણ નીવડી શકે છે. નકારાત્મક વિચારો મનની શાંતિ, તનની તંદુરસ્તીને હણી લે છે. માનવ મનની પૂર્ણ પ્રસરતા, હકારાત્મકતા વડે તંદુરસ્ત રહી શકાય છે.

હાલમાં પ્રવર્તમાન કોરોનાકાળમાં અસંખ્યાત લોકો કોરોના અંગેના નકારાત્મક વિચારોમાં ડૂબી જઈ અસ્વસ્થતાને નોતરે છે. હોસ્પિટલમાં દાખલ થયેલા સંકષિતોને પણ નકારાત્મક વિચારો ભરડો લે છે. પરિવારજનો પાસે ન હોતાં, અતિ બેચેની અનુભવે છે. પરિણામે તેની અસરથી બી.પી., સુગરની વધઘટ થયા જ કરે છે. કોરોનાની રસી લેવી કે નહીં? તેની આડઅસર તો નહીં થાય ને? કોરોના નાબૂદી માટે ક્યા દેશી ઉપાય કરવા? આવા અનેક વિચારો હોમ કવોરન્ટાઇન થયેલાઓને પણ સત્તાવી રહ્યા છે. **જગતમાં તમામ સમસ્યાઓનો નિકાલ પણ થતો જ રહે છે.** માત્ર પ્રારંભ પર બેસી રહેવાને સ્થાને પુરુષાર્થ કરવો અતિ અગત્યતા ધરાવે છે. આપણા મનમાં સતત સુખદ દિશ્કોણ અપનાવવાની આવશ્યકતા છે. આપણે ખોટી પરેશાનીઓ, મનના વિચારો દ્વારા ઉભી કરી રહ્યા છીએ.

વિશ્વમાં સુવિષ્યાત ખ્રી અન્વેષક ઓસા જહોનસન પોતાની ચિંતાઓ અને દુવિધાઓને મનમાંથી હાંકી કાઢવા કેવા અને કેટલા પ્રયત્નો આદર્યા, તે તેણીએ પોતાના પુસ્તક “આઈ મેરીડ એડવેન્યર”માં દર્શાવ્યા છે.

જ્યોર્જ બર્નાર્ડ શો વાણવે છે કે સ્વસ્થ રહેવા માટે મગજમાંથી નષ્ટપ્રાય લાગણીઓને હાંકી કાઢી ગમતા કાર્યોમાં વ્યસ્ત રહો. હાર્વર્ડ યુનિવર્સિટીના પ્રોફેસર ડૉ. સીચાર્ડ સી. કેન્બોટ પોતાના પુસ્તક “વોટ મેન લીવ બાય”માં લખે છે કે ટ્રેનિંગ પાલ્સી, કુઝારી જેવા રોગો પ્રભળ આંશકાઓ, ભય, ચિંતા, હુવિધાથી જ સરજાય છે. માટે આવા દર્દીઓએ પસંદગીના

કાર્યોમાં વસ્ત રહેવું.

જહોન કાઉપર પોલિસે પોતાના પુસ્તક “દ આર્ટ ઓફ
ફરગેટિંગ દ અનપ્લેગમેન્ટ”માં જણાવ્યું છે કે જ્યારે મન કોઈ
સકારાત્મક સર્જનમાં વ્યસ્ત થઈ જાય છે ત્યારે તેને આંતરિક શાંતિ
મળે છે. તેના સર્વ જ્ઞાનતંત્રોને અસીમ આનંદ મળે છે. આજકાલ
“સાઇકોન્યુરોટિક” દર્દીઓને “ઓક્યુપેશનલ થેરાપી” અપાય છે,
જેમાં ગાર્ડનિંગ, ડાન્સિંગ, સ્વિમિંગ, ફિશિંગ આદિ સમાવિષ્ટ છે.

કોલબિયા યુનિવર્સિટીના રીન હર્બર્ટ ઇં. હોક્સે ચિંતાજનક પ્રશ્નો હલ કરવા ખાસ માર્ગ દર્શાવીને વર્ણવિત જગ્યાવ્ય છે કે ચિંતાતરોએ પોતાની ચિંતાના પ્રશ્નો લખી લેવા.

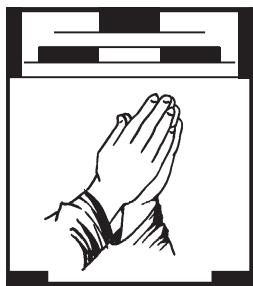
(१) हुं शानी विंता कुं हुं? (२) एने माटे हुं शुं करी
शुं? (३) क्यो मार्ग अपनाववो, तेनो केवी रीते निर्झय करवो.
(४) ए निर्झयोने अमलमां भक्तवानं नक्की करुं.

આજકાલ આત્મહત્યાના કેસો દિન પ્રતિદિન વધતા જ જાય છે. પાણીમાં ઝંપલવાવીને, ગળે ફાંસો ખાઈને, જાતે સેળગી જઈને, છઢા-સાતમા માળેથી કૂદકો મારીને વ્યક્તિ પોતાના જીવનનો અંત આણે છે તે મનની નકારાત્મક પરિસ્થિતિનું પરિણામ છે. ચિંતા, નિરાશાનું પરિણામ છે. આવી ચિંતાઓ કોઈ પાસે વ્યક્ત કરી આશાસન મેળવે તે હુંમેશાં આત્મહત્યાના વિચારોથી બચી જવા પામે છે.

મનોચિકિત્સકો, ઘેલછા કે ગાંડપણ ભરેલા માણસોને સ્વસ્થ બનાવે છે. કોઈ વ્યક્તિ સંત મહાત્માના દર્શન કરવા જાય અને પોતાની વ્યથા રજૂ કરે તો પણ સંત-મહાત્માઓ તેમને દસ્તાવેજ કરી શકતા નથી. એવા નકારાત્મકતાભર્યા વિચારોવાળાઓની નકારાત્મકતા સંતો મહાત્માઓ, વિદ્વાનો અચ્યક દર કરી શકે છે.

કોઈપણ સંપ્રદાયમાં ભગવાન પર ભરોસો રાખનાર ભક્ત મંદિરમાં જઈને પોતાના ઈષ્ટદેવને પ્રાર્થના કરીને સ્વસ્થ થઈ શકે છે. ધરમાં રહીને ભજન-કીર્તન, માળા-જાપ વિશ્વાસપૂર્વક કરનાર પણ સ્વસ્થ બનવાના આજે તો અનેક દાખલા છે. કોરોના સંકભિતો ભગવાનનો માત્ર સતત નામ-જપ કરી સ્વસ્થ થયાના સમાચારો વર્તમાન પત્રોમાં વાંચ્યાના મળે છે.

“સાહનંદ”, એથે, લીમડા હેઠ,
શ્રી સ્વામિનારાયણ વિદ્યાલય રોડ, સંસ્કાર નગર,
મુજફ્ત, ૫૭૪-૩૧૦ ૦૦૧. મો. ૮૮૨૪૨ ૩૪૩૪૬

સ્વાસ્થ્ય

મને વારંવાર માથાનો દુઃખાવો (માઇગ્રેન) થાય છે (ભાગ-૨)

ડૉ. મિલિનાલ ગઢા
(સિનિયર
મનોચિકિત્સક)

ડૉ. ઈશા ગઢા (ગડા)
(બાળકો તથા પુણ્યવય માટેના
મનોચિકિત્સક)

આગળના લેખ (ભાગ-૧)માં આપણે જ્ઞાન્યું કે ૪૮ વર્ષના દર્દીને છેલ્લા પાંચેક વર્ષથી માથાનો દુઃખાવો થતો હતો. શરૂ શરૂમાં માથાના દુઃખાવામાં વધું થતી હતી. પરંતુ દોઢેક વર્ષથી દુઃખાવો સતત રહેતો હતો. જેને લિખે દર્દી ઓફિસમાં અનિયમિતપણે જતો હતો. આથી આર્થિક સમસ્યાઓ ઊભી થઈ હતી.

એમ.ડી. (ફિઝિશિયન), ન્યુરોલોજિસ્ટોનો અભિપ્રાય લીધો. હોસ્પિટલમાં દાખલ થઈ બધી તપાસ કરાવી. બધું જ નોર્મલ આવ્યું.

લેખકનો અભિપ્રાય લીધો. મનની વૈજ્ઞાનિક તપાસ (M.S.E.) કરી નિદાન કર્યું. મનોચિકિત્સા (દવાઓ, કાઉન્સેલિંગ, બિહેવિયર થેરાપી, સી.બી.ડી.) કરી. થોડા સમયમાં માથાનો દુઃખાવો નાખૂં થયો.

આ લેખમાં દર્દીની માનસિક વૈજ્ઞાનિક તપાસ વિશે જાણકારી મેળવીએ.

- ફેબ્રિલી ડોક્ટરો પાસે આવતા માથાના દુઃખાવાના દર્દીઓ :**

સંશોધન દ્વારા સાબિત થયેલ છે કે ફેબ્રિલી ડોક્ટરો પાસે આવતા બધા દર્દીઓમાં માથાના દુઃખાવાની ફરિયાદ પ્રથમ પાંચ ફરિયાદોમાંની એક ફરિયાદ છે. સ્ત્રીઓમાં માથાના દુઃખાવાની ફરિયાદ પુરુષો કરતાં વધારે જોવા મળે છે.

- શું માથાનો દુઃખાવો બીમારીનું નિદાન છે?**

માથાનો દુઃખાવો થવો એ ફરિયાદ (Symptom) છે. જે દર્દી કરે છે એ બીમારીનું નિદાન નથી. વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા (WHO)ના આંતરરાષ્ટ્રીય વૈદ્યકીય વર્ગીકરણ પુસ્તક (ICD-10)માં માથાનો દુઃખાવો, એ બીમારી નથી પણ લક્ષણ છે. જેમ તાવ આવવો એ બીમારી નથી પરંતુ બીમારીનું લક્ષણ છે. માથાનો દુઃખાવો થનાર દર્દીને મૂળમાં શું બીમારી છે એનું નિદાન કરવું અગત્યનું છે. જેથી યોગ્ય સારવાર થઈ શકે. જેવી રીતે તાવની ફરિયાદમાં મૂળ બીમારીની (ટી.બી., ન્યુમોનિયા, ફલુ, પેશાબમાં રસી વગેરે) સારવાર કરવાથી તાવ દૂર થાય છે તેવી જ રીતે માથાના દુઃખાવામાં મૂળ બીમારીની

સારવાર કરવાથી માથાનો દુઃખાવો દૂર થાય છે (લેખ ભાગ-૧ માં તપનનો કિસ્સો).

- નિદાન :**

માથાનો દુઃખાવો કેટલા સમયથી છે તથા માથાના દુઃખાવાની માત્રા કેટલી છે એ પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે વર્ગીકરણ નિદાન માટે મદદ કરે છે :

- તાજેતરનો / ટૂંકા સમયનો માથાનો દુઃખાવો (Acute Headache) :**

એક મહિનાથી ઓછા સમયથી થતો માથાનો દુઃખાવો તાજેતરના માથાના દુઃખાવા (Acute Headache) માં વર્ગીકરણ કરાય છે. જીવનમાં પહેલા ક્યારેય માથાનો દુઃખાવો ન થયો હોય તથા દુઃખાવો એક મહિનાથી ઓછા સમયનો હોય તે તાજેતરનો માથાનો દુઃખાવો ગણાય છે.

આવા કિસ્સા માટે મોટેબાગે શારીરિક બીમારીનું નિદાન થાય છે. ન્યુરોલોજિકલ વૈદ્યકીય તપાસ તથા સી.ટી. સ્કેન, એમ.આર.આઈ. સ્કેન, ઈ.ઈ.જી. વગેરે તપાસ અગત્યની છે.

નિદાન પ્રમાણે શારીરિક સારવાર મહત્વની છે.

- વચ્ચેના સમયનો માથાનો દુઃખાવો (Sub Acute Headache) :**

એક મહિનાથી વધારે પરંતુ છ મહિનાથી ઓછા સમયના માથાના દુઃખાવાનું વર્ગીકરણ આ વર્ગમાં થાય છે. જેમ માથાના દુઃખાવાનો સમય વધારે (મહિનાઓમાં) તેમ શારીરિક બીમારીઓની સંભાવના ઘટતી જાય છે. આ વર્ગના દર્દીઓમાં શારીરિક કારણોની જોડે મનની તપાસ (વિચારો, લાગણીઓ, વર્તિશુંક વગેરેની) કરવી ખૂબ જ જરૂરી છે.

સારવાર તેનાં પ્રકાર પ્રમાણે થઈ શકે અને દર્દીને જલ્દીથી રાહત મળે.

- લાંબા સમયનો / વારંવાર થતો માથાનો દુઃખાવો (Chronic / Frequent Headache) :**

છ મહિનાથી વધારે સમયથી થતાં માથાના દુઃખાવાને લાંબા

સમયના (Chronic Headache) માથાના દુઃખાવામાં વર્ગીકરણ કરાય છે.

થોડા સમય માટે માથાનો દુઃખાવો થાય, પછી મટી જાય, ફરી માથાનો દુઃખાવો થાય અને મટી જાય એવા માથાના દુઃખાવાનું વર્ગીકરણ વારંવાર માથાના દુઃખાવામાં કરાય છે.

આ બંને પ્રકારના માથાના દુઃખાવા માટે મનની ઐઝાનિક તપાસ (જે નીચે આપેલ છે) કરાવવી જ જોઈએ.

આ બંને પ્રકારના માથાના દુઃખાવા માટે અસ્વસ્થ મન કારણ હોય છે. શારીરિક તથા ન્યુરોલોજિકલ તપાસ આ કિસ્સાઓમાં નોર્મલ આવે છે (તપનનો કિસ્સો ભાગ-૧ માં).

● સંશોધનનું સર્વેક્ષણ :

માથાના દુઃખાવાના બધા દર્દીઓનું ન્યુરોલોજિસ્ટે સર્વેક્ષણ કર્યું હતું. જે મુજબ માથાના દુઃખાવાના ૫ દર્દીઓમાંથી ૪ દર્દીઓ (૮૦%) લાંબા સમયના / વારંવાર થતા માથાના દુઃખાવાના હતા.

● મનની તપાસ :

માથાના દુઃખાવાના દર્દીઓમાં નીચેની બે પદ્ધતિઓ દ્વારા મનની તપાસ કરવામાં આવે છે :

૧. માનસિક તપાસ (Mental Status Examination)
૨. માથાના દુઃખાવાની વૈજ્ઞાનિક નોંધ (Scientific Headache Diary)

(અ) માનસિક તપાસ (Mental Status Examination - M.S.E.)

મનોચિકિત્સક મનોઐઝાનિક પદ્ધતિથી દર્દીના મનની તપાસ કરે છે જેને Mental Status Examination કહેવાય છે. જેમાં (૧) દર્દીનો સહકાર તથા વર્તણુંક, વાતચીતની પદ્ધતિ, (૨) મુડ, (૩) વિચારો તથા વિચારોનો વિષય, (૪) ભ્રમણાઓ, (૫) ગ્રહણ શક્તિ, (૬) યાદ શક્તિ, (૭) સામાન્ય જ્ઞાન, (૮) વ્યક્તિ બીમાર છે કે નહીં – મુદ્દાઓ આવરી લેવાય છે.

નજીકના કુટુંબીજનો પાસેથી દર્દી વિશેની જરૂરી ઉપયોગી માહિતી મનોચિકિત્સક મેળવે છે. દર્દીનો સ્વભાવ, વલણ વગેરે વિશે માહિતી મેળવાય છે.

ઉપરોક્ત મુદ્દાઓ પરથી માનસિક નિદાન કરાય છે.

(બ) વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી માથાના દુઃખાવાની નોંધ (Scientific Headache Diary) :

મનોચિકિત્સક દર્દીને માથાના દુઃખાવાની પદ્ધતિસરની નોંધ ડાયરીમાં રાખવાનું સમજાવે છે. દર્દીએ જાતે નિખાલસપણે નોંધ

રાખવી જરૂરી છે. નજીકના કુટુંબીજનો પણ આ પ્રકારની નોંધ રાખે છે.

આ નોંધમાં નીચેના મુદ્દાઓ આવરી લેવાય છે :

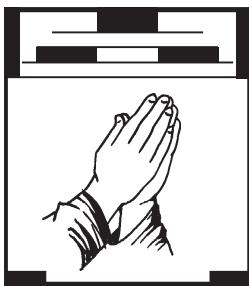
૧. દુઃખાવો શરૂ થાય ત્યારનો સમય (સવાર, બપોર, સાંજ) તથા દિવસ.
 ૨. દુઃખાવો માથાના કયા ભાગથી શરૂ થયો અને બીજા કયા કયા ભાગમાં પ્રસર્યો?
 ૩. માથાના દુઃખાવા સિવાયના બીજા લક્ષણો કયા છે? (ઉબકા આવવા, ઉલટી થવી, ચક્કર આવવા, અંધારા આવવા વગેરે.)
 ૪. માથાના દુઃખાવાની તીવ્રતા કેટલી હતી?
 ૫. માથાનો દુઃખાવો કેટલા સમય સુધી રહ્યો?
 ૬. શું કરવાથી માથાનો દુઃખાવો ઓછો થાય છે?
 ૭. માથાનો દુઃખાવો કયા સ્થળે શરૂ થાય છે? (ઘર, ઓફિસ, બજાર, મુસાફરી કરતી વખતે વગેરે.)
 ૮. માથાનો દુઃખાવો શરૂ થયો ત્યારે દર્દી કઈ પ્રવૃત્તિ કરતો હતો?
 ૯. માથાનો દુઃખાવો શરૂ થયો ત્યારે આજુબાજુમાં કઈ ઓળખીતી વ્યક્તિઓ હાજર હતી?
 ૧૦. માથાનો દુઃખાવો શરૂ થયો એ પહેલાની મનની સ્થિતિ કઈ હતી? મન કયા કારણથી અસ્વસ્થ હતું? (કામનો બોજો, નિરાશા, હતાશાની લાગણી, અપેક્ષિત પરિણામ ન મળવું, અંગત સ્વજન જોડે અણબનાવ, સ્વજનની બીમારી વગેરે)
- આ નોંધથી જ્ઞાનવા મળે છે કે માથાનો દુઃખાવો કયારે થાય છે, દુઃખાવાની તીવ્રતા કેટલી હોય છે, રાહત શાનાથી મળે છે તથા મન કયા કારણથી અસ્વસ્થ થયેલ છે. આ માહિતી સારવારમાં કાઉન્સેલિંગમાં અગત્યની છે.

● સારાંશ :

માથાના દુઃખાવાની ફરિયાદ કરનાર દર્દીમાં – (૧) લક્ષણોની ઊંડાણમાં માહિતી, (૨) શારીરિક તપાસ, (૩) માનસિક (મનની) તપાસ તથા (૪) માથાના દુઃખાવાની વૈજ્ઞાનિક નોંધ પરથી યોગ્ય નિદાન કરી શકાય છે. નિદાન પ્રમાણે શારીરિક અને માનસિક પરિબળોને આવરી લઈને સારવાર કરાય છે. જેથી અપેક્ષિત પરિણામ સમયસર મળે. (ભાગ-૧ માં તપનનો કેસ).

(કમશા:)

ધર્મ આપણાથી થતો નથી, કરતા નથી,
કુટુંબને ધર્મ ગમતો નથી?

પ્રસંગ કથા

ચમકતા સિતારા

નટવર આહિલપરા

એસ.એસ.સી.માં ભણતા ચિરાગનું ઘર કોઈ અમીરના બાથરૂમ જેવું. તે નાનો હતો ને તેના પિતા ગુજરી ગયેલા. ચિરાગની માતાએ નાના-મોટા કામ કરીને તેને ભજાવેલો. ચિરાગ બોર્ડની પરીક્ષામાં ચમકેલો. બાણું ટકા મેળવીને બોર્ડમાં ચમકેલી મધ્યરીના પિતા રીક્ષા ચલાવે છે. મનીષાનો ઉત્સાર કેવો? પિતાનો કરિયાણાનો ધૂંધો ચાલતો નથી, છતાં પાંચમા-સાતમાના વિદ્યાર્થીને ભજાવીને ઘરમાં મદદરૂપ થાય છે, ને પોતે ભજતી જાય છે.

જેને ભજવું જ છે, તેને પહાડ જેવડો પહાડેય નડતો નથી. દર વર્ષે મારી પાસે હજારથી પણ વધુ વિદ્યાર્થી ભજો છે. હું તેમની પાસેથી ઘણું શીખું છું.

આજે મને બે પત્રો મળ્યા. તેમાં રાજકોટ જિલ્લાના જસદાણ તાલુકાના અમરાપુર ગામની બહુ જ લાગણીશીલ વિદ્યાર્થીની કુમારી કુમારખાણિયા ભાનુ ગજુભાઈનો પત્ર છે. ભાનુ લખે છે:

‘પૂજ્ય ગુરુજી, મારા ગુરુમાતા, મારા નૃષેય ભાઈઓ.... આપ બધા ખૂબ જ મજામાં હશો અને હરહંમેશ આપનું જીવન આનંદદાયક, શાંતિપૂર્ણ વીતે એવી પરમપિતા પરમાત્માને મારી પ્રાર્થના. હું તેમજ મારા સ્વજનનો બધા મજામાં છીએ.

ગુરુજી, કદાચ બની શકે કે, આપ મને ન પણ ઓળખતા છો, તો થોડો મારો પરિચય આપું તો, હું કુમારખાણિયા ભાનુ, જે ગયા વર્ષે આપની પાસે ધોરણ-૧૨ આર્ટસમાં ભજતી. એકવાર એવું બનેલું કે, આપે મને ગુજરાતી વિષયમાં સ્વઅધ્યયન વિભાગમાંથી પાઠ લેવા કહેલું. હું પાઠ લેવા માટે જેભી થયેલી અને થોડીવાર પછી મને ચક્કર આવતાં બહાર લોબીમાં પડી ગઈ હતી. સાહેબ, તમે મને કહેલું કે ભાનુ, તું બરાબર જમતી નથી. જમવાનું બરાબર રાખ. તારું શરીર તો જો, સાઈકડાં જેવું લાગે છે. મેં આપને નૂતન વધીભિનંદન પાઠવતો પત્ર લખેલો. જેનો જવાબ મળતાં મુશ્ખી થયેલી.

ગુરુજી, બારમા ધોરણની વિદાય સમયે હું રડી પડેલી અને આપે મારે માથે હાથ મૂકી કહેલું કે, ‘બેટા, અમે તમારા ધેર, ગામડે ચોક્કસ આવીશું.’ તો એ સમય ક્યારે આવશે? ગુરુજી, હવે આપને ચોક્કસ મારી સ્મૃતિ તાજી થઈ હશે અને જ્યાં સુધી મને જ્યાલ છે ત્યાં સુધી તમે તમારા કોઈ જ વિદ્યાર્થીને ભૂલતા

નથી.

ગુરુજી, આપના દર્શનની તીવ્ર ઈચ્છા છે. ઈશરને પ્રાર્થના, કે આ મારી ઈચ્છા જરૂર પૂરી થાય. ગુરુજી, આપની ગાયેલી કવિતાઓ, પ્રાર્થના-ગીતો, ગજલો બધું અત્યારે ખૂબ જ યાદ આવે છે અને એક પ્રાર્થના કે ગમે તે સ્વરૂપે, ગમે ત્યાં નિરાજે પણુ મારા વંદન... એ હું અવારનવાર ગાઈને મનને મનાવું છું. બાકી આપના જેવા ગુરુ તો કોઈ મારાં જેવા નસીબદારને જ મળે.

ગુરુજી, હું પરમાત્માને પ્રાર્થના કરું છું કે હંમેશાં તમે જ મારાં ગુરુ બની રહો. મારા જ કેમ, બધાને તમારા જેવા લાગણીશીલ, પવિત્ર હંદ્યના અને ઉચ્ચ જીવન જીવનારા એવા જ ગુરુઓ મળે.

ગુરુજી, મારે કઈ રીતનું જીવન જીવનું જોઈએ? જીવનના કચા દયોયો હોવાં જોઈએ? મારાં જીવનના કેવા નિયમો હોવા જોઈએ? હું મારા સ્વજનો માટે તથા સમાજ માટે કઈ રીતે ઉપયોગી નીવડી શકું? વ્યવસ્થિત જીવન કઈ રીતે જીવી શકાય? મને આશા છે કે, આ બધા પ્રશ્નોના જવાબ વળતા પત્રમાં ચોક્કસ આપશો. મારી એક ઈચ્છા છે કે, હું ખૂબ સરસ જીવન જીવું અને હા, હું ખૂબ જ આગસું બની ગઈ છું, તેમજ વહેલી જેઠી નથી શકતી. જેઠવા માટે મેં ખૂબ જ પ્રયત્નો કરેલા છે છતાં...

લિ. આપની વિદ્યાર્થીની
કુમારખાણિયા ભાનુબેન જી.

ખરેખર, જેમ નાના બાળકો કોરી પારી જેવા હોય છે, તેમાં જેવું લખો, તેવું તેના માનસપટ ઉપર છપાય. એ તો નાનાં છોડ, જેમ વાળો તેમ વળે. વિદ્યાર્થીઓનું પણ એવું જ.

બીજો પત્ર મનોજનો છે. કેવા લાગણીભાવ તેણે પ્રગટ કર્યો છે. મનોજ લખે છે :

‘પૂજ્ય સાહેબ,

પત્ર લખનાર તમારા શિષ્ય મનોજનાં પ્રણામ. તમે ખૂબ જ મજામાં હશો. તથિયત પણ ચોક્કસ સારી થઈ હશે અને

વિશેષ તો તમે મને ટી.વી. પર ચોક્કસ જોયો જ હશે.

રાજ્યપતિ સાથે શી વાત કરી, તે જાણવા આપ આતુર હશે જ.

President : In which faculty have you got success?

I replied : In 12th Commerce.

ત્યારબાદ તેમણે મને એક ગોલ્ડમેડલ ગળામાં પહેરાવ્યો. સન્માનપત્ર તેમજ તેમના ગ્રાન્ડ પુસ્તકો આપ્યા. રાજ્યપતિના હસ્તે સન્માન થતાં હું ખૂબ જ ખુશ થયો છું. પણ તેનો શ્રેય આપ વંદનીય ગુરુજીને મળે છે. તમે પિતા જેવો સ્નેહ, પ્રેરણા, પ્રોત્સાહન અને માર્ગદર્શન આપ્યું. તેના કારણે જ આજે હું અહીં સુધી પહોંચી શક્યો છું.'

લાગડી નીતરતી કેવી સરસ અભિવ્યક્તિ?

ભાનુ, મનોજ, સ્વાતિ, આરતી, મનન, ચિંતન, હીરેન – કેટલાને યાદ કરું?

૧૦ સપ્ટેમ્બર : વિશ્વ આપધાત નિવારણ દિન

(અનુસંધાન : પાના નં. – ૪૯ ઉપરથી ચાલુ)

છે તેનો ખ્યાલ ન આવે ત્યાં સુધી વ્યક્તિને એ પણ નથી સૂજાતું કે તેની સારવાર કરાવી શકાય છે. અન્ય જોખમી પરિબળો કૌટુંબિક કે વ્યવસાયને લગતા હોઈ શકે છે. આર્થિક મંદીના કારણે બેરોજગારી વધે ત્યારે આત્મહત્યા પણ વધે તેવું જોવા મળ્યું છે. મોટાભાગના કિસ્સામાં એવું જોવા મળતું હોય છે કે આપધાતનો પ્રયત્ન કરનાર કે આપધાત વડે મૃત્યુને બેટનાર વ્યક્તિ ખરેખર આપધાત કરવા ઈચ્છતી નથી હોતી પરંતુ કોઈ પોતાની નિરાશા ઓળખી પોતાના પ્રશ્નોમાં દરમયાનગીરી કરે તેમ ઈચ્છતી હોય છે. આવા સમયે જો નજીકના સ્નેહીઓ કે મિત્રો મદદરૂપ બને તો આપધાતના ઘણા કિસ્સાઓ નિવારી શકાય તેમ છે. ઘણી વખત સ્નેહીજન કે મિત્ર આપધાતની વાત કે પોતાના વિચાર જાહેર કરે ત્યારે શું કરવું - કેવો પ્રતિભાવ આપવો એ આપણે સમજ શકતા નથી કે પોતા પાસે જે તે વ્યક્તિના પ્રશ્નોના જવાબો નહીં હોય તેમ માની પ્રતિભાવો આપવાનું રાળે છે. પરંતુ આવા સમયે માત્ર તેને સમય આપીને સાંભળવાથી, પોતાના નિર્ણયો તેના પર થોપી ના બેસાડવાથી પણ આપણે તેને મદદરૂપ થઈ શકીએ છીએ. નેશનલ મેન્ટલ હેલ્થ સર્વેના અંકડા મુજબ, ભારતમાં દર ૨૦માંથી ૧ વ્યક્તિ ડિપ્રેશનનો શિકાર છે. એમાં પણ ૧૫થી ૪૮ વર્ષની વયજૂથ વચ્ચેના ૨,૫૮,૦૦૦ લોકોએ ૨૦૧૨માં આપધાત કર્યો હતો. આપધાતના દરેક પ્રયત્નને ગંભીરતાથી લેવો જોઈએ. તેવી વ્યક્તિ સાથે વાત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેને પ્રતિતિ થવી જોઈએ કે તમને તેની મુશ્કેલીઓ હલ કરવામાં પૂરતો રસ

હમણાં થોડા સમય પહેલાં વહેલી સવારે સાડા પાંચ વાગે વીસ વર્ષ પહેલા મારી પાસે ભાગેલા વિદ્યાર્થી યોગેશનો અમેરિકાથી ફોન આવ્યો. અમે બંનેએ ભૂતકાળના સોનેરી સંસ્મરણો તાજા કર્યા. યોગેશ ભાખરી-શાક બનાવે. બેય મળીને દસ-બાર ભાખરી અને તપેલી ભરીને તૈયાર કરેલું શાક ખાઈ જતા. યોગેશ ચિત્રો બહુ સારા બનાવે ને તેની કાફ્ટ્સ કલાકારી પણ એવી. મારા બાળકોને તેણે નાના ભાઈઓની જેમ સાચવેલા. લગભગ અડવો કલાક ફોન ઉપર વાત કરી અને તેના બાળકોએ તો મને ફોન ઉપર નમસ્તે કર્યા.

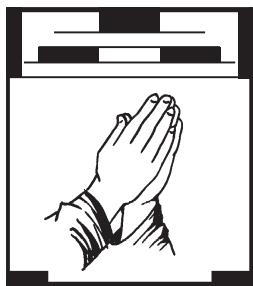
સારા સંકાર, શિક્ષણ, પ્રેમ, લાગણીની અનુભૂતિથી ઉજ્જવળ ઘડતર થાય જ ને?

'શ્રી પવનતનય' – ૩, વિમલ નગર,
ચુનિવર્સિટી રોડ, રાજકોટ-૩૬૦ ૦૦૪.
ફોન : (૦૨૮૧) ૨૫૬૧૦૦૫૧ મો. ૮૮૭૪૦ ૦૬૦૪૨

છે. વ્યક્તિને એકલા ના મૂકો. સતત તેની સાથે રહો. તે કઈ રીતે આત્મહત્યાનો પ્રયત્ન કરવાનું વિચારે છે તે જાણવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેને દપકો આપવાનો, શિખામણ આપવાનો કે ગુસ્સે થવાનો આ યોગ્ય સમય નથી. તે આત્મહત્યા નહીં કરી શકે, ખાલી ધમકી આપે છે. આત્મહત્યાની વાતો કરવી સહેલી છે પરંતુ વાસ્તવમાં તેનો અમલ અધરો છે વગેરે કહી તેને પડકારો નહીં. જો વ્યક્તિ ખાતરી આપે કે તે હવે આત્મહત્યા નહીં કરે અને યોગ્ય સારવાર વિના પરિસ્થિતિનું નિરાકરણ આવી ગયું છે તો તેમ માની લેશો નહીં. આપધાતના વિચારો કે પ્રયત્ન કરતી વ્યક્તિ આ કૃત્ય માનસિક અસ્વસ્થતા કે બીમારી હેઠળ કરેલ હોય તેવી પૂરી સંભાવના છે. આથી આ દરેક વ્યક્તિની મનોચિકિત્સક પાસે પણ તપાસ કરાવવી જરૂરી છે. આથી સંબંધિત માનસિક રોગની સારવાર કરી શકાય અને વધુ આપધાતના પ્રયત્નો ટાળી શકાય. ટેકનોલોજીના કારણે પણ વિકલ્પો મળી રહ્યા છે. દરેક વ્યક્તિ બીજા સમક્ષ પોતાનું દિલ હળવું કરવા તૈયાર હોતી નથી. હેલ્પલાઇન પર ફોન પણ કરવાની તૈયારી નથી હોતી. પરંતુ યેટબોટ્સ જેવી આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સની ટેકનોલોજી વ્યક્તિને વાતચીત કરવા પ્રેરી શકે છે. પોતાના વિશે કશુંક ધારી લેવામાં આવશે તેવા ભય વિના વ્યક્તિ પોતાનું દિલ ખોલી શકે છે.

એક વાત નક્કી છે કે, હજુ પણ ઘણા ઘણા પ્રયાસો કરવા જરૂરી છે. સંદર્ભ : વીકિપોડિયા, વિવિધ અખબારી અહેવાલો, વિવિધ લેખકોના બ્લોગ અને લેખ આધ્યારીત માહિતી

"પરમેશ્વરી", પ્લોટ નંબર ૧૬૫, હોસ્પિટલ રોડ,
વિજયનગર એરિયા, મુજફાની, કશ્મેરી-૩૬૦ ૦૦૧.
મો. ૮૮૨૮૦ ૭૭૨૬૪

પ્રસંગ કથા

મા ના ફોટાનું એડિટિંગ

ડૉ. એમ.પી. કાકડિયા

સવજુ અને જીવતી મજૂરી કરી ગુજરાન ચલાવે. બાપદાદા વખતનું ખોરડું. માથે નળિયા, માટીની દીવાલો, ગારનું લીપણ. સવજુ ટિફિન લઈ કર્મે નીકળી જાય. જીવતી પાંચ-સાત કર્મે ચડે. એવામાં જીવતીને સારા દિવસો રહ્યા. જે દિને દીકરાને જન્મ આયો. બંને રાજીના રેડ. જીવતીએ પતિને કહ્યું કે, આપણે ભલે મજૂરી કરીએ, પણ દીકરાને તો ભજાવી ગણાવી મોટો સા'બ બનાવવો છે. નામ રાખ્યું ભાનુ પણ બોલાવે તો ભનિયો કહીને. ભનિયો ભણવામાં હોશિયાર. કોલેજ પૂરી કરી માસ્તરનું પણ ભડી આયો. એ એટલો ભાગ્યશાળી નીકળ્યો કે નોકરી અને છોકરી સાથે મળ્યા. સવજુએ ઉધીના ઉધારી કરી લગ્ન કરાવ્યા. સવજુ અને જીવતી ખુશ. એક દિવસ નવરાશ મળ્યે, સવજુ જીવતી પાસે બેસી બોલ્યો : ‘સાંભળે છે? જો જે ભનિયો એનો પહેલો પગાર મારા હાથમાં મૂક્ષો એટલે પહેલા તો તારા માટે નવો સાડલો લઈ દઈશ.’ જીવતીને ગમ્યું અને ઉમેર્યું, ‘મારી એકલા માટે નહીં, તમેય એકાદ જોડી કપડા લઈ લેજો.’ સવજુને તો પગારના પૈસા બચાવવા હતા એટલે બોલ્યો, ‘શેઠ બે જોડી જૂના કપડાં આય્યા છે. એટલે મારે નથી લેવા. તારા સાડલા સાવ જળી ગયા છે. થીગડાં મારીને ક્યાં સુધી ચલાવીશ?’ પતિ-પત્ની હરખથી આવનારા સુખી દિવસની કલ્યાનામાં રાયે. સવજુના હાથમાં પહેલો પગાર આવે એ પહેલા તો વહુના કહેવાથી પોણ વિસ્તારમાં ફ્લેટ ભાડે રહેવા ચાલ્યા ગયા. સુખી ઘરની વહુને આવું ધૂળિયું મકાન ફાયું નહીં. મોટું મન રાખી ભનિયાને ફ્લેટે રહેવા જવા સંમતિ આપી.

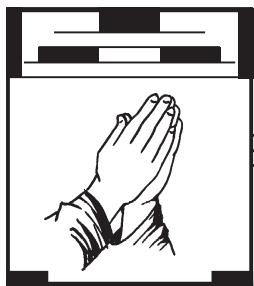
દીકરો ગયો તે ગયો. પહેલો પગાર મળવાની આશા ઠગારી નીવડી. બીજા પાંચ-સાત પગાર પણ આય્યા. તોય સવજુના હાથમાં એકેય કાવડિયું આવ્યું નહીં. મળવાના બહાને સવજુ ભનિયાના ફ્લેટે ગયો. વાતવાતમાં પૈસાનું પૂછી લીધું. ભનિયા પાસે જવાબ તેયાર : ‘બાપુ! એવું છે ને કે અમે નવો ફ્લેટ બુક કરાવ્યો છે. એટલે ઓનના પૈસા અપાઈ જાય પછી કાંઈક કરીશ.’ સવજુ સમજ ગયો કે દીકરા પાસે કાંઈ આશા રાખવી નકામી. નિરાશ થઈ ઘેર આય્યો. જીવતીને બધી વાત કરી. પેટે પાટા બાંધી ભણાવ્યો, નોકરીએ ચડાવ્યો અને મા-ભાપને ભૂલી ગયો. જીવતી આટલું વિચાર્યે આધાતમાં સરી પડી. સવજુ લમણે હાથ દઈ દીવાલના ટેકે, તો જીવતી પગ પાસે બેસી, જાતને કોસવા માંડી. ‘હાલો, જેવા આપણા ભાગ્ય!’ કહી જીવતી ખાવાનું બનાવવા ઊભી થઈ. આંખે અંધારા આય્યા. ચક્કર આવવા લાગ્યા અને ધડ દઈને ઉંબરા

ઉપર પડી. માથામાંથી લોહીની ધાર. સવજુએ તરત રીક્ષા બોલાવી, દવાખાના ભેગી કરી. પણ તેકટરે હાથ બંખેરી નાખ્યા. જીવતી સવજુનો સાથ છોડી મોટે ગામતરે નીકળી ગઈ.

બા ગુજરી ગયાના સમાચાર મળતા દીકરો-વહુ આવી ગયા. અંતિમ સંસ્કાર થયો. સાંજે સગાવહાલાં બેસવા આવ્યા. બેસણાનો દિવસ નક્કી થયો. બાપ-દીકરો એકલા પડ્યા એટલે ભનિયાએ કહ્યું, ‘બાપુ! મારા બાનો ફોટો હશે?’ ‘હા, છે ને! પણ મજૂરીએ ગયા હતા તંઈનો છે. સાડલાનો કાંઈ ધડો નથી.’ ‘બાપુ! કાંઈ વાંધો નઈ. મને આપો એટલે મોટો કરાવી આવું.’ સવજુએ લોખંડની ટ્રેકમાંથી ફોટો શોધી ભનિયાને આય્યો. ભનિયો તેને સુદ્ધિયોવાળાને આપી આય્યો. બીજા દિવસે કાગળમાં વીંટાળી બાનો મોટો ફોટો આવી ગયો. સવજુને થયું, લાવ જોઉં તો ખરો કે ફોટો કેવો બન્યો છે! ફોટા ઉપરના કાગળને ફાડી નાખ્યો. જીવતીનો મોટો કરેલો ફોટો જોતાં સવજુ હેબતાઈ ગયો. ગુસ્સો ચડ્યો અને ફોટાનો એવો તો ધા કર્યો કે કાચ તૂટી ગયો, ફેમ મરડાઈ ગઈ. ફોટામાં કરચલી પડી. આ જોઈ ભનિયો બોલ્યો, ‘બાપુ, તમે આ શું કર્યું? આ ફોટાને તો કાલે બેસણામાં મૂકવાનો હતો ને તમે તોડી નાખ્યું.’ સવજુ ભનિયા ઉપર રાતોપીઠો થઈ ગયો. નો'તું બોલવું તોય બોલાઈ ગયું, ‘ભનિયા! મેં તને તારી બા નો ફોટો આય્યો હતો એ આવો હતો? એમાં તો સાડલો કપાળ સુધી હેઠે હતો. માથાના ભાગે જળી ગયેલા સાડલા ઉપર થીગહું માર્યું હતું. આ બધું કર્યાં?’ ભનિયાએ ખુલાસો કર્યો : ‘બાપુ! મારી બાના જૂના ફોટાનું એડિટિંગ કરી જૂના દેખાતા સાડલાને કલરફૂલ કર્યો અને માથાના ભાગે દેખાતા થીગડાંને કાઢી નાખ્યું.’ દીકરાનો જવાબ સાંભળી સવજુ ઉકળી ઉઠ્યો. ‘આવો ફોટો બેસણામાં મૂકવાનો નથી. તારી બા જીવતી હતી ત્યાં લગણ એક નવો સાડલો લઈ દેવાનું કર્યારેય યાદ ન આવ્યું અને મરી ત્યારે કલરફૂલ સાડલો અને થીગડાં ઢાંકવા નીકળ્યો!’ ભનિયો સાંભળતો જ રહી ગયો. તેની પાસે કોઈ જવાબ નહોતો.

પાછલી ઉંમરે મા-ભાપને દીકરાની આશ હોય. દીકરો સારી રીતે સાચવશે એવો ભરોસો હોય. પણ આ જ દીકરો મોટો થઈ પંખીની જેમ પાંખ ફફડાવી ઉડી જાય તો શું કરવું?

“માતરમ”, ૧, શિવમ સોસાયટી,
સત્યમ કોલોની પાસે, જમનગર-૩૬૧ ૦૦૪.
મો. ૯૮૨૪૦ ૩૦૨૦૩

संस्कृति

ਘਰ ਅੇਜ ਸ਼ਵਾਰੀ : ਘਰ ਅੇਜ ਮੰਦਿਰ

નવીન વાગ્યાણી

વ્યવસ્થા એ ઘરની શોભા છે
મદાચાર એ ઘરની સુવાસ છે,
સંતોષ એ ઘરનું સુખ છે,
સ્વી એ ઘરની લક્ષ્મી છે
પ્રેમ એ ઘરની પ્રભુતા છે,
પ્રભુતા એ ઘરનું સ્વર્ગ છે.

મનુષ્ય, પશુપંખીઓ, પ્રાણીઓ કે કોઈપણ સજવને રહેવાનું ઠેકાણું એટલે ધર. સંસ્કૃતમાં તેને ‘ગૃહ’ કહેવાચ. ‘ગૃ’નો અર્થ ભોલવું થાય અને ‘હ’નો અર્થ આત્માનો અવાજ થાય. એટલે કે જ્યાં આપણા આત્માની વાણી સંભળાય છે, તે ‘ધર’ છે. અંગેજમાં તેને ‘Home’ કહે છે. તેનો અર્થ આરામ કરવાની જગ્યા થાય છે.

ધર એટલે ઈંટ, ચુના, સિમેન્ટનું મકાન નહીં. એ તો એક નિર્જવ - જરૂર વસ્તુ થઈ. ઘણા લોકો મકાન અને ધરને સમાન સમજે છે, પણ તે બંને વરચે આકાશ-પાતાળ જેટલું અંતર છે. મકાન, એ નિર્જવ ઈમારત છે, જ્યારે ધર એ જીવંતતાના ધબકારાઓ જીલતું વહાતું જીવન છે. ધર સજીવ છે. ધરને આ જોઈએ, તે જોઈએ, રોજ રોજ નવી જરૂરિયાત ઊભી થાય છે. મકાનને બન્યા પછી કશાની જરૂરત નથી. મકાન એ સુંદર હોઈ શકે, પણ સરસ નહીં. હોટલ એ મકાન છે. ત્યાં સ્વચ્છતા, સગવડો છે. જ્યારે ધરમાં સહજ સુખો છે, જીવન છે, સજીવતા છે. મકાનમાં પ્રાણ પૂરીએ ત્યારે ધર બને છે. એ માટે ઘણી જાગૃતિ, સમજદારી, સ્નેહ, સમર્પણ અને ઉદારતા જોઈએ.

દરેકને પોતાના માટે સુંદર ઘરની કલ્પના અને હથા હોય છે. ઘર બને છે એમાં રહેતા માણસોથી એમની પ્રવૃત્તિ અને પ્રકૃતિથી સર્જય છે ઘરનું વાતાવરણ. પૃથ્વીને પોતાનું પર્યાવરણ છે તેમ દરેક ઘરને પોતાનું વિશિષ્ટ ‘ભાવાવરણ’ હોય છે. કેટલાક ઘરના વાતાવરણમાં શાંતિ, પ્રસન્નતા, પવિત્રતા અને એક પ્રકારની સાત્ત્વિકતા હોય છે. તેનું કારણ છે ઘરના સભ્યો વચ્ચેનો મનમેળ, એકબીજા માટે કરી છૂટવાની ભાવના, લેવા કરતા આપવાની ઉદારતા. જ્યારે કેટલાક ઘરોને આપણે તૂટટા, વિભાગીત થતા જોઈએ છીએ. ઘર તૂટે છે એમાં રહેતા માણસોના

અહંકારથી, સ્વાર્થથી, ઈષ્યાથી તેમજ સંકુચિતતાથી. આવા ધરમાં સતત ઝડપ, કંકાસ અને વિખવાદ ચાલતા હોય છે. પતિ-પત્ની, સંતાન — મા-બાપ અને ભાઈ-ભાઈ વચ્ચે ધરનું સમગ્ર વાતાવરણ ટેન્શનમય હોય છે. આવા ધરમાં સતત ઉશ્કોટ અને ઉક્કાટ હેખાતા હોય છે. આવા ધરમાં કુટુંબજીવન સિવાયનું બધું જ હોય છે. આવું ધર નિર્જવ મકાન કહેવાય, ખોખું કહેવાય.

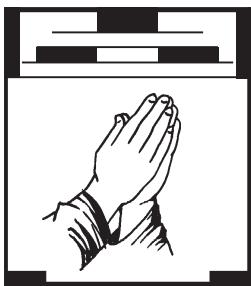
ધર માનવ સંસ્કૃતિના વિકાસનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે.
તે માનવનં ઉત્તમોત્તમ કાર્યક્રોગ છે.

અંગ્રેજ કવિ લોઉં બાયરનનું એક સરસ વાક્ય છે : “Without hearts there is no Home.” “હદ્યની લાગણીઓ વિના ઘર નથી.” સાચે જ ઘરના સભ્યો અને સ્નેહીજનોની લાગણીના આદાન-પ્રદાનથી જ મકાન ઘર બને છે. જ્યાં એકતા અને સંવાદિતા હોય છે એ ઘર “ઘર” હોય છે. માનવીને સાચા સુખ-શાંતિ ઘરમાંથી જ સાંપડે છે. આપણે ગમે ત્યાં ગમે તેટલી મોજ-મજા માણીએ અને ગમે તેટલી જીવ્યાએ ફરીએ તો પણ અંતે તો એ જ સમજાય છે કે ઘર જેવી કોઈ જીવ્યા છે જ નહીં. ઘરમાં જ્યારે આપણે સ્વાર્પણા, સ્નેહ અને ત્યાગ ઉત્પણ્ણ કરીએ છીએ ત્યારે ઘર એ મંદિર બની રહે છે.

દરેક ઘરનો છેરો સ્ત્રી છે. ઘરની માલકણ - માવજત લેનાર
સ્ત્રી છે. ઘરની શોભા પણ સ્ત્રી છે. ઘર ત્યારે જ કહી શકાય
જ્યારે તેમાં શાંતિનો અનુભવ થાય, આનંદમય વાતાવરણ હોય,
સૌની જરૂરિયાત, સુખ-સગવડ પૂરા થતા હોય, બાળકો
હસીખુશીથી ઉધરતા હોય, વડીલો સાથે સૌ માનપૂર્વક રહેતા
હોય, જ્યાં સંતોષ હોય, પ્રાર્થનામય સૌનું જીવન હોય અને
મતભેદ થાય પણ મનભેદ થવાને કોઈ અવકાશ ન હોય. પડોશી
સાથે પ્રેમનું વાતાવરણ હોય, આવનાર મહેમાનોનું મન મૂકીને
સ્વાગત થતું હોય — આવા ઘરને આપણે “ઘર” કહી શકીએ.
આ સ્વર્ગ સમાન ઘર કહેવાય. આવા ઘરમાં હંમેશાં પ્રગતિ
અને પ્રભનો વાસ હોય છે.

મનુષ્ય દેશ અને દુનિયામાં ગમે ત્યાં જાય, ત્યાં ભવે તેને દરેક પ્રકારની સગવડો પ્રામ થાય છતાં પડો મનમાં તેને પોતાનું

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં. - ૫૮ ઉપર)

સંસ્કૃતિ

નારી તું ન હારી...

વિષિન પંડ્યા

નહીં શોધું તકને હું તકો જીભી કરી લઈ છું,
જીવનની ધીપમાં જળવિંદુથી મોતી સૂજ લઈ છું,
નહીં સંઝોગ પર રડતી, અનુકૂળતા કરી લઈ છું,
પ્રતિકૂળતાના પંક્તે પંક્તાને ખીલવી દઈ છું.

આમ, જીવનમાં તક જીભી કરી પોતાની સાથે અન્યની કારકિર્દી પણ ઉજ્જવળ બનાવે તે જ સાચી નારી.

નારી એ સંસ્કૃત શબ્દ છે, જે નાર પરથી બન્યો છે. નાર એટલે પાણી. જે પાણી જેવી પાણીદાર, ધારદાર, જેરદાર અને અસરદાર હોય તે નારી. જેમ પાણી જ્યારે પર્વત પરથી જરણારૂપે વહે ત્યારે માર્ગમાં આવતા પથરોને વળોટીને પોતાનો માર્ગ કરી પોતાના ધ્યેય સમુદ્ર સાથે મળે છે, તેમ નારી પણ પાણીની જેમ જીવનમાં આવતાં સંકટોથી લગીરે ડર્યા વિના સંકટોને પાર કરીને પોતાના ધ્યેયને પરિપૂર્ણ કરે છે. તેથી જ શાયર અમૃત ધાયલ કહે છે કે :

“રસ્તો ન મળે તો રસ્તો કરી જવાના,
થોડા અમે મનમાં મૂંઝાઈ મરવાના.”

આમ, નારી એટલે મનમાં ક્યારેય મૂંઝાય નહીં તે. એક હિંદી સાહિત્યના કવિઓ સાચું જ કહ્યું છે કે :

“નારી વો નહીં, જો હવા કે સાથ ચલે,
નારી વો હે, જો હવા કા રૂખ બદલે.”

આમ, જીવનમાં કંઈક હટકે કરે તે નારી. અબળા એટલે બળ વગરની એ અર્થ નથી, પરંતુ જેના બળની ખબર પડતી નથી, એટલું બળ જેનામાં છે તેનું નામ અબળા. પારકાંને પોતાના કરે તેનું નામ અબળા.

નારી એટલે જેનામાં પાણી જેવી ખુમારી છે તે. તેથી જ નારી તો કહે... ”

“તોફાની તત્ત્વોને કહી દો, દેખાવો કરવા રહેવા દે,
જો નાવ અમારી દૂબી, તો આખો દરિયો રહોળાઈ જશે.”

વેદકાલીન યુગ એ શ્રેષ્ઠ યુગ હતો. જેમાં ખી-પુરુષના કોઈ ભેદ નહીં. ખી અને પુરુષ બંને સમાન — બંને એક જ. તેથી જ પતિ-પત્ની માટે એક જ શબ્દ “દંપતી”, માતા-પિતા માટે

એક જ શબ્દ “પિતરૌ.” વેદકાળમાં ખીને ઉપનયન સંસ્કારનો અધિકાર હતો. લઘનમાં સ્વ-પસંદગીનો અધિકાર હતો. વિદ્યાપ્રામિનો અધિકાર હતો. તેથી જ મૈત્રેયી, ગાર્ગી, લોપામુદ્રા વગેરે વિદ્યુધી નારી હતા. વેદકાળમાં એક જ તત્ત્વના બે ફાડિયાં એટલે ખ્રી-પુરુષ. ખ્રી-પુરુષના દેહ નોખા, પણ પ્રાણ એક.

જ્યોતિષના ૧૦મા મંડપમાં એક વિશિષ્ટ સૂક્તની ર્ચના ‘દેવી’ નામની ખીએ કરી છે. તેથી તેનું નામ ‘દેની સૂક્ત’ છે. ખી સ્વયં શક્તિ સ્વરૂપા છે. ચંદીપાઠના ૧૧મા અધ્યાયમાં આધશક્તિની સ્તુતિ કરતાં દેવો કહે છે કે, “ખીય સમસ્તાઃ સકલા જગત્સુ” જગતની સર્વ ખ્રીઓ હે આધશક્તિ! તમારાં જ સ્વરૂપો છે. આમ જે સ્વયં આધશક્તિનું સ્વરૂપ હોય તે કમ હોય બરા? તેથી સાચી નારી તો કહે, ‘હમ કિસીસે કમ નહીં’!

આજે શિક્ષણના પ્રચાર અને પ્રસારને કારણે જબરદસ્ત કાંતિ આવી છે. તેથી જ આજની નારી અનેરા આનંદથી ગાય છે... ”

‘પંછી બનું જિડતી કિનું મસ્ત ગગનમે,
આજ મેં આજાદ હું હુનિયા કે ચમનમે....’

ખી એટલે સત્ત્વ, ૨૪૪ અને તમસનો ત્રિવેણી સંગમ. પુરુષ તો માત્ર એક જ ગુણપ્રધાન હોય, રામ સાત્ત્વિક ગુણવાળા, હુવસિા તામસી ગુણવાળા, તો રાજા-મહારાજાઓ ૨૪૪ ગુણવાળા, જ્યારે ખીમાં તો ત્રણે ગુણ રહેલા છે. તેથી જ કહેવાય છે કે —

“લૂટા હે બાપકી દૌલત, ઉસે નાદાની કહેતે હે,
લગા હે આગ પાનીમે, ઉસે સર્ચી નારી કહેતે હે.”

આજે દરેક ક્ષેત્રમાં નારીએ અગ્રેસર રહીને પોતે અબળા-પ્રબળા અને સબળા છે તે પુરવાર કર્યું છે. એટલું જ નહીં, આજની નારી પ્રસન્ન ચિંતે કહી શકે છે કે —

“આજ મેં ઉપર, આસમાં નીચે, આજ મેં આગે, જમાના
હે પીછે...”

પૂ. સ્વામી વિવેકાનંદ નારીનું મહત્વ દર્શાવતા સાચું જ કહેતા હતા કે, ‘નારીની અવહેલના કરનાર કોઈ રાષ્ટ્ર ઉત્ત્રતિ
કરી શકે નહીં. નારીનું સન્માન કરનાર રાષ્ટ્ર જ પ્રગતિ કરી શકે.’

આપણું રાખ્ય આજે અખ્યવિકસિતમાંથી વિકસિત બની રહ્યું છે, કારણકે આજે નારીનાં માન-પાન અવશ્ય વધ્યા છે, ખરું ને!

આપણી સંસ્કૃતિ તો નારીનું પૂજન કરનાર સંસ્કૃતિ છે. વિદ્યાની દેવી સરસ્વતી તો નારી શક્તિ નહીં, પણ મહાશક્તિ છે, સાચા અર્થમાં મહાશક્તિ છે, કારણકે વિશ્વના કોઈ દેશનો વૈજ્ઞાનિક હોય કે મહામાનવ, મા સરસ્વતીની આરાધના વિના મહાનતા પ્રાપ્ત કરી શકે જ નહીં.

એસ.એન.ડી.ટી. મહિલા કોલેજ - મુંબઈના પ્રો. નીલિમા દુબે નારીના વ્યક્તિત્વને ઉજાગર કરતાં જણાવે છે કે, -

“કમાઝેર કદમ્યોં સે સીમાઓં નહીં માપી જાતી, અનંત હે

ઘર એજ સ્વર્ગ : ઘર એજ મંદિર

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૫૬ ઉપરથી ચાતુ)

ઘર યાદ આવે જ છે. તે ઘરે જાય પછી જ તેને હાશ, નિરાંત કે શાંતિ થાય છે. એટલે તો બધાને ઘરની આટલી ભમતા છે. એટલે જ તો કહેવાય છે કે, ‘હુનિયાનો છેડો ઘર.’ હુનિયાના તમામ સુખોનો છેડો જ્યાં આવે છે તે ઘર છે. દરેક વ્યક્તિને તેનું નાનું કે મોટું ઘર સર્વસ્વ હોય છે. એટલે જ તો “East or West, Home is the Best.” ઘર શાંતિસંદન છે.

સ્ત્રી એ ઘરની લક્ષ્મી પણ છે. તેના સ્નેહ અને સહકારથી ઘર બને છે. એવા ઘરમાં ‘મા’ની ભમતા હોય છે, પિતાનો પ્રેમ હોય છે. પતિ-પત્ની વચ્ચે વિચાર એકતા હોય છે. કાયમ પતિ-પત્ની વચ્ચે બધી બાબતોમાં વિચાર એકતા હોય તે ઘર માટે બહુ સારી બાબત ન ગણાય. સારી-નરસી બાબતો માટે રીસામણા અને મનામણા પણ થતા રહેવા જોઈએ. ઘર માટે કાયમ સ્વચ્છતાનું મૂલ્ય હોય છે. ઘરની સ્વચ્છતાથી વ્યક્તિના તન અને મનનાં આરોગ્ય જળવાઈ રહે છે. જ્યારે ધનની સ્વચ્છતાથી ઘરના સુખ, શાંતિ અને પ્રસંગતા ટકી રહે છે. પતિ ઘરમાં અનીતિમય ધન લાવતો રહે અને પત્ની મૌન રહી મલકાતી રહે, એ મહાસંકટ ગણાય. ઘણા વ્યસની પતિને પોતાના વ્યસન સાચવવાની ગજબની આવડત હોય છે. તેઓ પોતાની પત્નીને બિનજરૂરી ખરીદી માટે બેફામ નાણાં આપી, તેમને મૌન પ્રત ધારણ કરાવી દેતા હોય છે. જે ઘર માટે ક્યારેક વિનાશકારી બની રહે છે.

જે ઘરમાં સાસુ ‘બોસ’ બનીને રહેતા હોય અને વહુને ગૃહકાર્ય સાથે બહુ લગાવ ન હોય તે ઘરમાં થોડા વાદ-વિવાદ થવાના જ. પુત્રવધૂને પુત્ર કરતાં પણ વધુ ગણનારી સાસુ, પરિવારની પ્રસંગતા કાયમ વધારતી રહે છે. ગૃહકાર્યને ફરજ સમજનાર વહુ હંમેશાં ઘરમાં બધાની પ્રીતિપાત્ર રહે છે. જે ઘરમાં વૃધ્ય માતા-પિતા સાથે સંતાનો સેહથી રહેતા હોય,

ક્ષેત્રિક, અધૂરા રહેણી સફર, અગર લડખડાયેંગે કદમ. સફરકી પૂર્ણતા કે લિયે, કદમ મજબૂત બનાઉંગી, ફિર કદમ ઉઠાઉંગી. લક્ષ્ય તક પહુંચકર અવશ્ય દિખાઉંગી.”

જરેખર આજે નારીની અપ્રતિમ સિદ્ધિઓ નિહાળીને કહેતા આનંદ થાય છે કે :

“નારી તું ન હારી,
ક્યોંકિ નારી જગમેં સબસે ન્યારી.”

“નિર્મિત સ્થિત”, ૧૧, શિવશક્તિ સોસાયટી,

મંગળપુરા રોડ, ગાંધેશ સર્કલ પાસે, આંદો.

મો. ૮૮૨૬૪ ૬૩૭૮૦

તે ઘર સમાજમાં તીર્થરૂપ ગણાય છે. જે ઘરમાં દસ સારા પુસ્તકો ન હોય, જે ઘરના સભ્યોને સારા વાંચનનો શોખ ન હોય, તે ઘર કાયમ સુખ, શાંતિ અને સંપન્ન અનુભવી શકતા નથી. પુસ્તકો વગરનું ઘર સુગંધ વગરની અગરભતી સમાન હોય છે.

આજના કહેવાતા અમુક આધુનિક ઘર એટલે સતત દોડધામ, ખરી ખોટી નિરથ્થક પ્રવૃત્તિઓનો ધમધમાટ. કોઈ સાથે બેસવાની, નિરાંતે વાતો કરવાની ફુરસદ નહીં. સૌ સૌની પ્રવૃત્તિમાં મશગુલ. દરેક પોતપોતાને રસ્તે. ઘર એટલે માત્ર રાત્રે સૂવાનું સ્થળ! માત્ર એક સરનામું. આવા ઘરમાં સહવાસ હોય છે, તેમાં કુટુંબજીવન જીવતું નથી. આવું ઘર એક ઈમારત બનીને રહી જાય છે. બધાના પ્રેમભાવ અને સમજપૂર્વકના આચરણથી સુંદર ઘરનું નિર્માણ થતું હોય છે. બધાએ તે માટે જીવનું પડે છે.

“સુંદર ઘરના લક્ષ્મા આ છે : પ્રેમ અને પ્રતિષ્ઠા, જ્ઞાન અને સમર્પણ, આદર અને આત્મીયતા.”

- અશ્વત

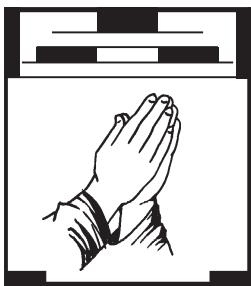
૩૦૧, સિદ્ધિ વિનાયક એપાર્ટમેન્ટ, આરથ્ય રેસિ. પાછળ,
મધ્યો, રાજકોટ-૩૬૦ ૦૦૮.

મો. ૮૮૭૬૪ ૬૬૬૧૭

‘મંગલ મંદિર’ – કોઈપણ ભાબત સંબંધી સંપર્ક સૂચના

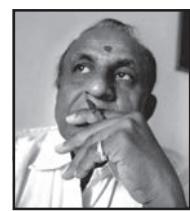
‘મંગલ મંદિર’ સંબંધી કોઈપણ પ્રશ્નો, પૂછપરદિ -
તપાસ જેમ કે સામયિકના અંકો ન મળવા, ભરનામા-
ફેરફાર, વિશ્વાપન, લવાજમ, ડિજિટલ માધ્યમની કોઈપણ
બાબત, સમાજ દર્પણમાં પ્રકાશિત કરવાની કોઈપણ
લેખિત વિગત વગેરે સંદર્ભમાં કાર્યાલય સ્ટાફ શ્રી પરાગ
સોનીનો મોબાઇલ નંબર : ૮૫૭૭૭ ૨૭૪૭૪ ૫૨ સંપર્ક
કરવા અનુરોધ છે.

- સંગી મંડળ

સંસ્કૃતિ

મારી વહાલી દીકરીઓને પાપાનો પત્ર

ચશકાકા વધાસિયા

નોંધ : દરેક પરિવારની દીકરીઓને તેમના જીવનમાં ખૂબ ઉપયોગી થાય તેવી અમૃત્ય વિગતની રજૂઆત તજ્જીવનની લેખકશીએ આ લેખમાં કરી છે.

- તંગી મંડળ

હસો છો તમે તો, ખુશી મને થાય છે,
રીસાઈ અવ છો, તો ઈ, આંખ મારી ભીજાય છે.
છોટા જાયો મારાથી તો, જવ મારો મૂંજાય છે,
અનુભવ કરીને જોઈ લેજો દીકરી,
પ્રેમ બાપનો આવો જ હોય છે.

મારી વહાલી દીકરીઓને હું શું આપી શકું? તો પણ બેટા,
“શબ્દ જ્યારે સમજણો થાય છે ને અર્થ ત્યારે જ કંકુવણ્ણો થાય છે.”

આ કંકુવણ્ણ અર્થસભર શબ્દો વતી વાત કરું, તો બેટા, તમે દરરોજ સવારે જગ્ગો ત્યારે માત્ર એટલું જ વિચારો કે, મનુષ્ય ચોનિમાં જન્મ લેવો અને સુખી - સંતોષી જીવનમાં જીવિત રહેવું, વિચારવું, જીવનનો આનંદ માણવો તથા પ્રેમ આપવો,
પ્રેમ મેળવવો એ પરમ સૌભાગ્ય છે, ભગવાનની કૃપા છે.

બેટા, તું એવી મહિલા છો, જે તારા કારણે લોકોનું ભલું થાય છે. ઘર-પરિવાર અને સામાજિક કાર્યો પ્રત્યે તારા હકારાત્મક વિચારો નહીં જેવા છે અને રહે, કેમકે નહીં સતત વહ્યા કરતી હોય છે. જેને માર્ગનો કોઈ અવરોધ રોકી સકતો નથી. નહીં પોતાની મંજિલને પામવા પોતાના પાક્કા મનજીલ મજબૂત દુરાદાઓનો સંગ લઈને આગળ ને આગળ વધતી રહે છે. એમ જ તમારામાં નૈતિકતા, ભલાઈ, શબ્દોની મીઠાશ, કૃતજ્ઞતાવશ આભાર વ્યક્ત કરવાની મનોવૃત્તિ અને હકારાત્મક વિચાર કર્મ કરતાં રહી આગળ વધવાનું સાહસ છે. આ વિશ્વાસની ધરી ઉપર ચાલતું તમારું જીવન પૂર્ણ, સંપૂર્ણ મહિલાને સાજતું જીવન છે. ધ્યાવાદ...

મને તમારા પ્રત્યે એટલો બધો ગૌરવ છે કે મારે બે દીકરીઓ છે. જીવન કાયમ સુખમાં જ રહેવાનું છે એની કોઈ ગેરન્ટી તો નથી. સુખમાં સૌ તમારી સાથે છે; દુઃખમાં કોઈ મોં ફેરવી લે તંદી, નિરાશ થયા વગર તમારા જખ્મોને જ તમારી તાકાત બનાવજો.

મુશ્કેલ સમયની બે વાત કરું તો, એ સમયે મળેલ ધાવ ભૂલાઈ જાય અને એ સમયે મળેલ સાચો સ્નેહસભર લગાવ, હુંક ક્યારેય ભૂલાય નહીં એટલી કૃપા કરજો. મારા ગુરુજીના ઠાકોર આટલું ભગવાન પાસે માંગતા રહેવું. એનાથી તમને હકારાત્મક બળ મળશે.

સમસ્યા સૌના જીવનમાં ઓછી વધતી આવે છે, ને જાય છે. એનાથી ગભરાવાનું નથી. સમસ્યા એ વાસ્તવમાં સફળતા અને

નિષ્ફળતાને એક-મેકથી જુદી પાડતી ઘટના છે. જીવનની સમસ્યાઓને ઉકેલવા માટેનું મુખ્ય સાધન એ આપણું શિસ્તબદ્ધ માનસ છે. નકારાત્મક માનસથી જખ્મો ભરાઈ જાય છે અને ફરીથી સફળતા તરફ વળાય છે.

ક્યારેય કોઈની સાથે એવી વાતમાં ઉત્તરવાનું થાય ત્યારે તર્ક કરજો, તકરાર નહીં! એવા કોઈ સમાધાનમાં બેસો ત્યારે શ્રદ્ધાભાવ રાખજો કે બંને પક્ષને સંતોષ થાય. બેટા, બધી વસ્તુઓ શ્રદ્ધાથી નથી મૂલવાતી... તો બધી વસ્તુઓ તર્કથી પણ નથી મૂલવાતી. જીવન અદ્યા શ્રદ્ધા છે, અદ્યા તર્ક!

બંને પક્ષને સાંભળીને સમાધાન આપનારી મારી બંને દીકરીઓ તમે બુદ્ધિશાળી છો. તમારામાં અનંત શક્તિ છે. તમે તમારા મનની શક્તિનો પૂરો ઉપયોગ કરનારા છો.

બેટા, તમારો ગુસ્સો કેળવાયેલો છે. એ તમારી અમારી વચ્ચેની અમુક બાબતોનું મારું તારણ છે, જેમાં તમે ભલીભાતી જાણો છો કે, કેટલું સહન કરવું અને ક્યારે સહન કરવું. ગુસ્સો ક્યારે કરવો અને ક્યારે ન કરવો અને ક્યા સમયે અટકવું અને ક્યા સમયે છટકવું. તમારી આ વિવેક સાધના મેં તમારામાં અનુભવી છે, એટલે જ મને તમારા પ્રત્યે ગૌરવ છે.

આપણી અંદર રહેલી કુદરતી તાકાત જ આપણને આગવી સૂજ અને સફળતા આપે છે એવું સમજુને ચાલનારી તું, દરેક કામમાં ઘરમાં કે વ્યવસાયમાં પ્રેમ રાખીને સૌને ખુશ રાખીને ધન કમાવાની કળાઓ અને ઘરના પ્રેમને હસ્તગત કરી લેનારી મારી દીકરી, તમે કાયમ કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરતા સૌનો આભાર વ્યક્ત કરજો, પણી એ વ્યક્તિ હોય કે વસ્તુ. દરરોજ નવા પ્રભાતની કલ્પના માત્રાથી તું રોમાંચિત થઈ જાજે કેમકે નવો દિવસ એટલે નવો પ્રયત્ન, નવી તક તથા દૂર દૂર રાહ જોઈ રહેલો ચ્યામ્પટકાર. ભગવાનની આ બેટ છે, જે દરેક મનુષ્યને મળી છે. પ્રત્યે દિવસ પ્રભુનો ઉપહાર છે. પ્રભુનો પ્રેમ છે, એને ચ્યાકારજે.

બેટા, જીવનને અતિશય ગંભીરતાથી ક્યારેય નહીં લેવાનું. ફલોરો કોલેના (મનોચિકિત્સક) કહે છે, જીવન તો આનંદ છે, તેને માણાતા શીખો. ચારે તરફ વ્યાપેલા ચ્યામ્પટકારોને શોધવા પ્રયત્નશીલ રહો. ધ્યાવાદ...

દીકરી હવે તો તમે સાસરીમાં છો. પોતાનું કહેવાય એવા સુંદર મકાનને તમે ઘર બનાવી રહ્યા છો ત્યારે, તમે દંપતી નાની વાતમાંથી ખુશીઓને પામતાં રહ્યો. “અંગણું દે આવકારો, બારણાં બોલે પથારો...” એવા પ્રેમાળ ઘરથી જ તમારું જીવન અને તમારો ઘર-પરિવાર કોઈની પ્રેરણ બની રહેવાનું છે. આ માટે આ પ્રતિજ્ઞા કરો....

“હું મારા ઘરના સૌસભ્યો સાથે, કુટુંબ પરિવાર અને અન્ય મિત્રો સાથે જે મય્યું છે એનો આનંદ લેવા અનંત ચેતનામાં રહેલી ઉર્જા સાથે મારું જોડાશ વધારું છું. હું દ્યાનમાં ભેસીને હક્કારાત્મક વિચાર અને સકારાત્મક કર્મ વતી મારી દરેક મનવાંછિત વસ્તુઓને મારા તરફ આકર્ષિત કરું છું, એને પામું છું અને જીવનભર મને પ્રાપ્ત થયેલી ધન, સંપત્તિ અને અન્ય વસ્તુઓ – જેની મને કાયમ આવશ્યકતા છે, એ બધું જ મળવા માટે અનંત બ્રહ્માંનો આભાર માનું છું.”

વહાલી દીકરી, તમે જે માંગશો તે તમને મળશો. યુનિવર્સ તમને દરેક બાબતનું સુખ આપવા બંધાયેલું છે. માંગવું પડશે તમારે, સાચા હૃદયના ઉદ્ગારથી!

તમારી ખુશીઓ, તમારું ઉદારપણું, તમારું ધનવાન હોવું બધું જ અનંત ચેતનાઓમાં રહેલા ભગવાનની કૃપા અને તમારી મહેનત છે. એટલે જ “તમારી દુનિયા શ્રેષ્ઠ છે અને તમારા માટે કલ્યાણકારી છે.” ભગવાન દર ગ્રંથ સેકન્ડ ‘તથાસ્તુ’ કહેનારા છે. હાલ તમે ઈશ્વર પાસે શું માંગો છો એ તમારા પોતાના વિચારો પર નિર્ભર છે. જે માંગો છો તે દિલથી માંગો, સૌના સુખ માટે માંગો, માંગતા રહો... રખેને ‘તથાસ્તુ’ કહેનારી આ સેકન્ડ તમારા માટે જ હોય તો કોને ખબર...!

ભગવાન કહે છે, ‘માંગો... માંગશો તેવું આપીશ.’ હક્કારાત્મક વિચાર કરો, હક્કારાત્મક વસ્તુ માંગો. હું તમને સકારાત્મક તરફ વાળીશ. કિયાના રૂપમાં પ્રતિક્ષિયા છે જ. ધર્મનો એક દાઢો વાવતા હજાર દાઢા મળે છે. બસ, એમ જ વિચાર, વાળી અને વર્તનમાં જે વાવશો એવું ભગવાન આપે છે. બેટા, કાયમ તમે તમારા વિચારોની દેખરેખ રાખજો. માત્ર એ વિચારને આવકારજો, જેનાથી તમને શક્તિ મળે છે, સુખ મળે છે.

બેટા, હાલના જીવનમાં જે ખુશીઓ તમને મળે છે તે ખુશીઓ તમારા હક્કારાત્મક, પ્રેમાળ વર્તન કિયાને કારણો મળે છે. તો, કોઈ વાતને લઇને મન દુઃખ અનુભવે છે તો જાણો અજાણો વિચારથી કે વાણીથી, વર્તનથી કદાચ તમે માગ્યું પણ હોઈ શકે.

એવી કોઈ દુઃખ ઘટના કે કોઈ નેગેટિવ વિચાર આવે છે, એને ભૂલવા માટે ત્રણ વખત બોલો “કેસન્લ... કેન્સલ...” એને પોઝિટિવ તરફ વાળીને ફરીથી બોલો : “મારી દુનિયા તંદુરસ્ત છે, મારી દુનિયા સુખી છે, મારી દુનિયા ધનવાન છે.” આવું બોલીને, વિચારીને તું તારા સુખની શ્રેષ્ઠ દુનિયામાં આવી શકે છે, વિશ્વાસ રાખજે.

બેટા, તને મળેલા સુખદ જીવનની ખુશીઓ સૌને વહેંચતી રહેજે. કોઈના વિશે નકારાત્મક બોલવું નહીં, પણ હક્કારાત્મક વાત બધાને કહેવી. એનાથી તમારું મન પ્રહૃતિલિત આનંદમય રહેવાનું જ. યાદ રાખજો, લેનારા કરતાં આપનારાને આનંદ વધારે

હોય છે. તમે આપનારા છો.

રોટલા રૂડ દેખાય છે અને મીઠા પણ હોય છે. મીઠાશ એકલી ભોજનમાં જ નથી હોતી, મીઠાશ તો ભૂખમાં ભરી હોય છે અને બીજી મીઠાશ ભાવમાં ભરી હોય છે. ભાવ અને ભૂખ – આ બંને, ના હોય તો બગ્ગીસ પકવાન પણ નકામા છે. બેટા, તમામ કામમાં ભાવ રાખજે, પ્રેમ રાખજે. પછી એ ઘરમાં મહેમાનોનું સ્વાગત હોય, તારી ઓફિસ હોય, રસોઈ હોય કે વાસણ માંજવાનું – જ્યાં છો એમાં પ્રેમ દાખવજો.

દીકરી, ઈગોનો અંત એ જ મરણ કહેવાય! માણસે માણસે, વાતે વાતે ઈગોનો ટકરાવ રહેવાનો જ. એ સ્વભાવગત પણ હોઈ શકે. પણ સમયે સમયે એને દર્દનાવતા જ રહેવું. એટલે વાણી વર્તનમાં નવું જીવન પ્રાપ્ત થશે. કોઈ અને વિરોધ નીકળી જાય પછી... સહન શક્તિ, આત્મવિશ્વાસ બની જાય છે.

દરરોજ નવી સવારે નવા જીવનની પ્રાપ્તિ માટે, બીજા પ્રત્યે પ્રેમભાવ સભર વાળી, વર્તન અને હક્કારાત્મક રહેજો. ઘરમાં તમે સૌસભ્યો અને તમે પતિ-પત્ની એકબીજા સાથે વિશ્વાસથી રહેજો. વિશ્વાસ એ જીવનનું નાણું છે. “ચાલે છે વિશ્વ વિશ્વાસના સહારે, પણ આંધળો વિશ્વાસ, એ જીવન નૌકાને દૂભાડનારું કાણું પણ છે.” અજાણ્યા પર આંધળો વિશ્વાસ ક્યારેય કરવો નહીં. એની વાતને ભોળપણમાં પણ લેવી નહીં.

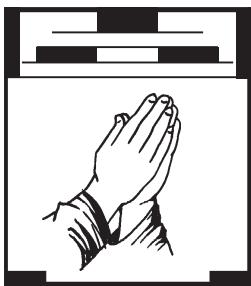
તારા સાસુ-સસરા અને બાળકો સંગાથે કે અન્ય સભ્યો સાથે હક્કારાત્મક વર્તન અને પરસ્પરનો વિશ્વાસ કેળવજો. આ વિશ્વાસ કેળવવાની બે ચાવી તમને આપું છું : (૧) બીજાને વાતને ધ્યાનથી સાંભળવી, (૨) પોતાની ભૂલનો સ્વીકાર કરવો.

દરરોજ રાત્રે સૂતા પહેલા દિવસભરના સારા પ્રસંગોને યાદ કરવા એમાં સૌથી શ્રેષ્ઠ પ્રસંગ માટે એ પ્રસંગનો આભાર માનવો. બેટા, જીવનમાં એકબીજાની લાગણીઓને સમજીને માન આપજો. તમારી યોગ્ય અને ગજી પ્રમાણેની ઘરને પોસાય એવી અપેક્ષાઓની પણ જાહેરાત કરજો. તમારી તે અપેક્ષા જે સભ્યથી પૂરી કરવામાં આવી છે એને માન સન્માન સાથે આભાર માનતી રહેજે.

મારા આંગણે દીકરી રૂપે દીવાનું પ્રાગટ્ય થયું છે એના આનંદની શું વાત કરું બેટા! “એ દીવો મેં ઘરમાં નહીં પણ ઘરના ઊંબરે મૂક્યો છે, જેનું અજવાણું ઘરમાં અને બહાર પથરાયું છે.”

આ ખુશીમાં એક બાપ તરીકે હું યશકાકા વધાસિયા, મારી દીકરીઓને આશીર્વદ આપતાં કહું તો... તમારા હાથે વપરાયેલા રૂપિયા જેના જેના હાથમાં જાય છે, તેને ભગવાનના આશીર્વદરૂપે એને સુખ મળજો. ભૂખ્યાઓને અચની તૃપ્તિ થાજો. નગને એનું શરીર ઢંકાય એટલાં વખ્તો મળજો. ઘરનો છાંધો ઝંખનારને પોતાનું ઘર હોજો. બધાને ઈચ્છીત સુખ આપીને એ રૂપિયા અનંતગણ થઈને તમારી પાસે પાછા આવો.

જીવના સુખ માટે એ રૂપિયાની તમારે જરૂર છે. એનો તમે કાયમ સ્વીકાર કરજો. એ....આશીર્વદ.

સંસ્કૃતિ

મજિયારી મા

એમ. ડી. સોલંકી

‘ના, ના, હવે... હું ધોળા ધરમેય આ ધરમાં તમારી સાથે રહેવા માંગતી જ નથી.’

‘પણ સીમા વહુ, આ બરાબર ના કહેવાય. સાવ નાની અમથી વાતને મોટું સ્વરૂપ આપીને આ ધરથી અલગ થઈ જવું એ તો સાવ અજુગતું જ ગણાય.’ સાસુ વિમળાબહેન એમના નાના દીકરા નીરવની વહુને સમજાવટના સૂરમાં કહ્યું.

‘આ ધરમાં અમારું છે શું? બધોય વહીવટ તો મારા જેઠ-જેઠાડી જ કરે છે. અમારો તો કોઈય ભાવેય પૂછતું નથી. અમે બંને તો તમારે મન સાવ પરાયા જ છીએને? વેઠિયા મજૂરની જેમ બસ, અમારે મજૂરી કરીને જાત જ તોડી નાખવાની ને? રોજ સવારે ઉઠીને તમારા ત્રણેયના મોં જોવા કરતાં તો અલગ રહી જવું સારું. શાંતિથી જીવાય તો ખરું!’

‘પ...ણ... સી...મા...’

‘હવે એમાં પણ જેવું કશુંય આવે જ નહીં. લગ્ન પછી અમે આટલા વરસો તમારી સાથે આ ધરમાં રહ્યા છીએ. એટલે અમને બંનેને બધીય વાત પૂરેપૂરી સમજાઈ ગઈ છે. તમે હંમેશાં મારા જેઠ-જેઠાડીની જ તરફદારી કરો છો. મારા ધરવાળાને તો તમે તરણાની તોલેય ગણતાં જ નથી. એક મા થઈને બે દીકરાઓ વચ્ચે આવો વહેરો-આંતરો કરે એવું તો કોઈ કાળે ચલાવી લેવાય જ નહીં.’

‘વહેરો-આંતરો? શાનો વહેરો-આંતરો?’ નવાઈ પામતા વિમળાબહેને કહ્યું.

‘હા, હા, ચોખ્યો વહેરો-આંતરો! મારા જેઠ અને મારા ધરવાળાની બાબતે તમે કાયમ બેદભાવ જ રાખ્યો છે, એ મેનજરોનજર જોયું છે અને અનુભવ્યું પણ છે. આ ધરમાં એ બેયનું જ ચલણ છે. અમારી તો એક પૈસાભાર પણ કિંમત તમે કરતા નથી. શું અમારે બેયને પેટ ભરવા જ આ ધરમાં પડી રહેવાનું?’ ધરમાં આજે વિમળાબહેન એકલા હતા એટલે નાના દીકરા નીરવની વહુ સીમાને સાસુ વિમળાબહેન સામે ઉભરો દાલવવાનો બરાબરનો મોકો મળી ગયો હતો.

‘સીમા, તું જેવું માને છે એવું જરાય નથી. જનેતાને મન તો એના બધાંય સંતાન એની આંખની કીકી જેટલા વહાલાં હોય! સંગી મા એના પંચના જણ્યા પ્રત્યે બેદભાવ રાખે એવું તો ક્યારેય બને જ નહીં. તારી સમજણમાં કંઈક ભૂલ થતી હોય એવું લાગે છે.’

‘હા, હા, ભૂલ તો અમારી બેયની થઈ જ છે ને! એટલે જ તો અમે ઓશિયાળા અને નાક વગરના થઈને તમારી ભેગા ટીચાયા કરીએ છીએ. નાના દીકરાની કોઈ પણ વાત સાંભળવાની તમને જરાય કુરસદ જ નથી. માની લો, કે હું તો પારકી જણી છું પણ તમારા પંચના જણતરની તમે પરવા ના કરી? મારા જેઠ તો પારકી માના છે, પણ તમારા નાના દીકરા તો તમારું પોતાનું જ જણતર છે અને તોય તમે એમની સાથે આવો વહેરો-આંતરો રાખો છો. જાણો મારા ધરવાળાને તમે કોઈ અનાથાત્રમાંથી ઉપાડી લાભ્યા ના હોય!’ સીમા આજે જાણો કે રંગમાં આવી ગઈ હોય એમ સાસુ વિમળાબહેનના માથે ઘા પર ઘા મારતી જતી હતી.

‘હવે સીમા વહુ, બોલવાનું બંધ કરો તો સારું. તમારા આકરા અને અવળા વેણ શારડી બનીને મારા કાળજાને કોરી નાખે છે. મારે મન તો તારા જેઠ વૈભવ અને તારો ધરવાળો નીરવ, બેય એક જ મગની બે ફાડ જેવા છે. જનેતાને છેયે તો એના દરેક સંતાન માટે વહાલપના મીઠા વીરડામાંથી હેતની સરવાણીઓ વહેતી જ હોય છે. મા એ તો મા છે. એને મન કોઈ સંતાન વહાલું-દવલું ના હોય. દરેક સંતાન માટે સરખો પ્રેમભાવ હોય. એમાં વહેરો-આંતરો હોય જ નહીં.’ વિમળાબહેન ગળગળા થઈને બોલ્યા.

‘આવી બધી વાતો તો બોલવામાં જ સારી લાગે. બાકી તમે તમારા અંતરમાંથી તો મારા ધરવાળાને ક્યારનાય આધા હડસેલી દીધા જ છે. ધર, વ્યવહાર અને ધંધાની વાતમાં તમે કોઈએ તમારા નાના દીકરાને કશુંય પૂછ્યું છે? પછી મારી તો શી વાત કરવાની? કાયમ મારે જેઠ-જેઠાડીનું જ હાંક્યું હંકાય છે! કોઈ દબાણને કારણે તમારા નાના દીકરા તમારી કોઈની આગળ બોલી શકતા નથી એટલે જ તો એમને પાછળ રહેવા દઈને મારે જ આગળ આવવું પડ્યું. અમારે તમારી સાથે રહેવું જ નથી. આખો મલક પડ્યો છે, અમને ફાવે તાં જઈશું. ધર-ધંધા અને મિલકતમાં અમારા ભાગે જે આવતું હોય એ અમને આપી દો, એટલે તમારાથી અમારો છૂટકારો થાય!’ સીમા એનો આખરી નિર્ઝય વિમળાબહેનને કહીને પગ પદ્ધાડતી એના રૂમમાં જતી રહી.

પોતાની દીકરા વહુ સીમાના આકરા અને અવળા બોલથી સાસુ વિમળાબહેનનું હૈયું હયમચી ગયું. શૂન્યમનસ્કભાવે પતિ

વસંતભાઈના સુખડનો હાર પહેરાવેલા ફોટો સામે જોઈ રહ્યા. એમની આંખની પાંપણો ભીની થઈ ગઈ અને થોડીવારમાં વિમળાબહેન ભૂતકાળના એ દિવસોમાં પહોંચી ગયા.

વૈભવ માંડ એક વરસનો થયો હશે ત્યારે વસંતભાઈના પત્ની સવિતાબહેને આ દુનિયા પરથી વિદ્યા લઈ લીધી. સવિતા બહેનના આકસ્મિક અવસાનના કારણે તરણે તરણું એકદું કરીને બનાવેલો માળો વિખાઈ ગયો. ઘર, ધંધો અને નાના વૈભવને ઉછેરવાની ત્રિવિધ જવાબદારી વસંતભાઈના માથે આવી પડી.

થોડા સમય સુધી સગા-સંધારીઓ, બહેન-બનેવી આવતા રહ્યા, પણ પછી ધીરે ધીરે એ સૌની અવરજનવર ઓછી થવા માંડી. એકલા પડી ગયેલાં વસંતભાઈ હિજરાયા કરતા હતા. આવી પહેલી આફતમાંથી કેવી રીતે પાર ઉત્તરાશે એની ચિંતામાં એમની રાતની ઊંઘ ગાયબ થઈ ગયેલી. પલંગમાં સૂતેલા માસુમ ચહેરાવાળા વૈભવને જોઈને એમની આંખો આંસુથી છલકાઈ જતી. જવાબ ન મળે એવો લાખ રૂપિયાનો સવાલ એમના મનમાં હરપળે ઊગી નીકળતો. આ નમાયા વૈભવનું શું થશે?

ચારેક મહિના પછી કુટુંબ - સમાજમાં વસંતભાઈના પુનઃલગ્નની વાત ચર્ચાવા લાગી. એમનું ઘર ખાદ્યપીધે સુખી હતું. બીજી કોઈ પળોજણ પણ નહોતી એટલે સમાજમાં એમને સહેલાઈથી સારું ઠેકાણું મળી જાય તેમ હતું. પણ પુનઃલગ્ન માટે વસંતભાઈ પોતે જ સંમત થતા નહોતા. એ કહેતા, ‘ના, ના. પુનઃ લગ્ન કરીને મારે મારા વૈભવ માટે ‘અપર મા’ લાવવી જ નથી. આવેલે ‘નવી મા’ મારા વૈભવને બરાબર સાચવે નહીં તો? હું ગમે તેવી મુશ્કેલીઓ વેઠીશ, પણ મારે મારા વૈભવના માથે ‘નવી મા’નું સાલ ઊભું કરવું જ નથી.’

આમને આમ છ મહિના વીતી ગયા. વસંતભાઈને એમના સગા-વહાલા અને હિતેચુઓએ સમજાવ્યા કે નાના વૈભવના પાલનપોષણ અને વ્યવસ્થિત ઉછેર માટે પણ તમારે પુનઃલગ્ન કરવા જરૂરી છે. ઘર અને વૈભવની જવાબદારી તમારા માથેથી થોડી ઓછી થશે અને તમે ધંધામાં સારું ધ્યાન આપી શકશો. ઘર-વ્યવહાર અને ધંધાની જવાબદારી વચ્ચે વૈભવના ઉછેરમાં પાર વગરની મુશ્કેલીઓ પડતી હતી. એકલો માણસ કઈ રીતે બધે પહોંચી વળે? આખરે હિતેચુઓની વ્યવહારુ વાત વસંતભાઈના ગળે ઉત્તરી. સમાજમાં સારું ઠેકાણું જોઈને એમણે વિમળાબહેન સાથે પુનઃલગ્ન કર્યા.

લગ્નની પહેલી જ રાતે વસંતભાઈએ ગળગળા થઈને વિમળાબહેનને કહેલું : ‘વિમળા, મને કે તને કોઈ તકલીફ પડે તો વેઠી લેવાની; બાકી નાના વૈભવને જરાય તકલીફ ના પડે એ વાતનું બરાબર ધ્યાન રાખજો. વૈભવને જન્મ આપનાર એની જનેતા તો પ્રભુના ધામમાં પરવારી ગઈ છે. એટલે હું એ નમાયા

વૈભવને તારા હાથમાં સોંપું છું. તું એ નમાયા વૈભવની સગી મા બનજો. આ કૂલ જેવા માસુમ વૈભવની સારસંભાળ રાખજો. બસ, મારે બીજી કોઈ અભણકા તારી પાસે નથી.’

અને ત્યારે વિમળાબહેને એમના પતિ વસંતભાઈને ધરપત બંધાવતા કહેલું, ‘વૈભવના બાપુ, તમે તમારા હૈયે નિરાંત રાખજો. વૈભવને હું અછોવાના કરીશ. આ ઘર અને નાના વૈભવની સાર-સંભાળ માટે તમે મારા પર મૂકેલા વિશ્વાસને તૂટવા નહીં દઉં. સમાજની નજરે ભલે હું તમારા જીવનમાં વૈભવની ‘અપરમા’ બનીને આવી હોઉં, પણ હું વૈભવની ‘સગી મા’ બનવાના તમામ પ્રયત્ન કરીશ.’

અને પછીના દિવસોમાં વિમળાબહેન એમના ઘર-સંસારમાં પરોવાઈ ગયા. માત્ર ઘરરખ્યું ગૃહિણી કે પત્ની તરીકે જ નહીં, પણ વૈભવની પ્રેમાળ જનેતા તરીકેની એમણે એમની ફરજ બખૂબી નિભાવી. નાનો વૈભવ વિમળાબહેનનો હેવાયો બની ગયો. એમની સાડીનો પાલવ પકડીને વિમળાબહેનની આગળ-પાછળ જ ફર્યા કરતો. કોઈના મનમાં જરા સરખોય અણસાર આવતો નહીં કે વિમળાબહેન નાના વૈભવની ‘અપર મા’ છે. વિમળાબહેન નાના વૈભવની ‘સગી મા’ બની ગયા. વસંતભાઈને હવે ઘર કે વૈભવની જરાય ચિંતા જ રહી નહોતી. એમણે નિરાંત જીવે એમના ધંધામાં ધ્યાન આપ્યું અને વેપારી લાઈનમાં પોતાની આગવી શાખ જમાવી દીધી.

પાંચેક વર્ષ પછી વિમળાબહેનના પેટે નીરવનો જન્મ થયો. વસંતભાઈ અને વિમળાબહેનને મનમાં આનંદ થયો. પોતાના પેટે અવતરેલા નીરવ પછી પણ વિમળાબહેનના અંતરમાં વૈભવ પ્રત્યેના વહાલમાં રજમાત્ર ઘટાડો ના થયો. વૈભવ અને નીરવ માટેના વિમળાબહેનના વહાલના ત્રાજવાના બંને પલ્લા એકદમ સમતોલ અને સ્થિર બની રહ્યા. એમના વહાલપના વીરડામાંથી જેટલા હેતની સરવાણી મોટા દીકરા વૈભવ માટે પણ વહ્ય કરતી હતી.

સમયનું ચક એની નિરંતર ગતિથી ફરતું રહ્યું!

આનંદ કિલ્લોલભરી જિંદગી વ્યતીત કરતાં એ કુટુંબમાં એક દિવસ ધરતીકંપ સર્જાયો! ઘરના મોભી એવા વસંતભાઈનું માર્ગ અકસ્માતમાં આકસ્મિક અવસાન થયું. કુદરતની એક જ થપાટે ભર્યુભાદર્યું ઘર આફતના ઓળામાં સપદાઈ ગયું. વિમળાબહેનના માથે ઘર, સંતાન અને ધંધાની જવાબદારી આવી પડી.

મહિના - માસ પછી વિમળાબહેન મનને મક્કમ બનાવીને ઊભા થયા. એમણે સંજોગો સામે લડવાનું નક્કી કર્યું. મોટા દીકરા વૈભવે પિતાનો ધંધો સંભાળ્યો. નાના નીરવે ગ્રેજ્યુઅન્ટનું ભણતર પૂરું કર્યું. સમયાંતરે બંને ભાઈના લગ્ન થયા. સગા સાસુ કરતાંય વિશેષ પ્રેમભાવ ‘અપર મા’ એવા વિમળાબહેન તરફથી મળતો હતો એટલે વૈભવની પત્ની વંદના પોતાને બુશનસીબ

માનતી હતી. પ્રભુ સ્મરણ કરતાં કરતાં વિમળાબહેન હવે ઉત્તરાવસ્થા તરફ જઈ રહ્યા હતા.

આવા સમયે કોઈ ખાટસવાદિયાએ નાના દીકરા નીરવ અને એની પત્ની સીમાના કાન ભંનેર્યા! ‘તમે ઊંઘતા રહેશો તો પછી બાજુ તમારા હાથમાંથી સરકી જશે. મોટાભાઈ વૈભવ અને એની પત્ની વંદના તમારા મા વિમળાબહેનને ભોળવીને બધીય મિલકત એમના નામે કરાવી લેશે. નીરવ, તારી તો સગી મા છે તો વૈભવ અને વંદનાને પૂછ્યા વિના વિમળાબહેન પાણીય નથી પીતા. ધઉંમાંથી કંકરા કાઢી નાંખે, એમ એ ગ્રાણોએ ભેગા થઈને દરેક બાબતમાંથી તમારો એકડો જ કાઢી નાખ્યો છે. હજુ સમય છે એટલે ચેતી જઈને તમામ મિલકતમાંથી અહંકો ભાગ લઈને આ ઘરથી અલગ થઈ જાવ. આ તો તમારા બંને માટે મનમાં લાગણી થઈ એટલે કહ્યું. બાકી તમારા બેયની મરજી!'

નીરવ અને સીમાના કાનમાં રેડાયેલા ઝેરની ધારી અસર થઈ. એ બંનેને ભાઈ-ભાભી અને ખુદ વિમળાબહેન પ્રત્યે અવિશ્વાસ થઈ ગયો. નીરવ વાતવાતમાં વૈભવ અને વિમળાબહેન સામે વડછકા ભરવા લાગ્યો. બીજી તરફ સીમા પણ મોરચો બાંધીને, આ પાર કે પેલે પાર જવા તૈયાર થઈ ગઈ. સગી જનેતા પર બે ભાઈઓ વચ્ચે વહેરો-અંતરો કરવાનું આળ મૂક્યું વિમળાબહેનના આળા થઈ ગયેલા હૈયાને હચ્ચમચાવી મૂક્યું.

વીતી ગયેલા સમયને યાદ કરતા વિમળાબહેન એમના પતિ વસંતભાઈના ફોટો સામે ચોધાર આંસુએ રડી પડ્યા. ‘નીરવના બાપુ, હવે આ જીવતરનો મને થાક લાગે છે. વૈભવના લાલન-પાલન અને ઉછેરમાં તો કોઈ ખામી રહેવા દીધી નથી. એની ‘સગી મા’ બનવા મેં થાય એટલા પ્રયત્નો કર્યા છે. પણ કોણ જાણે મારા પોતાના પંડ્યના જણતરના ઉછેરમાં મારા હાથે કોઈ ખામી રહી ગઈ છે અને એટલે જ તો આજે નીરવ અને સીમા દિવસે દિવસે અમારાથી વિમુખ થતા જાય છે. થરકતી જાંધે, પ્રસવની પારાવાર પીડા વેઠીને સંતાનને જન્મ આયા પછી એ જ સંતાન એની જનેતાથી વિમુખ થવા જાય ત્યારે જનેતાનું હૈયું ફાટી પડે છે. વૈભવના બાપુ, મારી આ વેદનાની વ્યથાની વાત હું કોણી આગળ જઈને કહું? મારા બળબળતા અંતરની વેદનાની વાત કહેવાનું ઢામ-ઢેકાણું બસ તમે હતા, પણ તમેય અમને છોડીને વહેલા ચાલ્યા ગયા! વલવલતા હૈયાની વેદના હવે મારાથી સહન થતી નથી. હું હામ હારી ગઈ છું.’

હર્યાભર્યા કુટુંબની શાંતિમાં જાણે કોઈએ પલીતો ચાંપી દીકો હોય એમ સૌના જીવ ઉચાટભર્યા થઈ ગયા હતા. કલેશના કળજમાંથી બહાર નીકળવાનો રસ્તો સુજોતો નહોતો. એક દિવસ બહારગામથી રાતના દસેક વાગે ધેર પરત ફરતા વૈભવને નાના ભાઈના રૂમના બંધ બારણામાંથી કંઈક અવાજ સંભળાયો. વૈભવ તીલો રહી ગયો. એણે સાંભળ્યું : ‘આપણી યોજના પ્રમાણે

આપણે આ ઘરથી અલગ તો રહીશું પણ પછી મા ક્યાં રહેશે?’ નીરવ એની પત્ની સીમાને કહેતો હતો.

‘તમારા મા ક્યાં રહેશે એમ? આમેય તમારા મા તમને પોતાનો દીકરો તો ગણતા જ નથી. પછી ભલેને એ એમના મોટા અને વહાલા દીકરા ભેગા રહે.’

‘પણ સીમા, વ્યવહારમાં તો મા એના નાના દીકરા ભેગા જ હોય અને લોક લાજેય આપણે મારી મા ને આપણા ભેગા જ રાખવા પડે!’

‘હવે એવા વ્યવહાર રહ્યા જ નથી અને આમેય તમને તો ખબર છે ને કે તમારા મા અને મારે જરાય બનતું જ નથી. અમારી વચ્ચે છિત્રિસનો આંકડો છે. એમને ભેગા રાખીને કાયમ ભવાડા થાય એના કરતાં એ તમારા મોટાભાઈ સાથે રહે એ જ સારું છે. તમે ઢીલા ના પડોને તો બધુંય સમુસુતરું પાર પડી જશે. પછી મારે એમના નામની કાયમની નિરાંત થઈ જશે.’

‘પણ, વૈભવભાઈ એમની ભેગા મા ને રાખવાની ના પાડે તો?’ નીરવે આશંકા વ્યક્ત કરતા કહ્યું.

‘તો પછી ત્રણ ત્રણ મહિનાના વારા પાડજો. ત્રણ મહિના આપણા ધેર અને ત્રણ મહિના એમના ધેર. હું તમારા મા સાથે એવા ‘ચરિતર’ કરીશ કે પછી એ આપણા ભેગા રહેવા જ નહીં આવે.’ બોલતા બોલતા સીમા આણું મલકાઈ.

નીરવ - સીમાના અંતરની વાત સાંભળીને વૈભવ મનોમન કંઈક નિષ્ણય કરીને ચૂપચાપ એના રૂમમાં ચાલ્યો ગયો.

ચારેક દિવસ પછી સવારે નવેક વાગે વિમળાબહેન દેવદર્શન માટે મંદિર તરફ ગયા ત્યારે વૈભવે નાનાભાઈ નીરવ અને એની પત્ની સીમાને ટ્રોંડિગ રૂમમાં બોલાવ્યા. પોતાની પત્ની વંદનાની હાજરીમાં વૈભવે કહ્યું : ‘ભાઈ નીરવ, આપણા ધંધાની આવક-જાવકના હિસાબ વકીલ મારકિતે તૈયાર કરાવેલ છે. અહંક ભાગે તારા ભાગમાં જે કંઈક મિલકત આવે છે એના તમામ કાગળ આ ફાઈલમાં છે. તું નિરાંતે જોઈ લેજો. અનુભવી માણસો એમ કહી ગયા છે કે, ‘જેના અન્ન જુદા, એના મન પણ જુદા!’ એટલે આપણે બંને ભાઈઓએ અલગ થવું નહીં એવું મેં વિચાર્યુ હતું. પ..ણ... નાદ્ધૂટકે આજે બંને ભાઈઓને અલગ થવાનો સમય આવ્યો છે. અત્યાર સુધી આપણે જે મકાનમાં સાથે રહેતા હતા, તે મકાન આખું તને સુવાંગ આપી દઉં છું. આ ઘર તને મુખારક! અમે ભાડાના ઘરમાં રહેવા જઈશું. આ ઘરની તમામ ચીજવસુઓ અને રાચરચીલા પર તારો અબાધિત હક્ક રહેશે. આપણે રહેતા હતા એ ઘરની તમામ ભૌતિક વસ્તુઓમાંથી એક પણ વસ્તુ મારે જોઈતી નથી. અમે થોડી વધુ મહેનત કરીને જોઈતું રાચરચીલું વસાવી લઈશું. આમેય મોટાભાઈ તરીકે મારે મારા નાનાભાઈને કશુંક તો બેટમાં આપવું પડે ને? મારા તરફથી આ નાનકડી બેટનો સ્વીકાર કરજે.’

‘એટલે મોટાભાઈ, તમે આ ઘરમાંથી કોઈ વસ્તુ તમારા માટે લેવા જ નથી માંગતા?’ સીમા ઉતાવળે બોલી ઉઠી.

‘ના, સીમા એવું તો નથી. આ ઘરમાંથી અમારે કોઈ ભૌતિક ચીજવસ્તુની જરૂર નથી. હા, મારે આ ઘરમાંથી બસ એક જ વસ્તુ જોઈએ છે – જો તમે આપો તો!’

‘એક જ વસ્તુ? કઈ વસ્તુ?’ નીરવે પૂછ્યું.

‘નીરવ, મારા ભાઈ, હું જે વસ્તુ માગું છું એ કોઈ ભૌતિક વસ્તુ નથી પણ જુવતી જાગતી આપણી ‘મા’ છે. આપણા ‘મા’ને અમારી ભેગા લઇ જવા છે. ‘મા’ને હું અમારા મકાનમાં અમારી સાથે લઈ જવા માગું છું. તમે આપણો ને?’

‘એવું તે બનતું હશે? અમે નાના છીએ એટલે વ્યવહારમાં તો ‘મા’ અમારી ભેગા જ રહેવા જોઈએ.’ સીમાએ ખોટો દેખાડો કરતા કહ્યું.

‘હે એવા વ્યવહાર જેવું કશુંય રહ્યું જ નથી. મન મળે ત્યાં રહે! જો ભાઈ, ‘મા’ તો મજિયારી ગણાય. ભૌતિક ચીજવસ્તુઓની જેમ એના ભાગ ના પડાય! એની વહેંચણી પણ ન કરાય અને આવું થાય તો પ્રસવની પારાવાર વેદના વેઠીને સંતાનને જન્મ આપનાર જગતભરની જનેતાઓનો એમના સંતાન પ્રત્યેનો વિશ્વાસ તૂટી જાય. નીરવ, તું તો નાનો છે પણ પૂરો ભાગયશાળી છે. જેના અંતરમાંથી હરપળે વહેતા નિર્ભળ હેતના મૂલ આપણે ક્યારેય કરી જ ના શકીએ એવા વિમળા મા ના ઉદ્રમાં નવ-નવ મહિના આળોટવાનું અને એના મીઠાં

ભજન ગાંગરવા માટે નથી

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૬૫ ઉપરથી ચાલુ)

‘એકલા જવાના મનવા... એકલા જવાના...’, ‘મેરુ રે ડગે પણ જેના મનડા રુજો નહીં...’, ‘આ કોને બનાવ્યો પવન ચરખો, એના ઘડનારાને પરખો’, ‘આતમાને ઓળખ્યા વિના રે ભવના ફેરા નહીં રે મટે...’, ‘ખાખમેં ખપી જાના બંદા માટીસે મિલ જાના...’, ‘અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરિ જૂજવે રૂપ અનંત ભાસે...’, ‘ભગતિ રે કરવી તેને રંક થઈને રહેવું પાનભાઈ, મેલવું અંતરનું અભિમાન રે...’, ‘આ તન રંગ પતંગ સરીખો જતા નવ લાગે વાર...’, ‘ધૈષાવજન તો તેને રે કહીએ જે પીડ પરાઈ જાએ રે...’, ‘પાચોજુ મેંને રામ રતન ધન પાચો...’, ‘જીવણ જીવને ઈયા રાખીએ બાજે અનાહત તૂરા’, ‘જીરે લાખા, લાવો કુંચી તો તાળાં ખોલીએ રે...’, ‘શીલવંત સાધુને વારે વારે નમીએ, જેના બદલે નહીં વરતમાન રે...’, ‘મારો હંસલો નાનો ને દેવળ જૂણું તો થયું’, ‘હંસલો હાલવાને લાગ્યો કાયાનો ગઢ ભાંગ્યો...’ વગેરે ભજનવાણી સાંભળી હોય અથવા યેનકેન પ્રકારે આપણા સુધી પહોંચી ગઈ હશે.

અમરત જેવા ધાવણ ધાવવાનું - એમ બેય વાના તને મળ્યા છે. જ્યારે હું તો અભાગિયો જ છું. કારણ? મને આમાંનું કશુંય મળ્યું જ નથી. મા ની પાછલી અવરસ્થામાં શારીરિક તકલીફો થાય ત્યારે એની સેવા કરવાનો અવસર મળે એ પ્રત્યેક સંતાન માટે મા ના ધાવેલા ધાવણાનું ઋણ ઉતારવાનો મોકો મળ્યો કહેવાય. બાકી, મા નું ઋણ ખુદ ભગવાનથી પણ ચૂકવાય તેમ નથી, તો પછી આપણે કોણા? બેર! તમે તમારી રીતે સ્વતંત્ર બનીને શાંતિથી રહેજો. બબિષ્યમાં ક્યારેય નાની-મોટી મુશ્કેલી આવે તો બેધડક આ તારા મોટાભાઈ પાસે શરમ - સંકોચ રાખ્યા વગર આવી જાઓ. જરાય મૂંજાશો નહીં. આખરે આપણે બંને તો એક જ પિતાના સંતાન છીએ, બરાબરને?’

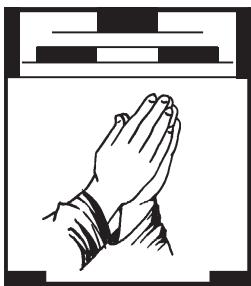
ધેલવની વાત સાંભળી રહેલા નીરવ - સીમાની આંખો આંસુથી ઉભરાઈ ગઈ. એમણે કહ્યું, ‘મોટાભાઈ, અમને માફ કરો. અમે કોઈની કાન ભંભેરણીમાં આવી જઈને સાચી વાત સમજ શક્યા નહોતા. તમે, ભાભી અને મા – અમારે મન સર્વસ્વ છો. આપણે સો એક જ છત નીચે સુખ-દુઃખમાં સાથે રહીને ‘મા’ની થાય એટલી સેવા ચાકરી કરીશું.’

અને એ જ વખતે મંદિરે જઈને આંગણામાં આવી પહોંચેલા વિમળાબહેનના ચરણોમાં આંખમાં ઝળજળિયાં સાથે ચારેય નમી પડ્યા. વહાલભરી વિમળાબહેનનો આશીર્વાદ વરસાવતો મમતાભર્યો હાથ ચારેયના માથે ફરતો રહ્યો.

૩/૮, ઇન્ડપ્રસ્ટ્યુ સોસાયટી, મુ. કલિક્સ,
દા. ઘોણકા, નિ. અમદાવાદ. • મો. ૮૦૮૮૮ ૪૧૨૪૦

આ ભજન ન સમજાય તો સંતવાણી વિશે લખાયેલા પુસ્તકોમાંથી જાણી શકાય છે. ભજન ઉકેલી શકાય, વિવેચી શકાય અને ‘ભજન’ વિશે પ્રભાવક ભાષણ આપી શકાય. પણ એમાં જે નથી સમજાતું તે તેમાં રહેલું ‘સમજધર’નું શાસ્ત્ર છે. ‘ભજન કરવું એટલે શું?’ એ આપણે સમજવાનું હોય છે. એ સમજ એકવાર ભજન સાંભળવાથી કે એક ટોચનું ભજન મમળાવીને, પચાવીને ભજનનો મર્મ સમજને ખોળિયાનો જેલ બદલવાનો છે. ગ્રંથો વાંચવાથી, ગ્રંથો લખવાથી, જિંદગીભર ભજન ગાંગરવાથી સાચી સમજ જડી ન હોય, એવું બનવાજોગ છે. સામા છેડે વિચારીએ તો ભજન ગાંગરતા ન આવે તો પણ ભજન જીવી શકાય છે. આખરે ભજનને સમજુને અંદર ઉત્તરવાનું છે. વ્યવહારમાં વ્યક્ત કરવાનું છે. ભજનકથિત જીવવાની, ભજનમાં ભરપૂર રહીને પરમ સમીપે જવાનું છે. ખરેખર સમજએ તો ભજન પરમ સાથે તાર જોડવા માટેનું શક્તિશાળી માધ્યમ છે.

૧૦૧, આમૂલ્ય એપાર્ટમેન્ટ, રામસેતુ શોરી,
રવાપર - દુનાડા રોડ,
મોરની. મો. ૮૮૭૮૮ ૩૫૭૭૭

સ્મરણ

ભજન ગાંગરવા માટે નથી

આપણને સંતવાણીનો અમૃત્ય વારસો મળ્યો છે. ગોરખનાથ, કબીર સાહેબ, નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, રવિસાહેબ, મોરાર સાહેબ, અખો, ભોજે, જીવાસાહેબ, ધીરો, નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી, દાસ સતારા વગેરે નાથ, સાહેબ, સંતો, ભક્તો, વૈરાગી, શાનીઓની રચનાઓમાં મળતી ભજનવાણીને ખોલવામાં આવે તો એમાં દેહ અને દેહાતીત થવાની વાત હોય છે. પરમ સમીપે, પરમ આનંદે પહોંચવાની વાત હોય છે. આત્મા, જીવ, માયા, જગત અને પરબ્રહ્મનું સ્વરૂપ અને એ વિશેનાં રહસ્યો વિશેનું તત્ત્વજ્ઞાન મળે છે. જીવાત્માને ઉપદેશ આપવામાં આવે. માયાની લીલાથી પ્રભાવિત મન કરીતે નચાવે છે એ વિષયક માહિતી હોય. જ્ઞાન, ભક્તિ અને વૈરાગ્યની સાચી સમજ હોય. સંત સાહિત્યને તપાસવામાં આવે તો તેમાં વેદકાલીન - ઉપનિષદની પરંપરાનો તાર લઈને, શાસ્ત્રોનો આધાર લઈને, મહાકાવ્યોના પાત્રોનાં ઉદાહરણો લઈને, સંતો - ભક્તોનાં જીવનની ઘટનાઓ લઈને રચનાઓ રચાયેલી જીવા મળે છે. એમાં જે તે પંથ પરંપરાના સાધના સિદ્ધાંતો પણ હોય છે. ‘ભજન’ આપણી વરસો જૂની પરંપરા છે અને આપણી સહિયારી સંપત્તિ છે.

આ રચનાઓ વિવિધ રાગોમાં હોય છે. રાગમાં અને દ્વાળમાં હોવાથી કંઈપકંઈ સચવાયેલી મળી આવી છે. ભજનમાં ધ્રુવપંક્તિ હોય, અંતરો હોય, કોઈ ભાવ-વિચાર-અનુભવ-તથ્ય વર્ણવવામાં આવ્યું હોય. ‘દે’, ‘હો’, ‘જી’, ‘હેજી’ રાગપૂર્તિ માટે લટકણ્યા

હોય. રચનાને છેલ્દે ‘નામાચરણ’માં રચયિતાનું નામ અને જ્ઞાન આપનાર ગુરુનું નામ હોય છે. કીર્તન, આરતી, સાખી, રવેણી, રૂપક, આખ્યાન, ચિંતામણી, વેલી, ગુરુમહિમા, સંવાદ, ચરિત્ર, પરચરી, પ્રભાતી, હેલો, હેલી વગેરે સ્વરૂપમાં મળી આવે છે.

કવિ બનવા માટે, કવિયશ લેવા માટે, ધાક જમાવવા, પદ કે પ્રતિષ્ઠા મેળવવા માટે આ વાણી લખાયેલી નથી. પોતાને થયેલો અનુભવ લોક સુધી પહોંચાડીને સાચો મારગ બતાવવાનો એનો મૂળ હેતુ છે. લોક સુધી અને માનવનાં હૈયાનને વીંધવા સુધી પહોંચવાનું તેનું લક્ષ્ય હોય છે. એટલે આ વાણી સરળ હોય છે. એમાં સમજી ન શકાય એવો દુર્ભોધ્ય ભાષાપણ્ય, કલ્પનાનાં ઉત્તુંગ શિખરો ન હોય. ધણીવાર રહસ્યમય અનુભવો કહેવાના હોય તો રૂપકવાણી કે અવળવાણીનો આધાર લેવામાં આવ્યો હોય

છે. ખરેખર બધું મૂકીને નીકળી ગયેલા સંત - ભક્ત - જ્ઞાનીના અધ્યાત્મ અનુભવને એમાં વ્યક્ત કરવામાં આવેલ હોય છે. કોઈપણ અલગ માણસ સમજી શકે એવી સહજ અને અસરકારક વાણી હોય છે.

આપણને ખબર છે કે ભજન કરવામાં આવે છે. ભજનનું આયોજન હોય તો તેનું વાયક (આમંત્રણ) આપવામાં આવે છે. ભજન કરવા માટે ગતગંગા (સમૂહ) મળે છે. તેમાં ભજન સાંભળવા કે ગાતા આવેદે તેને જીવાનું થાય છે. ભજન વરસોથી ગવાતા આવ્યા છે અને આજે પૂનમના કે બીજના ભજન ગવાય છે.

ભજનવાણી મર્મ હોય છે, મર્મભેદક હોય છે. જેસલ, સાસતિયો, લાખો લેવા ડાકુઓને પણ સવળા મારગે લઈ જાય એવી એનામાં શક્તિ પડેલી છે. એટલે સામાન્ય માણસને અસર કરે એ સમજી શકાય તેમ છે :

ભજનની વાતું ગીણિયું
મોરા કુહાડા કાંઈ ન કાપે,
લોઢા કાપે શીણિયું...

સ્કૂલ-કોલેજમાં અક્ષરજ્ઞાન ન લીધું હોય અને ભજન રચેલાં હોય એનાં અટળક ઉદાહરણો મળે છે. આ ભજન ભાણેલાને ન સમજાય એવું પણ બન્યું છે. ‘કથા સૂણી સૂણી કૂટ્યા કાન તોય ન આવ્યું બ્રહ્મજ્ઞાન’ એમ બને છે. પરમાત્મા આપણી અંદર છે. એને બહાર ખોજવાની જરૂર નથી. એ માટે પ્રપંચો કરવાની જરૂર નથી.

ભાષા કહે ભટકીશ નાહી,
તું મથી લેને માંહી;
સમજને સૂઈ રહે તો
તારે કરવું નથી કાંઈ...

અલગ અલગ ભેદમાં ભટકી રહેલાને કબીર સાહેબ સરળતાથી પાણી અને ઘડાના રૂપકથી સમજાવે છે:

કબીર કૂવા એક હે,
પનિહારી અનેક;
બરતન સબકે ન્યારા ન્યારા,
પાની સબકે એક.

(અનુસંધાન : જુણો પાણા નં. - ૬૪ ઉપર)

લદુ કથા

સુવિજુભાઈ કાર્યા

શામળો

મા બાપે દીકરાનું નામ શામળજ પાઢેલું પરંતુ ધીરે ધીરે સૌ તેને શામળ કહીને બોલાવતા. થોડો મોટો થથો એટલે મા-બાપ સાથે મજૂરીએ જવા લાગ્યો. શામળ હતો કામણો. પણ ખૂલ પડે, મોઢો પડે તો અન્ય લોકો તેને શામળો કહીને વઢતા. શામળમાંથી શામળો પંકાઈ ગયેલો.

ફેફટરીના માલિકનો નોકર ચાલ્યો ગયેલો. તેમને શામળો મનમાં વસી ગયેલો. વાત કરી. શામળાના મા-બાપને પણ ખુશી થઈ કે શેઠના ઘરમાં શામળો નોકર બની જાય તો જીવન સુધરી જશે. શામળો થોડા દિવસોમાં શેઠનાં ઘરના કામકાજથી ટેવાઈ ગયો. શેઠ શામળાના કામથી ખુશ હતા. શામળાને વધ્યું ઘટચ્યું ખાવા-પીવા મળતું હોવાથી તે પણ ખુશ હતો.

જન્માષ્ટમીનો ઉત્સવ હતો. શેઠને વેર જ કૃષ્ણ જન્મોત્સવ ઉજવવાનો હતો. બધી તૈયારી થઈ ગઈ. શામળો બધું નીરખતો જોતો હતો. ઘરમાં જેવું ગોઠવેલ હતું તેવું દશ્ય શેઠના દિવાનખાનામાં લટકાવેલ કેલેન્ડરમાં હતું. શામળો ઘરનું ને કેલેન્ડરનું દશ્ય જોતો, ને ખુશ થતો હતો.

બરાબર બારના ટકોરે કૃષ્ણ જન્મ થયો. નંદ વેર આનંદ થયો. જય કનૈયા લાલ કી. લોકો ગાતા ને નાચવા લાગ્યા. મટકુ ફોડી તેમાંથી ઉડેલું માખણ લોકો જ્યાં-ત્યાંથી ચાટવા લાગ્યા. શામળાએ કયારેય માખણ જોયેલું નહીં ને ચાખેલ પણ નહીં. તેનેય મટકીનું માખણ ખાવાની ઈચ્છા થઈ. પણ શેઠનો હુકમ હતો એટલે બહાર કેમ જઈ શકે? શામળો પોતાની બાળસહજ ઈચ્છાને રોકી શક્યો નહીં, ને દીવાલ પરના કેલેન્ડરમાં કનૈયો મટુકી ઢોળી માખણ ખાતો હતો તેને જીબ વડે ચાટવા લાગ્યો.

કોઈ કામ સબબ શેઠ અંદર આવ્યા. શામળાને કેલેન્ડર ચાટતો જોઈ ગુસ્સે થઈ બરાંદ્યા, “એય શામળા, મારા ભગવાનને તું અભડાવી રહ્યો છે.” એક ધોલ મારી શામળાને ઘર બહાર કાઢી મૂક્યો.

આઈ.ટી.આઈ. સામે, અમરેલી.
મો. ૯૮૦૮૧ ૫૭૦૮૨

સમયસર બોલાયેલા શબ્દો સુવર્ણ કરતાં વધુ કિંમતી છે,
પણ સમયસર કરાયેલું મૌન તો હીરા કરતાં પણ વધુ કિંમતી છે!

લદુ કથા

પદ્મલી ગુપ્તા

ડાયરી

પ્રતીકને જન્મ દિવસ પર કુરિયરમાં એક બેટ મળી. મોકલનારાનું નામ અને સરનામું વાંચી હેબતાઈ ગયો. અનેક શંકા-કુશંકા વચ્ચે ધુજતા હાથે કવર ખોલવા લાગ્યો. અંદરથી કયેરીનું કોઈ ફરમાન નહીં, પરંતુ એક જૂની ડાયરી નીકળી. ભય હળવાશમાં ફેરવાયો.

એની પત્નીને ડાયરી લખવાની કાયમની ટેવ. ડાયરી એની એ જ હતી અને મોકલનાર એની દીકરી. બાર વર્ષ પહેલાં, હતાશાની એ ક્ષણે પત્ની-દીકરીને શહેરના ઘરમાં સૂતી મૂકીને વતનમાં ચાલ્યો આવ્યો હતો. કાયરતાની સીમા ઓળંગિને એમનો સંપર્ક કરવાનો કે એમની ભાળ લેવાની કયારેય તસ્દી લીધી નહોતી.

ડાયરીના એક-એક પાનાં ફરતા ગયા. એમના લગ્ન, દીકરીનો જન્મ, દીકરીનું પહેલીવાર પડખે પરવું, પહેલી વાર ઊભું થવું, જન્મ દિવસની ઉજવણી, જેવી તમામ ક્ષણો પુનર્જિવિત થઈ.

એની આંખો અને હદ્ય ભરાઈ આવ્યા. એ તરત ઊભો થયો બેગ પેક કરવા માટે.

બીજ, આનંદ નંગોઝ, ગાયકી મંદિર રોડ,
મહાવીર નગર, લિંગાનગર-૩૮૩ ૦૦૧ (સાબરકાંદા).
મો. ૯૮૦૮૮ ૩૮૬૪૩

લદુ કથા

હરીશ મહેવાકર

રવિવાર

એ રડતી રડતી આવી કે બધી માછલીઓ ભેગી થઈ ગઈ. હાંફળી ફાંફળી મા આવીને જુએ તો એના બચ્ચાનું માથું લોહીલુછાણ. ‘શું થયું અલી?’

‘પથરો વાગ્યો.’

‘કેમ કરતા?’

‘કિનારે ગઈ’તી.’

મા માથામાં જોવા લાગી. ચીરો પડી ગયો હતો. એ જોઈને એ ગભરાઈ ગઈ. એ બોલવા લાગી : ‘કેટલી વાર ના પાડી છે. કહ્યું છે, કિનારે ન જા.’

બાળ માછલીનું રડવું શાંત થતું નહોતું. હુઃખને કારણે કે મા ખીજાતી હતી એના કારણે કે પોતે ભૂલ કરી હતી તેના કારણે એ રડતી હતી એ સમજાતું નહોતું.

બીજી માછલીએ માને શાંત પાડવા કહ્યું, ‘હશે છોકરું છે.’

‘શું છોકરું? હજાર વાર કહ્યું છે, રવિવાર હોય ત્યારે કિનારે ન જા. પણ કોણ માને? હવે અત્યારે કોણ ડોક્ટર મળશે?’

‘અરે પણ એટલું નથી વાગ્યું.’

‘પણ આ લોહી તો નીકળ્યું છે. માણસો અળવીતાર છે. છોકરાવ પણ એવા જ અળવીતરા છે. તળાવ કંઠે બેસવા આવે છે કે પથરા ફેંકવા?’

બીજી માછલી કશુંક કહેવા જતી હતી, ત્યાં ગયા રવિવારે થયેલા પથરોનો ઘા યાદ આવી જતાં એ પણ બાળ માછલીને ખીજવા લાગી. ‘રવિવાર જોતી હો તો. માની વાત માનવી જોઈએ કે નહીં?’ એમ કહીને પોતાની બાળ માછલીને બેંચીને ઊંડા પાણીમાં સરી ગઈ.

“આમે”, ૩/અ, ૧૯૨૬, નંદાલય હવેલી પાસે,
સરદાર નગર, ભાવનગર-૩૬૪ ૦૦૨.
મો. ૯૮૨૬૨ ૨૩૫૨૨

આધ્યાત્મિક દુનિયામાં જાગેલો કોણ?

જે પાપાચાર છોડે તે જાગેલો!

જે પાપવિચાર છોડે તે જાગેલો!

જે પાપનો પક્ષપાત છોડે તે જાગેલો!

ને થયેલ પાપ માટે જે અફસોસ આહેર કરે તે જાગેલો!

લદુ કથા

હરીશ પંક્યા

શ્રદ્ધા

શ્રદ્ધા એ માણસની આંતરિક અનુભૂતિ છે.

શ્રદ્ધા – એ પછી ઈશ્વરનાં અસ્તિત્વ વિશેની હોય, કે પછી માણસની અન્ય માણસ પ્રત્યેની હોય, પણ શ્રદ્ધા માણસને જીવન જીવવા માટેનું અનેરું બળ પૂરું પાડતી હોય છે.

બાળકનો જન્મ થાય અને થોડી સમજ આવે ત્યારથી જ એનામાં શ્રદ્ધાનું બીજ વવાવાનું શરૂ થઈ જાય છે. ભાખોડિયા ચાલતાં અને પદતાં-આખડતાં બાળકમાં માતા દ્વારા ચાલવાની શ્રદ્ધા અંકૃતિ થાય છે. વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં પણ વધુ મહેનત કરવાથી વધુ સારું પરિણામ મેળવી શકાશે, એવી શ્રદ્ધા શિક્ષકો દ્વારા વિદ્યાર્થીના માનસમાં સિંચાતી હોય છે. તો, નવી નોકરીમાં પણ નવું કામ શીખતી વખતે માણસમાં શ્રદ્ધાનું હોવું જરૂરી બની રહે છે.

માણસ દ્યોધને હાંસલ કરવા માટે જે અથાક પરિશ્રમ કરે છે ત્યારે એનાં માટે શ્રદ્ધા જ પ્રેરકબળ સાંબિત થાય છે. શ્રદ્ધા અને મહેનતના કારણે માણસ ઈચ્છિત લક્ષ્યાંકો અને સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

જેમ જીવનમાં પ્રગતિના ઉંચા શિખરો સર કરવા માટે શ્રદ્ધાને પ્રેરકબળ ગણીએ છીએ, એવી જ રીતે માણસમાં રહેલી ઈશ્વર પ્રત્યેની શ્રદ્ધા કહો કે આસ્થા, એના જીવનમાં નવી જ જ્યોતિ પ્રકાશવા માટે પ્રેરક બની રહે છે. શ્રદ્ધા માણસના જીવનમાં ઉધૃતા તરફ ગતિ કરવા માટે મહત્વની બની રહે છે. શ્રદ્ધાને કારણે સાત્ત્વિક વિચારો જન્મે છે. સત્ય અને ધર્મના પંથે ચાલવા માટે માણસ પ્રેરાય છે. જૂઠી માયા કે મોહના કળાશમાં ફસાતો એ બચે છે.

ઇશ્વર પ્રત્યેની અખૂટ શ્રદ્ધાને કારણે માણસનાં જીવનમાં અજબનું પરિવર્તન આવે છે. એની આસપાસના લોકોમાં પણ થતું વિચારોનું પરિવર્તન એ અનુભવે છે. મુશ્કેલ અને તદ્દન અશક્ય લાગતું કાર્ય પણ ઘણીવાર માણસ માટે તદ્દન સરળ બની જાય છે અને ત્યારે જ એને એ વાતની ખાતરી થાય છે કે, નક્કી આમ ઈશ્વર પ્રત્યેની શ્રદ્ધા, ભક્તિના કારણે જ શક્ય બન્યું છે.

શ્રદ્ધા વગરના માનવીનું જીવન મધ્યદરિયે નાવિક વગર હાલક-ડોલક થતી નોકા જેવું હોય છે, એમ કહીએ તો પણ ખોટું નથી જ.

ડી-૧, નિલોચન સોસાયટી, ઘોઘા જકાત નાકા પાસે,
રીંગ રોડ, સુભાષનગર, ભાવનગર-૩૬૪ ૦૦૧.
મો. ૯૮૨૮૪ ૦૭૬૨૭

નવેસરથી જોઈએ

છંડ બંધારણા : લગાગાગા, લગાગાગા, લગાગાગા, લગાગાગા
 નવેસરથી, સવારોને નવેસરથી ફરી જોઈએ,
 બધા રસ્તાની ધારોને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 ભલે દેખાય એનો એ જ સૂરજ રોજ આકાશે,
 બધી એની અદાઓને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 ગયા ચરણો તળેથી જે બધા રસ્તા, ફરી એના;
 નિશાનોને, મુકામોને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 બધાં દશ્યો હજુ અકબંધ છે પેલી તરફ એને –
 જરા ધૂમસ હઠાવીને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 અહીં એકાદ બિંદુ પર જરા ઊભા રહી, ધીમે;
 જવનભરના પ્રવાહોને નવેસરથી ફરી જોઈએ.

સ્માર્ણિક સોમેશ્વર - મુજ
મો. ૮૪૨૬૩ ૪૨૧૦૦

ચહેરો નથી

છંડ બંધારણા : ગાલગાગા, ગાલગાગા, ગાલગા
 આજ દર્પણમાં કોઈ ચહેરો નથી,
 તું નથી શેરીમાં તો પહેરો નથી.
 એટલે તો રહે નયન ભીનાં સતત,
 આંસુ પર એનો કોઈ વેરો નથી!
 કે પ્રાણયમાં હોય છે કેવી પીડા?
 લેવા ફીટો એવો કેમેરો નથી!
 ધાણીના બળદોની માફક ધૂમવું,
 મોત પછી જાણે કે ફેરો નથી!
 ફિરોજ હસ્તાક્ષી - અમરેત્વિ
મો. ૮૮૦૪૦ ૬૯૩૨૦

ઘસાતું જ બોલે

છંડ બંધારણા : લગાગા, લગાગા, લગાગા
 અમુક જણ હંમેશાં મજાનું જ બોલે,
 અમુક જણ સરેરાશ કડવું જ બોલે.
 હશે જ્ઞબ પર કાચ પેપર જરેલું,
 બધાના વિશે એ ઘસાતું જ બોલે.
 તમે મસ્ત વાજું ભલેને વસાવ્યું,
 વગાડ્યા વિના કંઈ એ થોડું જ બોલે?
 ભીતરમાં પ્રવાહી ગયા બાદ જોજો,
 ગુટક તો ગુટક, પણ એ સાચું જ બોલે.
 પૂછું ફેરવી-ફેરવીને બગીચો,
 'પવન' હર વખત ફૂલ જેવું જ બોલે.

ભરત ભર 'પવન' - વડોદરા
મો. ૮૮૮૮૮૫ ૬૯૯૯૮

ચહેરા

છંડ બંધારણા : ગાગા, ગાગા, ગાગા, ગાગા
 સર્જ છે ખુદ ઈશ્વર ચહેરા,
 કેમ ગમે ના સુંદર ચહેરા!
 ૨૧-૨૧માં રોમાંચ જગાડે,
 શાસ કરી દે અધ્યર ચહેરા!
 નિર્મળ, નિર્મળ, નિર્મળ દસ્તિ,
 મનહર મનહર, મનહર ચહેરા!
 રીજે તો ધનભાજ્ય, ખરેખર,
 ધન્ય કરી દે જીવતર ચહેરા!
 હરતાં ફરતાં મેઘધનુષ્યો,
 આશ્રયોના અવસર ચહેરા!
 સ્વર્ગેથી ઊતર્યા હો જાણો,
 એવા જાદુમંતર ચહેરા!
 કોણે આવું કામણ બક્ષ્યું?
 કેંક તો આપો ઉત્તર ચહેરા!
 લાગે એમ 'મુસાફિર' જાણો,
 ઈશ્વરના હસ્તાક્ષર ચહેરા!

મુસાફિર પાલનપુરી - પાલનપુર
મો. ૮૮૬૬૨ ૩૬૪૨૧

કહેતાં પણ નથી

છંડ બંધારણા : ગાલગાગા, ગાલગાગા, ગાલગા
 કેટલે ઊંચે જવાનું છે કહેતાં પણ નથી,
 આખરે ક્યાં પહોંચવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 ઝેરની વાતો કરે છે ઝેર સામે જોઈને;
 ઝેર કોણે ચાખવાનું છે કહેતાં પણ નથી!
 સોય-દોરો લઈ ફરી અંધાર ધેરી રાતમાં;
 વખ જર્જર સાંધવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 શાસ પણ જાણો નહીં એવી જ રીતે આપણે,
 મન હવાનું વાંચવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 ફૂલ, પંખી, જાડ, માણસ હોય તો ચાહી શકો,
 પથરોને ચાહવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 તું નચાવે એમ સૌ નાચ્યા કરે થાક્યા વગર,
 'શ્યામ' ક્યાં લગી નાચવાનું છે કહેતાં પણ નથી!

શ્યામ ટાકોર - ગોદરા
મો. ૮૪૨૭૦ ૭૦૮૮૪

આમાદી....

શોધવી કયાંથી હવે આબાદી,
કેંક ખૂટે બોલતાં ફરિયાદી.
શોધતા થાક્યાં ફરી દિન-પ્રતિદિન
દાન દેતાં ક્યાં મળે સૌગાદી.
પૂર્જ કયાંથી શીખવે ગુરુઓ પણ,
શું કરે થોડી સહજ ઉસ્તાદી?
ઉત્તરેલાં મુખ ખરી તકલીફો
ભોગવી થાશે સતત અવસાદી.
ન્યાય માટે ક્યાં લડે લાચારી?
થાય ક્યારે આખરે પ્રતિસાદી.
પાળતા મરજાદ, છે ક્યાં અસલી
ક્યાં મળે સાચો અસલ મરજાદી.
રાતવાસો કાજ, ક્યાં આવાસો,
ખાસ રે'વું ક્યાં? થયાં ઉન્માદી.
જીભરી વરસો, વરસતા જાઓ,
ખુદ અમે પણ અનુભવી વરસાદી.

ભૂપેન્દ્ર શેઠ 'નીતમ' - જમનગર
મો. ૮૫૧૦૧ ૨૬૪૭૮

પહેલો વરસાદ....

મોસમનો પહેલો વરસાદ મને ભીજવે
પ્રીતમનો પહેલો ખાર મને ભીજવે.

યાદ છે મને વેળા એ સાંજની,
બંધ હતા હોડ અને ભાષા હતી અંખની
એ વણ બોલાયેલા શબ્દોની વાત મને ભીજવે...

મોસમનો પહેલો વરસાદ મને ભીજવે...

સંગાથ તમારો મને લાગે બહુ ખારો
આ તો છે જનમ જનમનો સથવારો
તારા સાથની સાથે તારો સ્નેહ મને ભીજવે...
મોસમનો પહેલો વરસાદ મને ભીજવે...

તડપ આ દિલની ન જાણો તમે,
મુખું જોઉં તો મારા મનને ગમે,
વિરહની આ વેદના મારી આંખલડી ભીજવે...
મોસમનો પહેલો વરસાદ મને ભીજવે....

સુનિતા શાહ - જમનગર

મોનો ઇમેજ કાલ્યો

દ્રેનનો કલરવ
સૂણી
જાગી ગયું
સૂતેલું રેલવે સ્ટેશન.

પહાડ પરથી
વહી જતાં
ઝરણામાં પંખીઓનો
કલરવ સૂણે છે
ખીણ.

કલરવ
સાંભળી જાગી ગઈ
સવાર!
છૂટી નિંદ્રા.

કાનો માત્રા વગરનો
અક્ષર કલરવ
રંગો છાંટે
અવનવા પતંગિયા પર.

અરીસાને પૂછું
બદલાતા આકારે
અસલ હું
કે બદલાતું કુમુદ,
કોણ કરે કલરવ?

તારાઓનો ઉછવાસ
સૂણે છે
શર્વરી
અજબ કલરવ!

કુમુદભાઈ નાની - સુરત

ગમગલ

લાગણી ટળવળે તો લખી રાખજો!
ભીતરે ખળખળે તો લખી રાખજો!

રાત-દી ભીત સાથે ન વાતો કરો,
માંઘલો સળવળે તો લખી રાખજો!

થઈ ગયા છે સંબંધો ય વેચાળીયા;
કોઈ સમજુ મળે તો લખી રાખજો!

હોય તોઝાન ને નાવ પણ જર્જરિત,
ત્યાં હલેસા ફળે તો લખી રાખજો!

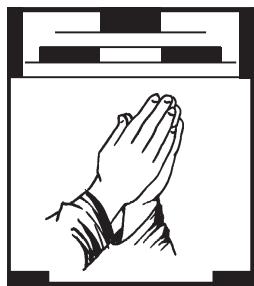
માણસો પથરો જેમ જીવે જતા;
પથરો પીગળે તો લખી રાખજો!

શૈલેન રાવલ - વાંકાનેર (જી. મોરની)
મો. ૯૯૭૭૭ ૭૭૨૭૮

કિરણ આત્મનું (ભુજંગી)

કિરણ આત્મનું એવું જાગી ગયું છે -
થયો સૂર્ય જાંખો, તમિસા લજજાઈ;
થઈ રે ગઈ છે બધી ઊંઘ પૂરી,
હવે જાગરણ જાગરણ છે અખંડ.

ભૂપેન્દ્ર વ્યાસ "રંજ" - રાજકોટ
મો. ૬૩૫૨૨ ૪૩૬૭૮

બાળ વાતો

જુંગલમાં સાક્ષરતા અભિયાન

કપિલ સતાણી

મંગલપુર નામનું એક સુંદર અને ભવ્ય જુંગલ હતું. જુંગલમાં મંગલ નામનો સિંહ રાજ હતો. આથી મંગલપુરના પ્રાણીઓ તેને મંગલસિંહ કહીને બોલાવતા હતા. મંગલસિંહનું જુંગલમાં ખૂબ જ સારું માન હતું. મંગલસિંહના કહેવાથી બધા પ્રાણીઓ ખૂબ જ સંપથી રહેતા હતા અને **જરૂર પડ્યે બધા એક થઈ મુસીબતોનો સામનો કરતા હતા.** મંગલસિંહની આગેવાની મંગલપુર માટે ખૂબ જ અસરકારક હતી. મંગલસિંહે મંગલપુરમાં રસ્તા, પાણીની પરબ, વૃદ્ધ પ્રાણીઓ માટે વિસામો, વાંચવા માટે પુસ્તકાલય બધું જ બનાવ્યું હતું. મંગલપુરનાં પ્રાણીઓ મંગલસિંહનાં કામથી અને આગેવાનીથી ખુશ હતા.

એક દિવસ મંગલસિંહ જુંગલની મુલાકાતે નીકળ્યા. મંગલસિંહે પુસ્તકાલયની મુલાકાત લીધી. જોયું તો અમુક પ્રાણીઓ જ પુસ્તકાલયમાં વર્તમાનપત્રો, સામયિકો વાંચતા હતા. આથી મંગલસિંહે ગ્રંથપાલ જુરાફભાઈને પૂછ્યું કે, ‘આમ કેમ?’ ત્યારે જુરાફભાઈએ કહ્યું, ‘જુંગલમાં અમુક પ્રાણીઓ સિવાય બીજ કોઈને પણ વાંચતા લખતા આવડતું નથી!’ જુરાફભાઈની આ વાત સાંભળી મંગલસિંહ હચ્છમચી ગયા અને પ્રાણીઓની સભા બોલાવવાનું નક્કી કર્યું. મંગલપુરમાં ઢંઢેરો પીઠાવી સભાસ્થળ અને સમયની જાહેરત કરવામાં આવી. જુંગલનાં પ્રાણીઓ વિચારમાં પડી ગયા કે કંઈક નવું કરવાનું હોશે એટલે જ મંગલસિંહે સભા બોલાવી હોશે!!

મંગલપુરના સભા હોલમાં બધા જ પ્રાણીઓ સમયસર આવી પહોંચ્યા. મંગલસિંહની સાથે સેનાપતિ વાધભાઈ પણ સભા સ્થળે પહોંચી ગયા. પ્રાર્થના સાથે સભાની શરૂઆત થઈ અને ત્યારબાદ મંગલસિંહે બધા જ પ્રાણીઓ સમક્ષ ચિંતા વ્યક્ત કરી અને કહ્યું કે, ‘મંગલપુરમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ ઓછું છે એ જાણીને મને ખૂબ જ દુઃખ થયું. મંગલપુર સતત વિકાસના પંથે છે ત્યારે શિક્ષણનો અભાવ હોય તો તે કેમ ચાલે? ઘણા બધા પ્રાણીઓને લખતા - વાંચતા આવડતું નથી. આવી નિરક્ષરતા ચલાવી લેવામાં નહીં આવે અને જેને વાંચતા-લખતાં ન શીખવું હોય તે મંગલપુર છોડીને ચાલ્યા જાવ.’

મંગલસિંહના કડક પ્રવચન પછી જુંગલમાં સાક્ષરતા અભિયાન ચલાવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. રાત્રિશાળા ત્રણ મહિના ચલાવવી એવું સભામાં દરાવવામાં આવ્યું. દરણ અને શિયાળે પ્રાણીઓને ભજાવવાની જવાબદારી સ્વેચ્છાએ સ્વિકારી.

અભાષ પ્રાણીઓને રાત્રિશાળામાં લાવવાની જવાબદારી હાથીભાઈને સોંપવામાં આવી. સેનાપતિ વાધભાઈને દેખરેખ રાખવાની અને રાજ મંગલસિંહને રોજેરોજનો અહેવાલ આપવાનું નક્કી કર્યું. આમ મંગલપુરમાં ‘સાક્ષરતા અભિયાન’નો આનંદના માહોલ સાથે પ્રારંભ થયો.

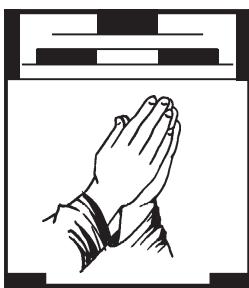
હાથીભાઈ દરરોજ થાળી વગાડતાં-વગાડતાં અભાષ પ્રાણીઓને રાત્રિશાળામાં લઈ આવતા. હરણભાઈ અને શિયાળભાઈએ ત્રણ મહિના સુધી ‘સાક્ષરતા અભિયાન’ ચલાવી અભાષ પ્રાણીઓને ભજાવવી, વાંચતા-લખતાં શીખવાડી દીધું. ત્રણ મહિના પછી મંગલસિંહે પુસ્તકાલયની મુલાકાત લીધી તો પુસ્તકાલય પ્રાણીઓથી ભરચુક હતું. કોઈ વર્તમાનપત્ર, તો કોઈ સામયિક, તો વળી કોઈ પુસ્તકો વાંચતા જોવા મળ્યા. આ દશ્ય જોઈ રાજ મંગલસિંહ ખુશ થયા. મંગલસિંહે અને જુંગલના બધા પ્રાણીઓએ હરણભાઈ, શિયાળભાઈ અને હાથીભાઈનું સંન્માન કર્યું. આમ, મંગલપુર સાક્ષર થયું અને મંગલપુરમાં ઉત્સવ જેવો માહોલ છવાઈ ગયો.

યોગેશ્વર નગર, ભાવનગર રોડ,
બોટાદ-૩૬૪ ૭૧૦. (ગુજરાત) • મો. ૯૪૨૭૭૭૭૦૮૮

વાતો રે વાતો

ભાભા હવે હોર ચારતા નથી!
ને ચયપટી બોર લાવતા નથી!
છોકરાને સમજાવતા નથી,
અને છોકરાય હવે રીસાતા નથી!
આડા અવળા સંતાતા નથી ને
ક્યાંય છોલાઈ આવતા નથી!
માડી વારતા કહેતા નથી
વારતા કોઈ સાંભળતા નથી!
કોઈ કોઈની સામું જોતા નથી
કોઈ કોઈને ઓળખતા નથી!
નિરાંતે ખાતા-પીતા નથી ને
લાડ હવે કોઈ લાવતા નથી!
કોઈ એકબીજાને કનકતા નથી!
બસ, મોબાઇલ હેઠો મૂકતા નથી...

- માતકલી

નોલેજ બેંક

ગુજરાતી સાહિત્ય નોલેજ બેંક - (૪)

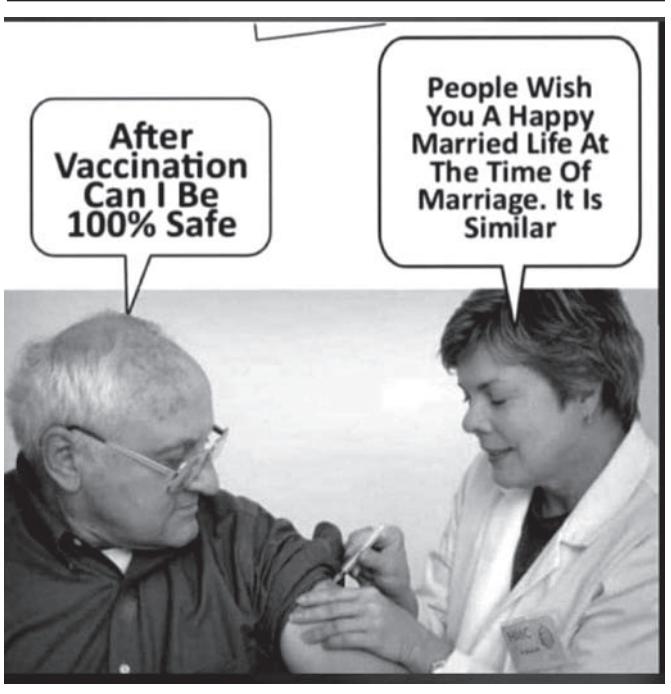
(વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા માટે ઉપયોગી)

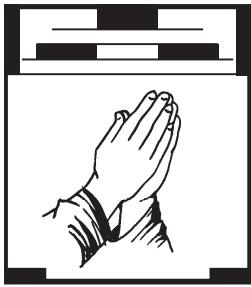

રમેશ પટેલ

- ‘પરિત્રાણ’ નાટકના સર્જક કોણ છે? (‘દર્શક’)
- ‘વૈષ્ણવજન’ કાવ્યના કવિ કોણ? (નરસિંહ મહેતા)
- બાળ સાહિત્યના ક્ષેત્રે સૌરાષ્ટ્રના કયા મહાનુભાવનું નોંધપાત્ર પ્રદાન છે? (ગુજરાતી અભિભાવક ઉત્તીર્ણ)
- ગુજરાતી ભાષામાં લખાયેલું સૌ પ્રથમ નાટક ‘લક્ષ્મી’ કોણું સર્જન છે? (દલપત રાય)
- ‘ગુજરાતી એકાંકી’ના જનક કોણ છે? (બદુકભાઈ ઉમરવાડિયા)
- ‘શયદા’ તખલ્લુસ કયા કવિનું છે? (હરજ લવજ દામાણી)
- ‘ઈલા’ કાવ્યોના કવિ કોણ છે? (ચંદ્રવદન ચી. મહેતા)
- ‘દુમપણી’ ગુજરાતી સાહિત્યની ઉત્તમ કૃતિના લેખક કોણ છે? (વિષ્ણુપ્રસાદ ર. ત્રિવેદી)
- ‘કેલિડોસ્કોપ’ના સર્જક કોણ છે? (મોહમ્મદ માંડ)
- ‘પ્રત્યંચા’, ‘ઈતરા’ અને ‘તથાપિ’ના આધુનિક કવિ કોણ છે? (સુરેશ હ. જોખા)
- ‘સાદગી’ અને ‘સારાંશ’ ગજલ સંગ્રહના ગજલકાર કોણ છે? (ખલીલ ધનતેજવી)
- સુરતથી પ્રકટ થતું સૌથી જૂનું વર્તમાનપત્ર કયું? (ગુજરાત ભિત્ર)
- શ્રી મહુસૂદન પારેખનું ઉપનામ કયું છે? (પ્રિયદર્શી)
- ‘સોનેટ’ કાવ્ય પ્રકારમાં કેટલી કાવ્ય પંક્તિઓ હોય છે? (૧૪)
- ‘શબ્દ : મારો ધબકાર!’ – લાલિત નિબંધ સંગ્રહના લેખક કોણ છે? (રમેશ પટેલ)
- જ્ઞાનપીઠ એવોઈ પ્રામ કરનાર ગુજરાતના પ્રથમ કવિ કોણ છે? (ઉમાશંકર જોશી)
- ‘વિશ્વ પુસ્તક દિન’ કયા દિવસે ઉજવવામાં આવે છે? (૨૩ એપ્રિલ)
- ‘ગીતાંજલિ’ની રચના કોણે કરી છે? (રવીન્દ્રનાથ ટાગોર)
- ‘તાદર્થ્ય’ માસિકના આધસ્થાપક કોણ? (ડૉ. મફત ઓઝા)
- મહુવા મુકામે ‘અસ્મિતા પર્વ’ની ઉજવણી કયા પ્રસિદ્ધ કથાકાર દ્વારા થાય છે? (પૂ. મોરારી બાપુ)

‘પ્રાંજલ’, ૩૦, આનંદ વાર્કિંગ સોસાયટી, સરદાર પુર પાસે,
અડાજા રોડ, સુરત-૩૯૪ ૦૦૬. • મો. ૯૮૨૫૧ ૦૦૨૫૫

કારકિર્દી

‘હોબી’ને આધારે ઇન્ટરવ્યૂમાં કેવા પ્રશ્નો આવી શકે?

હિરેન દવે

‘હોબી’ વિશે કેવા પ્રશ્નો પૂછાઈ શકે તે ઉદાહરણ સહ ચર્ચા કરીએ.

● ચાલવાનો શોખ :

આ શોખ અનેક વિદ્યાર્થીઓ પસંદ કરતા હોય છે. તૈયારી માટે અત્યંત સરળ છે. તેમાં ખાસ જટિલ પ્રશ્નો પૂછી શકતા નથી. તમે દરરોજ કેટલું ચાલો છો? એક કલાકમાં કેટલું અંતર કાપો છો? ચાલવાથી શા ફાયદા થાય છે? એક કલાક ચાલવાથી કેટલી કેલેરી બાળી શકાય છે? ચાલતી વખતે હદયના ધબકારાના દરમાં શો ફેરફાર થાય?

● ડાયરી લખવાનો શોખ :

ડાયરી કેમ લખો છો? તેનાથી શું ફાયદા થાય? તમે ‘મહાદેવભાઈની ડાયરી’નું શું મહત્વ ગણો છો? ઈતિહાસમાં આ ડાયરી દ્વારા ગાંધી ચરિત્ર કેવી રીતે જાણી શકાયું? ‘અદ્ધી ફાન્ક’ દ્વારા લખાયેલ ડાયરી વિશે શું જાણો છો? આ શોખથી તમારી કારકિર્દીમાં કાંઈ મદદ મળશે?

● રમતગમત આધારિત પ્રશ્નો :

અનેક ઉમેદવારો પોતાના શોખમાં કોઈ ને કોઈ રમતનું નામ આપતા હોય છે. જેમ કે કિકેટ, ચેસ, સ્વિમિંગ કે અન્ય કોઈપણ રમત જો તમારો શોખ હોય તો તે રમતના નિયમો, મેદાનના માપ વગેરે ભરાબર ચાદ રાખવા. આ કેન્દ્રે યોજાતી રાખ્યી અને આંતરરાખ્યી સ્પર્ધાઓ વિશે પ્રશ્નો આવી શકતા હોય છે. તે રમતના રાખ્યી કે વિશ્વ કક્ષાના ખેલાડીઓ અને તેમના પ્રદાન વિશે પ્રશ્નો પૂછાતા હોય છે. આ ઉપરાંત શું કિકેટને ભારતની રાખ્યી રમત બનાવવી જોઈએ? ભારત આર્થિક પ્રગતિ કરતું હોવા છતાં ઓલિમ્પિક કેન્દ્રે કેમ ખાસ પ્રદાન કરી શકતું નથી. આપણે રમતગમત કેન્દ્રે સુધારા કરવા કેવા વહીવટી પગલાં ભરવા જોઈએ? હાલના ભાગકોમાં આઉટડોર સ્પોર્ટ્સને ઉપેક્ષિત કરી મોબાઈલ ગેમનું ચલણ વધ્યું છે, તો તેને કેવી રીતે અંકુશમાં લઘ શકો? તમે સરકારી અધિકારી હો તો તેને અટકાવવા કેવા પગલા ભરો?

● ટ્રાવેલિંગ :

અનેક લોકો આ પ્રકારનો શોખ ધરાવતા હોય છે. આ

પ્રકારનો શોખ ધરાવનાર વ્યક્તિને તમે ક્યા ક્યા સ્થળોની મુલાકાત લીધી છે? પ્રવાસ દરમિયાન કેવા સારા-નરસા અનુભવો થયા છે? ભારતમાં પ્રવાસન કેન્દ્રે વિકાસ કરવા શું પગલા ભરવા જોઈએ? પ્રવાસ દ્વારા તમને શું શીખવા મળ્યું કે તમારા વ્યક્તિત્વમાં શું ફેર પડ્યો? જે તમને આ જોબ માટે પસંદ કરવામાં આવે અને તમને પ્રવાસ માટે રજા ન મળે તો શું તેનાથી તમે નાસીપાસ થશો? જે સ્થળોની મુલાકાત લીધી હોય તેના ઈતિહાસ, ભૂગોળ, સાંસ્કૃતિક બાબતો, સાંપ્રત મહત્વ, અર્થવ્યવસ્થા, જોવાલાયક સ્થળો વગેરેમાંથી પ્રશ્નો પૂછાય છે. આ ઉપરાંત તમારા જિલ્લા અને તાલુકાના તમામ જોવાલાયક સ્થળો વિશે ખ્યાલ હોવો જોઈએ.

● વાંચન એક શોખ તરીકે :

વાંચન એ દરેક સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના વિદ્યાર્થીએ કરેલી પ્રવૃત્તિ હોય છે. પરંતુ શૈક્ષણિક પુસ્તકોનું વાંચન એ શોખ ન કહેવાય. વાંચન માટે ક્યા પ્રકારના પુસ્તકો તમે વાંચેલા છે તેના આધારે પ્રશ્નો પૂછાતા હોય છે. સામાન્યતઃ પૂછાતા પ્રશ્નોમાં, તમે છેલ્લે વાંચેલ પુસ્તકનું નામ જણાવો. આ પુસ્તક તમે ક્યારે વાંચેલું અને તેમાં શું વિશેષતા તમે અનુભવી?

તમારા મનપસંદ લેખક કોણ? સાંપ્રત સાહિત્યના પ્રવાહો, મહત્વના લેખકો અને તેમની કૂતિઓની વિશેપતાઓ કે મર્યાદાઓ.

આ ચર્ચા ઉપરાંત ફોટોગ્રાફી, લેખન, આકાશ દર્શન, ફિલેટેલિક, નોટાફીલી વિશેષ શોખ તરીકે વિદ્યાર્થીઓ પસંદ કરતા હોય છે. તમારો શોખ જેટલો હટકે હોય તેટલો વધુ રસ બોર્ડના સભ્યોને પડે છે. જેમ કે એક ઉમેદવારે ‘સાપ પકડવો’ શોખ તરીકે દર્શાવ્યો. તેને સાપ પકડવાની કળા પર સારું પ્રભુત્વ હતું. બોર્ડ આવા ઉમેદવારને સાપના પ્રકાર, જેરથી બચવા શું ઈલાજ કરશો વગેરે પ્રશ્નો પૂછે છે. ક્યારેક એકથી વધુ હોબી પણ દર્શાવી શકાય. આમ, ઉપરની ચર્ચા ઉપરથી આપણે સમજું શકીએ કે ઉમેદવાર કોઈપણ શોખ પસંદ કરી શકે પરંતુ તેનો ઉંડાણપૂર્વક અને તલસ્પર્શી અભ્યાસ થવો જોઈએ. તો જ વ્યક્તિત્વ કસોરીનો છેલ્લો કોઈ સફળતાથી ભેદી શકશો.

SOME GOLDEN THOUGHTS....

Presentation : Dinesh R. Mehta

*Don't fear for facing
Failure in the first attempt.
Because even successful Maths
also starts with Zero only.*

*If you remain always far,
Love will die.
If you remain always near,
Love will die.
Love can survive only in
a continuous flowing relationship.*

*If the loser smiles after losing the game,
the winner will lose
the thrill of his victory.
That is the power of Smile.
Keep smiling always.*

*If Silence is meant to be
the Best for all situations...
Then why we all get so Hurt
when people don't talk to Us.*

*If an egg breaks
by external force, life ends.
If by internal force life begins.
So break your hesitation internally
before this World breaks you externally.*

*SMILE & PASSION are real debit cards
of life – Pay now and enjoy later.
ANGER & EGO are like credit cards
of life. – Use now and pay later.
Think twice.*

*Negative attitude is like
a Punctured tyre...
You can not reach anywhere
until you change it.*

*Be a Shakespear because said :
"I always feel happiness"
Do you know why?
Because I don't expect anything
from anyone!!
Expectations always hurt!!*

*Beautiful thought & true also :
You don't really need
someone to complete you.
You only need someone
to accept you completely!!*

*Small sentence but big meaning :
"Lesser the traffic of thoughts
in your mind,
easier is the journey of life."*

*Show Love and CARE to all the people
you meet in your life...
So when someone asks you :
"Are you in LOVE?"
Then you can proudly answer :
"NO, LOVE IS IN ME."*

*"EGO" is the only requirement
to Destroy any relationship...
So be the bigger person,
"Skip" the "E" and – let it "GO."*

માહિતી

ઓલિમ્પિક વિશે....

- ★ ઓલિમ્પિક એ વિશ્વભરનો રોમાંચક રમતોત્સવ અને સ્પર્ધા છે. વિશ્વભરના દેશોના વિવિધ રમતોના ખેલાડીઓ તેમાં ભાગ લે છે. ઓલિમ્પિકમાં ગોલ્ડ મેડલ જુતવો એ ગોરવની વાત ગણાય છે. આ રમતોત્સવ વિશ્વની પ્રખ્યાત પરંપરા છે.
- ★ પ્રાચીન ગ્રીસમાં ઈ.સ. પૂર્વે ૭૭૬માં ઓલિમ્પિયા નગરમાં ઓલિમ્પિક સ્પર્ધા શરૂ થઈ હતી. તે વખતે માત્ર દોડવાની હરીકાઈ થતી.
- ★ આધુનિક ઓલિમ્પિક ગેમ્સની શરૂઆત ઈ.સ. ૧૮૮૯માં એથેન્સમાં શરૂ થઈ હતી. પ્રથમ ઓલિમ્પિકમાં ૧૪ દેશોના ૨૪૫ પુરુષ ખેલાડીઓ હતા અને ૪૩ રમતો હતી.
- ★ પ્રાચીન ગ્રીસમાં અભિને દેવ ગણતાં. તેથી ઓલિમ્પિક ગેમ્સનું પ્રતીક મશાલ રખાયું. ઓલિમ્પિકની મશાલ ગ્રીસના ઓલિમ્પિયાના હેરાના મંદિરની જ્યોતમાંથી પ્રગટાવી રમતના સ્થળે લઈ જવાતી.
- ★ ઈ.સ. ૧૯૦૦માં પેરિસમાં બીજી ઓલિમ્પિક રમાઈ હતી. ૨૬ દેશોના ૧૩૧૮ રમતવીરો હતા અને ૭૫ રમતો હતી. જેમાં ૧૨ મહિલા રમતવીરોએ પ્રથમવાર ભાગ લીધો.
- ★ ઓલિમ્પિકના મેદાનમાં દરેક દેશોની ટીમો પોતાના રાષ્ટ્રધ્વજ સાથે માર્ચ કરે છે. આ પરંપરા ૧૯૦૮માં લંડનમાં શરૂ થઈ.
- ★ ૧૯૦૮માં લંડનમાં યોજાયેલી ઓલિમ્પિકમાં ૧૦૦ રમતો હતી અને ૨૦૦૦થી વધુ ખેલાડીઓ હતા.
- ★ ઈ.સ. ૧૯૪૮માં લંડનમાં યોજાયેલી ઓલિમ્પિકનું પ્રથમવાર ટી.વી. પ્રસારણ થયું.
- ★ જાણીને નવાઈ લાગે પણ ૧૯૨૦માં ૧૫૦૦ મીટર દોડમાં ઈનામ મેળવનાર દોડવીર ફિલીપ નોએલ બેકર એક માત્ર ખેલાડી એવો છે કે જેને નોબેલ ઈનામ પણ મળ્યું હોય. તેને ૧૯૫૮માં શાંતિનું નોબેલ ઈનામ એનાયત થયેલું.
- ★ ઓલિમ્પિક ગેમ્સના પ્રતીકમાં ભૂરા, પીળા, કાળા, લીલા અને લાલ — એમ પાંચ રંગોની રિંગો વિશ્વના પાંચ મોટા ખંડોનું પ્રતીક છે.

જેતીમાં કલમ પદ્ધતિ

દરેક શાકભાજના ફળોમાં બી હોય છે. અનાજ અને

કઠોળના પણ બિયારણ હોય છે. બીજને જમીનમાં વાવવાથી છોડ કે વૃક્ષ ઉગે. આ કુદરતી કમ છે. માણસ કે પશુપક્ષીઓ મોટાભાગે ફળોનાં બીજ ખાતાં નથી એટલે વંશવૃદ્ધિ સરળતાથી થાય છે. માણસ અનાજ ઉપરાંત ફળો અને ફૂલોની ખેતી કરે છે. કેરી, સફરજન, ચીકુ, લીંબુ જેવા ફળો મોટા વૃક્ષ ઉપર થાય છે. બીજ વાવ્યા પછી વર્ષો બાદ તેમાં કેરી આવે. આવા વૃક્ષ ઝડપથી મોટા થાય તે માટે ખેતીમાં કલમ પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે. જેમાં બી વાવવાની જરૂર નથી. તમે ગુલાબ કે કોઈ વૃક્ષની ડાળી જોશો તો તેમાં કેટલીક જગ્યાએ આંખ આકારના ખાડા હોય છે. આ ખાડા અંકુર હોય છે અને તેમાંથી નવું વૃક્ષ ઉગી શકે છે. આવી ડાળીનો નાનકડો ટુકડો જમીનમાં ખોસવાથી તે ઉગી નીકળે છે અને વૃક્ષ તરીકે વિકાસ પામે છે. જમીનમાં વાવતા પહેલા ડાળી પરનો ગ્રાંસો છે દ કરવામાં આવે છે. એટલે તેને કલમ કહેવાય છે. આવા વૃક્ષોને કલમી વૃક્ષ કહેવાય છે. તે ઝડપથી વિકાસ પામે છે. આંબાની વાડીમાં કલમી આંબાનું પ્રમાણ વધુ હોય છે.

કોમ્પ્યુટર નેટવર્કનો શોધક : પૌલ બારાન

કોમ્પ્યુટરની શોધ થયા પછી તેના નેટવર્ક અને ઇન્ટરનેટની શોધે વિશ્વને બદલી નાખ્યું છે. અનેક કોમ્પ્યુટરને એક સાથે જોડતી પોકેટ સ્થ્યાંકિક ટેકનિકે કોમ્પ્યુટરના ઉપયોગનો વિસ્તાર વધાર્યો છે. આ ક્ષેત્રમાં ઘણા વિજ્ઞાનીઓએ સંશોધનો કર્યા છે. પરંતુ પાયાનું સંશોધન કરનાર વિજ્ઞાની પૌલ બરાન હતો.

પૌલ બરાનનો જન્મ ઈ.સ. ૧૯૨૬ના એપ્રિલની ૨૮ તારીખે પોલેન્ડના ગ્રોડની શહેરમાં થયો હતો. તેનો પરિવાર ૧૯૨૮માં અમેરિકાના ફિલાડેલ્ફિયા આવીને વસ્યો. તેના પિતાનો કરિયાણાનો વેપાર હતો. પૌલ ૧૯૪૮માં ડ્રેક્સેલ ઈન્સ્ટિટ્યુટમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ કરીને કોમ્પ્યુટર એન્જિનિયર બનેલો. તેણે એક નાની કમ્પ્યુટર કંપનીમાં નોકરી કરી. થોડો સમય વિમાન બનાવતી કંપનીમાં રડાર સિસ્ટમમાં કામગીરી કરેલી. ત્યારબાદ ફરીવાર કોમ્પ્યુટર ક્ષેત્રમાં જોડાયો. ૧૯૬૮માં અમેરિકાના સંરક્ષણ વિભાગના કોમ્પ્યુટરોને એક સાથે જોડવાના પ્રયાસો થતા હતા. ત્યારે પોલે પોકેટ સ્થ્યાંકિક પદ્ધતિની શોધ કરી. તેની શોધ અણુ હુમલામાં પણ સુરક્ષિત રહી શકે તેવી હતી. ઈ.સ. ૧૯૮૫માં તેણે મેટ્રિકોમ નામની પ્રથમ વાયરલેસ ઇન્ટરનેટ કંપની સ્થાપી. આમ, તેણે વાયરલેસ ઇન્ટરનેટની શરૂઆત કરી. તેના યોગદાન બદલ તેને માર્કોની પ્રાઇઝ, ગ્રેહા બેલ મેડલ અને અમેરિકાનો નેશનલ મેડલ જેવા સન્માનો મળેલા. ૨૦૧૧ના માર્ય માસની ૨૬ તારીખે તેનું અવસાન થયું હતું.

આંજો કાર

‘મંગલ મંદિર’ – પ્રતિભાવના પત્રો સંબંધી.....

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના માસિક મુખ્યત્વ “મંગલ મંદિર”ના અંદો સંદર્ભો પ્રશંસાના પુષ્પોની વર્ષા કરતાં થોકબંધ્ય પ્રતિભાવો પ્રામ થઈ રહ્યા છે. તે માટે દરેકનો ખૂબ ખૂબ આભાર. હકીકતમાં ‘મંગલ મંદિર’ની પ્રતિષ્ઠા માટે તેમાં પ્રકાશિત થતી લેખન-સામગ્રીના તજણ લેખકશ્રીઓ, સંકલનકર્તાશ્રીઓ અને સમગ્ર વાચકવર્ગ તેનાં આધારસ્તંભ સમાન છે. એટલે યશના ખરા અધિકારી તેઓશ્રી છે.

અને એક અન્ય બાબત તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીએ તો પ્રામ થતા દરેક પ્રતિભાવોને સામયિકમાં સ્થાન આપવાનું શક્ય હોતું નથી. તે માટે ક્રમા પ્રાર્થીએ છીએ. તે સાથે સામયિકના કોઈ પણ ક્ષેત્રે ઉપયોગ અંગે અથવા સર્વશ્રાહી ઉપયોગી સૂચનો સંબંધી પ્રતિભાવો પણ એટલા જ આવકારપાત્ર છે. આભાર સાથે...

– તંત્રી મંડળ

‘મંગલ મંદિર’ની શાવણી ગરમર

૪૫ વર્ષથી અવિરતપણે અસ્તિત્વ પાથરી રહેલ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનો આકર્ષક મુખ્ય ધરાવતો ‘મંગલ મંદિર’ માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક જોતાં જ ગમી ગયો. જ્ઞાતિ - સમાજના આ મુખ્યત્વમાં કાવ્યો, લઘુ કથા, વાતર્ચીઓ, નિબંધ, લેખક-કવિ પરિચય જેવા સાહિત્યિક વિષયો આવરીને વધુ કલાત્મક બનાવેલ છે. ઉપરાંત કારકિર્દી, નોલેજ બેંક, સ્વાસ્થ્ય, નારી ગૌરવ, યાદગીરી, પર્યાવરણ જેવા મહિલાના પાસાઓને સાંકળી લઇ સમાજ ઉપયોગી વિષયોની સુંદર છિણાવટ કરવામાં આવેલ છે.

વિવિધ લેખો અને કાવ્યો વાંચવાની મજા આવી. ‘સુખ એટલે સમજણું’ ડૉ. મહિલાલ હ. પટેલનો હદ્યસ્પર્શી લેખ ગમ્યો. માણસ અતૃપ્તિ, અભાવો, ઉદાસીનતા વગેરે માયારૂપી દુઃખોથી ધૂટવા અને સગવડો અને સંતોષની મધુર સંવેદના મેળવવા આજીવન તડપતો રહે છે. પીડાયુક્ત પ્રેમમાં પણ સુખ સમાયેલ હોવા અંગે સુખની નવી દિશાનો નિર્દેશ કરેલ છે. પ્રાકૃતિક આનંદની સંવેદનાઓ વિશે પણ અનન્ય ઘાલ આયો છે. વૃધ્ઘાવસ્થાની લાચારીને ઉજ્ઝગર કરતી ચોગેશ જોખીની લઘુકથા ‘ચરણ’ મર્મલેદક છે. દિલની જબાનમાં ગઝલકાર મુસાફિર પાલનપુરીનું સુંદર ચિત્રાંકન કવિશ્રી ચંદ્રકાંતબાઈ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. ચૂટેલાં કાવ્યો પણ સુંદર છે. તંત્રીલેખમાં શ્રી દિનેશભાઈ મહેતાએ આર્થિક સંતુલન જેવા અતિ આવશ્યક વિષય પર સુંદર છિણાવટ કરેલ છે. આ અંકના તમામ લેખક, કવિઓએ પવિત્ર શાવણ માસમાં શીતળ ગરમર વરસાવી મધુરતા ફેલાવેલ છે. ઘન્યવાદ.

તંત્રીશ્રી તથા સહતંત્રીશ્રી દ્વારા ગુણવત્તાસભર માહિતી પીરસી ‘મંગલ મંદિર’ના આ અંકને મંગલમય બનાવવા બદલ અભિનંદન.

ગોત્ર વકાલી - આંદો
મો. ૨૦૧૬૯ ૦૯૯૬૫

મંગલ મંદિર : માસ ઓગસ્ટ : ૨૦૨૧નો અંક

વાચકવુંદના અત્યંત લારીલા તંત્રી મંડળના સૌ સહયોગીઓ,

શુભેચ્છાઓ સાથે....

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના માસિક મુખ્યત્વ “મંગલ મંદિર” – માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક મજ્યો છે. છેલ્લા કેટલાંક સમયથી અમે આપની સાથે જોડાયા છીએ પરતુ પહેલેથી જ બધા જ અંકો જે અમને મળતા હોત તો બહુ મજા પડી જત... ખેર! ‘બલિયસિ કેવલ ઇશ્વરિચ્છા’ હવેથી દોસ્તીનો હાથ સદાયનો હાથ.

“પૂર્ણ પુષ્પ ખીલવા, ભમરનો સાથ માંગો છે;
જવન સાગર તરવા, કોઈ કોઈનો સાથ માંગો છે.
નથી થતાં કાર્યો સિધ્ય એકલે હાથ...
મૃત્યુ થતાં દેહ પણ કફનનો સાથ માંગો છે.”

અમારે કાંઈક કહેવું છે....

‘શબ્દ’ એ બ્રહ્મ છે. લખાતો કે બોલાતો શબ્દ પોતાની અસર ઊભી કરે છે. શબ્દ અક્ષરો મળીને બને છે. શબ્દને ખોલીને જોઈએ તો અક્ષર પણ અર્થ બતાવે છે. જેને શબ્દ કે અક્ષરભાન (સમજ) કહે છે. જેમકે... શબ્દ સભા, નગર, પ્રસાદ અને મંગલ મંદિર. વિગતે જોઈએ તો –

૧. સભા : ‘સ’ એટલે સાથે અને ‘બા’ એટલે તેજ. જેમાં તેજ (અસરકારકતા) હોય તે સભા કહેવાય.
૨. નગર : ‘ન’ એટલે નળ, ‘ગ’ એટલે ગટર અને ‘ર’ બરાબર રસ્તા. નળ, ગટર અને રસ્તા બરાબર હોય તે નગર કહેવાય.
૩. પ્રસાદ : પ્ર = પ્રલુના, સા = સાક્ષાત અને એ = દર્શન. પ્રસાદરૂપે ભગવાન આપણું જીવન ચલાવે છે. તેજ પૂરે છે.
૪. મંગલ મંદિર : મંગલ = કલ્યાણકારી, શુભત્વથી છલકાતું. મંદિર એટલે આસ્થાનો આધાર સ્થંભ, શ્રદ્ધાતું કેન્દ્ર, ભગવાનનું સરનામા સ્થળ.

આપણા ‘મંગલ મંદિર’ માસિકનું પણ આવું જ છે. વાંચકોને હદ્યના ઘલકારા જેટલું ગમતું આ મંગલ મંદિરમાં ગમતાનો ગુલાલ છે.

એક મુમુક્ષુએ ઋષિને પ્રશ્ન પૂછ્યો કે : ‘કળીયુગમાં પ્રભુનું

રહેઠાણ ક્યાં હોય?

જવાબમાં ઋષિએ કહ્યું કે : ‘સંઘે શક્તિ કલૌયુગે ।’ જ્યાં લોકો સાથે મળીને - સંપીને કાર્ય કરે ત્યાં ભગવાનનું હોવાનું સમજવું. લોકો ધીરજથી, નિરાંતે, સમજણથી કાર્ય કરે તે કાર્યમાં ભગવાન ભાગીદાર હોય છે. ‘સમજણ એ જ નારાયણ.’

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું માસિક મુખ્પત્ર ‘મંગલ મંદિર’ જેઓના હાથમાં આવે છે, તે તેના પ્રેમમાં પડી જાય છે. સૌને આ અંક વાંચવો ગમે છે.

‘મંગલ મંદિર’ મળતાની સાથે જ (૧) પ્રથમ મારા પિતાજી (નિવૃત્ત શિક્ષક છે તે) આ અંક વાંચી જાય છે. (૨) પછી મારો ભાઈ (શિક્ષક છે તે) અને તેના ધર્મપત્ની વાંચે. (૩) ૨-૩ દિવસ પછી આ લખનાર અને મારો પરિવાર - મારી પત્ની, બે પુરુષો આ મેળજિન વાંચીને કેટલીક બાબતો વડીલોને પૂછે. મારો પુત્ર, જે પ્રાથમિક શાળામાં છે તે તેને ગમતા ચિત્રો, ફોટો, રમુજુ ટુચકા વગેરે વાંચે છે. અમે અમારા સગા-સંભંધીઓને પણ આ અંકના કેટલાક લખાણો તેઓને ‘વોટસએપ’ માં મોકલીએ છીએ. વિવિધ સાહિત્ય રસ્યથી છલકાતો રસ્યાળ અગ્ર, તત્ત્વ, સર્વત્ર વાંચકોને ગમે છે. આ અમારા હૃદયોદગાર છે.

યોગેશ ભણ અને પરિવાર - અમદેલી
મો. ૯૯૨૪૦ ૧૩૪૬૪

ગ્રેટ સિમ્બોલ ધરાવતું -

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું
પાવરકુલ... માર્વેલસ... ‘મંગલ મંદિર’ સામયિક

‘મંગલ મંદિર’ સામયિક ઓગસ્ટ-૨૦૨૧ના અંકનું મુખ્પત્ર
INDIA INDEPENDANCE DAY ખૂબ સરસ રીતે આપ્યું છે.
તેવી રીતે ૧૫ ઓગસ્ટ : ‘અશોક ચક્ના ચિત્રથી’ ૨૪ પ્રતીકોનું
પાલન થાય તો એક નૂતન ભારત નિર્મિત કરી શકીએ, અને
સૂચનથી આત્મગોરવનો ભાવ પેદા થાય છે.

તંત્રી લેખ, સાંપ્રદાત વિષય પરનું મનોમંથન ‘આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા પ્રયત્ન કરીએ’ જબરદસ્ત આર્થિક વિભાવના પ્રતિ અંગૂઠી નિર્દેશ કરે છે. સંજ્ઞાત્મક દિશા-સૂચનાને ઉજાગર કરે છે. તંત્રીલેખ માટે તંત્રીશ્રીને ધન્યવાદ પાઠવું છું. તદુપરાંત તંત્રીશ્રીની ઉત્તમ દંદિનો લાભ ‘મંગલ મંદિર’ને મળવાચી શ્રેષ્ઠ લેખો - કાવ્યો મળતા રહે છે... એ તંત્રીશ્રીની સૂગનું પરિણામ છે. આ માટે દિનેશ મહેતાને લાખ-લાખ અભિનંદન. વિશેષ શ્રી ચંદ્રકાંત પટેલ ‘સરલ’ની કોલમ ‘દિલની જબાન’, ‘મંગલ મંદિર’ની આન-બાન-શાન છે. શ્રી સરલ સાહેબનું અભિવાદન કરું છું. ગઝલકારોનું ઉત્તમોત્તમ શિખર આપશ્શી બાંધી રહ્યા છો. ધજાની માફિક ફરફરે છે... ગઝલોનો - ગઝલકારોનો પરિચય. ‘નારી ગૌરવ ગાથા’ શ્રી અશોક સારિયા, નારીના ઉમદા ચરિત્રનું રસદર્શન કરાવે છે. અભિનંદન પાઠવું છું.

શ્રી રમેશ પટેલની નોલેજ બંક સ્પર્ધકોને પોતાની કારકિર્દિના

ઘડતર માટે જરૂરી માર્ગદર્શનની ગરજ સારે છે.

શુભેચ્છા... અથળક...

તંત્રીશ્રી સાથેનું ટીમવર્ક, ‘મંગલ મંદિર’ને સુપેરે સુંદર સજાવટથી તેથાર કરીને નીત નવલું નજરાણું પેદા કરે છે. સાધુવાદ.

ભૂપેન્દ્ર શેઠ ‘નીતમ’ - નામનગર
મો. ૯૫૭૦૭ ૨૬૪૭૬

(નોંધ : શ્રી ભૂપેન્દ્ર શેઠ, ગુજરાતના પ્રતિષ્ઠિત ગઝલકાર છે.)

**અવિરત પ્રગતિ કરતા ‘મંગલ મંદિર’ મેળજિન વિશે
મારે કહેવું છે.....**

“અસી જિરિવરણ મોરલા, કંકર પેટ ભરા
રત આવે ન બોલીયે, તો તો હેયા ફાટ મરા.”

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા પ્રગટ થતા ‘મંગલ મંદિર’ મેળજિન ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અમૂલ્ય અંક વાંચવા મળ્યો.

આ અંકમાં પીરસાયેલ સાહિત્ય વિવિધતાસભર.

આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા અંગે તંત્રીલેખથી પ્રભાવિત થયો.

સિંહુતાઈ સપકલ, ચુકાદો, દિલની જબાન, સમાચાર દર્શન, બાલગીત, બાલ વાર્તા વગેરે ઉત્તમ લેખન સામગ્રી અને લેખોની પસંદગીથી અભાવલૂષ્ણને આનંદ આપનાર અંક છે. સૌ લેખક મિત્રોને ધન્યવાદ.

આવું તંદુરસ્ત સંસ્કારી સાહિત્ય પ્રજામાનસ ઘડવાનું ઉત્તમ ઉપકરણ છે. જેને આપ તંત્રીમંડળ સમજપૂર્વક સાર્થક કરો છો. સૌને અભિનંદન. કોઈ એક શાન્તિનું નહીં બનતાં સર્વ શાન્તિમાં વિકાસ પામતું લોકપ્રિય માસિક ‘મંગલ મંદિર’ મેળજિનની વિશેષતા જોવા મળી.

ધણી જ બાબત નોંધી શકાય એટલી વિશિષ્ટતાઓ સભર અંક વાંચવા મળ્યો તેને મારું સદ્ગ્લાંય ગણું છું.

આપના અંક માટે પ્રતિભાવ આપવા માટે મને તક મળી તે બદલ આભાર.

**મહેન્દ્રભાઈ છગનભાઈ જોધી - અમરેલી
(નિવૃત્ત કેળવણી નિરીક્ષક)**

(નોંધ : શ્રી મહેન્દ્રભાઈ જોધી કેળવણી તેમજ સાહિત્ય કોત્રના એક શ્રેષ્ઠ આરાધક છે. તે સાથે તેઓશ્રી પ્રતિષ્ઠિત લેખક - કવિ છે. જેનાં પરિષામે તેમને શ્રેષ્ઠ શિક્ષક, શ્રેષ્ઠ આચાર્ય તથા મેધાણી અંવોડ એનાયત થયા છે. પુસ્તકો પ્રત્યે અનહં પ્રેમ અને લગાવના કારણે પુસ્તક પરબની ઉત્તમ કામગીરી પણ બજાવી છે. લોક સાહિત્ય સેતુની સંસ્થાના સ્થાપક પ્રમુખ તરીકે સંસ્થાને ચોક્કસ દિશામાં લઈ જઈને પ્રગતિના સોધાનો હાંસલ કરવામાં પોતાનો સિંહકાળો પ્રદાન કર્યો છે. તે ઉપરાંત, ‘અમરેલી એકસપ્રેસ’ દેનિક સાથે વધું સમયથી સંકાયેલા છે અને તેમાં પ્રકાશિત થતી તેમની કોલમના માધ્યમથી વાચકવર્ગને આકર્ષી રહ્યા છે. – તંત્રી મંડળ)

**'મંગલ મંદિર' સામયિક : પરિવારના સૌ સભ્યો
રસપૂર્વક વાંચન કરે છે**

'મંગલ મંદિર' સામયિક માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક મળ્યો છે. છેલ્લા કેટલાંક અંકોની જેમ આ અંક પણ ખૂબ સરસ રીતે તૈયાર થયો છે. ઘરના દરેક પરિવારજન દરેક અંકોનું ખૂબ જ રસપૂર્વક વાંચન કરે છે. તે માટે ખૂબ ખૂબ આભાર.

યોગેશ એન. ભટ્ટ, વી.એ., એલ.લે.બી. - અમદેવિ
મો. ૯૯૨૪૦ ૧૩૪૬૪

**'મંગલ મંદિર' સામયિકમાં વિશાળ સાહિત્ય
આપવાનો પ્રયત્ન દાદ માંગી લે છે...**

સહર્ષ લખવાનું કે 'મંગલ મંદિર' સામયિક માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક વાંચવા મળ્યો. ૭૨ પાનાનો અંક અને એ પણ સર્જનાત્મક મુખપૃષ્ઠ સાચે. સ્વતંત્ર હિન્દુ પર્વને ઉત્તા પક્ષીઓના પ્રતીક દ્વારા સ્વતંત્રતાના સારને દર્શાવતું મુખપૃષ્ઠ, તો અશોક ચક્ર વિશેની વિગતવાર માહિતીની સાચે તેના રે આરાઓનું મહત્વ અને મૂલ્ય પણ સરસ દીતે વર્ણિતું છે.

દિનેશભાઈ મહેતાનો તંત્રીલેખ માહિતીસભર અને મુદ્દાસર, ચોક્કસ વિચારને રજૂ કરતો લેખ અને તેની લેખનશૈલી સરળ અને સમજી શકાય તેવી છે. તે સાચે સાચે સામયિકના મુખ્ય લેખ તરીકેના મોભાને શોભે એવો વિષય અને એવી તેની રજૂઆત છે.

આખા સામયિકમાં ચુંદીને ભેગું કરેલું સાહિત્ય અને તેનું મૂકું રીડિંગ નોંધનીય છે. તો મહત્વનાં મુદ્દાને હાઇલાઇટ કરવા - બોલ કરવાની પદ્ધતિ ધ્યાનાકર્ષક છે. વિષય યેવિદ્યમાં પણ કોઈ કચાશ નથી. સાહિત્ય, ધર્મ, અધ્યાત્મ, વંગ, કોયડા, ચિત્રો, ટૂટ્યકા બાળકથી માંસી યુવા અને વૃધ્ય સુધીના તમામ ઊર્મણા લોકોને કંઈક ને કંઈક ગમતું મળી રહે એટલું વિશાળ સાહિત્ય આપવાનો આપનો પ્રયત્ન દાદ માંગી લે એવો છે અને આ પ્રયત્નમાં આપ ખરા ઉત્તરો છો એ બદલ આપને ધન્યવાદ દેવા ઘટે.

'મંગલ મંદિર' સામયિક ભલે એક સમાજનાં મુખપત્ર તરીકે પ્રાસીદ્ધ થઈ રહ્યું છે પરંતુ તેનું સંપાદન અને સંકલન એક સાહિત્યિક સામયિકની શ્રેણીમાં આવી શકે એવું છે. આ સામયિક સમાજ કે ફાતિના અન્ય મુખપત્રોની સરખામણીમાં અલગ તરી આવે છે, જે તેની વિશેષતા પણ ગણી શકાય અને સંપાદનની સમૃદ્ધતા પણ ગણી શકાય.

આવું સામયિક ચલાવવું ખરેખર મહેનત માંગી લે તેવું કામ છે અને આ મહેનતકશ કામને સુપેરે પાર પાડવા બદલ આપને ધન્યવાદ અને અભિનંદન. આવા સખત કામને સુપેરે પાર પાડવા આપને અવિરત પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન મળતા રહે અને આપ અવિરત ઊમદા કાર્યોમાં પ્રગતિ કરતા રહો એવી અભિલાષા સાચે આપ સૌને ધન્યવાદ.

અશોક સારિયા - રાજકોટ
મો. ૯૯૦૪૮ ૧૦૪૭૯

**શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના મુખપત્ર
'મંગલ મંદિર' માં વિષયોનું વૈવિદ્ય**

'આકૃતિ ગુણાનું કથયતિ' માણસનો ચહેરો જોતાં જ તેના કેટલાક ગુણ વરતાઈ આવે છે. તેવી રીતે 'મંગલ મંદિર' હાથમાં જોતાં સ્વતંત્રતા દિવસની આનંદની લહેરખી ચહેરા પર છાવાઈ જાય છે.

સ્વતંત્રતાના ઈતિહાસની જલક પણ એમાં જોવા મળે છે. ૧૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭ વિશે સાંભળ્યું હતું, તે આજે ફરીથી વાંચ્યું. જે ચોઘડિયું સારું ન હતું, તે સમયે ભારતની ધૂરા આપણાને સંપાઈ હતી. તેથી આજે પણ અંગ્રેજોની અમંગળ ઈચ્છા આપણાને પજવી રહી છે. એ બાબત આપણે અફ્સોસ કરવો જ રહ્યો. કોને ખબર, આ કોમી અને ધાર્મિક પ્રશ્નો ક્યાં સુધી રહેશે?

મુખપૃષ્ઠ અને રાષ્ટ્રધ્વજના રંગો, મનમોહક છે. ડૉ. પૂર્વી બહેનનો લેખ નવીનતમ છે. 'નાગફણી' વિશે એમની પાસે ફોન પર વાતથીત કરી માહિતી મેળવી અને ફોટો પણ જોયા. ડૉ. પૂર્વીબહેનનો આભાર.

ડૉ. શીલા બહેનનો લેખ પણ રસપ્રદ છે. તે દરેક વૃધ્યોએ વાંચવા જેવો છે. 'દિલની જભાન'માં કોઈ એક કવિની ઉત્તમ પંક્તિઓ વાંચવી એ એક લહાવો છે. 'કવિ બનવા પ્રતિભા હાંસલ કરવી પડે છે' - એ વાક્ય ખૂબ જ ગમ્યું.

આ ઉપરાંત હીરેન દવેનો કારડિદ્દના સંદર્ભે લેખ, ઉત્સાહી યુવકોએ વાંચવા જેવો છે. આઈ.એ.એસ. ન બની શક્યા હોય તેવી વ્યક્તિઓએ ખાસ વાંચવા જેવો છે.

પાના નં.-૪૨ પરનો બાબુલાલ ગોરનો કચ્છી ચલાણના સિક્કા બાબતનો લેખ પણ આકર્ષ તેવો છે.

આ ઉપરાંત પ્રતાપ નારાણજી દંડનો લેખ 'કચ્છી નવું વરે - અષાઢી બીજી' એટલે કે અસાંજી બીજી વાંચતા મન મોર બનીને નાચી ઉછ્યો. લાખા હુલાણીના પુનઃ આગમન થતાં કચ્છમાં અષાઢી બીજનો ઉત્સવ કેવો ઉત્સાહપૂર્વક લોકોએ મનાયો, તે બાબત આજે પણ એટલી જ પ્રોત્સાહિત બની રહે છે. તેમણે કચ્છના વહાણની ખાસિયત અંગે જણાવતા લઘ્યું છે કે સામા પવનમાં પણ દુનિયાના અન્ય જહાજો કરતાં આપણા વહાણો તેજ ગતિથી ચાલતા હતા. આ બાબત આપણા માટે ગૌરવની વાત છે.

આ ઉપરાંત અનેકવિધ રસપ્રદ વાતોથી ૧૫ ઓગસ્ટનો અંક મનનીય અને ચિંતનીય થયો છે. આવો, આપણે સૌ એને વધાવીએ અને સંપાદકશી, તંત્રીશી, લેખકો અને કવિઓને અભિનંદન આપીએ.

જ્યોતિ ટક્કર - વડોદરા
મો. ૯૯૨૪૮ ૭૭૫૮૫

(નોંધ : શ્રી જ્યોતિશાઈ ટક્કર, ગુજરાતના પ્રતિષ્ઠિત કવિ છે. તેમનું જન્મ સ્થળ કચ્છમાં ખંમરા ગામ (તા. અંગાર) છે. શૈક્ષણિક જીતે એમ.એ., બી.એડ. અને મધ્યમાપૂર્વી સંગીત (પુત્ર) જીવી ઉચ્ચ ઉપાધિઓ મેળવી છે. સાહિત્યિક જીતે તેમનું યોગદાન નોંધનીય રહ્યું છે. તે ઉપરાંત, આકાશવાણી મુજબ, રાજકોટ અને અમદાવાદ સ્ટેશન પરથી તેઓશ્રીના ઉત્તર રેલિયો રૂપક, વાર્તા અને વાર્તાવાપ પ્રસારિત

થયા છે. તેમણે કાવ્ય સંગ્રહના બે પુસ્તકો પણ પ્રસિદ્ધ કર્યા છે. તે સાથે ૧૫ વર્ષ શિક્ષક અને આચાર્ય પદે પોતાની સેવાઓ આપી છે.)

વિવિધ લેખ સામગ્રીનો વાંચનથાળ રસિકોને સંતોષે છે ‘મંગલ મંદિર’

સવિશેષ આનંદ સાથે જાણવવાનું કે આપના તરફથી ‘મંગલ મંદિર’ એક મને નિયમિત મળે છે. તેમાં પ્રકાશિત વિવિધ લેખ સામગ્રીનો વાંચન થાળ રસિકોને સંતોષે છે. એ બદલ આપને તથા સમગ્ર લેખક ભિત્તોને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન!! સૌને કચ્છી નૂતન વર્ષની પણ શુભેચ્છાઓ....

કચ્છી ભાષાની મીઠાશ - પદ્ય રચનાઓ માણી તથા બોલી શીખવા એક-બે અંકરી શબ્દોનો પરિચય મળ્યો. કચ્છની ભૂગોળ - ઇતિહાસ લેખો અન્યાસ્પૂર્ણ છે. તો કચ્છી લોક સંસ્કૃતિને ઊંગાર કરતા આલોખનો, સર્જકોનો પરિચય સમગ્ર ગુજરાત માટે સાહિત્ય માટે ગૌરવપૂર્ણ છે.

કચ્છના અગ્રણી અને જ્ઞાનિતા સર્જક મુ. હેરેશભાઈ ઘોટકિયાની કલમે શ્રીદાંજલિ, ડૉ. મિહિરભાઈનો ઘોળાવીરા અંગે માહિતીસભર લેખ આવકાર્ય છે. કચ્છ પ્રવાસન પાળિયા, વેપાર-કલા ઉદ્યોગો ઉપરાંત રાષ્ટ્રીય સન્માન પામનારા ડૉ. જોહરાબેન અંગે ભરપૂર માહિતી માણવી ગમે તે રીતે પ્રસ્તુત થઈ છે.

‘દિલની જબાન’ કોલમના આલોખક ચંદ્રકાંત પટેલ હંમેશાં કવિજનનો વિશિષ્ટ અને રસપ્રદ પરિચય આપીને મહેફિલ જમાવે છે. ‘સ્વીઓને સમાજમાં સલામતી’ લેખમાં સચોટ વિચારો પ્રસ્તુત કરનારા હિનેશ પાંચાલને અભિનંદન! નવલિકા, નિબંધ, વિચાર - ચિંતન લેખો આપનારા સૌ કસબીઓ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

ટૂકમાં, સર્વ પ્રકારે સરાહનીય સંકલન અને લોકસેવાની ઉમદા કામગીરી બજાવનારા સૌ ‘મંગલ મંદિર’ના આરાધકોને અનેક ધન્યવાદ.

ડૉ. શીલા વ્યાસ - વલભવિદ્યાનગર (નિ. આણંદ)
મો. ૮૨૩૮૩૩૨૨૭૭

‘મંગલ મંદિર’ : સાંપ્રત સાહિત્યને જોડાયેલા રાખવાનું ઉત્તમ કાર્ય કરે છે

પ્રથમ દાખિએ જ આકર્ષણ જગાવે તેવા મુખપૃષ્ઠ સાથેનો ૧૫ ઓગસ્ટ, ૨૦૨૧નો ‘મંગલ મંદિર’નો અંક મળતાં જ આનંદ થયો. શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ, તેના મુખપત્ર દ્વારા જ્ઞાતિ, સમાજ તેમજ સાંપ્રત સાહિત્યને જોડાયેલા રાખવાનું ઉત્તમ કાર્ય બજાવે છે.

વૈચારિક રીતે સાંસ્કૃતિક, સંસ્કારીતા અને સદ્ગુરુનાને આધાત આપતા, વર્તમાન અતિ-અતિ કપરા સમયમાં ‘મંગલ મંદિર’ તેના

વિવિધતામાં એકતાના દર્શન કરાવતા સાહિત્ય દ્વારા એક ઉત્કૃષ્ટ કાર્ય નિર્ણાપૂર્વક કરે છે, જે તમામ માટે ગૌરવની લાગણી જન્માવે જ.

વિવિધ વિભાગોના તમામ સર્જક સ્વામીઓને વંદન. આપ સર્વની શ્રદ્ધા, નિષ્ઠા તેમજ સાહિત્ય પ્રીતિને વંદન.

શૈતેન રાવલ - વાંકાનેર (નિ. મોરની)
મો. ૮૮૭૮૮ ૮૭૨૭૮

‘મંગલ મંદિર’ : એમાંની સામગ્રી જોતાં - સામયિકોનું સામયિક

સાદર વંદન. આપના તરફથી ‘મંગલ મંદિર’ - માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક મળ્યો. વાંચી જુશી થઈ. કચ્છના લેખકો, કવિઓ ઉપરાંત અન્ય જિલ્લાના સાહિત્યકારો અને લેખકોની સ્મૃતિ થઈ. સામયિક સાહિત્ય અને સંવેદનાથી સમાજને જોડતું ગુણવત્તાચુક્ત છે. દેશભક્તિ પણ એમાં ધંબકે છે. આ સામયિકની લંબાઈ - પછોળાઈ અને એમાંની સામગ્રી જોતાં થાય છે કે આ તો સામયિકોનું સામયિક છે. સામયિકની સમૃદ્ધિ ઈચ્છનાર...

ભૂપેન્દ્ર વ્યાસ “રંજ” - રાજકોટ
મો. ૬૩૫૨૨ ૪૩૬૧૬

‘મંગલ મંદિર’ માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક : એક પ્રતિભાવ

‘મંગલ મંદિર’ માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧ના અંકમાં મને સૌથી વધુ આકર્ષો હોય તો ડૉ. મણિલાલ હ. પટેલના ‘સુખ એટલે સમજણ’ અંગેના નિબંધે. એમાં એક પંક્તિ કે....

“એકલતાઓ એમ વરસતી જ્ઞાણો કે ચોમાસું સાંજ પડે જેમ દીવા પ્રગટે એમ પ્રગટાતાં આંસુ...”

તો સિંહુતાઈ સપ્કલનું જીવનચરિત્ર આંખોમાં આંસુ લાવી હે છે. ગર્ભવતી સ્વીને કોઈ ઢોરના તબેલામાં મરવા માટે છોડી હે, એ ઘટના જ કાળજું કંપાવનારી છે.

તો ‘દિલની જબાન’માં ‘સરલ’એ આલોખેલો મુસાફિર પાલનપુરીનો જીવન વૃત્તાંત ઘણાં નવા ગજલકારોને પ્રેરણા આપી જાય છે. તેઓ કહે છે....

“હેઠે એવું હોઈ બોલે, ગજાજો અને સંતની તોલે.”

સંસારમાં રહીને પારદર્શક બનવું અધ્યાતું છે. એટલે જ કવિ એક શેરમાં કહે છે :

“પોંખાઉ છું બધે હું અનું છે ખાસ કારણ,
હું સાવ પારદર્શક વર્ષો સુધી રહ્યો છું.”

બીજો એક લેખ સારથિયાઓ (પીરસણિયા) અંગેનો ધ્યાનાકર્ષક છે. લેખક સારથિયાને યુધ્યના વોરિયર્સ સાથે સરખાવે છે.

આમ, એકંદરે જોતાં સમગ્ર અંક નવા કલેવર ધરીને ઊભો છે. આવો, આપણે તેને વધાવીએ.

તુલાર દેસાઈ - અમદાવાદ
મો. ૮૪૨૭૪ ૫૪૫૧૮

૧	૨		૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯
		૬	૧૦	૧૧		૧૨			
૧૩	૧૪		૧૫	૧૬		૧૭		૧૮	
૧૯		૨૦			૨૧		૨૨		૨૩
	૨૪		૨૫	૨૬		૨૭			
૨૮		૨૯	૩૦		૩૧	૩૨		૩૩	
૩૪		૩૫		૩૬		૩૭		૩૮	
	૩૯			૪૦		૪૧		૪૨	
૪૩	૪૪		૪૫		૪૬	૪૭	૪૮		૪૯
		૪૯			૫૦		૫૧	૫૨	
૫૩		૫૪			૫૫		૫૬	૫૭	
૫૮				૫૯			૬૦		

શબ્દ રમત ભરનારનું નામ : _____

સરનામું : _____

ફોન/મો. _____

આપણીના જવાબો તા. ૩૦-૦૮-૨૦૨૧ સુધીમાં શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલકીના સરનામે મોકલાવવા વિનંતિ.

આડી ચાવીઓ

૧. હંગમાં ખુમાડા જેવું હવામાં જામે તે (૩)
૩. એક માદક પદાર્થ, વ્યસન (૩)
૬. આકળ (૪)
૮. નોકર, સેવક (૨)
૧૧. જગમાં બધે જાહીતું (૪)
૧૩. છેડો, અંત (૨)
૧૫. એક ધાતુ (૩)
૧૭. મિલે _____ મેરા તુમદારા...
તો સુર બને હમારા (૨)
૧૯. મૂળ ઉપરથી ઉતારેલું બીજું લખાણ (૩)
૨૧. કસોટી ઉપરથી નક્કી કરેલા
સોના-ચાંદીનો ભાવ (૨)
૨૨. મંદિરના શિખર તરીકે મૂકાતો ઘાટ (૩)
૨૪. કૃપા, દયા (૩)
૨૬. તેલ નહીં, તેલની _____ જુઓ (૨)

૨૭. પગ, દરજાઓ (૨)
૨૮. પાસા ફેરી ભવિષ્ય જોવાની વિદ્યા (૩)
૩૧. સૌંદર્ય (૩)
૩૩. ભારતની પવિત્ર નદી _____ છે (૨)
૩૪. _____ના વંકે પખાલીને ડામ (૨)
૩૫. બહાર જતું કે મોકલાતું (૩)
૩૭. ચાંપતી ઉધરાણી (૩)
૩૮. ગાવું તે, ગાયન (૨)
૪૦. હંમેશાં કડવું હોય છે (૨)
૪૧. રોકડા પેસા (૩)
૪૩. જોડકું, બેલકું (૩)
૪૫. બીજું, અન્ય (૨)
૪૭. લખેલું ભૂસવા માટેનો પદાર્થ (૩)
૪૮. સરોવર (૨)
૫૦. ખાખરાની જિસકોલી _____નો સ્વાદ શું આશે? (૩)

૫૨. નસીબ (અંગ્રેજમાં) (૨)
૫૪. સાવ રમત જેવી વાત કે વસ્તુ (૫)
૫૬. રસો, પ્રતીક્ષા (૨)
૫૮. બાળપણ, કશી ઊમર (૪)
૫૯. લાલ માટી, સોના ગેરુ (૩)
૬૦. ડાધ, લાંછન (૩)

ભાની ચાવીઓ

૧. બસમાં _____ કરવાની મનાઈ હોય છે (૪)
૨. હંમેશાં (૨)
૪. રૂપાણું (૩)
૫. દીવાની જ્યોત (૨)
૬. નગર (૩)
૭. જાત, પાંચ, માલ (૨)
૮. બુદ્ધિ (૨)
૧૦. તૈયાર થયેલું (૨)
૧૨. શરૂની છૂપી રીતે બાતમી જાહી લાવનાર (૩)
૧૪. ચીજ, સંખ્યા (૩)
૧૬. _____ ગુણ સંપત્તિ (૨)
૧૮. દોરડી બળે, પણ _____ ન છોડે (૨)
૨૦. તરંગ, પાણીનું મોજું (૩)
૨૧. _____ અને કન્યા કરગરે ના મળે (૩)
૨૨. શરીરની ઊંચાઈ કે જાડાઈ (૨)
૨૩. શરીરને શોભાવનાર વખ (૪)
૨૫. મુસલમાનોનો એક તહેવાર (૪)
૨૭. આંખનું પલકવું તે (૪)
૨૮. ઘરના છોકરા હંટી ચાટે, ને _____ ને આટો (૪)
૩૦. રામનો પુત્ર (૨)
૩૨. ગોળ વિના મોળો કંસાર, _____ વિના સૂનો સંસાર (૨)
૩૬. ઘટ, ખોટ (૩)
૩૭. મેરા નામ _____ (રાજ ક્પૂરીની એક ફિલ્મ) (૩)
૩૯. તમારો મારી _____ રાતો રાખવો (૨)
૪૨. બે ગણું, બેવડું (અં.) (૩)
૪૪. _____ ને અડદ ભેગા ભરડવા (૨)
૪૬. _____થી બે ભલા (૨)
૪૮. બેંચાખેંચી, તકરાર (૪)
૪૯. _____ ને ભરતી કયારેય કોઈની રાહ ન જુઓ (૩)
૫૦. પખવાડિયાની સાતમી તિથિ (૩)
૫૧. યોગ્ય, ઘટીત (૨)
૫૩. આપો, પિતા, દાદો (૨)
૫૪. અવાજ (૨)
૫૫. અઠવાડિયાનો દરેક દિવસ (૨)
૫૭. ટકાવાથી થતો અવાજ (૨)

૭ NanoNine® શાંક રમત-૧૯૩નો ઉકેલ

સો	ડ	શી		જા	સ્કૂ	સ		ભુ	મિ	જા	
	ર	ત	ન		ર		ગ		લ	લ	ના
ક	પો	લ		ત		રી		ન			
ડા	ક	ગ		તિ		સ	બ	બ	મ	ના	
ફૂ		શ	ત			મા		કા		ની	
ટ	કો	ર		ખૂ		ન	ફુ	લ			
			દા	નં	વ		સ		વિ	ધુ	ત
મ	ન		વ			ર			રા		સ્ક
	વ		પે	ચ		સ્તો	ગ		જ	દ	ર
ઇ	જા		ચ	મ	ન		ભા	સ		ગા	
જા	ત	રા		ટકા		ગો		રો	ઇ	શ	
			ધી	ર	પ		કા	જ	શ		ક

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਨਾ ਉਤਸਵ

- ★ નૂતન વર્ષાર્થિ
 - ★ ભાઈબીજ
 - ★ લાભ પાંચમ
 - ★ દેવદિવાળી
 - ★ ગીતા જ્યંતી (માગશર સુદ એકાદશી)
 - ★ ઉત્તરાયણ અને મકરસંકાંતિ
 - ★ વસંત પંચમી
 - ★ શિવરાત્રી
 - ★ હોળી
 - ★ રામનવમી
 - ★ અખાતીજ
 - ★ વટસાવિત્રી (જેઠ પૂર્ણિમા)
 - ★ અપાઢી બીજ
 - ★ શુરૂ પૂર્ણિમા
 - ★ શ્રાવણી - રક્ષાબંધન
 - ★ જન્માષ્ટમી
 - ★ ગણેશ ચતુર્થી
 - ★ શારદીય નવરાત્રી
 - ★ વિજય દશમી
 - ★ શરદપૂર્ણિમા
 - ★ ધનતોરસ
 - ★ દીપાવલી

વરસાદના પ્રકર

૧. ફરફર : જેનાથી ફક્ત હાથ પગના રુંવાટા ભીના થાય તેવો નજીવો વરસાદ.
 ૨. છાંટા : ફરફર થી થોડો વધારે વરસાદ.
 ૩. ફોરા : છાંટાથી મોટા ટીપાવાળો વરસાદ.
 ૪. કરા : ફોરાથી વધુ અને નાના બરફના ટુકડાનો વરસાદ.
 ૫. પછેડીવા : પછેડીથી રક્ષણ થાય તેવો વરસાદ.
 ૬. લેવાધાર : છાપરાના નેવા પરથી પાણીની ધાર વહે તેવો વરસાદ.
 ૭. મોલમેછ : મોલ - પાકને પૂરતો થઈ રહે તેટલો વરસાદ.
 ૮. અનરાધાર : એક છાંટાને બીજો છાંટો અડે અને ધાર થાય તેવો વરસાદ.
 ૯. મુશળધાર : અનરાધારથી વધુ હોય એવો વરસાદ મુશળ - સાંબેલાધાર વરસાદ કહેવામાં આવે છે.
 ૧૦. ડેફાં : વરસાદની તીવ્રતાથી ખેતરમાં માટીના ડેફાં ભાંગી જાય એવો વરસાદ.
 ૧૧. પાણ મેછ : ખેતરો પાણીથી ભરાઈ જાય અને કૂવાના પાણી ઉપર આવી જાય એવો વરસાદ.
 ૧૨. હેલી : અગિયાર પ્રકારના વરસાદથી કોઈ વરસાદ સતત એક અઠવાડિયું ચાલે તેને હેલી કહેવાય છે.

रक्तक्रांति हिन्दुस्तान

माना... किसी गिरते हुए को बचाना

मानव सेवा हैं।

लेकिन... किसी मरते हुवे को रक्तदान करके बचाना
ईश्वर सेवा है।

સુખી ચવાની ચાવી

દરેક દિવસને પૂર્ણપણે જીવો. દરેક કલાક, દરેક મિનિટ, દરેક જ્ઞાનમાંથી શક્ય એટલું વધારે મેળવો. તો જ ભવિષ્ય તરફ તમે આત્મવિશ્વાસપૂર્વક જોઈ શકશો અને ભૂતકાળ તરફ પશ્ચાતાપ વગર.

તમારું વ્યક્તિત્વ વિશાળ બનાવો. અન્યથી અલગ બનવાની હિંમત કેળવો અને ધોયને વળળી રહો.

આનંદથી વિમુખ ન થાવ. સૌંદર્યનો આનંદ માણ્ણો. અસ્તિત્વના અણુએ અણુથી સઘળું ચાહો. વિશ્વાસ રાખો કે પ્રેમ આપવાથી પ્રેમ મળો જ છે.

તમે કોઈના માટે શું કર્યું તે ક્યારેય યાદ ના રાખો અને કોઈએ તમારા માટે કંઈ કર્યું હોય તે કદી ભૂલશો નહીં. સમાજનું તમારા તરફ શું દાયિત્વ છે તેની પરવા ના કરો પણ તમારું સમાજ તરફ શું દાયિત્વ છે તેની ઉપર ધ્યાન આપો.

અને છોલ્લે -

જ પોતાની જાતે મેદદ કરે છે,
તેને જ ભગવાન મેદદ કરે છે.

ઉકેલ :
ક્રમાંક - ૧૧૩૧

A

8	3	1	7	4	5	9	6	2
6	7	2	8	1	9	5	3	4
9	4	5	2	3	6	1	8	7
5	6	9	3	2	7	4	1	8
2	8	7	1	5	4	3	9	6
4	1	3	6	9	8	7	2	5
7	5	6	9	8	3	2	4	1
3	2	4	5	6	1	8	7	9
1	9	8	4	7	2	6	5	3

B

8	2	9	7	1	3	5	6	4
3	4	7	5	8	6	9	2	1
1	5	6	9	4	2	8	7	3
5	9	4	2	7	8	1	3	6
7	1	3	6	9	5	4	8	2
2	6	8	4	3	1	7	9	5
4	3	1	8	6	7	2	5	9
6	7	2	1	5	9	3	4	8
9	8	5	3	2	4	6	1	7

C

4	9	3	2	7	8	1	6	5
2	6	1	4	3	5	7	8	9
7	8	5	1	6	9	2	3	4
8	1	2	9	5	3	6	4	7
3	7	9	6	4	1	8	5	2
6	5	4	7	8	2	3	9	1
1	4	6	3	9	7	5	2	8
9	2	8	5	1	6	4	7	3
5	3	7	8	2	4	9	1	6

D

9	7	3	1	6	8	4	2	5
4	5	6	2	9	7	3	1	8
2	8	1	4	3	5	6	9	7
6	3	9	5	2	1	8	7	4
8	1	5	3	7	4	2	6	9
7	2	4	9	8	6	1	5	3
5	4	2	8	1	9	7	3	6
1	6	8	7	5	3	9	4	2
3	9	7	6	4	2	5	8	1

NanoNine® Sudoku

જીનીકાંત પાટેખ (૧૧૧૧૦ કૃપા)

સુડોકુ ક્રમાંક-૧૧ ઉરાયતે રજૂ કરવામાં આવેલ છે. તેના ચારે ભાગ ભરીને 'મંગલ મંદિર' કાર્યાલય પર તા. ૩૦-૦૮-૨૦૨૧ સુધીમાં મોકલી આપવા વિનંતી.

સુધોકુ ભરનારનું નામ : _____

સરનામું : _____

ફોન/મોબાઇલ : _____

A

ક્રમાંક - ૧૧૩૨

B

8		3	1				6	
3	4	8						
	1		9	8	3			
9	4			1	6		7	
		9			5			
3	5	7					4	
9	6	1		2				
		3	7	4				
8		4	2			1		

2	4	9					8	
7	5		6		1			3
5	9						1	
		7	1	5				
9	2							4
		1					5	6
5		4	7				9	
		5	7	9				3

C

6	5	7	3					
1		8	5	6				
2			6		7			
6	5	4	7	8	1	3	6	
	4	9					6	
7	3	1						
7	3		4	1	9			
4		6	1	9	8			
4	7	3	1	2	5			

2	6	9					4	
4	5	6	8	6			2	
3	6	9					5	6
1		2	4	1	3		7	
8			5	6	4		2	
4		8	7	3	1		6	
4	8	5	3	2	4		7	9
5	3	7	8	2	4	9	1	6
3	9	7	6	4	2	5	8	1

Nano 9®

in new avatar

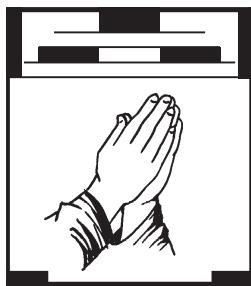

NanoNine®
INNOVATIVE KITCHENWARE
Bana De Life Aasaan!

Mfg By: Shree Balaji Metal Industries, Vasai.
(+91) 88792 99950 | E: care@nanonine.in | W: www.nanonine.in

AHMEDABAD: Authorised Distributors: Devam Enterprises : M. 96385 21024, 97245 00513

MUMBAI: Authorised Distributors: Vasant Marketing: (+91) 98206 72501 / KK Associates: (+91) 93234 04736

ગોમસ ગેલેરી

ગુજરાતી સોડમનો રાજભોગ

ભાવના એ. જવેરી

ગુજરાતના લોકોએ ખાડીપીણીની પોતાની આગવી પરંપરા જાળવી રાખી છે. અલબત્ત તેમાં પણ બદલાવ જરૂર આવ્યો છે. આપણા ગ્રંથો અનુસાર વાર-તહેવારે ભગવાનને ભોગ પણ પરંપરા મુજબ જ ધરાવવામાં આવે છે. અલગ અલગ પ્રદેશ પ્રમાણે બધામાં ખોરાકની વિવિધતા જોવા મળે છે. આજની ગેમ પણ ખાવા-પીવાની આઈટમને સંબંધિત છે. નીચે નામ આપેલા છે. તેના જવાબમાં તે નામને સંબંધિત જે ખાવા-પીવાની વસ્તુ હોય તેના નામ લખવાના છે. (સમય : ૫ મિનિટ)

E.I.d. : ઉત્તરાયણ - તલની ચિક્કી.

(૧) ઉત્તરાયણ	(૨) સગાઈમાં	(૩) શિયાળામાં	(૪) જ્ય સ્વામિનારાયણ
(૫) શ્રાદ્ધ	(૬) કરચાબાઈ	(૭) બાળકને	(૮) સત્ય નારાયણ કથામાં
(૮) શિવજી	(૧૦) હોળી	(૧૧) દીકરાના જન્મના	(૧૨) દશોરા
(૧૩) શ્રી રામ	(૧૪) કિસમસ	(૧૫) દિવાળી	(૧૬) વિદુરની
(૧૭) ગણેશજી	(૧૮) રક્ષાબંધન	(૧૮) સુવાવડી સ્ત્રીને	(૨૦) નવરાત્રી
(૨૧) ચોમાસામાં	(૨૨) કાંછાજી	(૨૩) શબ્દરીના	(૨૪) ઉનાળામાં
(૨૫) જલારામ બાપાની	(૨૬) તિરુપતિ બાલાજી	(૨૭) શ્રીનાથજી (નાથદારા)	(૨૮) કદ્યણની
(૨૮) રાંદલ મા	(૩૦) શ્રીનાથધામ - હવેલી	(૩૧) યુવા વર્ગ	(૩૨) મહુરી
(૩૩) રંગનાથ સ્વામી	(૩૪) કાલભૈરવ (ઉજ્જૈન)	(૩૫) શરદ પૂનમ	(૩૬) શીતળા મા
(૩૭) રમઝાન	(૩૮) વસંત પંચમી	(૩૮) ઋષિ પંચમી	(૪૦) ઉત્પત્તિ એકાદશી
(૪૧) ચોભદા એકાદશી	(૪૨) સફલા એકાદશી	(૪૩) પુત્રદા/વૈકુંઠ એકાદશી	(૪૪) પાપમોચની એકાદશી
(૪૫) કામદા એકાદશી	(૪૬) અપરા એકાદશી	(૪૭) વિજયા એકાદશી	(૪૮) નિર્જલા/ભીમ એકાદશી
(૪૮) યોગીની એકાદશી	(૫૦) દેવશયની એકાદશી	(૫૧) પવિત્રા એકાદશી	(૫૨) અજા એકાદશી
(૫૩) હંદીરા એકાદશી	(૫૪) રમા એકાદશી	(૫૫) જ્યા એકાદશી	(૫૬) અક્ષય તૃતીયા
(૫૭) આમલાકી એકાદશી	(૫૮) પરિવર્તિની એકાદશી	(૫૯) વરુનથીની એકાદશી	(૬૦) શાસ્ત્રીલા એકાદશી
(૬૧) ઈદ	(૬૨) વૈષ્ણોદેવી		

11613 ॥२१॥ - १८५५ १९७५ (६३)

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

માતુશ્રી સાકરબહેન રવજી મોરારજી લાલન (કોડાય - સુપ્રીમવાલા)

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન

૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી, પાલડી - એલિસબ્રિજ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.

ફોન : (૦૭૯) ૪૮૮૦ ૬૦૦૧, ૪૮૮૦ ૬૦૦૪, ૪૮૮૦ ૬૦૦૪

દા. ૦૪-૦૮-૨૦૨૧

પરિપ્રક

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની ૩૩મી અને ૩૪મી વાર્ષિક સામાન્ય સભા, રવિવાર દા. ૧૯-૦૯-૨૦૨૧ ના રોજ સવારે રૂ.૦૦ કલાકે “શ્રી કચ્છી જૈન ભવન”, પાલડી ખાતે સંસ્થાના કાર્યાલયમાં મળશે. આ સભામાં સંસ્થાના કક્ષ નોંધાયેલા સભ્યોને પધારવાનું હાર્દિક આમંત્રણ છે.

સામાન્ય સભાની કાર્યસૂચિ

૧. સવારે રૂ.૦૦ વાગ્યાથી જો જરૂરિયાત જણાશે તો નીચે મુજબ ચૂંટણી કરવામાં આવશે.
બંધારણની કલમ-૫(૨) મુજબ નિવૃત્ત થતા ૩ (ત્રણ) દાતા ટ્રસ્ટીઓની તથા નિવૃત્ત થતા ૨ (બે) માનદ્દ ટ્રસ્ટીઓની તથા નિવૃત્ત થતા ૧ (એક) સ્વજન ટ્રસ્ટીની ખાલી પડેલી જગ્યા ઉપર ચૂંટણી / વરણી કરવામાં આવશે. તથા બંધારણની કલમ-૫(૩) મુજબ કારોબારી સમિતિના નિવૃત્ત થતા ૬ (છ) સભ્યોની ખાલી પડેલી જગ્યા માટે ચૂંટણી/વરણી કરવામાં આવશે.
૨. ગત તા. ૧૪-૦૭-૨૦૧૮ના રોજ મળેલ સામાન્ય સભાની કાર્યવાહીની નોંધનું વાંચન અને બહાલી આપવા બાબત.
૩. ગત બે વર્ષ દરમિયાન થયેલ કાર્યવાહીનો અહેવાલ અને તેને બહાલી આપવા બાબત.
૪. વર્ષ ૨૦૧૮-૨૦૨૦ તથા ૨૦૨૦-૨૦૨૧ના ઓડિટ થયેલ હિસાબો મંજૂર કરવા બાબત.
૫. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૨ માટે ઓડિટરશ્રીની નિમણૂક કરવા બાબત.
૬. પ્રમુખશ્રીની સંમતિથી રજૂ થનાર અન્ય બાબતો અંગે યોગ્ય નિર્ણય લેવા બાબત.

પ્રેરીપ એસ. મહેતા

માનદ્દ મંત્રી

દા.ક. : (૧) કોરમના અભાવે મુલતવી રહેલ સભા અડધા કલાક બાદ ફરી તે જ સ્થળે મળશે અને ત્યારે નિયમાનુસાર કોરમનો બાધ રહેશે નહીં. (૨) વર્ષ ૨૦૧૮-૨૦૨૦ તથા ૨૦૨૦-૨૦૨૧ના ઓડિટ થયેલ હિસાબો અંગે જેમણે જે કંઈ પૂછવાનું હોય તેમણે પોતાનાં સૂચના, પત્ર દ્વારા તા. ૩૦-૮-૨૦૨૧ સુધીમાં પાલડી ઓફિસે સાંજના ૨૭.૦૦ કલાક સુધી મોકલી આપવા. વર્ષ ૨૦૧૮-૨૦૨૦ તથા ૨૦૨૦-૨૦૨૧ના હિસાબો લખેલ ચોપડા જેમણે નિરીક્ષણ કરવાના હોય તેઓ તા. ૧૦-૦૮-૨૦૨૧ સુધી, ઓફિસ સમય દરમ્યાન (રવિવાર તથા આહેર રાના દિવસ કિવાય) પાલડી ભવન પરની ઓફિસે, એકાઉન્ટન્ટ પાસેથી મેળવીને નિરીક્ષણ કરી શકશે તથા ખુલાસો મેળવી શકશે. (૩) તા. ૧૯-૦૩-૨૦૨૧ બાદ નોંધાયેલ સભ્યો સભામાં હાજરી આપી શકશે, પરંતુ બંધારણ અનુસાર ઉમેદવારી કે મતદાન કરી શકશે નહીં.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

M. ૧૮-૦૭-૨૦૨૧

ચૂંટણી પંચની રચના

સામાન્ય સભાએ નક્કી કરેલ ચૂંટણીના નિયમ-૧ મુજબ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માટે ટ્રસ્ટ મંડળના નિવૃત્ત થતા હ તેમજ કારોબારી સમિતિના નિવૃત્ત થતા હ સભ્યોની ખાલી થતી જગ્યા ઉપર વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માટે ચૂંટણીનું કાર્ય નિયમ મુજબ ચલાવવા માટે નીચેના બે સભ્યોની ચૂંટણી પંચ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવેલ છે.

શ્રી અશ્રિન હીરજી સાવલા
મો. ૮૮૨૫૮ ૩૮૭૭૧

શ્રી નરેન્દ્ર જયંતિલાલ કોઠારી
મો. ૮૮૨૪૬ ૩૩૮૪૫

નોંધ : વર્ષ ૨૦૨૦-૨૦૨૧ દરમ્યાન કોરોના મહામારીના સરકારી નિયમોને આધીન વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦૨૦ની સામાન્ય સભા યોજી શકાયેલ નહીં. જેથી ટ્રસ્ટીઓ તથા કારોબારી સભ્યોની મુદ્દતમાં એક વર્ષનો વધારો કરવામાં આવેલ હતો.

ટ્રસ્ટ મંડળ વતી,
પ્રતાપ નારાણજી દંડ
મનોજિંગ ટ્રસ્ટી અને પ્રમુખ, શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના ટ્રસ્ટ મંડળ અને કારોબારી સમિતિ માટે ચૂંટણી પંચ દ્વારા ચૂંટણીની જહેરાત

સંસ્થાના બંધારણ અનુસાર આ વર્ષે નિવૃત્ત થતા વિવિધ કેટેગરીના હ ટ્રસ્ટીઓ તેમજ હ કારોબારી સભ્યોની વર્ષ ૨૦૨૧-૨૦૨૪ માટે ચૂંટણી કરવાની નીચે પ્રમાણે અમો જાહેરાત કરીએ છીએ.

- **વિભાગ-૧ દાતા ટ્રસ્ટીઓ (૩ જગ્યા)**
બંધારણની કલમ-૫(૨) મુજબ આ વિભાગમાં મુરજ્બી સભ્યો, પેટ્રન સભ્યો અને ટ્રસ્ટના પ્રતિનિધિ સભ્યો ઉમેદવારી કરી શકશે. આ વિભાગમાં નીચેના ટ્રસ્ટીઓ નિવૃત્ત થાય છે :
 ૧. શ્રી પ્રતાપ નારાણજી દંડ
 ૨. શ્રી હીરેન કુંવરજી શાહ
 ૩. શ્રી દિલીપ કુંવરજી દંડ
- **વિભાગ-૨ સામાન્ય ટ્રસ્ટીઓ (માનદ્દ ગ્રુપ) - (૨ જગ્યા)**
બંધારણની કલમ-૫(૨) મુજબ આ વિભાગમાં માનદ્દ સભ્યો ઉમેદવારી કરી શકશે. આ વિભાગમાં નીચેના ટ્રસ્ટીઓ નિવૃત્ત થાય છે :
 ૧. શ્રી અશોકકુમાર સાકરચંદ મહેતા
 ૨. શ્રી મુકેશ મુળજી સાવલા
- **વિભાગ-૩ સામાન્ય ટ્રસ્ટીઓ (સ્વજન ગ્રુપ) (૧ જગ્યા)**
બંધારણની કલમ-૫(૨) મુજબ આ વિભાગમાં સ્વજન તેમજ જૂના બંધારણ મુજબના આજીવન સભ્યો ઉમેદવારી કરી શકશે. આ વિભાગમાં નીચેના ટ્રસ્ટી નિવૃત્ત થાય છે .
 ૧. શ્રી વિમેશ ગુલાબચંદ શાહ
- **કારોબારી સભ્યો :**
બંધારણની કલમ-૫(૩) મુજબ કારોબારી સમિતિમાં સમાજના નોંધાયેલા સભ્યો ઉમેદવારી કરી શકશે.

આ વિભાગમાં નીચેના કારોબારી સભ્યો નિવૃત્ત થાય છે.

(૧) શ્રી બચુભાઈ હીરજ રાંભિયા	(૨) ડૉ. કેતન ઈન્ડ્રાજિત શાહ
(૩) શ્રી જશવંતકુમાર જ્યંતિલાલ કોઠારી	(૪) શ્રી પંકજ મેઘજ ગોગરી
(૫) શ્રી કીર્તિભાઈ મોરારજ વોરા	(૬) શ્રી વિશાલ મહેન્દ્ર શાહ

આ મુજબ હ ટ્રસ્ટીઓ અને હ કારોબારીના સભ્યોની ચૂંટણી કરવાની છે અને તે માટે ઉમેદવારી પત્રકો મંગાવવામાં આવે છે.

● નોંધ :

૧. નિવૃત્ત થતા સભ્યો ફરીથી ઉમેદવારી કરી શકશે.
૨. ટ્રસ્ટી તરીકે સામાન્ય સભ્યો તેમજ ઉપ વર્ષથી નીચેની ઉમરના સભ્યો ઉમેદવારી કરી શકશે નહીં.
૩. સભ્યોએ અધિકૃત ફોર્મમાં માંગવામાં આવેલ પૂરી વિગત સાથે ઉમેદવારી પત્ર ભરીને આપવાનું રહેશે. અધૂરી વિગતવાળું પત્રક રદ થવાને પાત્ર ગણાશે.
૪. જે તે કેટેગરીના સભ્યો, ટ્રસ્ટીપદ માટે તે જ કેટેગરીમાં ઉમેદવારી કરી શકશે.

● ચૂંટણી પ્રક્રિયાનો કાર્યક્રમ

૧. ઉમેદવારી પત્રો સમાજની પાલડી ઓફિસેથી તા. ૧૬-૦૮-૨૦૨૧ સોમવારથી તા. ૨૧-૦૮-૨૦૨૧ શનિવાર દરમાન સવારના ૧૦થી સાંજના ૫ વાગ્યા સુધી મળશે.
૨. પૂરેપૂરાં ભરેલાં ઉમેદવારી પત્રકો બંધ કવરમાં તા. ૨૬-૦૮-૨૦૨૧, ગુરુવારના સાંજના ૫ વાગ્યા સુધી સ્વીકારવામાં આવશે.
૩. ઉમેદવારી પત્રકોની ચકાસણી કરી ઉમેદવારોનાં નામ તા. ૨૮-૦૮-૨૦૨૧, શનિવારના સવારે ઓફિસના નોટિસ બોર્ડ ઉપર જાહેર કરવામાં આવશે.
૪. તા. ૩૦-૦૮-૨૦૨૧, સોમવારના સાંજના ૫ વાગ્યા સુધી ઉમેદવારો પોતાનાં ઉમેદવારી પત્રકો પાછાં ખેંચી શકશે.
૫. ઉમેદવારોની છેલ્લી પરિસ્થિતિની વિગતો તા. ૦૧-૦૯-૨૦૨૧, બુધવારે સમાજની ઓફિસે નોટિસ બોર્ડ ઉપર જાહેર કરવામાં આવશે.
૬. જરૂર પડ્યે ચૂંટણી તા. ૧૬-૦૯-૨૦૨૧, રવિવારની સામાન્ય સભામાં સવારના ૯.૦૦ વાગ્યાથી કરવામાં આવશે અથવા બિનહરીફ ચૂંટાયેલ ઉમેદવારનાં નામો જાહેર કરવામાં આવશે.
૭. સ્થળ : શ્રી કચ્છી જૈન ભવન, પાલડી. (સમય : ચૂંટણી અંગેના એજન્ડાના સમયે હાજર રહેલા સભ્યો મતદાન કરી લે ત્યાં સુધી / ચૂંટણી પંચ મતદાન પૂરું થયેલ જાહેર કરે ત્યાં સુધીનો રહેશે.)
૮. કોઈપણ ઉમેદવાર સ્વેચ્છાએ ચૂંટણી પંચ સમક્ષ જાતે હાજર થઈને અથવા પત્ર દ્વારા છેલ્લા હિવસે પણ ઉમેદવારી પાછી ખેંચી શકશે. એ કારણે જો કોઈ અન્ય ઉમેદવાર બિનહરીફ થાય તો ચૂંટણીની જરૂરત નહીં રહે.

● નોંધ :

૧. તા. ૧૬-૦૩-૨૦૨૧ સુધી નોંધાયેલા સમાજના સભ્યો જ ઉમેદવારી કરી શકશે તેમજ મત આપી શકશે.
૨. ચૂંટણી અંગેની કોઈ કાર્યવાહી અંગે મતભેદ - વાદવિવાદ થાય તો તે અંગે ચૂંટણી પંચનો નિર્ણય આખરી અને બંધનકર્તી ગણાશે.

અધ્યાત્મિક હીરજ સાવલા

સભ્ય – ચૂંટણી પંચ

નરેન્દ્ર જ્યંતિલાલ કોઠારી

સભ્ય – ચૂંટણી પંચ

સાભાર સ્વીકાર

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની વિવિધ સેવકીય યોજનાઓ માટે નીચે મુજબ દાતાશી તરફથી દાન / ભેટ પ્રાપ્ત થયેલ છે.

સ્વ. શ્રી જિતેન્દ્ર ઉમરશી કુરુવાની પ્રથમ પુણ્યતિથિ નિમિત્ત....

★ રૂ. ૫,૦૦૦/- સાધર્મિક સહાય ખાતે. ★ રૂ. ૨,૫૦૦/- શ્રી જલારામ અન્નકેત્ર ખાતે...

દાતાશીનો ખૂબ ખૂબ આભાર.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા સ્વતંત્રતા પર્વની ઉજવણી કરવામાં આવી

ભારતના સમગ્ર ઈતિહાસનો એક સોનેરી દિવસ એટલે ૧૫મી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭. આ તારીખે રાતે બાર વાગે ભારતની આજાદીની લડતનો અંત આવ્યો. અંગ્રેજ શાસને વિદાય લીધી અને ભારતનું તંત્ર સંપૂર્ણતઃ ભારતીયોના હાથમાં આવ્યું. એક નવા યુગનો આરંભ થયો હતો. કરોડો ભારતીયોની મનોકામના, સ્વભન્સ સાકાર થયા હતા અને આજાદી પ્રાપ્ત થયાના આનંદથી પ્રત્યેક ભારતવાસીઓનું હૃદય ઝૂમતું હતું.

આજાદી મેળવવાનો આ દિવસ દર વર્ષે સ્વતંત્ર્ય દિન તરીકે ઉજવાય છે. ધ્વજ વંદનાના કાર્યક્રમો થાય છે. દેશના વડા પ્રધાન દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લા પરથી રાષ્ટ્રને સંબોધન કરે છે. આ રીતે સમગ્ર રાજ્યોમાં અનેક સ્થળો અને સંસ્થાઓ દ્વારા સ્વતંત્રતા પર્વની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.

આ પરંપરાને અનુસરીને ભારત દેશના ઉપમા સ્વતંત્ર્યના દિવસે શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા રવિવાર, તા. ૧૫-૮-૨૦૨૧ના રોજ સવારે ૮.૦૦ કલાકે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલદી ખાતેના પ્રાંગણમાં આયોજિત એક કાર્યક્રમમાં સ્વતંત્ર્યતા પર્વની શાનદાર ઉજવણી કરવામાં આવી હતી. આજના કાર્યક્રમમાં અમદાવાદમાં ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્સ તરીકે છેલ્લા ૫૦ વરસથી કાર્યરત જાહીતી ફર્મ મે. નૌતમ આર. વકીલ એન્ડ કંપનીના પાર્ટનર તથા પાલદી વિસ્તારના ખુનિ. કાઉન્સિલર શ્રી જૈનિક નૌતમભાઈ વકીલ, મુખ્ય મહેમાન તરીકે બિરાજમાન હતા.

શરૂઆતમાં સંસ્થાના પ્રમુખ શ્રી પ્રતાપભાઈ દંડે મુખ્ય મહેમાનશ્રીને હાર્દિક આવકાર આપીને તેમનો ટૂંક પરિચય આપ્યો હતો. ત્યારબાદ મુખ્ય મહેમાનશ્રીના વરદ્દ હસ્તે રાષ્ટ્રધ્વજને લહેરાવવામાં આવ્યો હતો. તે સાથે ઉપસ્થિત સૌએ રાષ્ટ્રધ્વજને સલામી સાથે રાષ્ટ્રગીતિનું ગુંજન કર્યું હતું. ત્યારબાદ મુખ્ય મહેમાનશ્રીએ પોતાના પ્રવચનની શરૂઆતમાં જે સ્વતંત્ર્યવીરો તથા શહીદોએ પોતાના યોગદાન અને શહીદી દ્વારા સ્વતંત્ર્ય મેળવવાનું શક્ય બનાવ્યું, તે સૌને અંજલિ આપી હતી. તેમણે સર્વે પરિવારજનોને સ્વતંત્ર્ય દિવસની શુભેચ્છા આપતાં દેશને નવી ઊંચાઈએ લઈ જવા તથા રાષ્ટ્ર નિર્માણ માટે સૌએ પોતાના સ્તરે પ્રયાસ કરવાની અપીલ કરી હતી. કેન્દ્ર સરકાર લોકોની આશા - આકાંક્ષાઓ પૂરી કરવા તેમજ દેશનું નવનિર્માણ કરવા માટે કામ કરી રહી છે તેનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. તે અન્વયે તેમણે છેલ્લા સાત વર્ષ દરમિયાન દેશે જે પ્રગતિ અને વિકાસ કર્યો તેની ભારપૂરક રજૂઆત કરી હતી. જમ્મુ - કાશ્મીરમાં કલમ ૩૭૦ની નાબૂદી, રામ મંદિર સમસ્યાનો ઉકેલ અને તેનું નિર્માણ જેવા વિકટ પ્રશ્નોને સરકારે હલ કર્યા છે, તેવા મુદ્દા જગ્યાવીને કદ્યું કે, રાષ્ટ્ર સાયન્સ - ટેકનોલોજી, ઇકોનોમિ, એક દેશ - એક ટેક્ષ, એગ્રિકલ્યુર, શિક્ષણ, સ્પોર્ટ્સ, અંતરીક્ષ ક્ષેત્રની પ્રગતિ, પરમાણુ પરીક્ષણ, કોરોના વાયરસની સમસ્યા અને તેના વેક્સિન જેવા અનેક ક્ષેત્રોમાં તાજેતરમાં રાષ્ટ્રે પ્રગતિ અને વિકાસના પંથે હરણફાળ ભરી છે. આ કારણે વિશ્વમાં ભારતની નામના વધી છે, એમ તેમણે વધુમાં જગ્યાવ્યું હતું.

તે સાથે તેમણે દેશમાં પ્રવર્તમાન ગરીબી, ભાષ્યાચાર, બેરોજગારી, અપરાધ જેવા કેટલાક દૂષણોની પણ વાત કરી હતી. તેમણે કદ્યું, આ પ્રકારની રાષ્ટ્રીય સમસ્યાઓનું નિરાકરણ કરવા માત્ર સરકાર ૪ બધું કરી શકે નહીં. દેશના સર્વાંગી વિકાસ અર્થે સૌ નાગરિકોએ પણ પોતાનો સહયોગ આપવો જરૂરી છે. દેશને આજાદ કરવામાં સ્વતંત્ર્ય સેનાનીઓએ જે ભોગ આપ્યો છે, તે આપણે

યાદ કરવો જોઈએ અને સારા નાગરિક તરીકે પોતાની નૈતિક ફરજો અદા કરવા પર તેમણે વિશેષ ભાર મૂક્યો હતો. આ પ્રકારની ફરજો અન્વયે તેમણે સ્વચ્છતા અને કોરોના રસીકરણ અભિયાન, ટ્રાફિક નિયમોનો ઉલ્લેખ કરીને કહું કે, દરેક નાગરિકોએ આ તરફ જાગૃત રહીને સરકારની કામગીરીમાં સંપૂર્ણ સાથ-સહકાર આપવો જોઈએ. અંતમાં તેમણે કહું કે, આ પ્રકારની દરેક કાર્યવાહી કરીશું તો વિશ્વ ફલક પર ભારતનું નામ વધારે રોશન થશે અને અન્ય રાષ્ટ્રો ભારત દેશની અવગણના કરી શકશે નહીં.

આ કાર્યક્રમમાં સમાજના દરેક હોદેદારો, ટ્રસ્ટ મંડળ તથા કારોબારી સમિતિના સભ્યો તેમજ સમાજ પરિવારજનો સાથે કાર્યાલય સ્ટાફ બહોળી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત રહ્યો હતો અને પોતાનો રાખ્યું પ્રેમ પ્રગટ કર્યો હતો. કોરોના મહામારીના નીતિ - નિયમોને અનુસરીને ઉપરોક્ત કાર્યક્રમનું સમગ્ર આયોજન થયું હતું.

ઉલ્લેખનીય છે કે, ભારતની આજાદીના ૭૫ વર્ષની ઉજવણી કરવા માટે માર્ચ ૨૦૨૧માં અમદાવાદના સાબરમતી આશ્રમથી આજાદીના અમૃત મહોત્સવ કાર્યક્રમની શરૂઆત થઈ હતી. જે સમગ્ર વર્ષ દરમિયાન ઉજવાશે.

પરિચયાતી એક જલક

શ્રી જૈનિક નૌતમભાઈ વકીલ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ તેની પરંપરા અનુસાર પ્રતિવર્ષ સ્વાતંત્ર્ય દિન અને પ્રજાસત્તાક દિન જૈવા રાખ્યોય પવર્ણના હિવસે રાખ્યાભાવના પ્રગત કરવા ધ્વજવંદન વગેરે કાર્યક્રમોનું આયોજન કરીને પવર્ણની શાનદાર ઉજવણી કરે છે. તે અન્વયે તા. ૧૫-૦૮-૨૦૨૧ના રોજ અમદાવાદમાં ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ તરીકે છેલ્લા ૫૦ વરસથી કાર્યરત જાણીતી ફર્મ મે. નૌતમ આર. વકીલ એન્ડ કુપનીના પાર્ટનર તથા પાલવી વિસ્તારના ભૂનિ. કાઉન્સિલર શ્રી જેનિક નૌતમભાઈ વકીલના વરદ્દ હસ્તે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલવીના પ્રાંગણમાં કરવામાં આવ્યું હતું. તેઓશ્રીના પરિચયની એક જલક અત્રે પ્રેસ્સત છે....

★ તેઓશ્રીએ ચાર્ટડ એકાઉન્ટન્સી કોર્પ્સ - આઈ.સી.એ.આઈ. સાથે પાસ કરી છે.

- ★ ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ચાર્ટડ એકાઉન્ટન્ટ્સ ઓફ ઇન્ડિયા - દિલ્હી દ્વારા ફોરેન્સિકના ઓડિટર તરીકે માન્ય થયેલા છે.
 - ★ આઈ.સી.એ.આઈ. દ્વારા આયોજિત ઇન્કમટેક્ષ, કંપની લો તથા ઓડિટ સંબંધી અનેક વર્કશોપ્સમાં હાજરી આપી છે.
 - ★ રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકોના કાયદાકીય ઓડિટર તરીકે તથા વિવિધ રાજ્યોના સીએજી સાથે કામગીરી બજાવી છે.
 - ★ હાલે અમદાવાદ મ્યુનિ. કાઉન્સિલર છે.
 - ★ અમદાવાદ મ્યુનિ. કોપરેશનની રેવન્યુ સમિતિના ચેરમેન છે. અમદાવાદ ખાતેની રાજ્યથ કલબના ડિરેક્ટર છે. મેટ્રોપોલિટન પ્લાનિંગ કમિશનના સત્ય છે. શાળા, કોલેજ તથા યુનિવર્સિટીના એલ્યુમ્ની એસોસિએશનના હોદેદાર છે. જીતો જેવી સંસ્થામાં કારોબારી સમિતિના સત્ય છે. અમદાવાદ જીતો પ્રોફેશનલ ફોરમના કન્વીનર છે.
 - ★ બી.જે.પી. ગુજરાતના મીડિયા ટીમ મેભર છે. સૌરાષ્ટ્ર કિકેટ એસોસિએશનના નાણાંકીય સલાહકાર છે.
 - ★ ગુજરાત ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના કો-ઓપ સત્ય છે અને તેની ડાયરેક્ટ ટેક્ષ કમિટીના ચેરમેન છે.
 - ★ ધાર્મિક જૈન સંસ્થા અને ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી છે. તેવી રીતે તુલસી વલ્લભ નિધિ ટ્રસ્ટના પણ ટ્રસ્ટી છે.
 - ★ I.C.A.I. - દિલ્હીની એક્ષપર્ટ એડવાઇઝરી કમિટીના કો-ઓપ સત્ય છે. નેશનલ એજયુકેશન પોલિસી (૨૦૨૦)ના સત્ય છે.
 - ★ આઈ.સી.એ.આઈ.ની ડાયલ્યુ.આઈ.આર.સી.ની બ્રાંચની ઇન્ફાસ્ટ્રક્ચર કમિટીમાં સ્પે. ઇન્વાઇટી છે.
 - ★ નવગુજરાત સમય (ગુજરાતી)ના કોલમનિસ્ટ છે.
 - ★ તે સિવાય 'કેશલેસ ઇકોનોમી' પુસ્તકના લેખક છે. સ્ટોક માર્કેટ એક્ષપર્ટ તથા ટેક્ષ એક્સપર્ટ તરીકે ગુજરાતી અને હંગિશ દૈનિકમાં નિયમિત રીતે લેખ લખતા હોય છે. ઇલેક્ટ્રોનિક મીડિયા પર બી.જે.પી.ના સ્પોક્સ પર્સન અને ટેક્ષ એક્ષપર્ટ તરીકે નિયમિત રીતે ભાગ લેતા હોય છે.

ભારત દેશના ઉપમા સ્વાતંત્ર્ય હિવસ નિમિત્તે શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા રવિવાર, તા. ૧૫-૮-૨૦૨૧ના રોજ આપ્યોજિત કાર્યક્રમમાં શ્રી જૈનિક ગૌતમભાઈ વડીલ કાર્યક્રમના મુખ્ય મહેમાનશ્રી તરીકે બિરાજમાન હતા.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

આવાસ યોજના સમિતિ

“મારે પણ એક પોતાનું ઘર હોય” – એક સર્વે

કચ્છી જૈન વ્યક્તિ કે જે દુનિયાભરમાં ક્યાંય પણ રહેતા હોય, એક સપનું આપણે સૌ એમની આંખોમાં હંમેશાં જોઈ શકીએ છીએ કે “મારે પણ એક પોતાનું ઘર હોય.”

આમ જોવા જઈએ તો વસ્તી વિસ્કોટ અને શહેરીકરણની કેટલીક દુરોગામી અસરમાં રહેઠાણની પણ એક સમસ્યા છે. આપણી સંસ્કૃતિમાં પણ રોટી અને કપડાં સાથે મકાનનું મહત્વ વણી લેવાયું છે. અને આમાં પણ પોતાનું મકાન એટલે સોનામાં સુગંધ!

આ સમસ્યાને હલ કરવા ભારત સરકારે પ્રાથમિકતા આપી “પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના” અમલમાં મૂકી છે. જેમાં પહેલી વખત ઘર વસાવનારને કેન્દ્ર સરકાર રૂ. ૨,૬૭,૦૦૦/- જેવી રકમ સબસીડી રૂપે આપે છે. બેંક ખૂબ જ ઓછા વ્યાજ દરે જરૂરી લોન પૂરી પાડે છે. એટલે સામાન્ય માણસ ઘરનું ભાડું ભરવાને બદલે એટલી રકમનો હમો ભરે તો કેટલાક વર્ષો પછી એનું પોતાનું ઘર થઈ જાય અને એના મૂલ્યમાં થનારા વધારાનો લાભ તો ખરો જ. વધુમાં, ભાડાના દરમાં વધારો અથવા વારંવાર ઘર બદલવાની ઝંગટમાંથી મુક્તિ મળી જાય.

આ જ પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ એના સભ્યોને, નાનું પણ પોતાનું મકાન મળી રહે એ માટે હંમેશાં પ્રયત્નશીલ છે. આ પહેલાં સમાજે વર્ષ ૨૦૧૦માં આવાસ યોજના કરેલ હતી. આ આવાસ યોજનાના નવનીત ભવનના ૪૦ ફ્લેટોમાં કુલ ૩૮ સભ્યો લાભ લઈ રહ્યા છે (બાકીના બે ફ્લેટોમાં ગૃહ ઉદ્યોગ ચાલુ છે.) આપણું ધ્યેય સમાજનો કોઈ પણ સભ્ય, પોતાના ઘર વગરનો ન હોય એ રહેલ છે.

સમાજ આ દિશામાં વિચારી રહેલ છે કે સંસ્થાનાં જે કોઈ સત્યો પાસે પોતાનાં મકાનો ન હોય તેવા સભ્યોનો સર્વે કરવો, જેથી ભવિષ્યમાં આવાસ યોજનાનો વિચાર કરી, જરૂરિયાતવાળા સભ્યોને પોતાનું રહેઠાણ આપી શકાય.

જે સભ્યોને આ યોજનાનો લાભ લેવો હોય તેમણે એક હસ્તલિખિત અરજી તથા આ સાથે સામેના પાને આપેલ અરજી ફોર્મમાં જરૂરી બધી વિગતો ભરીને ૩૦ દિવસની અંદર સમાજની ઓફિસ પર મેનેજરશ્રીને ૧૧.૦૦થી ૬.૦૦ દરમિયાન સુપ્રત કરી પહોંચ મેળવી લેવી. આ માહિતી જરૂરિયાતવાળા પરિવારોને પહોંચાડવા સૌને વિનંતી છે. આ એક સર્વે છે. મકાન ક્યાં, કેવા પ્રકારના, કેટલા બજેટમાં મેળવી શકાશે તેની કાર્યવાહી ઉપરોક્ત સર્વેમાં મળેલ માહિતીના આધારે થશે.

આપનો ત્વરિત પ્રતિસાદ અમારો ઉત્સાહ વધારશે.

હસમુખ ખાંડવાલા

કન્વીનર, આવાસ યોજના સમિતિ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

સરનામા ફેરફાર

નરેન્દ્ર હરિલાલ સંઘવી

એ-૫૦૪, તુલસી પાર્ક વ્યુ, પોખુલર મારુતિ સર્વિસ સ્ટેશન સામે, સહજ સોલેરિયમની બાજુમાં,
જી.બી. શાહ કોલેજની પાછળ, નવા વાસણા,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭. • મો. ૮૪૨૮૧ ૩૧૪૮૭

પુત્ર જન્મ

મંગલવાર, તા. ૧૦-૦૮-૨૦૨૧

ચિ. મોદ્દ ભાવિકા હિતેન પંકજ ખોણા (વાંકુ - અમદાવાદ)

અવસાન નોંધ - પુષ્પાંજલિ

સોમવાર, તા. ૦૨-૦૮-૨૦૨૧

પ્રભાબેન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા (ઉ.વ. ૭૮)
(નાની તુંબડી - અમદાવાદ)

(સ. કાંતિલાલ વેલજી સાવલા, આ સંસ્થાના પૂર્વ ઉપમુખ
પદે હતા તેમજ પ્રભાબેનના નામ સાથે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન
- પાલદી ખાતે “શ્રીમતી પ્રભાબેન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા
- મેડિકલ ચેક-એપ સેન્ટર” હાવે કાર્યરત છે.)

સદ્ગતશ્રીના આત્માના શ્રેયાર્થે પ્રાર્થના.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન, ૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી, પાલડી, એલિસબ્રિજ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.

અરજદાર માટે આવાસ યોજના સર્વે ફોર્મ

તારીખ : _____

અરજદારનું પૂર્ણ નામ : _____

પૂરેપૂર્ણ સરનામું : _____

મોબાઇલ નંબર : (૧) _____ (૨) _____

જાતિ : _____ પેટા જાતિ : _____

અરજદારનો પાન કાર્ડ નંબર : _____

અરજદારનો આધાર કાર્ડ નંબર : _____

● પરિવારની માહિતી ●

ક્રમ	કુટુંબની વ્યક્તિનું નામ	સભ્ય સાથે સંબંધ	જન્મ તારીખ	ધંધો / નોકરી	વાર્ષિક આવક	મોબાઇલ નંબર

★ હાલમાં કેટલા ચો. ફૂટનું ભાડાનું મકાન ધરાવો છો? _____

★ ભવિષ્યમાં કેટલા ચો. ફૂટના મકાનમાં રહેવા ઈચ્છો છો? _____

★ હાલમાં કયા પ્રકારનું ભાડાનું મકાન ધરાવો છો? _____

1 RK / 1 BHK / 2 BHK

★ ભવિષ્યમાં કયા પ્રકારના મકાનમાં રહેવા ઈચ્છો છો? _____

1 RK / 1 BHK / 2 BHK

★ હાલ રહો છો તે મકાનનું માસિક ભાડું કેટલું છો? _____

રૂ. _____

★ કેટલો માસિક હપ્તો ચૂકવશો? _____

રૂ. _____

★ તમે કેટલી ડિપોઝિટ ભરી શકશો અને કોની મદદ લેશો? (પાતે, કુટુંબીજન, ફેન્ડસ) _____

★ તમે કયું વાહન ધરાવો છો? _____

★ સંસ્થાના નોંધાયેલા બે સત્યોની ભલામણ : _____

(૧) સભ્યનું નામ : _____ માટે _____

(૨) સભ્યનું નામ : _____ માટે _____

અરજદારનું નામ : _____ અરજદારની સહી : _____

કેમિકલ મુક્ત આહાર માટેનો જનરલ સર્વે

સભ્યનું નામ : _____ મોબાઇલ નંબર : _____

૧. શું આપ ડિટનાશક / કેમિકલવાળા ખોરાકથી થતા નુકસાન અંગે માહિતગાર છો? હા ના
૨. શું આપ જાણો છો કે ૧૯૭૦ પછી ભારતમાં આવેલી હરિત કાંતિની જેતીમાં પેસ્ટિસાઈડ વપરાતા થયા અને સાથે સાથે કેન્સર જેવા રોગ પણ વધ્યા? હા ના
૩. શું આપ બ્રાન્ડેડ ઓર્ગેનિક સ્ટોરમાંથી ઓર્ગેનિક વસ્તુઓની ખરીદી કરો છો? હા ના
૪. શું આપ 'કચ્છ ઓર્ગેનિક' (Kutch Organic) જે આપને ઘરે બેઠા કિટનાશક / કેમિકલ રહિત વસ્તુઓ પહોંચાડે છે, એના વિશે માહિતગાર છો? હા ના
૫. શું આપ જાણો છો કે 'કચ્છ ઓર્ગેનિક' (Kutch Organic) દ્વારા મળતી ઓર્ગેનિક વસ્તુઓ બ્રાન્ડેડ ઓર્ગેનિક સ્ટોર કરતાં ૩૦-૪૦% ઓછા ભાવમાં મળે છે? હા ના
૬. શું આપ જાણો છો કે માત્ર મામૂલી બજેટના ફેરફારથી આપ રસોડામાં ઘડી ઓર્ગેનિક વસ્તુઓ વાપરવાનું ચાલુ કરી શકો છો? (અને કેન્સર જેવા રોગથી આપના પરિવારને બચાવી શકો છો?) હા ના
૭. તો શું, આપ વિચારસરણીમાં નાનો બદલાવ લાવી 'કચ્છ ઓર્ગેનિક' (Kutch Organic) મારફતે પરિવારને સ્વાસ્થ્યવર્ધક ખાવા-પીવાની વસ્તુઓ પૂરી પાડવા કટીબધ્ય છો? હા ના

જો ઉપરોક્ત બધા માટે આપ સકારાત્મક હો અને Kutch Organic WhatsApp Group માં જોડાવવું હોય તો મેસેજ કરો : વિમેશ શાહ - મો. ૮૮૭૬૧ ૧૦૪૬૭

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

લગ્નોત્સુક ઉમેદવારો માટે માહિતી

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ હેઠળની મેરેજ બ્યુરો સભિતિએ છેલ્લા દોઢ વર્ષથી વોટ્સઅપ ચુપ ચાલુ કર્યું છે. આ ચુપમાં લગ્નોત્સુક ઉમેદવારોની માહિતી નિયમિત આપવામાં આવે છે. તેના આધારે અત્યાર સુધી ગ્રીસથી વધારે યુગલોના સગપણા / લગ્ન નક્કી થયા છે.

આ વોટ્સઅપ ચુપમાં લગ્નોત્સુક યુવકો - ૪૦૦ અને યુવતીઓ - ૨૩૦ની સંપૂર્ણ માહિતી ઉપલબ્ધ છે.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ તથા અન્ય જૈન પરિવારોના લગ્નોત્સુક યુવક/યુવતીઓએ ઉપરોક્ત વોટ્સઅપ ચુપનો લાભ લેવા અનુરોધ છે.

સંપર્ક : અમી શાહ : ૮૮૭૬૧ ૫૧૮૨૮

જિરીશભાઈ દેઢિયા : ૮૩૨૦૩ ૧૬૮૬૮

વીણાબેન સંધ્યા : ૧૦૦૦૭ ૩૬૬૬૮

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

વયસ્ક સમિતિ

આદરશીય વડીલો,

જે વડીલોને કોરોનાની વેક્સિન લેવા તથા ઓલિયોગ્રામ ફીમાં કરાવવા જરૂર હોય અથવા હોસ્પિટલ સારવાર માટે જરૂર હોય તેમણે નીચે જણાવેલ નંબર પર કોલ કરી અથવા વોટ્સઅપ મેસેજ કરી કેબ બુક કરાવી શકો છો.

આ સેવા વડીલો માટે તદ્દન ફી છે તેમજ આ સેવા માત્ર અમદાવાદ શહેર પૂરતી છે.

ફોન નંબર : ૮૪૦૮૩ ૦૨૪૪૪

હિન્દુએજ ઇન્ડિયા - અમદાવાદ

સંપર્ક : રજનીકાંત પારેખ (મો. ૮૮૮૮૦ ૫૩૫૨૧)

સમય : સવારે ર. ૩૦થી ૧૨.૦૦, બપોરના ૪ થી ૬.

કંપીનર - વયસ્ક સમિતિ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

વૃષ વિદ્યુતી આજા લાખતારાં લોછુટીક સોલ્યુશન આપતી કંપની

આમારી વિશેષતાઓ - સિંગાલ વિનડો લેટફોર્મ

- VT/VX ની ૭૫૦+ શાખાઓ
- ISO 9001:2015 પ્રમાણિત કંપની
- Robust Systems & Processes પર કાચેરત
- Trace & Track Facility સાથે સંપૂર્ણ કોમ્પ્યુટરાઇઝ નેટવર્ક
- બુકાંગ થી ડિલીવરી સુધી સામાનને Complete Insurance Cover
- ૧૦ કિલોથી ફુલ ટ્રક લોડ સુધીના પાર્સલ લ્યીકારીએ છીએ
- ૧૦૦૦૦૦+ સંતુષ્ટ ગ્રાહકો
- Hard Freight Surface Transportation માં ક દાયકાનો અનુભવ
- રોડ, એર અને રેલસ દ્વારા Door to Door Express Cargo
- વિસ્તૃત થઈ શકતી Supply Chain & Inventory Management

Our other Divisions

Unit 6, Corporate Park, VN Purav Marg, Chembur, Mumbai, Maharashtra - 400071
Toll Free: 1800 220 180 / Website: vtransgroup.com / Email: info@vtransgroup.com
Download: V-Trans APP from Google/IOS

આ પુસ્તકોનાં
પ્રાપ્તિસ્થાન

ગુર્જર ગંધરવન કાર્યાલય

ગુર્જર

સાહિત્યભવન

સ્તરાંપોળનકા સામે, ગાંધી માર્ગ,
અમદાવાદ - 380 001
ફોન : 079-22144663.
e-mail : goorjar@yahoo.com

ગુર્જર

સાહિત્ય પ્રકાશન

102, વેન્ડમાર્ક બિલ્ડિંગ,
ઘઠેમિયમ સિટીસેન્ટર પાસે,
સીમા હોલની સામે, અમદાવાદ-15
ફોન : 26934340, મો. 9825268759
ઈમેલ : gurjarprakashan@gmail.com
Website : www.gspbooksmall.com

If undelivered please return to :

શ્રી કચ્છી ઐન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

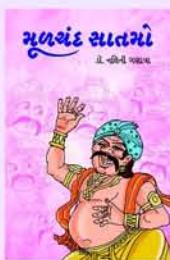
શ્રી કચ્છી ઐન ભવન,

૪૩-૪૪, ખાબાણ મિનમંડળ સોસાયટી,
નવયેતન હાઈસ્કૂલની સામે, પાલડી - એલિસબ્રિજ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.
ફોન : (૦૭૯) ૨૬૪૭ ૮૮૮૨, ૨૬૪૮ ૧૫૦૧

ગુજરાતી સાહિત્યનું બેંગલુરુ હાસ્યકાર્ટિકલ

મહામારી કોરોનાનો ઉપદ્રવ હોય કે પછી પાછળી વયની એકલતાનો સંતાપ હોય,
જીવનસંઘર્ષનો ત્રાસ હોય કે જવાબદારીઓનો બોજ હોય...! એ બધામાં રાહત આપે અને
મોજ કરાવે એવા સાવ હળવી શૈલીના અદ્ભુત હાસ્યસાહિત્યના પરિચય-જીવક પામીએ....

બારે માસ બારમો ચંદ્રમાં	રાજેન્ડ્ર જોશી	75
અવળી-સવળી વાતો	ચંદ્રહાસ નિવેદી	80
ગાંધીજી, ચેલિન અને હું જ્યંતીભાઈ પટેલ 'રંગલો'	125	
રંગલાની રામલીલા	જ્યંતીભાઈ પટેલ 'રંગલો'	250
પ્રિયદર્શીની વિનોદવાર્તા	મધુસૂદન પારેખ	120
હાસ્ય મધુર મધુર	મધુસૂદન પારેખ	80
સન્દે સ્માર્લ	મધુસૂદન પારેખ	100
પ્રિયદર્શીનો હાસ્યગુલાલ	મધુસૂદન પારેખ	140
પ્રિયદર્શીનો મુખમલકાટ	મધુસૂદન પારેખ	100
પ્રિયદર્શીની નિબંધિકાઓ	મધુસૂદન પારેખ	75
પ્રિયદર્શીનો હાસ્યવિહાર	મધુસૂદન પારેખ	150
હું શાઢી અને શક્રાભાઈ	મધુસૂદન પારેખ	200
પ્રિયદર્શીની વિનોદિકાઓ	મધુસૂદન પારેખ	120
ઘર એટેલે...	ઈલા આરબ મહેતા	75
અદરેય અંગ વાંકાં	રમશલાલ સી. પટેલ	70
હાસ્યમાધુરી : વિદેશી	વિનોદ ભંડ	31
ઈદ્મ વિનોદ્મ	વિનોદ ભંડ	170
ઈદ્મ ચારિત્રમુ	વિનોદ ભંડ	180
એ હિવસો	વિનોદ ભંડ	125
નરો વા કુજરો વા	વિનોદ ભંડ	27
બસ, એમ જ !	વિનોદ ભંડ	150
વિનોદકથા	વિનોદ ભંડ	200
સોટી વાગે ચમચમ	વિનોદ ભંડ	150
અને હવે ઈતિ-હાસ	વિનોદ ભંડ	100
હાસ્યોપચાર	વિનોદ ભંડ	150
વિનોદની નજરે	વિનોદ ભંડ	225

નિરંજનનિવેદીના ગૃહલી	નિરંજન નિવેદી
અને વાઈડબોલ	40
કોના બાપની હોળી !	200
હાસ્યકળણ છલકે	55
છે મજા તો એ જ....	60
હાસ્યવર્ષા	140
હાસ્યમંદિર	125
હાસ્યનું મેઘધનુષ	120
પંદરમું રતન	120
લાફાંચમ	150
ઇઠ હાસ્ય	120
મૂળચંદ સાતમો	140
હાસ્ય કલરવ	100
બાહુરંગી	160
દે દામોદર દાળમાં	80
બકુલ નિપાઠીનો હાસ્યવૈભવ	225
હસ્તિત મહેતા	90
અરુણા જોજા	160
જ્યોતીન્દ્ર દવે	170
જ્યોતીન્દ્ર દવે	250

To,